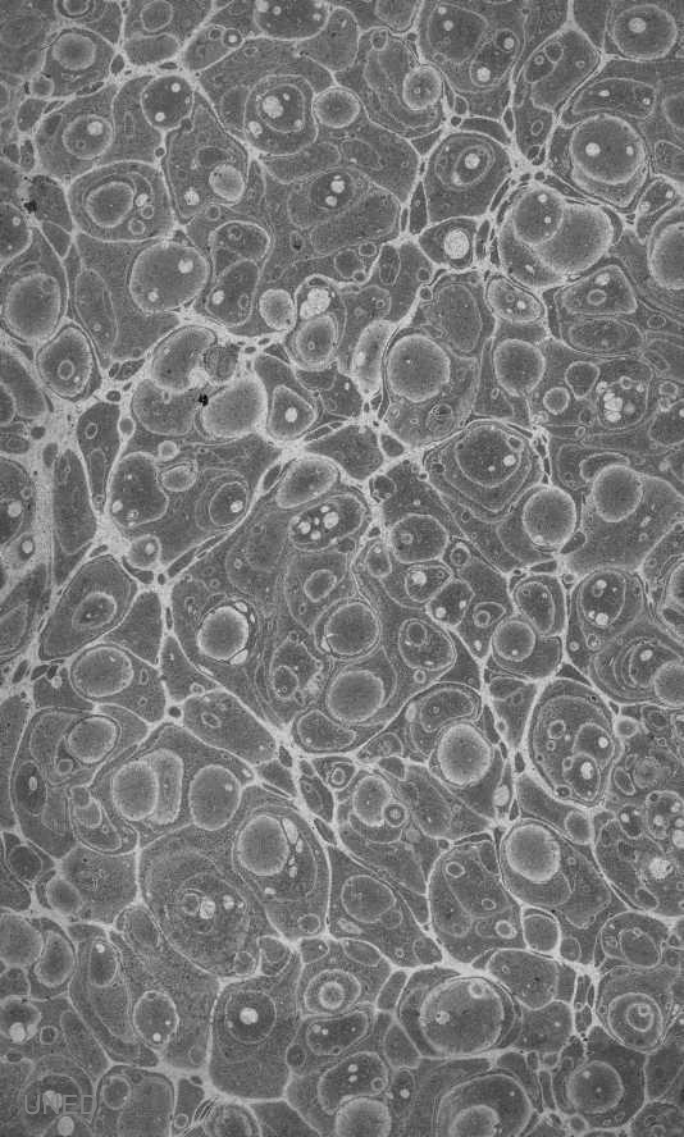
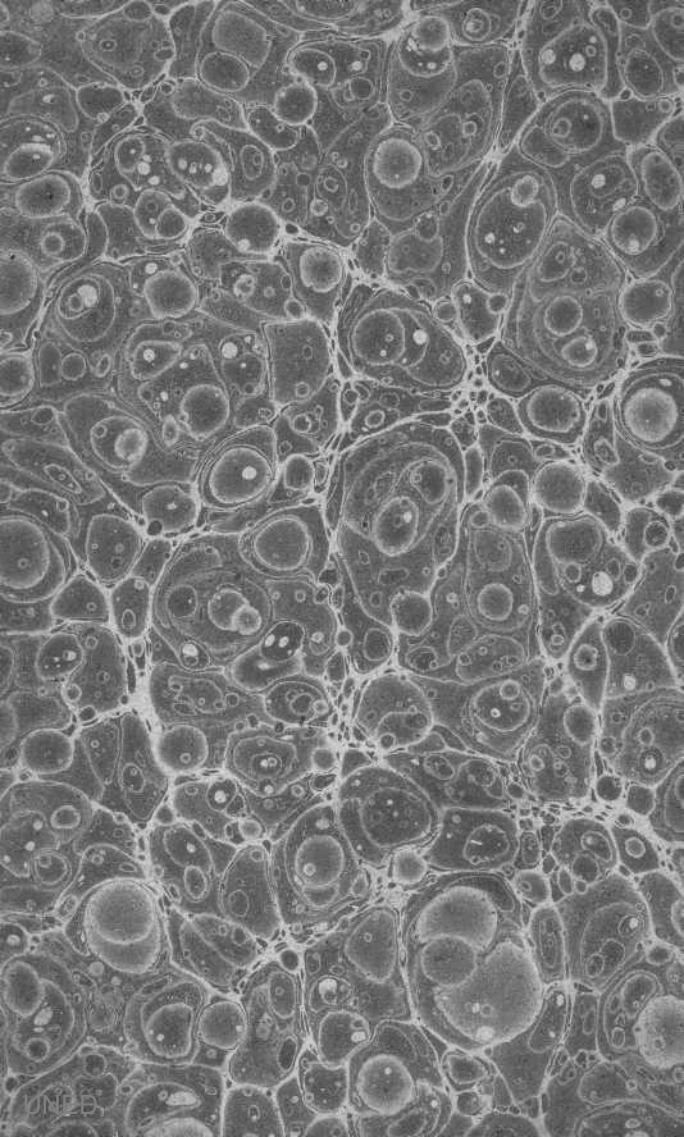

K 000014 13150
F.A 171

UNED

QUINCTI CURTII

R U F I

DE REBUS GESTIS

ALEXANDRI MAGNI

HISTORIARUM LIBRI X.

MATRITI:

APUD VIDUAM ET FILIUM PETRI MARIN.

ANNO M.DCC.XCVII.

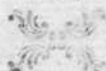
QUINCTI CURTII

RUFII

DE REBUS GESTIS

ALEXANDRI MAGNI

HISTORIARUM LIBRI X.

MATTHEI

APUD VINDIAM ET LUGDUNUM PETRI MARINI

ANNO MDCCCLXXII

DE ÆTATE

Qua floruit

QUINCTUS CURTIUS.

DISSERTATIUNCULA,

Sive potius narratio, excerpta ex binis IOH. ISACIPONTANI hac de re epistolis ad V. C. GER. VOSSIUM.

AD Curtium quod attinet, hoc præter ea, quæ allata sunt, videor dicturus, eum scilicet clariss. olim viro *Barnabæ Brissonio* lib. 1. de Regno Persarum, haberi, atque æstimari *Curtium* illum *Rufum*, qui inde à *Tiberii* temporibus *Rempub.* attigit, & cui, dum *Africæ* Proconsuli velut comes, & sectator adhæret, spectrum illud se obtulit memoratum à *Plinio* lib. 8. epist. 27. nec alium intellectum *Suetonio*, qui *Rhetorum* clarorum albo eundem sub *Rusi* cognomine ascripserit, quomodo etiam nominasse eum videtur *Annal. xi. Tacitus.* Et ideo ad *Claudium Imp.* referenda sunt, quæ *Historiæ* suæ lib. x. de rebus *Alexandri*, in hæc verba ipsæ perscripsit. *Proinde jure, meritoque, Populus Romanus salutem se Principi suo debere profitetur, cui noctis, quam pænè supremam habuimus, novum sidus illuxit. Hujus herculè, non solis ortus, lucem caliganti reddidit mundo; cum sine suo capite dis-*

cordia membra trepidarent. Quot ille tum extinxit faces? quot condidit gladios? quantam tempestatem subita serenitate discussit? Non ergo revirescit solum, sed etiam floret imperium. Absit modo invidia, excipiet hujus sæculi tempora ejusdem domus, utinam perpetua, certè diuturna posteritas. Eaque Curtiana verba haud alia interpretatione egere, subjicit Brissonius idem, quam Suetonii cap. x. & xi. in Claudii, & Josephi lib. xix. Antiq. cap. 2. & 3. ubi scilicet post cædem Caji, per biduum de mutando Reipub. statu, asserendaque communi libertate hæsitatum innuitur, ac tandem Rectore uno, ac nominatim constituto Claudio, Imperium stabilitum, firmatumque est. Quæ sanè haud alia sunt, quam annotata jam olim Cl. V. *Justo Lipsio* ad lib. xi. Annal. Taciti memorantis originem Curtii Rufi. Interim hæsitare se idem Lipsius profitetur, & facilè manum daturum, si quis afferat verisimiliora. Qua occasione tentasse aliud postea reperio virum ampliss. ac multa eruditione præstantem *Janum Rutgersium* in illis suis rerum selectarum, ac variarum lectionibus: ubi Brissoni opinionem, qui ad Claudii ævum referendum volebat, paucis, & accuratè confutans, ostendit, post Caji cædem, Romanum imperium, neque à pluribus expetitur, neque civilibus bellis, ut Macedonicum illud, cujus occasione superiora ista de Romana Repub. intersevit Curtius, fuisse laceratum. Quod tamen esset, si hic locus eò trahendus foret. Itaque Rutgersius ipse à Brissonio hac parte, ac jure decedens, ævum Curtii ad Vespasianum potius referendum credidit. Nec ego valdè abnuerim, nisi verba illa Curtii superius posita, *non ergo revirescit solum, sed etiam flo-*

floret Imperium, aliò me quasi traherent. Ecce *revirescere Imperium*, inquit quod dici haud potuit, i mò nec dicitur, nisi de sæculo insequenti, & præsertim Trajani principatu, ut habet dissertè prologus ille Flori, qui, postquam *juventam Imperii* retulisset ad usque ætatem *Augusti Cæsaris*, ab eo paulatim ad usque *Trajanum*, qui anni fuerint CC. *consenuisse* idem, ait, atque inde sub eodem vicissim movisse lacertos, ac præter spem omnium, quasi deposito senio, ac resumpta juventute, *revirescere cœpisse*. Nec aliter de suo quoque ævo Prudentius, ubi introducens Romam loquentem ita canit.

*O clari salvete Duces, generosa propago
Principis invicti, sub quo senium omne renascens
Deposuit, vidique meam flavescere rursus Canitiem.*

Ultra, quod addam, magnopere non est, nisi attendere etiam obiter libeat, quàm aptè verbis Curtii, superius recitatis Trajani respondeat Imperium Imperiique initium. De quò omnia, quæ velim & fusè ad hanc rem, in illustri illo suo ad hunc Principem Panegyrico refert Plinius junior: & idem quoque, sed paucis agens, clarè tamen, disertèque Aure. Victor in vita ipsius Trajani: ubi inquit: *Quæ omnia eo videbantur majora, quoniam per multos, atque atroces Tyrannos perditio, atque prostrato statu Romano, in remedium tantorum malorum divinitus credebatur opportunè datus Trajanus, usque eò, ut adveniens Imperium ejus pleraque mirifica denuntiaverint, in quæ præcipuum cornix è fastigio Capitolii, Atticis sermonibus, ef-*

fata (grece.) Quod Suetonius Tranquillus sub finem Domitiani latinè redens ita expressit.

*Nuper , Tarpejo quæ sedit culmine , cornix,
Est , benè non potuit dicere , dixit , erit.*

Qui & addit continuò istud epiphonema : *ipsum etiam Domitianum ferunt somniasse , gibam sibi pone cervicem auream enatam , pro certoque habuisse , beatiorum post se latiorumque portendi statum Reipublicæ. Sicut sanè brevi evenit ; abstinentia , & moderatione insequentium principum. Quorum principum præcipuus , ac Coriphæus fuit , post brevissimum Nervæ principatum , Trajanus , de quo dictum : Qui longo , moderatoque imperio : pulsa temporum antecedentium nocte , novum , illud , quod innuit Curtius , sidus exinde illuxit , ac veluti Sol ortus lucem caliganti reddit mundo , faces extinxit , gladios condidit , suæque , ac subita serenitate tempestates circumquaque Romani Imperii feliciter discussit. Unde & iterum idem Curtius lib. 3. de Tyro loquens , agnoscit haud immeritò longam in imperio pacem cuncta refoventem , post scilicet Domitianum , & alios principes ; beneficio præsertim , ac moderatione ut verba fuerunt Suctonii , insequentium Imperatorum , in quibus familiam duxit Trajanus præcipuè. Ut omittam , postremis illis ejusdem superius Curtii verbis , quæ votum continent pro nova ad principatum evecta domo , haud alium intelligendum innui , quam Trajanum , qui post Nervam , à quo est adoptatus , primus habetur Principum externorum. Fuit enim ex urbe Tudertina , Hispanus. Nam de novo Principe,*

pe, & à prioribus, qui Romani omnes fuere, prosapia, & gente diverso, loqui Curtium ostendunt itidem, quæ superius proxime sequuntur, ubi posteritatem quidem ejusdem domus, si non perpetuam, saltem diuturnam fore auguratur. Quod ad principum priorum aliquem, qui ante Nervam, & Trajanum fuere, quinque tandiu Romanæ gentis floruerunt, & ab Ænea, aut primis Regibus originem deducebant, quomodo referetur? Habes, Vossi humanissime, quæ sit nostra de florentissimo scriptore. deque tempore, quo claruit, sententia. Tu eam qualemcumque æquis facies, ac simul moram tesponsionis nostræ.

EX ALTERA AD EUMDEM

EPISTOLA.

DE Curtio, quod præsens nupèr, sed festinus volebam, innuisse magis, quàm dixisse puto. Nam quod existimabas de *domo eadem*, quod Curtius ait, ad Vespasianum quoque posse referri, cum Æneadum prosapia in prioribus ante cum Cæsaribus, & præsertim in Nerone, finem habuerit, etiamsi concederetur, hærebis nihilominus æque in illis verbis: *Adsit invidia, excipiet hujus sæculi tempora ejusdem domus, utinam perpetua, certè diuturna posteritas*, quod Vespasiani posteritas diuturna non

fuert, & filius ejus Titus annos tantum duos, frater vero Titi Domitianus quindecim in imperio transegerit, eosque tales, quibus haud quaquam ascribi possit, *Bonum Fatum*, aut illud Curtianum elogium. *Non ergo revirescit solum, sed etiam floret imperium.* Ipse autem Vespasianus vix ultra decennium rerum potitus, quomodo *longæ pacis* laude *cuncta refoventes*, quam suis iterum lib. 3. temporibus *sub Romana mansuetudine* tribuit Curtius, celebrari poterit? Adeo ut iterum, iterumque fateri habeam *ejus noctis*, quam ait Curtius *Romanos penè habuisse supremam*, haud aliud *illuxisse sidus novum*, quam Trajanum, *ejusque non solis ortum*, ut idem porro addit, *conditis gladiis, licem caliganti reddidisse mundo*, idque tum præcipuè, cum in Nervam conjuratio Calpurnii, Crassi, Ælianiq̃ue, & aliorum inita detegeretur. Nam statim exinde, ascenso Capitolio, M. Ulpium Trajanum adoptavit, ac successorem sibi Nerva declaravit. Cui etiam continuo post defuncto succedens Trajanus, imperium diu, feliciterque tenuit, ut & Adrianus, qui eum excepit, *ejusdem*, ut habent verba Curtii, *domus*, ac prosapiæ Imperator.

Jam quod ad stylum Curtii attinet, cum anterioris ferè sæculi videri, movere id possit, nisi omnibus sub Trajano auctoribus concisum ut plurimum dicendi genus placuisse videam, nec tamen omnes pari id modo, aut laude assecutos. Nam Florus, licet verba ei stricta, sententiæque argutæ sint, flosculis tamen Thetorum orationem subinde pingit: contraria Taciti est oratio, & multo vicissim alia Suetonii, aliaque Plinii, qui tamen omnes Trajani sæculo clauerunt. Et adde his Asinium

Po-

Pollinem , æqualem propèmodum Ciceronis , quem tamen à nitore , & jucunditate Ciceronis ita longè abfuisse , Fabius fassus esset , ut videri potuisset ! sæculo prior. Et denique Eginhardum quis sæculo barbaro eam Caroli Magni vitam contexuisse dicat , nisi hoc adstruat auctoritas Adami Bremensis , qui eum prolixè citat , sæculo æque barbaro utpotè sequentibus statim temporibus , sub Caroli filiis , aut nepotibus florens ? Et Curtius ipse , de quo dicere cæperamus , etiamsi dictio ejus tersa multum , elegansque sit , nonne ea habet , quæ ad sæculum inclinans , deteriusque referri debeant ? Sanè *Ducatus* vox , quæ apud eum occurrit , nescio , an apud alios , nisi eos , qui sub Trajano , & illis temporibus floruerunt , ut Suetonius , reperiatur : ne & alia addam , de quibus diceretur opportuniùs aliàs.

Sed pluribus fortasse apud te hæc agere videar , mi Vossi. At tu , qui tuus est veri cognoscendi amor , & studium , in se præsertim tam intricata , quæque tot egregios viros *Brissonium* , *Bongarsium* , *Mondium* , *Pichæum* , *Lipsium* , aliosque & nuper quoque virum amplissimum , nostrumque utrique amicissimum , *Rutgersium* (ut *Accidaliûm* , *Popinam* , *Locceniumque* nunc mittam) exercuit , hanc , ut spero , parrhisiâ nostram æqui facies. Age itaque iterato nunc ipsa Curtii verba paulo fusiùs posita inspiciamus , conferamusque cum singulorû sententiis propiùs. Ait lib. x.

Sed jam fatis admovebantur Macedonum genti bella civilia. Nam & insociabile est Regnum , & à pluribus expetebatur. Quodque Imperium sub uno stare potuisset , dum à pluribus sustineretur , ruit. Proinde jure , meritoque Populus Romanus

nus salutem se Principi suo debere profitetur, cui noctis, quam penè supremam habuimus, novum sidus illuxit. Hujus herculè, non solis ortus lucem cal ganti reddidit mundo, cum sine suo capite discordia membra trepidarent. Quot ille tum extinxit faces? quot condidit gladios? quantam tempestatem subita serenitate discussit? Non ergo revirescit solùm, sed etiam floret Imperium. Absit modò invidia, excipiet hujus sæculi tempora ejusdem domus utinam perpetua, certè diuturna posteritas.

Quibus ex Curtii verbis liquet, occasione Macedonici Imperii, quod jam à pluribus, extincto Alexandro, expectebatur, ista de rei Romanæ statu interseri, ad demonstrari, jure, meritoque Populum Romanum salutem Principi suo debere profitetur, cui noctis, quam penè supremam habuerat, novum sidus illuxerit. Quod sanè nec ad Augustum referri potest cui vivo, & ad Imperium promotum nullum novum sidus, aut successor auxiliaris illuxerit: nec ad Claudium, quia post cædem Caji, neque Imperium à pluribus expetebatur, neque motibus intestinis agitabatur, ut Mecedonicum; nec ad Vespasianum, qui ipse sibi Imperium post necem, & occisionem Vitellii adscivit. At Nervæ, in quem præter Calphurnium Crassum, Ælianus, aliique Imperio imminentes conjuraverant, adoptatus Trajanus novum, ac salutare hoc sidus verè fuit, qui & eam seditionum, ac temporum noctem die subito serenavit. Ita enim noctis vocabulum accipiendum ibi, quæ est in voce sidus, metaphoram, puto ostendere. Propriè autem de prælio, quod inter copias Vespasiani, & Vitelli est noctu certatum velle exponere, quasi ea

noc-

nocte Vespasianus , Vitellio profligato , novum sidus illuxisset , negant Curtii verba , qui ait , noctis ejus novum sidus ipsi principi illuxisse. At Vespasianus Principi Vitellio non salutaris , aut *novum sidus illuxit* , sed jam ante eam pugnam è Syria cum legionibus adventans ei minabantur exitium , atque internecionis quoque causa postremo fuit , Exortus igitur accipiendus hic Trajani , qui Nervæ jam seni , & contemto accurrens , ipsi mundo , id est Imperio universi *caliganti* , & veluti *trepidanti sine suo capite lucem reddidit* , *faces extinxit* , *gladios condidit* , Calphurni puta , & Æliani , in quos , ut capita , & faces conjurationis , cum primum Imperium capessit ; animadverti etiam fecit , atque ita subita serenitate , ut deinceps auctor loquitur , tantam tempestatem discussit. Quod iterum nec ad Augustum referas , qui initio Imperii sui cum monstris illis Antonio , Pompejo , Lepido tandiu est colluctatus ; nec ad Vespasianum , qui solo sublato Vitellio , securus egit , ac brevi exinde , decennio circiter exacto , Imperium sinit.

Quibus hoc pacto expositis , aptè jam , quemadmodum , & Florus , aliique de ejusdem Trajani sæculo *revirescere non solum* , *sed etiam florere* inquit *Imperium*. Et tandem epiphonemate , ac bono quasi omine claudens , *excepturam* addit *istius sæculi tempora domus ejusdem* , *utinam perpetuam* , *certè diuturnam posteritatem*. Quod similiter neque de Augusto aut Claudio , ac multò minùs de Vespasiano potest accipi ; cùm , ut dixi , biennium tantùm filius ejus Titus , & quindecim annos Domitianus Titi frater imperavit , idque , ut constat truculentissimè. Estque notandum , cùm *domus ejus-*

ejusdem posteritatem dicat minimè ad Vespasianum hoc referendum, cui filii successere, sed optimè quadrare in Trajanum, qui ex sua *domo*, ac familia Hadrianum successorem sortitus est. Quorum etiam uterque expertus est, quam innuit alibi idem Curtius, *sui temporis longam sub tutela Romanæ mansuetudinis pacem, cuncta refoventem* Suetonius, sub finem Domitiani id factum dixit *beneficio, ac moderatione insequentium Principum*, in quibus eminuit, ac princeps fuit, de quo jam, iterumque dictum, Trajanus.

Hæc, eruditissime Vossi, super Curtio breviter, & veluti corollarii vice occasione familiaris nostri sermonis adjicienda prioribus putavi. Cujus inquam Curtii fatum idem esse video, quod Manilii Poetæ, de quo quam varia doctorum similiter judicia sint, non ignorare te existimo, &c.

SUPPLEMENTUM

IN

QUINCTUM CURTIUM

DE REBUS GESTIS

ALEXANDRI MAGNI,

LIBER PRIMUS

CONTINENS.

PHILIPPUS MACEDO, qui primus omnium Regum ejus gentis, Macedoniæ Regnum, subacta tota Græcia, ad summam potentiam evexit, Amyntæ, viri prudentissimi, omnibusque imperatoriis virtutibus instructi, filius fuit. Is Amyntas ex Eurydice uxore tres filios susceperat. Alexandrum, Perdiccam, & Philippum Alexandri Magni patrem, atque filium Euryonem. Insidiis autem Eurydices uxoris, quæ nuptias generi, mariti morte pacta, occidendum virum, Regnumque adultero tradendum susceperat, oppressus fuisset, ni filia pellicatum matris, & sceleris consilia prodidisset. Post mortem Amyntæ, Alexander major natu filius, Regno potitus est. Qui inter initia Regni, cogente sanè durissimo necessitatis tello, bellum ab Illyriis pacta mercede, datoque Philippo fratre obside, redemit. Interjecto quoque tempore, per eundem obsidem, cum Thebànis gratiam pacis reconciliat. Quæ res Philippo ad
ma-

*maxima egregiæ indolis incrementa profuit. Si-
quidem tota custodiendi pueri cura, Epaminon-
dæ, strenuissimo Thebanorum Duci, atque Phi-
losopho præstantissimo, hac conditione demandata
est, ut commissum sibi puerum diligenter serva-
ret, & summo studio in id juxta incumberet, ut
moribus Principe dignis, atque honestis discipli-
nis quàm optimè imbueretur. Fovebat ea tempe-
state laudatissimus Princeps domi filio suo Epa-
minondæ Præceptorem Pythagoricum, sub quo Phi-
lippus multum profecit. Interea temporis Alexan-
der, insidiis matris Eurydices appetitus occubuit:
cui tamen antea Amyntas, in scelere deprehensæ,
propter communes liberos ignarus, iisdem quandòque
exitiosam fore, pepercerat. Frater quoque ejus Per-
diccas, simili insidiatus fraude, relicto parvulo fi-
lio, decipitur. Sub idem tempus Philippus commo-
dum è custodia elapsus, diu se non Regem, sed tu-
torem pupilli egit. At, ubi graviora bella immine-
bant, serumque auxilium in expectatione infantis
erat, compulsus à populo, Regnum Macedonicum
malè affectum, cum bellicis artibus, tum Philoso-
phiæ præceptis præmunitus, apprehendit, anno CCC.
ab Urbe condita, Olympiade V. Circa prima itaque
Regni primordia, rerum infinita multitudine in di-
versas trahente partes, finitimis undique in Mace-
doniam irruentibus populis bellisque veluti conspi-
ratione quadam, ad opprimendam Macedoniam, mul-
tarum gentium ex diversis locis uno tempore confluen-
tibus, Rex Philippus cautius omnino agendum esse
considerans (omnibus enim par esse non poterat)
alia interposita pactione composuit, alia redemit,
facillimis aggressis, ut militum trepidos firmaret
ani*

animos, & sibi hostium contemptum demeret. Primum illi cum Atheniensibus certamen fuit, quibus per insidias victis, metu gravioris belli, cum interficere posset, omnes incolumes sine pertio dimisit: quæ res illi magnum, & gratiam, & auctoritatem conciliavit. Captis deinde Pæonibus, Bellum in Illyrio transtulit. Ibi multis hostium millibus cæsis, Larissæam urbem nobilissimam cæpit.

Hinc Thessalos, non cupiditate prædæ, sed quod exercitui suo robur Thessalorum equitum adjungere gestiebat, nihil minus, quam bellum metuentes, adoritur. Quibus ex impreviso præoccupatis, atque in potestatem redactis jungendo equitum, perditumque fortissimas turmas, & copias, invictissimum fecit exercitum. Quibus rebus feliciter gestis, Olympiada, Neoptolemei Regis Molossorum filiam, uxorem ducit, conciliante nuptias altore virginis Arisba, Rege Molossorum, qui sororem Olympiadis Trôadam in matrimonio habebat. Quod causa illi exilii, malorumque omnium fuit. Nam, dum Regni incrementa affinitate Philippi se acquisiturum sperat, proprio Regno, ab eodem privatus, in exilio consenuit. Post nuptias autem Philippus per quietem visus est conjugis albo insignem affixisse bullam, cujus sculptura, quemadmodum is existimaverat, leonis haberet imaginem. Quod Vates ita sunt interpretati: Ipsam quidem esse gravidam, animosum quoque, & leonis natura præditum infantem parituram. Deinde, cum Philippus urbem Methonem expugnaret, jactu sagittæ dextrum amisit oculum. Nihilominus tamen pacem deprecantibus dedit, mitisque etiam adversus victos fuit. Pagas etiam capiens imperio suo adjecit. Triballorum quoque gentem,

tem, & quidquid præterea terrarum in proximo erat, invadens, omnia uno velut impetu devicit. Debellatis finitimis, atque confirmato jam Macedonia Regno, cum domum reddidisset, natus est ipsi Alexander filius ex Olympiade uxore, VIII. Idus Aprilis, dicit Plutharcus; ab eo autem, qui illum in Latinum convertit, scribitur, circa idus Augusti. Quod sanè, cujus sit error, dubium est. Porro Philippus, veluti è specula quadam, libertati omnium insidiatus, Græcorum civitates, quæ dominandi libidine singulæ imperare cogitaverant, omnes in suam redegit potestatem. Inferioribus enim contra superiores suadens certamina; omnibus ad invicem callidè incitatis, à Thebanis etiam, qui tamen antea eum, tanquam hostem, repellere conabantur, contra Lacedæmonios, & Phocenses, qui templo Apollinis spoliato, milites conduxerant, necessitate urgente, dux electus, oppressis sacrilegiis, magnamque in se apud omnes nationes gloriam adeptus, omnium ad ultimum efficitur dominus, ac princeps, & victos pariter, atque victores servitutem subire coegit. Inde in Cappadociam trajiciens, captis, & occisis finitimis Regibus, universam Provinciam Imperio Macedoniae adjecit. Olyntho quoque expugnata, Thraciam invasit. Nam cum eum fratres duo Thraciæ Reges, de terminis Regni ambigentes, disceptationum suarum iudicem eligerent, Philippus ad iudicium, velut ad bellum, inopinantibus fratribus, instructio exercitus venit, & utrumque Regno, de quo disceptabant, spoliavit. Omnes sanè Principes docens, concordiam, maximum ad conservanda imperia, atque principatus stabiliendos, adminiculum esse.

Alexander autem factus annorum duodecim, rebus

bus bellicis admodum delectari, & excelsæ indolis manifestissima proferre indicia cœpit. Cumque ex æqualibus nonnulli ex eo percontarentur, ad Olympicum numquid stadium libens decertaret (plurimum enim pedum celeritate pollebat.) Libens equidem, inquit, si decertaturos mecum Rege sim habituros. Olim cùm fortè, absente Philippo, Legati à Persarum Rege venissent, eos cùm hospitio, tum consuetudine captos, jucundissima sibi familiaritate conjunxit: admirantes, quod is nihil, aut humile, aut puerile scis, citaretur. Nam aut viarum longitudinem, aut superiorum itinerum modos perquirebat: multa super Rege, qualis in hôte esset, nunc super Persis, quæ vires, aut quæ esset potentia, rogitabat. Quas res admirati Legati, latè diffusam Philippi gravitatem nihil præ hujus pueri indole, & majore, quàm ætas pateretur, animi magnitudine, duxerunt. Quoties à Philippo, aut nobile quoddam captum oppidum, aut memorabili prælio parta victoria nuntiabatur, haud magnopere lætabatur. Cæterùm ad suos ajebat æquales: Omnia, ò pueri, genitor occupavit, ita ut ne vobiscum grande illum, ac insigne facinus ostentare mihi sit reliquum. Non enim ipsum ulla illecebrarum, aut pecuniæ, sed sola virtutis, ac gloriæ cupido tenebat, quoque majores à patre facultates acciperet, eò se minora gerere posse existimabat. Quocirca crescente dominio, gerendis præclaris rebus materiam magnæ ex parte exhaustum iri ratus, non opes, non deliciarum usus, verùm certamina, & pugnas ardebat, & principatum, unde sibi, ob virtutem, gloriam, nominisque immortalitatem (quæ spes nec Alexandrum, nec quemquam alium bonum unquam

fefellit), compararet, affectabat. Quamobrem ipsius cura compluribus (uti par erat) nutritoribus, paedagogis, ac præceptoribus est demandata, in primis tamen Aristoteli, ex cujus disciplina decem ferme annis informatus est. Eodem ferè tempore Philippus Delphos misit, consulens de successore; responsumque tale accepisse ferunt: Is demùm tuo imperio, omnique orbe potietur, quemcumque Bucephalus sessorem passus fuerit. Erat autem Bucephalus equus forma spectabilis, atque ferocissimus, quem Philonicus Thessalus Philippo XIII. talentis emerat. Hunc diu Philippus sub claustris præferratis asservari jussit. Mansit tamen ita ferus, ut planè nullus eum ne tangere quidem ausus fuerit. Quare factum est, ut cum Philippus removeri, atque abjici jussisset, Alexander verò cum fortè adesset. Qualem, inquit, isti equum perdum, dum eo per imperitiam, ac mollitiem uti nesciunt? Cùmque mira arte sine verberibus tractasset equum, tandemque consensum ad cursum admisisset, tum calcibus usus est, ac molliter flexit habenis, cum equum reduxisset, descendantis caput exorculatus pater, emissis lacrymis. Aliud, inquit, ò fili, tibi par Regnum quære, quando te jam Macedonia non capit. Præsentit vir prudens, tam excelsa indoli non suffecturam paternam ditionem. Post hæc Philippus toti Græciæ bellum inferre statuit. Ad quod percommodum ratus, si Byzantium nobilem, & maritimam urbem in potestatem rede-gisset, eadem sibi resistentem obsidione cinxit, relicto domi ad regni curam filio Alexandro, tum XVI. annos nato. Hæc urbs à Pausania Spartanorum Rege condita, à Constantino postmodum gloria, opibusque aucta, atque reno-

ua-

data, & à nomine suo Constantinopolis dicta, circiter MCXI. annos sacratissimi Imperii sedes, totiusque Orientis caput fuit. Nunc tamen (proh dolor!) fœdissimæ atque impiissimæ Turcarum gentis Imperio subjacet. Sed ut ad Philippum redeam, exhaustis in obsidione opibus, piraticam aggreditur, centumque septuaginta navium spolia rapuit, atque militibus suis distribuit. Ne autem in unius urbis obsidione tantus exercitus teneretur, profectus cum fortissimis, multas Chersonesi urbes expugnavit. Filium deinde Alexandrum XVIII. annos natum, virtutis, & promptitudinis in rebus agendis manifestissimè, ut sub patris militia tyrocinii rudimenta poneret, ad se accersivit. Cum quo in Scythiam prædandi causa, more negotiantium, impensas belli alio bello refecturus, est profectus. Eaque expugnata, viginti millia puerorum, ac fœminarum capta, pecoris magna vis, auri, argenti que nihil, XX. millia nobilium equarum ad genus faciendum in Macedoniam missa sunt. Sed revertenti à Scythia Philippo Triballi occurrunt, negantes, se transitum daturos, ni portionem accipiant prædæ. Hinc jurgium, mox & prælium; in quo ita in fêmore vulneratus est Philippus, ut per corpus equus interficeretur. Cum omnes occisum putarent, prædæ amissa est. Quamprimum ex vulnere convaluit, diù dissimulatum bellum Atheniensibus infert. Cujus causa Thebani se junxere, metuentes, ne victis Atheniensibus, veluti vicinum belli incendium, ad se transiret. Inita societate inter civitates paulò ante infestissimas, legionibus totam fatigant Græciam, communem hostem communibus viribus summovendum putantes. Quædam civitates motæ Atheniensibus sese jungunt;

quasdam autem belli metus ad Philippum traxit. In hac pugna Philippus Alexandrum filium alteri cornu præfecit. Ubi laudatissimi Herôis virtus clarissimè emicuit. Talem enim in eadem pugnasse præstitit, ut non inferior patre, immo etiam nulli secundus extiterit; postea quoque eam victoriam sibi invidia, ac fraude patris præreptam fuisse conquestus sit. Commisso itaque apud Cheroneam prælio, etsi Athenienses numero militum longè præstarent, à Macedonibus tamen, continuo, ac diuturno bellandi usu exercitatissimis, vincuntur. Non autem immemores pristinae gloriæ cecidere. Hic dies universæ Græciæ, gloriam dominationis, & vetustissimam libertatem finit. Cæterum, cum Philippus semper erga Alexandrum optimè affectus fuisset, tandem ex Cleopatra noverca, Olympiadi superinducta discordia orta est. Causam adhibuit Attalus avunculus Cleopatræ, qui cum in nuptiis Macedones exhortaretur, Deos orarent, ut ad Regni successionem legitimus ex Philippo, & Cleopatra crearetur hæres, excandescens Alexander, O improbum caput, inquit, nos verò tibi nothi videmur? simulque in eum coniecit poculum. Insurgens inde pater contra Alexandrum, stricto eum petiit ferro. Ictus tamen, inclinatione corporis ab Alexandro evitatus, inanis excidit. Tunc Alexander convitiis patrem adortus, receptam Olympiadem matrem secum in Epirum duxit. Eum tamen Philippus, exprobrata sibi à Demarato Corinthio hæc eorum discordia, paulò post multis precibus egrè revocavit. Inter hæc nuptias Cleopatræ filia, & Alexandri fratris Olympiadis, quem, pulso Arisba, Regem Epiri fecerat, Philippus celebrat.

Dies

Dies erat pro magnificencia duorum Regum, & collocantis filiam, & uxorem ducentis, insignis. Sed nec ludorum celebritas deerat, ad quorum spectaculum Philippus, cum sine custodibus mediis inter duos Alexandros, filium, generumque procederet, Pausanias, nobilis ex Macedonibus, nemini suspectus, adolescens, occupatum angustiae Philippum, in transitu obtruncavit, diemque laetitiae destinatum, saedum luctu funeris fecit. Hic puer strupum per injuriam passus ab Attalo fuerat, qui eum ebrius postea, tanquam ville scortum, libidine convivarum subjecit. De quo Philippo conquestus est, qui multum quidem ex rei turpitudine est motus, sed Attalo, ob magnam familiaritatem, & quod ejus opera tunc uteretur, ut noceret, induci haud potuit. Erat etiam Attalus, ob Cleopatram proximè à Rege in matrimonium acceptam, arctissima ei junctus cognatione, copiarumque in Asiam praemissarum Dux fuerat delectus, vir in rebus bellicis egregiae fortitudinis. Idcirco Rex potius, ut Pausaniae animum justissimo dolore incensum mulceret, est conatus; datisque ei magnis muneribus, loco insuper honestiore, inter corporis sui custodes honoravit. Sed ille implacabili ardens ira, decrevit non tantum de eo, qui sibi injuriam intulisset, sed & qui ulcisci illatam nollisset, poenam sumere. Vixit Philippus annos XLVII. regnavit XXV. Macedonum Rex XXIII. cui maxime spes erant instrumenta bellorum, divitiarum questu, quam custodia solertior. Itaque inter quotidianas rapinas semper inops erat, misericordiam in eo, & perfidia pari jure dilectae. Nulla apud eum turpis ratio vincendi; blan-

*aus pariter , & insidiosus alloquio ; qui plura
promitteret , quam præstaret , intseria , & jocos
artifex : amicitias utilitate non fide colebat , gra-
tiam fingere in odio , instruere inter concordantes
odia , apud utrumque gratiam quærere , solemnis
illi consuetudo. Inter hæc , eloquentia , & insignis
oratio , acuminis , & solertiæ plena , ut nec orna-
tui facilitas , nec facilitates , inventionum deesset
ornatus.*

SUPPLEMENTUM
IN
QUINCTUM CURTIUM
DE REBUS GESTIS
ALEXANDRI MAGNI
LIBER SECUNDUS
CONTINENS.

ANNO ad urbe condita CCCXXVI. mortuo Philippo, Alexander filius, ob magnitudinem rerum gestarum Magnus appellatus, vicesimo ætatis anno, plenum invidia, & gravissimis odiis, ac periculis undique circumseptum assequutus est imperium. Nec enim vicinæ barbarorum provinciæ, & nationes modestè servitutem ferebant; avita verò dominia, patriosque principatus affectabant. Primò omnium autem, quotquot paternæ cedis causa fuerant, gravibus affecit pœnis. Deinde sepulturæ ejusdem maximam impendit curam. Principatum verò multò meliùs, quam quisquam existimasset, confirmavit. Juvenis enim, atque ob ætatem adhuc teneram, ab aliquibus contemptui habitus, vulgus ipsum humanissimis sermonibus ita in sui benevolentiam traxit, ut & spem maximam omnibus, faceret, & metum simul, atque contemptum sui universis demeret. Macedonibus immunitatem cunctarum rerum, præter militiæ vacatio-

tionem , dedit. Quo facto tantum sibi conciliavit favorem , ut alii corpus , non virtutem , alii verò nomen Regis solum immutatum esse , dicerent. Et, cum initio tumultus undique contra ipsum exorti essent , audacia , & animi constantia incredibili, citissimè motus omnes compressit. Profectus deinde Corinthium in Peloponesum , generali totius Græciæ consilio , contra Persas , quorum erat eo tempore summum in terris imperium , quique Græciam sæpè multis cladibus afflixerant , Imperator est designatus. Siquidem pater ejus idem bellum inchoaverat , morte tamen præventus , consummare haud potuerat. In hujus belli apparatu nuntiatur, Athenienses , Thebanos , & Lacedæmonios ab eo ad Persas defecisse , auctoremque ejus defectionis, magno auri pondere à Persis corruptum , Demosthenem Oratorem extitisse. Quibus motibus occursurus , tanta celeritate instructo , paratoque exercitu Græciam oppressit , ut , quem venire non senserant , videre se vix crederent. In transitu hortatus Thessalos , beneficiorum patris commonefaciens, commemorata etiam veteri cognatione, quæ sibi cum illis per Herculem esset , sermonibusque humanissimis , ut magna à se sperarent , persuasos induxit, ut , communi totius Thessaliæ decreto, universæ gentis Dux crearetur , omniaque vectigalia , atque redditus , suos ei traderent. Tanta autem in juvenile celeritas , tamque efficax in rebus agendis diligentia omnes , qui per contemptum ab eo erant alienati , perterrefecit. Athenienses itaque sicuti primi defecerunt , ita etiam primi pœnitere cœperunt , pueritiam Alexandri antea spretam supra virtutem veterum ducum extollentes , missisque le-

gatis , bellum deprecabantur. Quibus auditis , & graviter increpatis , bellum remissit. In ea legatione Demosthenem quoque fuisse ferunt , sed cum cæteris ad Alexandrum non pervenit. Siquidem à Cytherone Athenas reversus est , sive correptus timore , quod frequenter Philippum cum suis vituperasset , atque in sua Republica contra Macedones verba fecisset : sive ut Regi Persarum , à quo magnam auri summam , ut Macedonum causam oppugnaret , accepisse dicebatur , omnem de se suspicionem eximeret. Hoc quoque ipsi ab Æschine exprobratum ajunt , qui in oratione quadam de acceptis muneribus ita dicit : In præsens sanè Regium aurum sumptus huic suppeditat. Sed hoc deinceps haud sufficient , cum nullæ opes moribus improbis satis esse possint. Alexander , sedatis moribus , qui in Græciâ erant exorti , antequam in Asiam cum exercitu trajiceret , per Thraciam iter faciens , Pæones , Triballos , Illyrios , aliosque finitimos , petere instituit , quos novis rebus studere acceperat. Nam , quod Regno ejus tum finitimi , tum maximè infidi erant , minimè negligendos censuit præsertim cum in tam longinquas à domo regiones cum exercitu profecturus esset. Ex Amphipoli igitur cum copiis profectus in Thraces , quos Græci Antonomos vocant , nullius imperio , nullius legibus obnoxios , decem dierum itinere ad Æmum montem pervenit. Ibi , circa aditus angustias , negotiatorum , atque Thracum ingentem manum collectam obviam habuit. Insederant montis verticem , curribusque pro vallo , qua patebat additus , utebantur : inde pugnaturi , si necessitas postulasset. Sin autem ex adversa montis parte paterentur , currus in

Ale-

*Alexandri phalangem magno impetu erant immis-
suri ; quod & fecerunt. Sed milites ab Alexandro
edocti , alii laxatis ordinibus , alii corpora humi
strata scutis contegentes , periculum omne evita-
runt. Hinc alacriores facti , ingenti clamore in hos-
tes feruntur , eosque uno impetu superavere. Ale-
xander protinus , superato jugo , per Æmum mon-
tem in Triballos ad flumen Lygium profectus est.
Syrmus Triballorum Rex erat : is , cognito Alexan-
dri adventu , uxores , ac pueros cæteramque imbe-
llem turbam , ad Danubium in insulam Peucam
confestim misit , quo & Thraces Triballis finitimis
se receperant. Nec multò post & ipse Syrmus eodem
fugit. Reliqua Triballorum multitudo ad alteram
insulam se contulerat , eo in loco , ex quo pridie
Alexander moverat , sitam. Alexander Triballos re-
petens hostes , ex sylvis in aperta provocatos , supe-
rat , tribus millibus cæssis , reliquis in fugam con-
jectis , paucisque captis. Post hanc pugnam Ale-
xander ad Danubium profectus , ad insulam , in
quam Triballi , ac Thraces confugerent , contendit.
Cui tamen barbari summa vi restiterunt , quod erat
iis facilius quoniam , & naves paucæ erant , & in-
sule maxima pars prærupta , ac præceps , & flu-
minis cursus , ut potè in augusto conclusus , conci-
tator. Quapropter Alexander , abductis inde navi-
bus , trajecto noctu flumine , MD. equitibus , peditibus-
que IV. millibus , Getas , quorum circiter IV. millia
equitum , peditumque supra X. millia prohibendi
animo in adversa ripa armatos viderat , petiit. Quo
facto territi Gætæ ne primum quidem impetum susti-
nuere. Rex prorsus ingentis audaciæ iis visa Alexan-
drum tam facile unica nocte Danubium omnium
Eu-*

*Europæ fluminum amplissimum , atque altissimum ,
 nullo ponte injecto , transisse. Confugientibus igitur
 illis in sylvarum solitudines , atque latebras ,
 Rex urbem vacuum nactus , cœpit , soloque æqua-
 vit. Huc loci venere Legati à cæteris Danubii ac-
 colis , à Syrma Triballorum Rege , atque Germanis ,
 ad Alexandrum , ut cum eo amicitie fœdus inirent.
 Quibus in fidem , & amicitiam acceptis , è Germanis
 quæsit. Quidnam in humanis rebus præ cæteris
 extimescerent ? ratus nominis sui magnitudinem an-
 te omnia ipsis formidolosam videri illi hoc in se in-
 primis timere responderunt. Ne fortè in sese aliquan-
 do cœlum rueret. Alexander nihil motus responsi su-
 perbia , tantum adjecit , Germanos superbos esse ;
 eosque domum remissit. Inde in Agrianos , & Pæonas
 iter persequenti nuntiatum est , Clytum Bardyles ab
 eo defecisse , Glauciamque Taulantiorum Regem se ei
 conjunxisse. Erant & qui nuntiarent , fore , ut Au-
 tariate ipsum in itinere adorirentur. Proinde nego-
 tio de Autariatis Legaro Agrianorum Regi , qui pa-
 tri Philippo admodum charus , Alexandro quoque per-
 quam familiaris erat , commisso , insuper Cyna sorore ,
 ubi Pellam revertisset , ultro in uxorem promissa ,
 ipse ad Clytum , Glauciamque magna celeritate con-
 tendit , eosque vario prælio vicit , atque prostravit.
 Hæc agenti superveniunt nuntii , multos in Græcia
 res novas moliri , civitatesque non paucas , & in
 primis Thebanos , ab eo defecisse. Quare motus
 Alexander in Macedoniam est reversus , ut factum
 in Græcia tumultum reprimeret. Thebanis autem
 conantibus præsidium Macedonicum ex arce The-
 bana , quam Cadmeam vocant , depellere ipsamque
 præaltis forsis , & munitissimo vallo cinctam obsi-
 den.*

dentibus, Rex cum exercitu magnis itineribus profectus, non longè à Thebis cum omnibus copiis insedit. Itaque Thebanorum duces, quoniam Alexander præter spem omnium advenerat, ac incertum erat, utrum auxilia, sicuti à nonnullis civitatibus petierant, illis adventura esset, de belli ratione consultare cœperunt. Omnibus tandem consentientibus, belli discrimen subire constituerunt. Sed Rex suos continuit, illis spatium pœnitendi, mutandique consilii, exhibens, nullo pacto futurum existimans, ut una civitas contra tantas copias esset pugnatora. Habebat enim ultra XXX. millia pedum, equitumque ad III. millia, omnes laboribus bellicis exercitatisimos, quorum virtuti confisus, Persicum bellum susceperat: Sanè si Thebani temporum fortunæ cedentes, pacem petissent, Rex eorum postulatis libentissimè annuisset. Nam tum mirifico studio ad Persas in Asiam transire properabat. Cùm tamen armis, non precibus uti decrevissent, Alexander Macedones ad prælium instruxit. A Thebanis contra hostes numero longè superiores summi viribus, atque impigre decertatum est. Interim Macedonibus; qui custodiæ Cadmeæ arcis præerant, à tergo invadentibus, circumventi Thebani, in ipsa pugna ceciderunt. Capta civitas, & direpta, urbs eversa funditus est. Qua quidem in re ea spes, idque consilium extitit Alexandro, ut hujusmodi casu, ac terrore compressi Græci, quietius, dum abesset, agerent, cùm alioqui incusantibus Thebanis sociis Phœncibus, ac Platæensibus, morem gerere, gratificarique concupisceret. Plures sex millibus oppetiere. Triginta millia vendidit, ex quibus quadrigentorum quadraginta talentorum

ar-

argenti summam coegit. Pindari vatis tamen stirpi pepercit, summum indoctos favorem manifestissimo exemplo testatus. Non omittendum, videtur, quod hic rerum gestarum Alexandri scriptores de Timoclea referunt; quam insignem Thebanum fœminam Thracius quidam dux construpasse dicitur: cùmque post id eam posceret pecuniam, solus à muliere ad puteum seductus fuisse, in quo diceret pretiosiora rerum suarum occultari. Ducem igitur super os putei, spectandæ causa inclinatum, illa in profundum detrusit, superneque injectis lapidibus, oppressit. Ob id facinus adductam ad se in vinculis fœminam percunctatus est Alexander, quænam esset? Ea imperterrita, Theagenis, inquit, sum soror, qui contra Philippum electus Imperator fortiter pugnans pro Græciæ libertate occubuit. Magnanimitatem mulieris, & constantiam admiratus Rex, liberam eam cum filiis dimisit. Athenienses Thebarum casum molestè, & summa commiseratione ferentes, profugis portas contra Regis edictum aperuerunt. Quam rem ita graviter tulit Alexander, ut secunda legatione denuo bellum, deprecantibus ita demum remiserit, ut oratores & duces, quorum fiducia toties rebellent, sive dedantur. Eò tamen demùm, res est deducta, ut retentis oratoribus, duces in exilium agerentur, qui confestim ad Darium Regem Persarum profecti sunt. Cæterùm coactis in Isthmo Græcis, & expeditionem in Persas decernentibus, Alexandro plures Philosophi, & Oratores occurrunt, præter Diogenem Cynicum, qui tum versabatur Cerinthii & Alexandrum parvisaciens, in Cranio habitabat

mi-

miratus Alexander ad eum in sole apricantem venit , rogans , rei ne cuiuspiam indigeat ? At ille , ut paululum , inquit , à sole discedas ? Quo responso Alexandrum adeò delectatum ferunt , ut ad suos conversus dixerit : Se Diogenem esse velle , si Alexander non esset.

Rebus Græciæ compositis , adventante vere ipsaque Græciæ cum Macedonia Antipatro , cui ex amicis maximè fidebat , commissis , ad Hellespontum cum exercitu profectus , in Asiam incredibile ardore mentis accensus , trajecit. Cùm autem delati in continentem essent , primus Alexander jaculum , velut in hostilem terram , coniecit , armatusque de navi tripudianti similis , prosiluit. Atque ita hostias cedit , præcatus , ne se Regem illæ terræ invitæ accipiant. Inde hostem petens , milites à populatione Asiæ prohibuit , pascendum suis rebus præfatus , nec perdenda ea , quæ possessori venerint. In exercitu ejus fuerunt XXXII. millia peditum , non supra V. millia equitum , navesque CLXXX. Hac tam parva manu universum terrarum orbem , utrum sit admirabilius , quod vicerit , an quòd agredi ausus fuerit , incertum est: cum ad tam periculosum bellum , non juvenes robustos , nec primo ætatis flore , sed veteranos , plerosque etiam emeritæ militiæ , qui cum patre , patriosque militaverant , elegerit , ut non tam milites , quam militiæ magistros lectos putares. Ordines quoque nemo nisi sexagenarius duxit , ut , si principia castrorum cerneret , Senatum te alicujus priscæ Reipublicæ videre diceret : Itaque nemo in prælio fugam , sed omnes victoriam animis conceperant , nec in pedibus cuiquam spes , sed in
la.

Iacertis fuit. Alexander deinde passim peractis sacrificiis, maximè apud Trojam, ad Achillis tumulum, in quem genus suum ex materna linea refcrebat, eum ob id felicissimum adolescentem prædicans, quòd suarum virtutum præconem Homerum invenisset, ad interiora Darii Regis Persarum contendit. Hunc Darium Arsani filium, qui decimus quartus à Cyro totius Orientis monarchiam tenebat, hac potissimum causa aggredi voluit, quòd à patre suo Philippo tributum requisierat. Darius autem, missa priùs superba, contumeliosa, atque imperiosissima legatione, se Regem Regum, ac consanguineum Deorum, Alexandrum verò famulum suum appellans, Satrapis suis id negotii dederat, ut insanientem istum Philippi adolescentulum (sic enim eum per contemptum appellabat) verberibus, pueribus graviter cæsum, indutumque post veste purpurea, sibi victum traderent, navibusque una cum nautis submersis, omnes ejus milites ad ulteriora maris Rubri transportarent. Qui mandatum Regis exequi volentes, ad Granicum amnem, qui Troadem à Propontide disternat, magna manu, videlicet, viginti millibus peditum, & pari equitum numero, confluxerunt, & prærupta fluminis ripam, qua Alexandro omnino trajiciendum erat, obsiderunt. Alexander etiamsi præsentissimum periculum instare cernere, quippè cum suis ex inferiore, atque instabili loco (erat enim cùm udus, tùm cæno lubricus, ut pote ex flumine adversus hostes in eminenti ripa stantes dimicandum foret, sua tamen fortuna, ac virtute, simulque fortitudine militum confisus, amnem trajecit. Et primo quidem non

sper-

spernenda difficultate pressus, tamen hostes, non tam sua arte, quam virtute Macedonum vicit, utque postravit. In eo conflictu Persarum viginti millia peditum. & CCL equites cæsi, Macedonum non plus XXXIX interfecti sunt. Ea pugnam magnum ad res Alexandri momentum peperit. Sardis enim maritimi barbarorum Imperii propugnaculum cepit, iisque, ac cæteris Lydiæ populis, ut legibus uterentur suis, concessit. Ephesum, quarto post pugnam die, elapso inde præ metu præsidio, occupavit. Interim ex Magnesia, & Trallibus Legati venerunt, urbium suarum deditionem pollicentes. Ad quas in fidem recipiendas Parmenionem cum duobus millibus & quingentis mercenariis, parique Macedonum numero, equitibus ex amicis circiter ducentis, misit. Miletum deinde sibi resistantem oppugnavit: eaque potitus, versus Halicarnassum iter ingreditur. Omnibus interjacentibus oppidis primo impetu captis Halicarnassum urbem permunitam obsedit, eamque non sine labore expugnatam, solo æquavit. Ingressus Cariam, Adæ Cariæ Regina, quæ Regno ab Orontobate, quem Darius miserat, pulsa nihil quicquam in tota Caria, præter Alinda, ejus provinciæ urbem munitissimam tenebat. Alexandro obviam profecta, Alindis urbe tradita, eum in filium adoptavit. Rex nec liberalitatem fæmine, nec filii nomen aspernatus, urbem eidem custodiendam reliquit. Tota deinde Caria subacta, memor accepti beneficii, eam universam Adæ Imperio subjecit. Hinc in Lyciam, & Pamphiliam tendit, eo consilio, ut ora maritima ad Phœniciam, & Ciliciam usque in potestatem redacta, novales copias hostibus inutiles redderet, devictisque rebellibus Pisidiæ populis, summo mentis

ar-

*ardore , neo minore alacritate adversùs Darium ,
quem cum multis militantium millibus adventare
constabat , contendens , Phrygiam , per quàm exer-
citus traducendus erat , est ingressus.*

QUINCTI CURTII
DE REBUS GESTIS
ALEXANDRI MAGNI,
LIBER TERTIUS.

SYNOPSIS.

Alexander, victis ad Granicam ducibus Darii & Lycia, Pamphiliæque in provinciarum formam reductis, Cælenas cum arcē occupat, ubi Marsyas amnis describitur. Inde per Phrygiam venit Gordium; nexumque Gordium gladio abrumpit potius, quam solvit. Darius interea recenset copias; petit Ciliciam. Alexander invadit Paphlagoniam, Cappadociam, Ciliciam; vincis Darium ad Issum; & per Parmenionem cum thesauris recipit Damascum.

CAPUT I.

Cleander ad conducendum militem mittitur, Marsyas, fabulis celebratus, laudatur. Alexander Cælenas occupat.

(1) **I**nter hæc Alexander, ad conducendum ex Peloponneso militem, Cleandro cum pecunia mis-

so;

so ; Lyciæ , Pamphyliaëque rebus compositis , ad urbem Cælenas exercitum admovit. Media illa tempestatem mænia interfluebat Marsyas , amnis fabulosis Græcorum carminibus inclytus. Fons ejus ex summo montis cacumine excurrrens , in subjectam petram magno strepitu aquarum cadit : inde diffusum circumjectos rigat campos , liquidus , & suas dumtaxat undas trahens. Itaque color ejus placido mari similis locum Poetarum mendacio fecit. Quippe traditum est , Nymphas amore amnis retentas , in illa rupe considerare. Cæterum quandiu intra muros fluit , nomen suum retinet. At , cum extra munimenta se evolvit , majore vi , ac mole agentem undas , Lycum appellant. Alexander quidem urbem destitutam à suis intrat. Arcem verò , in quam confugerant , oppugnare adortus caduceatorem præmisit , qui denuntiaret , ni dederent , ipsos ultima esse passuros. Illi caduceatorum in turrim , & situ , & opere multum editam , perductum , quanta esset altitudo , intueri jubent , ac nuntiare Alexandro , *non eadem ipsum , & incolas æstimatione munimenta metiri : se scire inexpugnabiles esse ; ad ultimum pro fide morituros.* Cæterum ut circumsideri arcem , & omnia sibi in dies arctiora viderunt esse : sexaginta dierum inducias pacti , ut , nisi intra eos auxilium Darius ipsis misisset , dederent urbem ; postquam nihil inde præsidii mittebatur , ad præstitutam diem permisere se Regi.

CAPUT. II.

Legatis Atheniensium respondet ; copias adversus Darium contrahit ; Phrygiam ingreditur ; Gordium nolum explicat.

SUPerveniant deinde legati Atheniensium, petentes, ut capti apud Granicum amnem redderentur sibi. Illi non hos modò, sed etiam cæteros Græcos restituit suis jussurum respondit, finito Perico bello. Cæterùm Dario imminens, quem nondum Euphratem superasse cognoverat, undique omnes copias contrahit, totis viribus tanti belli discrimen aditûrus. Phrygia erat, per quam ducebatur exercitus, pluribus vicis, quam urbibus frequens. Tunc habebat quondam nobilem Midæ regiam, Gordium nomen est urbi, quam Sangarius amnis interfluit, pari intervallo Pontico, & Cilicio mari distantem. Inter hæc maria angustissimum Asiæ spatium esse comperimus, utròque in arctas fauces compellente terram. Qæu, quia continenti adhæret, sed magna ex parte cingitur fluctibus, speciem insule præbet: ac, nisi tenue discrimen objiceret, maria, quæ nunc dividit, committeret. Alexander, urbe in suam ditionem redacta, Jovis templum intrat. Vehiculum, quo Gordium Midæ patrem vectum esse constabat, aspexit, cultu haud sanè à villioribus vulgatisque usu abhorrens. Notabile erat vinculum astrictum, compluribus nodis in semetipsos implicatis, & celantibus nexus. Incolis deinde affirmantibus, editam esse oraculo sortem, Asiæ potiturum, qui inexplicabile vinculum solvisset; cupido incessit animo sortis ejus explendæ. Circa Regem erat

erst, & Phrygum turba, & Mædonum: illa explicatione suspensa, hæc sollicita ex temeraria Regis fiducia: quippe series vinculorum erat ita adstricta, ut, unde nexus inciperent, quodve se conderent, nec ratione, nec visu præcipi posset. Solvere aggressus, iniecerat curam, ne in omem verteretur irritum inceptum. Ille nequicquam diu luctatus cum latentibus nodis: *Nihil*, inquit, *interest, quomodo solvantur*: gladioque raptis omnibus loris, oraculi sortem, vel elusit, vel implevit.

CAPUT III.

Alexander Ducibus Hellespontum committit, Antipatro Græciam; ipse Ancyram petit; copias lustrat; Paphlagoniam occupat, cui Calas præfectus est; & Cappadociam invadit.

CUM deinde Darium, ubicumque esset, occupare statuisset: ut à tergo tuta relinqueret, Amphoterum classi ad oram Hellesponti, copiis autem præfeci Hegelochum, Lesbum, & Chium, & Conm præsidis hostium liberaturos. His talenta ad belli usum quæ ingenta attributa. Ad Antipatrum, & eos, qui Græcas urbes tuebantur, sexcenta missa. Ex fœdere naves sociis imperat, quæ Hellesponto præsiderent. Nondum enim Memnonem vita excessisse cognoverat, in quem omnes intenderat curas: satis gnarus cuncta in expedito fore, si nihil ab eo moveretur. Jamque ad urbem Ancyram ventum erat, ubi numero copiarum inito, Paphlagoniam intrat. Huic juncti erant Eneti, unde quidam Venetos trahere originem credunt; omnisque hæc regio paruit Regi; datisque obsidibus, tributum, quod ne Persis qui-

dem tulissent, pendere ne cogarentur, impetraverunt. Calas huic regioni præpositus est. Ipse assumptis, qui ex Macedonia nuper advenerant, Cappadociam petiit.

CAPUT IV.

Mors Memnonis nuntiatur. Darius ipse educit copias; castra ad Babylonem ponit; copiarum numerum init, peditum quadringenta viginti duomillia, equitum unum supra sexaginta millia, summa, 483000.

(2.) **A**T Darius, nuntiata Memnonis morte, haud secus, quam par erat, motus: omnia, omnia spe, statuit ipse decernere. Quippe quæ per Duces suos acta erant, cuncta damnabat ratus; pluribus curam, omnibus abfuisse fortunam. Igitur castris ad Babylonem positis, quo majore animo capessèrent bellum, universas vires in conspectum dedit. Et circumdato vallo, quod decem millium armatorum multitudinem caperet, Xerxis exemplo, numerum copiarum iniit. Orto sole, ad noctem agmina, sicuti descripta erant, intravere vallum: inde emissa occupaverunt Mesopotamiæ campos, equitum, peditumque propemodum innumerabilis turba, majorem quam pro numero speciem gerens. Persarum erant centum millia, in quibus eques triginta millia implebat. Medi decem equitum, quinquaginta millia peditum habebant. Barcanorum equitum duo millia fuere, armati bipennibus, levibusque scutis, cetræ maximæ speciem reddentibus, peditum decem millia pari armatura sequebantur. Armenii quadraginta millia
mis-

misserant peditum, additis septem millibus equitum. Hyrcani egregii, ut inter illas gentes, sex millia expleverant, equis militatūra. Derbices quadraginta millia peditum armaverant. Pluribus hærebant ferro præfixæ hastæ, quidam lignum igni duraverant: hos quoque duo millia equitum ex eadem gente comitata sunt. A Caspio mari octo millium pedester exercitus venerat, ducenti equites. Cum his erant ignobiles Asiæ gentes duo millia peditum, equitum duplicem paraverant numerum. His copiis triginta millia Græcorum mercede conducta egregiæ juventutis adjecta sunt. Nam Bactrianos, & Sogdianos, & Indos, cæterosque Rubri maris accolæ, ignota etiam ipsi gentium nomina, festinatio prohibebat acciri.

CAPUT V.

Charidemus Athenienses rogatus à Dario, quomodo placeret exercitus Persarum, respondit: compositis utriusque Regis copiis, plures esse Persarum, firmiores Macedonum, pares paribus opponendas: quam ob dicendi libertatem interficitur, cujus cædis mox pœnitet Darium.

NEC quidquam illi minùs, quam multitudo militum, defuit, cujus tum universæ aspectu admodum lætus, purpuratis solita vanitate spem ejus instantibus, conversus ad Charidemum Atheniensem, belli peritum, & ob exilium infestum Alexandro, quippe Athenis, jubente eo, fuerat expulsus, percuntari cœpit: *Satis ne ei videretur instructus ad obterendum hostem? At ille, & suæ sortis, & regiæ superbix oblitus, Verum, inquit,*

Et tu forsā audire nolis, Et ego nisi nunc dixerō, alias nequidquam confitebor. Hic tantī apparatus exercitus, hæc tot gentium, Et totius Orientis excita sedibus suis moles, finitimis potest esse terribilis: nitet purpura, auroque fulget, armis, Et opulentia, quantam qui oculis non subicere, animis concipere non possunt. Sed Macedonum acies, torva sanè, Et inculta, clypeis, hastisque immobiles cuneos, Et conserta robora virorum tegit. Ipsi phalangem vocant peditum stabile agmen, Vir viro, armis arma conserta sunt. Ad nutum monentis intenti, sequi signa, ordines serva didicere. Quod imperatur, omnes exaudiunt. Obsistere, circumire, discurrere in cornu, mutare pugnam, non duces magis, quam milites callent. Et, ne auri, argentique studio teneri putet, adhuc illa disciplina, paupertate magistra stetit. Fatigatis humus cubile est: cibus, quem occupant, satiat: tempora somni arctiora; quam noctis sunt. Jam Thesali equites, Acarnanes, Ætolique, invicta bello manus, fundis, credo, Et hastis igne duratis, repellentur: pari robore opus est. In illa terra, quæ hos genuit, auxilia querenda sunt. Argentum istud, atque aurum ad conducendum militem, mitte. Erat Dario mite, ac tractabile ingenium, nisi suam naturam plerumque fortuna corrumpere. Itaque veritatis impatiens, hospitem, ac supplicem, tunc maximè utilia suadentem, abstrahi jussit ad capitale supplicium. Ille, ne tum quidem libertatis oblitus, Habeo inquit, paratum mortis meæ ultorem. Expetet pœnas mei consilii sprete ipse, contra quem tibi suasi. Tu quidem licentia Regni subito mutatus, documentum eris

eris posteris, homines, cum se permissere fortunæ, etiam naturam dediscere. Hæc vociferantem, quibus erat imperatum, jugulant. Sera deinde pœnitentia subiit Regem; ac vera dixisse confessus, eum sepeliri iussit.

CAPUT VI.

Darius Thymodem conducto Græcorum militi præficit; Pharnabazum Memnonis sufficit. Explicandum somnia, & omnia Darii.

(3.) **T**Hymodes erat Mentoris filius, impiger juvenis, cui præceptum est à Rege, ut omnes peregrinos milites, in quibus plurimum habebat, spei, à Pharnabazo acciperet, opera eorum usus in bello. Ipsi Pharnabazo tradit imperium, quod antè Memnoni dederat. Anxium de instantibus curis agitabant etiam per somnum species imminentium rerum, sive illas ægritudo, sive divinatio animi præsagientis accersit. Castra Alexandri magno ignis fulgore collucere ei visa sunt, & paulò post Alexander adduci ad ipsum in eo vestis habitu, quo ipse fuisset, cum appellatus esset Rex; equo deinde per Babylonem vectus, subito cum ipso equo oculis esse subductus. Ad hæc vates varia interpretatione curam distrinxerant. Alii lætum id Regi somnium esse dicebant, quòd castra hostium arsissent, quòd Alexandrum, deposita regia veste, in Persico, & vulgari habitu perductum esse vidisset. Quidam non ita augurabantur, quippe illustria Macedonum castra visa, fulgorem Alexandro portendere, quem Regnum Asiæ occupaturum esse haud ambigerent, quoniam in eodem habitu Darius fuisset, cum appellatus est Rex. Vetera quoque omnia, ut fit, solici-

citudo revocaverat. Recensebant Darium enim in principio imperii vaginam acina is Persicam jusisse mutari in eam formam, qua Græci uterentur; protinusque Chaldæos interpretatos, imperium Persarum ad eos transiturum, quorum arma esset imitatus. Ceterum ipse, & Vatum responso, quod edebatur in vulgus, & specie, quæ persomnum oblata erat, admodum lætus, castra ad Euphratem moveri jubet.

CAPUT VII.

Describit ordinem agminis, quo processit Darius ad Euphratem. Confertur acies Macedonum cum acie Persarum; contemnitur hæc, laudatur illa.

Patrio more Persarum traditum est, orto Sole, de-
mum procedere. Die jam illustri signum è tabernaculo Regis buccina dabatur: super tabernaculum, unde ab omnibus conspici posset, imago Solis crystallo inclusa fulgebat. Ordo autem agminis erat ralis. Ignis, quem ipi sacrum, & æternum vocabant argenteis altaribus præferebatur. Magi proximi patrium carmen canebant. Magos trecenti & sexaginta quinque juvenes sequebantur; puniceis amiculis velati, diebus totius anni pares numero: quippe Persis quoque in totidem dies descriptus est annus. Currum deinde Jovi sacratum albentes vehebat equi. Hos eximæ magnitudinis equus, quem Solis appellabant, sequebatur. Aureæ virgæ, & albæ vestes, regentes equos adornabant. Haud procul erant vehicula decem, multo auro, argentoque cæ-
lata. Sequebatur hæc æquitatus duodecim gentium, variis armis, & moribus. Proximi ibant, quos Per-
sæ

sæ Immortales vocant , ad decem millia. Cultus opulentiae barbaræ non alios magis honestabat. Ille aureos torques , illi vestem auro distinctam habebant, manicatasque tunicas, gemmis etiam adornatas. Exiguo intervallo, quos Cognatos Regis appellant, decem, & quinque millia hominum. Hæc verò turba muliebriter propemodum culta, luxu magis, quam decoris armis conspicua erat, Doryphori vocabantur. Proximum his agmen, soliti vestem excipere regalem. Hi currum Regis anteibant, quo ipse eminens vehebatur. Utrumque curtus latus Deorum simulacra ex auro, argentoque expressa decorabant. Distinguebant internitentes gemmæ jugum, ex quo eminebant duo aurea simulacra cubitalia, quorum alterum pacis, alterum belli gerebat effigiem. Inter hæc auream aquilam, pinnas extendenti similem, sacraverant. Cultus Regis, inter omnia, luxuria notabatur. Purpureæ tunicæ medium album intextum erat; pallam auro distinctam aurei accipitres, velut rostris inter se corruerent, adornabant; & zona aurea muliebriter cinctus, acinacem suspenderat, cui ex gemma erat vagina. Cydarim Persæ regium capitis vocabant insigne: hoc cærulea fascia albo distincta circuibat. Currum decem millia hastatorum sequebantur: hastas argento exornatas, spicula auro præfixa gestabant. Dexterâ, lævaque Regem ducenti ferme nobilissimi propinquorum comitabantur. Horum agmen claudebatur triginta millibus peditum, quos equi Regis quadringenti sequebantur. Intervallo deinde unius stadii, matrem Darii Syrsigabin currus vehebat, & in alio erat conjux. Turba foeminarum Reginas comitantium equis vec-

ta-

tabatur. Quindecim inde, quas Armamaxas appellant, sequebantur. In his erant liberi Regis, & qui educabant eos, spadonumque grex, haud sanè illis gentibus vilis. Tum regiae pellices trecentæ sexaginta vehebantur, & ipsæ Regali cultu, ornatuque. Post quas pecuniam Regis sexcenti muli, & trecenti cameli vehebant, præsidio sagittariorum prosequente. Propinquorum, amicorumque conjuges huic agmini proximæ, lixarumque: & colonum greges vehebantur. Ultimi erant cum suis quisque ducibus, qui cogerent agmen, leviter armati. Contrà, siquis aciem Macedonum intueretur, dispar acies erat, equis, virisque non aureo, non discolori veste, sed ferro, atque ære fulgentibus. Agmen, & stare paratum & sequi, nec turba, nec sarcinis prægrave, intentum ad Ducis non signum modò, sed etiam nutum. Et castris locus, & exercitui commeatus suppetebant. Ergo Alexander in acie miles non defuit. (4) Darius autem tantæ multitudinis Rex, loci, in quo pugnavit, angustiis reductus est ad paucitatem, quam in hoste contempserat.

CAPUT VIII.

Alexander ad castra Cyri venit. Arsanes stulto consilio Ciliciam, cui præerat, vastat. Portas inde Cilicias per Taurum adeundas describit Curtius; & miratur angustias aditus à Persis desertas. Tum ipsam Ciliciam calamo adumbrat, & antiqua monumenta eruit. Cydnum amnem laudat.

INtereà Alexander, Abistamene Cappadociæ præposito, Ciliciam petens, cum omnibus copiis in regione

gionem, quæ castra Cyri appellatur, pervenerat. Stativa illic habuerat Cyrus, cum adversus Cræsum in Lydiam exercitum duceret. Aberat ea regio quinquaginta stadia ab aditu, quo Ciliciam intramus: Pylas incolæ dicunt arctissimas fauces, munimenta, quæ manu ponimus, naturali situ imitante. Igitur Arsanes, qui Ciliciæ præerat, reputans, quid in initio belli Memnon suasisset, quondam salubre consilium serò exequi statuit. Igne, ferroque Ciliciam vastat, ut hosti solitudinem faciat: quicquid usui esse potest, corrumpit, sterile, ac nudum solum, quod tueri nequibat, relicturus. Sed longè utilius fuit angustias aditus, qui Ciliciam aperit, valido occupare præsidio, jugumque opportunè itineri imminens obtinere, undè inultus subeuntem hostem, aut prohibere, aut opprimere potuisset. Tunc paucis, qui callibus præsiderent, relictis, retro ipse concessit, populator terræ, quam à populationibus vindicare debuerat. Ergo qui relictæ erant, proditos se rati, ne conspectum quidem hostis sustinere voluerunt, cum vel pauciores locum obtinere potuissent. Namque perpetuo jugo montis asperi, ac prærupti Cilicia includitur; quod cum à mari surgat, velut sinu quodam, flexuque curvatum, rursus altero cornu in diversum litus excurrit. Per hoc dorsum, qua maximè introrsum mari cedit, asperi tres aditus, & perangusti sunt, quorum uno Cilicia intranda est: campestris eadem, qua vergit ad mare, planitiem ejus crebris distinguuntibus rivis. Pyramus, & Cydnus inclyti amnes fluunt. Cydnus non spatio aquarum, sed liquore memorabilis: quippe leni tractu à fontibus labens; puro solu exipitur. Nec torrentes incurrunt qui,

qui placidè manantis alveum turbent. Itaque incorruptus, idemque frigidissimus, quippè multa riparum amœnitate inumbratus, ubique fontibus suis similis in mare evadit. Multa in ea regione monumenta vulgata cœminibus vetustas exederat. Mostrabantur urbium sedes Lyrnesi, & Thebes; Typhonis quoque specus, & Corycium nemus, ubi crocum gignitur, cœteraque, in quibus nihil præter famam duraverat.

CAPUT IX.

Alexander ingressus fauces Siciliæ miratur stultitiam hostis locum relinquentis; Exploratores armatos præmittit; Tarsum incensam ab hoste servat, & ingreditur.

Alexander fauces jugi, quæ Pylæ appellantur, intravit. Contemplatus locorum situm, non aliàs magis dicitur admiratus esse felicitatem suam. Obrui potuisse vel saxis confitebatur, si fuissent, qui in subeuntes propellerent. Iter vix quaternos capiebat armatos. Dorsum montis imminebat viæ, non angustæ modò, sed plerumque præruptæ, crebris oberrantibus rivis, qui ex radicibus montium manant. Thracas tamen leviter armatos præcedere jusserat, scrutarique calles, ne occultus hostis in subeuntes erumperet. Sagittariorum quoque manus occupaverat jugum. Intentos arcus habebant, moniti, non iter ipsos inire, sed prælium. Hoc modo agmen pervenit ad urbem Tarson, cui tum maximè Perse subiciebant ignem, ne opulentum oppidum hostis invaderet. At ille, Parmenione ad inhibendum incendium cum expedita manu præmisso, posteaquàm Barbaros adventu suorum fugatos esse cognovit, urbem à se conservatam intrat.

CA-

CAPUT X.

*Alexander , dum sudore perfusum corpus Cydno
tingit , ultimum vitæ discrimen adit. Luget exer-
citus , queritur de iniqua fortuna. Philippus
Acarnan medicus Regem salutare potione , quam-
vis suspectus à Parmenione factus , curat.*

(5.) **M**Ediam Cydnus amnis , de quo paulò antè
dictum est , interfuit. Et tunc æstas erat, cujus calo-
no , aliam magis , quam Ciliciæ oram vapore Solis
accendit , & diei fervidissimum tempus cœperat.
Pulvere ac sudore simul perfusum Regem invitavi-
liquor fluminis , ut calidum adhuc corpus ablueret.
Itaque veste deposita , in conspectu agminis , deco-
rum quoque futurum ratus , si ostendisset suis , levî,
ac parabili cultu corporis se esse contentum , des-
cendit in flumen. Vixque ingressi subito horrore ar-
tus rigere cœperunt : pallor deinde suffusus est , &
totum propemodùm corpus vitalis calor reliquit.
Expiranti similem ministri manu excipiunt , nec sa-
tis compotem mentis in tabernaculum deferunt. In-
gens sollicitudo , & pœnè jam luctus in castris erat.
Flentes querebantur , in tanto imperu , cursuque re-
rum , omnis ætatis , ac memoriæ clarissimum Re-
gem , non in acie saltem , nec ab hoste dejectum ,
sed abluentem aqua corpus ereptum esse , & ex-
tinctam : instare Darium victorem , antequam vi-
disset hostem : sibi easdem terras , quas victores
peragrassent , repetendas : omnia , aut ipsos , aut
hostes populosos ; per vastas solitudines , etiamsi
nemo insequi velit , euntes , fame , atque inopia de-
bellari posse. Quem signum daturum fugientibus ?
Quem

Quem ausurum Alexandro succedere ? Jam ut ad Hellespontum fuga penetrarent, clasem, qua transeant, quem præparaturum ? Rursus in ipsum Regem misericordia versa, illum florem juventæ, illam vim animi, eundem Regem, & commilitonem divelli à se, & abripi, imemores suit querebantur. Inter hæc liberius meare spiritus cœperat; allevabat Rex oculos, & paullatim redeunte animo, circumstantes amicos agnoverat; laxataque vis morbi ad hoc solum videbatur, quia magnitudinem mali sentiebat. Animum autem ægritudo corporis urgebat: quippe Darium quinto die in Ciliciam fore nuntiabatur. Victum ergo se tradi, & tantam victoriam eripi sibi è manibus, obscuraque, & ignobili morte in tabernaculo extingui se querebatur. Admissisque amicis, pariter & medicis, *In quo me, inquit, articulo rerum mearum fortuna deprehenderit, cernitis. Strepitum hostilium armorum exaudire mihi videor; & qui ultro intuli bellum, jam provocor. Darius ergo, cum tam superbas litteras scriberet, fortunam meam in consilio habuit: sed nequicquam, si mihi arbitrio meo curari licet. Lenta remedia, & segnes medicos non expetunt tempora mea. Vel mori strenue, quàm tardè convalescere, mihi melius est. Proinde, si quid opis, si quid artis in medicis est, sciam, me non tam mortis, quàm belli remedium quærere.* Ingentem omnibus incusserat curam tam præceps temeritas ejus. Ergo pro se quisque precari cœpère, ne festinatione periculum augeret, sed esset in petestate medentium. Inexperta remedia haud injuria ipsis esse suspecta, cum ad perniciem ejus etiam à latere ipsis pecunia sollicitaret hostis: quip-

quippe Darius mille talenta interfectori Alexandri daturum se pronuntiari jusserat. Itaque ne ausurum quidem quemquam arbitrabantur experiri remedium, quod propter novitatem posset esse suspectum. (6) Erat inter Nobiles medicus è Macedonia Regem sequutus, Philippus natione Acarnan, fidus admodum Regi, puero comes, & custos salutis datus, qui non ut Regem modò, sed etiam ut alumnum, eximia charitate diligebat. Is non præceps se, sed strenuum remedium afferre, tantamque vim morbi potione medicata levaturum esse promisit. Nulli promissum ejus placebat, præter ipsum, cujus periculo pollicebatur. Omnia quippe facilius, quam moram perpeti poterat. Arma, & acies in oculis erant; & victoriam in eo positam esse arbitrabatur, si tantum ante signa stare poruisset: id ipsum, quod post diem tertium medicamentum sumpturus esset (ita enim medicus prædixerat) ægrè ferens. Inter hæc à Parmenione fidissimo Purpuratorum litteras accipit: quibus ei denuntiabat, ne salutem suam Philippo committeret; mille talentis à Dario, & spe nuptiarum sororis ejus esse corruptum. Ingentem animo solitudinem litteræ incusserant, & quidquid in utramque partem, aut metus, aut spes subjecerat, secreta æstimatione pensabat. Bibere perseverarem? ut, si venenum datum fuerit, ne immeritò quidem, quidquid acciderit, evenisse videatur? Damnum medici fidem? in tabernaculo ergo me opprimi patiar? At satius est, alieno me mori scelere, quam metu nostro. Diu animo in diversa versato, nulli, quid scriptum esset, enuntiat; epistolamque sigillo annuli sui impresso, pulvino, cui incumbebat, subjecit. In-

D

ter

ter has cogitationes, biduo assumpto, illuxit à medico destinatus dies. Et ille cum poculo, in quo medicamentum diluerat, intravit. Quo viso, Alexander, levato corpore in cubitum, epistolam à Parmenione missam sinistra manu tenens, accipit poculum, & aurit interritus. Tum epistolam Philippum legere jubet: nec à vultu legentis movit oculos, ratus aliquas conscientiae notas in ipso ore posse deprehendere. Ille epistola perlecta, plus indignationis, quam pavoris ostendit; projectisque amiculo, & litteris ante lectum, Rex, inquit, *semper quidem spiritus meus ex te pependit: sed nunc verè arbitror, sacro, & venerabili ore trahitur. Crimen parricidii, quod mihi objectum est, tua salus diluet. Servatus à me vitam mihi videris, oro, quæsoque, omisso metu, patere medicamentum concipi venis. Laxa paulisper animum, quem solitudine intempestiva amici sanè fideles, sed molestè seduli, turbant. Non securum modò hæc vox, sed etiam lætum Regem, ac plenum bonæ spei fecit. Itaque, Si Dii, inquit, Philippe, tibi permisissent, quo maxime modo animum belles experiri meum, alio profecto voluisses, sed certiore, quam expertus est, ne optasses quidam. Hæc epistola accepta, tamen, quod dilueras, bibi. Et nunc credo, te non minùs pro tua fide, quam pro mea salute esse sollicitum.* Hæc eloquutus, dexteram Philippo offert. Cæterùm tanta vix medicaminis fuit, ut, quæ sequuta sunt, criminationem Parmenionis adjuverint. Interclusus spiritui arctè meat. Nec Philippus quidquam inexpertum omisit. Ille fomenta corpori admovit; ille torpentem nunc cibi, nunc vini odore excitavit. Atque, ut pri-

mum

mum mentis compotem esse sensit, modò matris, sororumque, modò tantæ victoriæ appropinquantis admonere non destitit. Ut verò medicamentum se diffudit in venas, & sensim toto corpore salubritas percipi potuit; primò animus vigorem suum, deinde corpus quoque expectatione maturius recuperavit. Quippe post tertium diem, quàm in hoc statu fuerat, in conspectum militum venit. Nec avidius ipsum Regem, quàm Philippum intuebatur exercitus. Pro se quisque dexteram ejus amplexi, grates habebant, velut præsenti Deo. Namque haud faciliè dictu est, præter ingenita illi genti erga Reges suos venerationem, quantum hujus quoque Regis vel admirationi dediti fuerint, vel charitate flagrauerint. Jam primum nihil nisi Divina ope aggredi videbatur. Nam, cum esset præstò ubique fortuna, temeritas in gloriam cesserat: ætas quoque vix tantis matura rebus, sed abundè sufficiens, omnia etiam ejus opera honestabat. Et, quæ leviora haberi solent, plerumque in re militari gratiora vulgò sunt, exercitatio corporis inter ipsos, cultus, habitusque paullulùm à privato abhorrens, militaris vigor; queis ille vel ingenii dotibus, vel animi artibus, ut pariter charus, ac venerandus esset, effecerat.

CAPUT XI.

Darius properat in Ciliciam. Alexander Solos recipit; ludos celebrat; lætum nuntium de Myndiis, Cauniisque accipit, Mallon, Castabalum, Isson capit; atque Darium expectat.

(7.) **A**T Darius, nuntio de adversa valetudine ejus accepto, celeritate, quanta poterat tam grave

agmen, ad Euphratem contendit; junctoque eo pontibus, quinque tamen diebus trajecit exercitum, Ciliciam occuparet festinans. Jamque Alexander, viribus corporis receptis, ad urbem Solos pervenerat, cujus potitus, ducentis talentis nomine munitæ exactis, arci præsidium militum imposuit. Vota deinde pro salute suscepta per ludum, atque otium reddens, ostendit, quantâ fiducia Barbaros experneret. Quippè Æsculapio, & Minervæ ludos celebravit. Spectanti nuntius lætus affertur ex Halicarnasso, Persas acie à suis esse superatos: Mindios quoque, & Caunios, & pleraque tractus ejus, suæ facta dictionis. Igitur edito spectaculo ludicro, eastrisque motis, & Pyramo amne ponte juncto, ad urbem Mallon pervenit: inde alteris castris ad oppidum Castabulum. Ibi Parmenio Regi occurrit, quem præmiserat ad explorandum iter saltus, per quem ad urbem, Isson nomine, penetrandum erat. Atque ille, angustiis ejus occupatis, & præsidio medico relicto, Isson quoque desertam à Barbaris ceperat. Inde progressus, deturbatis, qui interiora montium obsidebant, præsidiis cuncta firmavit: occupatoque itinere; sicut paulò ante dictum est, idem, & auctor, & nuntius venit. Isson deinde Rex copias admovit: ubi consilio habito, utrum ne ultrâ progrediendum foret, an ibi opperiendi essent novi milites, quos ex Macedonia adventare constabat, Parmenio non alium locum prælio apriorem esse censebat: quippe illic utriusque Regis copias numero futuras pares, cum angustiae multitudinem non caperent: planitiem ipsis, camposque esse vitandos, ubi circumiri, ubi ancipiti acie opprimi possent. Timere, ne non virtute hostium,

sed

sed lassitudine sua vincerentur. Persas recentes subinde successuros, si laxius stare potuissent. Facile ratio tam salubris consilii accepta est. Itaque inter angustias saltus hostem operari statuit.

CAPUT XII.

Sisenes perfuga, propter litteras Nabarzanis falsa suspitione oppressus, jussu Regis occiditur.

ERat in exercitu Regis, Sisenes Perses, quondam à Prætorè Ægypti missus ad Philippum, donisque, & omni honore cultus, exilium patria sede mutaverat: sequutus deinde in Asiam Alexandrum, inter fideles socios habebatur. Huic epistolam Cretensis miles obsignatam annulo, cujus signum haud sane notum erat, tradidit. Nabarzanes Prætor Darii miserat eam, hortabaturque Sisenem, ut dignum aliquid nobilitate, ac moribus suis ederet: magno id ei apud Regem honori fore. Has litteras Sisenes, utpote innoxius, ad Alexandrum sæpè deferre tentavit. Sed, cum tot curis, apparatuque belli Regem videret urgeri, aptius subinde tempus expectans, suspicionem initi scelesti consilii præbuit. Namque epistola, priusquam ei redderetur, in manus Alexandri pervenerat; lectamque eam, ignoti annuli sigillo impresso, Siseni dari jusserat, ad æstimandam fidem Barbari. Qui quia per complures dies non adierat Regem, scelesto consilio eam visus est suppressisse, & in agmine à Cretensibus haud dubie jussu Regis occisus est.

CAPUT XIII.

Thymodes peregrini militis ductor suadet Dario , ut retrò habeat in Mesopotamiam ; quod consilium illi, copiisque Græcies prope exitio fuit, dum à Satrapis proditor judicatur. A Dario servatur. Consilium tamen ejus cur ipse non sequatur rationem affert. Impedimenta Damascum mittit; ipse Ciliciam petit.

(8.) **J** Amque Græci milites , quos Thymodes à Pharnabazo acceperat, præcipua spes, & propemodum unica , ad Darium prevenerant. Hi magnopere suadebant , ut retrò abiret , spatiososque Mesopotamiæ campos repeteret. Si id consilium damna-
ret , at ille divideret saltem copias innumerabiles, neu sub unum fortunæ ictum totas vires Regni cadere pateretur. Minus hoc consilium Regi , quam purpuratis ejus displicebat. Ancipitem fidem ; & mercede venalem prodicionem imminui , & dividi non ob aliud copias velle, quam ut ipsi in diversa digressi, si quid commissum esset, traderent Alexandro. Nihil tutius fore , quàm circumdatos eos exercitu toto obrui telis , documentum non multæ perfidiæ futuros. At Darius , ut erat sanctus , & mitis , se verò tantum facinus negat esse facturum, ut suam sequutos fidem suos milites jubeat trucidari. Quam diende amplius nationum exterarum salutem suam crediturum sibi , si tot militum sanguine imbuisset manus? Neminem stolidum consilium capite luere debere. Defuturos eos , qui suaderent, si suasisse periculum esset. Denique ipsos quotidie ad se vocari in consilium , variasque sen-

sententias dicere nec tamen melioris fidei haberi, qui prudentius suaserint. Itaque Græcis nuntiari jubet, ipsum quidem benevolentiae illorum gratiae agere, cæterum si retrò ire pergat, haud dubiè Regnum hostibus traditurum. Fama bella stare, & eum, qui recedat, fugere credi. Trahendi verò belli vix ullam esse rationem. Tantæ enim multitudinì, utique cùm jam hyems instaret, in regione vasta, & invicem à suis, atque hoste vexata, non suffectura alimenta. Ne dividi quidem copias posse, servato more majorum, qui universas vires semper discrimini bellorum obtulerant. Et herculè terribilem antea Regem, & absentia sua ad vanam fiduciam elatum, posteaquam adventare se senserit, cautum pro temerario factum, delituisse inter angustias saltus, rito ignobilium ferarum, quæ, strepitu prætereuntium audito, sylvarum latebris se occuluerunt. Jam etiam valetudinis simulatione frustrari suos milites, sed non amplius se esse passurum ipsum detrectare certamen. In illo specu, in quem pavidi recessissent, oppressurum esse cunctantes. Hæc magnificentius jactata, quàm verius. Cæterum pecunia omni, rebusque pretiosissimis Damascum Syriæ cum modico præsidio militum missis, reliquas copias in Ciliciam duxit, insequentibus more patrio agmen conjuge, & matre. Virgines quoque cum parvo filio committabantur patrem.

CAPUT XIV.

Alexander ad Syriæ portas , Darius eadem nocte ad Pylas Amanicas pervenit , ille ut exiret , hic ut intraret Ciliciam : qui Isson occupat , deprehensos ibi Macedones crudeliter , aut truncat , aut trucidat ; tergisque fugientium hæret , Alexandrum quasi fugientem assequuturus , qui simul ac cognovit , Darium adesse , converso itinere constitit , paratusque Dario occurrit.

Fortè eadem nocte , Alexander ad fauces , quibus Syria aditur , & Darius ad eum locum , quem Amanicas Pylas vocant , pervenit. Nec dubitare Persæ , quin Isson relicta , quam ceperant , Macedones fugerent. Nam etiam saucii quidam , & invalidi , qui agmen non poterant persequi , excepti erant. Quos omnes , instinctu Purpuratorum barbara feritate servientium , præcisis , adustisque manibus circumduci , ut copias suas noscerent , satisque omnibus spectatis , nuntiare , quæ vidissent , Regi suo jussit. Motis ergo castris , superat Pyramum amnem , in tergis , ut credebat , fugientium hæsurus. At illi , quorum amputaverat manus , ad castra Macedonum penetrant , Darium , quàm maximo cursu posset , sequi nuntiantes. Vix fide habebatur. Itaque speculatores in maritimas regiones præmissos Alexander explorare jubet , ipsene adesset , an Præfectorum aliquis speciem præbuisset universi venientis exercitus. Sed , cum speculatores reverterentur , procul ingens multitudo conspecta est. Ignis deinde totis campis collucere cœperunt , omniaque velut continen-

nenti incendio ardere visa, cùm incondita multitudo, maximè propter jumenta, laxius tenderet. Itaque eo ipso loco metari suos castra jusserat, lætus, quod omni expetiverat voto, in illis potissimum angustiis decernendum esse,

CAPUT XV.

Æstuat curis Alexander : nocte, quæ prælium antecessit, sacrificat : mane, instructo milite, in hostem pergit ; aciemque ad prælium disponit.

CÆterùm, ut solet fieri, cùm ultimi discriminis tempus adventat, in solitudinem versa fiducia est. Illam ipsam fortunam, qua aspirante, res tam prosperè gesserat : verebatur : nec injuria, ex his, quæ tribuisset sibi, quàm mutabilis esset, reputabat. Unam superesse noctem, quæ tanti discriminis moraretur eventum. Rursus occurrebant majora periculis præmia : & sicut dubium esset, an vinceret, ita illud utique certum esse, honestè, & cum magna laude moriturum. Itaque corpora milites curare jussit, ac deinde tertia vigilia instructos, & armatos esse. Ipse in jugum editi montis ascendit, multisque collucentibus facibus, patrio more sacrificium Diis præsidibus loci fecit. Jamque tertium, sicut præceptum erat, signum tuba miles acceperat, itineri simul paratus, & prælio. Strenuèque ussi procedere, oriente luce, pervenerunt ad angustias, quas occupare decreverant. Darium triginta inde stadia abesse præmissi indicabant. Tunc consistere agmen jubet, armisque ipse sumptis aciem ordinat,

CA-

CAPUT XVI.

Trepidatio in exercitu Darii, & tumultuatio orta: audito adesse Alexandrum. Darius conatus circumvenire Alexandrum; multa simul imperat; nemo imperata, vel audit, vel exequitur.

Dario adventum hostium pavidè agrestes nuntiaverunt, vix credenti, occurrere etiam, quos ut fugientes sequebatur. Ergo non mediocris omnium animos formido incusserat: quippe itineri, quam prælio aptiores erant, raptimque arma capiebant. Sed ipsa festinatio discurrentium, suosque ad arma vocantium, majorem metum incussit. Alii in jugum montis evaserant, ut hostium agmen inde prospicerent: equos plerique frenabant. Discors exercitus, nec ad unum intentus imperium, vario tumultu cuncta turbaverat. Darius initio montis jugum cum parte copiarum occupare statuit, & à fronte, & à tergo circumiturus hostem, à mari quoque, quo dextrum ejus cornu tegebatur, alios objecturus, ut undique urgeret. Præter hæc viginti millia præmissa cum sagittariorum manu, Pyramum amnem, qui duo agmina interfluebat, transire, & objicere sese Macedonum copiis, jusserat: si id præstare non possent, retrocedere in montes, & occultè circumire ultimos hostium. Cæterum destinata salubriter omni ratione potentior fortuna discussit. Quippe alii præ metu imperium exequi non audebant, alii frustra exequiebantur; quia ubi partes labant, summa turbatur.

CAPUT XVII.

Darius aciem ad pugnam instruit.

(9.) **A**Cies autem hoc modo stetit. Nabarzanes equitatu dextrum cornu tuebatur, additis funditorum, sagittariorumque viginti ferme millibus. In eodem Thymodes erat, Græcis peditibus mercede conductis triginta milibus præpositus. Hoc erat haud dubium robur exercitus, par Macedonicæ phalangi acies. In lævo cornu Aristomedes Thessalus viginti millia barbarorum peditum habebat. In subsidiis pugnacissimas locaverat gentes. Ipsum Regem in eodem cornu dimicaturum tria millia delectorum equitum, assueta corporis custodia, & pedestris acies quadraginta millia sequebantur. Hyrcani deinde, Medique equites. His præproximi cæterarum gentium equites dextra, lævaque dispositi. Hoc agmen, sicut dictum est, instructum, sex millia jaculatorum, funditorumque antecedeant. Quidquid in illis angustiis adiri poterat, impleverant copię: cornuaque hinc à jugo, illinc à mari stabant. Uxorem, matremque Regis, & alium foeminarum gregem in medium agmen acceperant.

CAPUT XVIII.

Alexander ita miles collocavit, ut nulla ratione posset circumiri, aut includi.

Alexander phalangem, qua nihil apud Macedones validius erat, in fronte constituit. Dexterum cornu Nicenor Parmenionis filius tuebatur: huic pro-

proximi stabant Cænos, & Perdiccas, & Meleager, & Ptolomæus, & Amyntas, suis quisque agminis duces. In lævo, quod ad mare pertinebat, Craterus, & Parmenio erant; sed Craterus Parmenioni parere jussus. Equites ab utroque cornu locati, dexterum Macedones Thessalis adjunctis, lævum Peloponnenses tuebantur. Ante hanc aciem posuerat funditorum manum, sagittariis admixtis. Thraces quoque, & Cretenſes ante agmen ibant, & ipsi leviter armati. At iis, qui præmissi à Dario jugum montis insederant, Agrianos opposuit, ex Græcia nuper advectos. Parmenioni autem præceperat, ut, quantum posset, agmen ad mare extenderet, quò longiùs abesset à montibus, quos occupaverant barbari. At illi neque obstare venientibus, nec circumire prætergressos ausi, funditorum maxime aspectu territi, profugerant. Eaque res tutum Alexandro agminis latus, quod ne superne incessetur, timuerat, præstitit. Triginta, & duo armatorum ordines ibant. Neque enim latius extendi aciem patiebantur angustia. Paullatim deinde se laxare, sinus montium, & majus spatium aperire cœperant, ita, ut non pedites solum pluribus ordinibus incedere, sed etiam à lateribus circumfundi posset equitatus.

CAPUT XIX.

Clamor tollitur ingens ab utraque parte. Alexander suos hortatur ad prælium.

(10.) **J**Am in conspectu, sed extra teli jactum, utraque acies erat, cum priores Persæ inconditum, &

tru-

trucem sustulere clamorem. Redditur & à Macedo-
 nibus major, exercitus impar numero, sed jugis
 montium, vastisque saltibus repercussus. Quippe
 semper circumjecta nemora, petræque, quantam-
 cumque accepere vocem, multiplicato sono refe-
 runt. Alexander ante prima signa ibat, identidem
 manu suos inhibens, ne impensius ob nimiam fes-
 tinationem concitato spiritu capesserent prælium.
 Cùmque agmen obequitaret, varia oratione, ut
 cujusque animis aptum erat, milites alloquebatur.
Macedones tot bellorum in Europa victores, ad sub-
igendam Asiam; atque ultima Orientis, non ipsius
magis, quam suo ductu profecti, inveteratæ virtu-
tis admonebat. Illos terrarum orbis liberatores, emen-
sosque olim Herculis, & Liberi patris terminos, non
Persis modo, sed etiam omnibus gentibus impositu-
ros jugum: Macedonum Bactra, & Indos fore. Mi-
nima esse, quæ nunc intueretur; sed omnia victoria
parari. Non in præruptis petris Illyricorum, & Thra-
ciæ saxis sterilem laborem fore: spolia totius Orien-
tis offerri: Vix gladio futurum opus: Totam aciem suo
pavore fluctuantem umbonibus posse propelli. Victor
ad hæc Atheniensium Philippus pater invocabatur,
domitaque nuper Bæotiæ, & urbis in ea nobilissimæ
ad solum dirutæ species representabatur animis: jam
Granicum amnem: jam tot urbes, aut expugnatas,
aut in fidem acceptas, omniaque, quæ post tergum
erant, strata, & pedibus ipsorum subjecta, memo-
rabat. Cùm adierat Græcos, admonebat, ab iis
gentibus illata Græciæ bella: Darii prius, deinde
Xerxis insolentia, aquam ipsam, terramque popu-
lantium, ut neque fontium haustum, nec solitos ci-
tes relinquerent: dein Diis templa ruinis, & ig-
ni-

nibus esse deleta: urbes eorum expugnatas, fœdera humani, Divinique juris violata, referebat. Illyricos verò, & Tracas, rapto vivere assuetos, aciem hostium auro, purpuraque fulgentem, intueri jubebat, prædam, non arma gestantem: irent, & in bellibus fœminis aurum viri eriperent: aspera montium suorum juga, nudosque colles; & perpetuo rigentes gelu, ditibus Persarum campis, agrisque mutarent.

CAPUT XX.

Prælium patrat; utrinque summa ope certatur.

(II.) **J**Am ad teli jactum pervenerant, cum Persarum equites ferociter in lævum cornu hostium invec-ti sunt: quippe Darius equestri prælio decernere optabat, phalangem Macedonici exercitus robur esse conjectans. Jamque etiam dextrum Alexandri cornu circuibatur. Quod ubi Macedo conspexit, duabus aliis equitum ad jugum montis jussis subsistere, cæteros in medium belli discrimen strenuè transfert. Subductis deinde ex acie Thessalis equitibus, Præfectum eorum occultè circuire tergum suorum jubet, Parmenionique conjungi, & quod is imperasset, impigrè exequi. Jamque ipse in medium Persarum undique circumfusi, egregiè se tuebatur. Sed conferti, & quasi coherentes, tela vibrare non poterant. Simul ut erant emissa, in eosdem concurrentia implicabantur, levique, & vano ictu pauca in hostem, plura in humum innoxia cadebant. Ergo cominùs pugnam coacti conserere, gladios impigrè stringunt. Tum verò multum sanguinis fuscum est. Duæ quippe acies ita cohærebant, ut ar-mis

mis arma pulsarent, mucrones in ora dirigerent: non timido, non ignavo cessare tum licuit. Collato pede, quasi singuli inter se dimicarent, in eodem vestigio stabant, donec vincendo locum sibi facerent. Tum demùm ergo promovebant gradum, cùm hostem postraverant. At illos novus excipiebat adversarius fatigatos, nec vulnerati (ut aliàs solent) acie poterant excedere, cum hostis instaret à fronte, & à tergo sui urgerent.

CAPUT XXI.

Alexander urget Darium; illisque jugulo imminet, quem frater defendit. Ingens circa Darii currum fit cædes. Darius primus omnium fugit, quem strenuè sequitur miles; Thessalis tamen laborant, quorum ala una fusa, altera circumacta victi. Itaque victor ubique evadit Alexander.

Alexander, non ducis magis, quam militis munera exequebatur, optimum decus, cæso Rege, expetens: quippe Darius curru sublimis eminebat, & suis ad se tuendum, & hostibus ad incessendum, ingens incitamentum. Ergo frater ejus Oathres, cùm Alexandrum instare ei cerneret, equites, quibus præerat, ante ipsum currum Regis objecit, armis, & robore corporis multum super cæteros eminens, animo verò, & pietate in paucissimis. Illo utique prælio clarus, alios improvidè instantes prostravit, alios in fugam avertit. At Macedones, ut circa Regem erant, mutua adhortatione firmati, cum ipso in equitum agmen irrumpunt. Tum verò similis ruinæ strages erat. Circa currum
Da-

Darii jacebant nobilissimi Duces, ante oculos Regis egregia morte defuncti, omnes in ora proni, sicut dimicantes procubuerant, adverso corpore vulneribus acceptis. Inter hos Aticies, & Rheomitres, & Sabaces Prætor Ægypti, magnorum exercituum Præfecti, noscitantur. Circa eos cumlata erat, peditum, equitumque obscurior turba. Macedonum quoque, non quidem multi, sed promptissimi tamen, cæsi sunt. Inter quos Alexandri dexterum femur leviter mucrone perstrictum est. Jamque, qui Darium vehebant, equi confossi hastis, & dolore efferati, jugum quaterere, & Regem curru excutere cœperant; cum ille veritus, ne vivus veniret in hostium potestatem, desilit, & in æquum, quid ad hoc ipsum sequebatur, imponitur, insignibus quoque imperii, ne fugam proderent, indecorè abjectis. Tum verò cæteri dissipantur metu; & quæ cuique patebat ad fugam, via erumpunt, arma jacentes, quæ paulò ante ad tutelam corporum sumpserat. Adeo pavor etiam auxilia formidabat. Instabat fugientibus eques à Parmenione missus, & forte in id cornu omnes fuga abstulerat. At in dextro Persæ Thessalosequites vehementer urgebant. Jamque una ala ipso impetu proculcata erat, cum Thessali strenuè circumactis equis dilapsi, rursus in prælium redeunt, sparsos, incompositosque victoriæ fiducia barbaros ingenti cæde prosternunt. Equi pariter equitesque Persarum, serie laminarum graves, agmen, quod celeritate maximè constat, ægre moliebantur. Quippe in circumagendis equis suis Thessali multos occupaverant.

CAPUT XXII.

Alexander persequitur fugientes. Græci soli sensim se subduxere à Persis, ex quibus alii cæsi, alii Darium secuti, quatuor millia cum Amynta evasere. Castra inde hostium ab Alexandri milite occupata. Capti filius, mater, uxor filiae Darii. Toto prælio cæci Persarum centum millia peditum, decem millia equitum: Macedonum duo, & triginta pedites, centum quinquaginta equites, non amplius, desiderati.

HAc tam prospera pugna nuntiata, Alexander non antè ausus persequi Barbaros, utriusque jam victor instare fugientibus cœpit. Haud amplius Regem, quam mille equites sequebantur, cum ingens multitudo hostium caderet. Sed quis, aut in victoria, aut in fuga copias numerat? Agebantur ergo à tam paucis, pecorum modo: & idem metus, qui cogebat fugere, fugientes morabatur. At Græci, qui in Darii partibus steterant, Amynta duce, (Prætor hic Alexandri fuit, nunc transfuga) abrupti à cæteris haud sane fugientibus similes evaserant. Barbari longè diversam fugam intenderunt, alii, quàm rectum iter in Persidem ducebat: quidam circuitus, rupes, saltusque montium occultos perivere, pauci castra Darii. Sed jam illa quoque hostis victor intraverat, omni quidem opulentia ditia. Ingens auri, argentique pondus, non belli, sed luxuriæ apparatus, diripuerant milites. Cùmque plus raperent, passim strata erant itinera vilioribus sarcinis, quas in comparatione meliorum avaritia contempserat. Jamque ad scæminas per-

E

ven-

ventum erat, quibus, quo chariora ornamenta sunt, violentius detrahebantur. Nec corporibus quidem vis, ac libido parcebat. Omnia planctu, tumultuque, prout cuique fortuna erat, castra repleverant. Nec ulla facies mali deerat, cum per omnes ordines, ætatesque victoris crudelitas, ac licentia vagaretur. Tunc verò impotentis fortunæ species conspici potuit, cum ii, qui tum Dario tabernaculum exornaverant, omni luxu, & opulentia instructum, eadem illa Alexandro, quasi veteri domino, reservabant. Namque id solùm intactum comiserant milites, ita tradito à more, ut victorem victi Regis tabernaculo exciperent. Sed omnium oculos, animosque in semet converterant captivæ mater, conjuxque Darii; illa non majestate solùm, sed etiam ætate venerabilis; hæc formæ pulcritudine: nec illa quidem sorte corrupta, acceperat in sinum filium, nondum sextum ætatis annum egressum, in spem tantæ fortunæ, quantam paulò antè pater ejus amiserat, genitum. At in gremio anus aviæ jacebant adultæ duæ virgines, non suo tantùm, sed illius mœrore etiam confectæ. Ingens circa eam nobilium foeminarum turba constiterat, laceratis crinibus, abscissaque veste, pristini decoris immemores. Reginas, Dominasque, veris quondam, tunc alienis nominibus vocantes. Illæ suæ calamitatis oblitæ, utrò cornu, Darius sterisset, quæ fortuna discriminis fuisset, requirebant. Negabant, se captas, si viveret Rex: Sed illum equos subinde mutantem, longius fuga abstulerat. In acie autem cæsa sunt Persarum peditum centum millia, decem verò millia interfecta equitum. At ex parte Alexandri quatuor, & quingenti saucii fuere, triginta omnino & duo ex peditibus desiderati sunt, equitum centum quinquaginta inter-

ter-

perfecti. Tantulo impendio ingens victoria stetit. (12.) Rex, qui diu Darium persequendo fatigatus erat, posteaquàm & nox appetebat, & eum assequendi spes non erat, in castra paulò antea suis capta pervenit.

CAPUT XXIII.

Alexander, desperans capi posse Darium, reversus in castra Darii, convivium celebrat, Leonnatus mittitur ad consolandas captivas.

INvitari deinde amicos, quibus maximè assueverat, jussit: quippè summa duntaxat cutis in semore perstricta non prohibebat interesse convivio. Cum repentè è proximo tabernaculo lugubris clamor, barbaro ululato, planctuque permixtus, epulantes conterruit. Cohors quoque, quæ excubabat ad tabernaculum Regis, verita, ne majoris motus principium esset, armare se cœperat. Causa subiti pavoris fuit, quod mater, uxorque Darii, cum captivis mulieribus nobilibus Regem, quem interfecitum esse credebant, ingenti gemitu, ejulatuque deflebant. Unus namque è captivis spadonibus, qui forte ante ipsarum tabernaculum steterat, amiculum, quod Darius (sicut paulò antè dictum est) ne cultu proderetur, abjecerat, in manibus ejus, qui reperi- tum ferebat, agnovit, ratusque, interfecto detractum esse, falsum nuntium mortis ejus attulerat. Hoc mulierum errore comperto, Alexander fortunæ Darii, & pietati earum lacrymasse fertur. Ac primò Mithrenem, qui Sardes prodiderat, peritum Persicæ linguæ, ire ad consolandas eas jusserat. Veritus deinde, ne proditor captivarum iram, doloremque gravaret, Leonnatum ex purpuratis suis misit, jussum

indicare , falsò lamentari eas , Darium vivum. Ille cum paucis armigeris in tabernaculum , in quo captivæ erant , pervenit , missumque se à Rege , nuntiare jubet. At ii , qui in vestibulo erant , ut armatos conspexere , rati actum esse de dominis , in tabernaculum currunt , vociferantes , adesse supremam horam , missosque , qui occiderent captas. Itaque , ut quæ nec prohibere possent , nec admittere auderent , nullo responso dato , tacitè opperiebantur victoris arbitrium. Leonnatus , expectato diù , qui se introduceret , posteaquam nemo procedere audebat , relictis in vestibulo satellitibus , intrat in tabernaculum. Ea ipsa res turbaverat fœminas , quod irrupisse non admissus videbatur. Itaque mater , & conjux provolutæ ad pedes orare cœperunt , ut , priusquam interficerentur , Darii corpus ipsis patrio more sepelire permetteret , functas supremo in Regem officio se impigrè morituras. Leonnatus & vivere Darium , & ipsas non incolumes modò , sed etiam apparatu pristinæ fortunæ Regina fore. Tum demum mater Darii allevari se passa est.

CAPUT XXIV.

Alexander visitat captivas; colloquitur cum Sysigambe Darii matre, quæ optimè præcatur hosti ob clementiam. Qui Regiam omnium fortunam conservat, pudorem singularum singulari cura tuetur. Laudatur à Curtio Alexander ob continentiam, quam omnibus ejus operibus meritò anteposit,

Alexander postero die , cùm curam sepeliendis militibus impenderet , quorum corpora invenerat ,
Per-

Persarum quoque nobilissimis eundem honorem haberi jubet ; matrique Darii permittit , quos vellet , patrio more sepeliret. Illa paucos arcta propinquitate conjunctos pro habitu præsentis fortunæ humari jussit , apparatus funerum , quo Persæ suprema officia celebrarent, invidiosum fore existimans, cum victores haud pretiosè cremarentur. Jamque justis defunctorum corporibus solutis, præmittit ad captivas, qui nuntiarent, ipsum venire. Inhibitaque comitantium turba , tabernaculum cum Hephæstione intrat. Is longè omnium amicorum charissimus erat Regi; cum ipso pariter educatus, secretorum omnium arbiter. Libertatis quoque in admonendo eo non alius jus habebat ; quod tamen ita usurpabat , ut magis à Rege permissum, quam vindictum ab eo videretur. Et sicut ætate par erat Regi, ita corporis habitu præstabat. Ergo Regina illum Regem esse ratæ, suo more veneratæ sunt. Inde ex spadonibus captivis , quis Alexander esset , monstrantibus, Sysigambis advoluta est pedibus ejus, ignorantem numquam antea visi Regis excusans. Quam manu allevans Rex, *Non errasti inquit, mater, nam & hic Alexander est.* Equidem , si hac continentia animi ad ultimum vitæ perseverare potuisset, feliciorum fuisse crederem, quam visus est esse, cum Liberi Patris imitaretur triumphum, ab Hellesponto usque ad Oceanum omnes gentes victoria emensus: si vicisset profecto superbiam, atque iram, mala invicta : si abstinuisset inter epulas cædibus amicorum; egregiosque bello viros , & tot gentium secum dormitores indicta causa veritus esset occidere. Sed nondum fortuna se animo ejus superfuderat. Itaque orientem eam moderatè, & prudenter tulit ; ad ul-

timum magnitudinem eius non cepit. Tum quidem ita se gessit, ut omnes ante eum Regem, & continentia, & clementia vincerentur. Virgines Regias excellentis formæ tam sanctè habuit, quàm si eodem, quo ipse, parente genitæ forent. Conjugem ejusdem, quam nulla ætatis suæ pulcritudine corporis vicit, adeò ipse non violavit, ut summam adhibuerit curam, ne quis captivo corpori illuderet. Omnem cultum reddi fœminis jussit, nec quicquam ex pristinæ fortunæ magnificencia captivis, præter fiduciam, defuit. Itaque Sysigambis. Rex, inquit, mereris, ut ea præcemur tibi, quæ Dario nostro quondam præcatæ sumus: & (ut video) dignus es, qui tantum Regem non felicitate solum, sed etiam æquitate superaveris. Tu quidem matrem me, & Reginam vocas, sed ego me tuam famulam esse confiteor. Et præteritæ fortunæ fastigium capio, & præsentis jugum pati possum. Tuæ interest, quantum in nos liceverit, si id potius clementia, quam sævitia, vis esse testatum. Rex bonum animum habere eas jussit. Darii deinde filium collo suo admovit. Atque nil ille conspectu tunc primum à se visi conterritus, cervicem ejus manibus amplectitur. Motus ergo Rex constantia pueri, Hephæstionem intuens, *Quam vellem, inquit, Darius aliquid ex hac indole hausisset*

CAPUT XXV.

Alexander, aris pugnae monumento (nam trophæa Macedones, non fixere,) positus, Syriam petit. Parmenio Damascum proditione cum thesauro Regio, & gynæceis capit. Proditoris cæsi caput ad Darium fertur.

TUM tabernaculo egressus, tribus aris in ripa Pyrami amnis, Jovi, atque Herculi, Minervæque sacratis, Syriam petit, Damascum, (ubi Regis gaza erat) Parmenione præmisso. (13.) Atque is, cum præcessisse Darii satrapam comperisset, veritus, ne paucitas suorum sperneretur, accersere majorem manum statuit. Sed forte in exploratores ab eo præmissos incidit nomine Mardus, qui ad Parmenionem perductus, litteras ad Alexandrum à Præfecto Damasci missas tradit ei: nec dubitare eum, quin omnem Regiam supellectilem cum pecunia traderet, adjecit. Parmenio, asservari eo jussu, litteras aperit, in quibus erat scriptum, ut maturè Alexander aliquem ex ducibus suis mitteret cum manu exigua. Itaque, re cognita, Mardum datis comitibus ad proditorem remittit. Ille è manibus custodientium lapsus, Damascum ante lucem intrat. Turbaverat ea res Parmenionis animum insidias timens, & ignotum iter sine duce non audebat ingredi. Felicitati tamen Regis sui confisus, agrestes qui duces itineris essent, excipi jussit. Quibus celeriter repertis, quarto die ad urbem pervenit, jam metuente Præfecto, ne sibi fides habita non esset. Igitur, quasi parùm munimentis oppidi fidens, ante Solis ortum pecuniam Regiam (quam gazam Persæ

vocant) cum preciosissimis rerum efferri jubet, fugam simulans, revera ut prædam hostis offerret. Multa millia virorum, fœminarumque excedentem opido sequebantur; omnibus miserabilis turba, præter eum, cujus fidei commissa fuerat. Quippe quò major proditoris merces foret, objiceret hosti parabat gratiorem omni pecunia prædam, nobiles viros, Prætorum Darii conjuges, liberosque; præter hos urbium Græcarum legatos, quos Darius, velut in arce tutissima, in proditoris reliquerat manibus. Gangabas Persæ vocant humeris onerat portantes. Hi, cum frigus tolerare non possent, quippe & procella subito nivem effuderat, & humus rigeat gelu, tum adstrictas vestes, quas cum pecunia portabant, auro, & purpura insignes, induunt, nullo prohibere auso, cum fortuna Regis etiam humillimis in ipsum licentiam faceret. Præbuere ergo Parmenioni non spernendi agminis speciem, qui interiore cura suos quasi ad justum prælium paucis adhortatus, equis calcaria subdere jubet, & acri impetu in hostem invahi. At illi, qui sub oneribus erant, omissis illis, per metum capessunt fugam. Armati quoque, qui eos persequiebantur, eodem metu arma jactare, ac nota diverticula petere cœperunt. Præfectus quasi & ipse conterritus, simulans, cuncta pavore compleverat. Jacebant totis campis opes regiæ: illa pecunia stipendio ingenti militum præparata, ille cultos tot nobilium virorum, tot illustrium fœminarum, aurea vasa, aurei fræni, tabernacula Regali magnificentia ornata, vehicula quoque à suis destituta ingentis opulentia plena, facies etiam prædantibus tristis, si qua res avaritiam moraretur. Quippe tot annorum incredibili, & fidem excedente fortuna

cu-

cumulata, tunc alia stirpibus dilacerata, alia in cœnum demersa eruebantur. Non sufficebant prædantium manus prædæ. Jamque etiam ad eos, qui primi fugerant, ventum erat. Fœminæ pleræque parvos trahentes liberos ibant, iter quas tres fuere virgines, Ochi (qui ante Darium regnaverat) filiæ, olim quidem ex fastigio paterno rerum mutatione detractæ, sed tum sortem earum crudeliùs aggravante fortuna. In eodem grege uxor quoque ejusdem Ochi fuit, Oxathrisque (frater hic erat Darii) filia, & conjux Artabazi principis purpuratorum, & filius, cui Ilione fuit nomen. Pharnabazi quoque, cui summum imperium maritimæ oræ Rex dederat, uxor cum filio excepta est; Mentoris filiæ tres, ac nobilissime ducis Memnonis conjux, & filius. Vixque ulla domus purpurati fuit tantæ cladis experts. Lacedæmonii quoque, & Athenienses, societatis fide violata, Persas sequuti. Aristogiton, Dropides, & Eleutherius, inter Athenienses genere, famaue longe clarissimi: Lacedæmonii, Perisippus, & Onomastorides, cum Omajo, & Callicratide, ii quoque domi Nobiles. Summa pecuniæ signatæ fuit talentorum duo millia, & sexaginta: facti argenti pondus quingenta æquabat. Præterea triginta millia hominum, cum septem millibus jumentorum, dorso onera portantium, capta sunt. Cæterum Dii tantæ fortunæ proditorem sepulturæ celeriter debita pœne persecuti sunt. Namque unus è consciis ejus, credo, Regis vicem etiam in illa sorte reveritus, interfecti proditoris caput ad Darium tulit, opportunum solatium prodito: quippe & ultus inimicum erat, & nondum in omnium animis memoriam majestatis suæ exolevisse cernebat.

LIBER IV.

S T N O P S I S.

Alexander respondet litteris Darii: Celesyriam, & Phœniciam invadit: Abdolonymum Sydonis, exactorato Stratone, novum Regem dat: Tyrum septem mensibus obsessam continenti jungi, & expugnat: Gazam cœpit: Ægyptum recipit: Ad Hammonis templum penetrat: Deus salutatur: Condit Alexandriam. Luna hebescit. Darius iterum, ac tertio frustra conditiones pacis fert Alexandro, latas Alexandro respuit. Decernitur prælio ad Gauga ela haud procul Arbëllis. Darius victus more suo auxilium à pedibus quærit.

C A P U T I.

Darii fugam exequitur Curtius. Alexander, Parmenione Syria Præfecto, Naradum insulam cum Rege Stratone in deditionem accipit: Ad Marathon urbem castra movet, ubi litteras à Dario superbè scriptas accipit; parique stylo, & atrociùs etiam respondet.

Darius tanti modò exercitus Rex, qui triumphantis magis, quàm dimicantis more, curru sublimis inierat prælium per loca, quæ propè immensis agminibus compleverat, jam inania, & ingenti solitudine vasta, fugiebat. Pauci Regem sequebantur. Nam nec eodem omnes fugam intenderant, & deficientibus equis, cursum eorum, quos Rex sub-

in-

inde mutabant , æquare non poterant. Uncas inde pervenit , ubi excepere eum Græcorum quatuor milla , cum quibus ad Euphratem contendit , id demum credens fore ipsius , quod celeritate præripere potuisset. At Alexander Parmenionem, per quem apud Damascum recepta erat præda , jussu eam ipsam, & captivos diligenti asservare custodia, Syriæ, quam Cœlen vocant , præfecit. Novum imperium Syri , nondum belli cladibus satis domiti aspernabantur : Sed celeriter subacti,obedienter imperata fecerunt. Naradus quoque insula deditur Regi. Maritimam tamen oram, & pleraque longius etiam à mari recedentia , Rex ejus insulæ Strato possidebat. Quo in fidem accepto, castra movit ad urbem Marathon. Ibi illi litteræ à Dario redduntur, quibus ut superbè scriptis,vehementer offensus est. Præcipuè eum movit , quòd Darius sibi Regis titulum , nec eundem Alexandri nomini ascripserat. Postulabat autem magis , quàm petebat , ut accepta , pecunia, quantamcumque tota Macedonia caperet , matrem sibi , ac conjugem , liberosque restitueret. De regno, æquo, si vellet , Mater contenderet. Si saniora consilia tandem pati potuisset, contentus patrio, cederet alieni imperii finibus , socius , amicusque esset ; in ea se fidem, & dare paratum , & accipere. Contra Alexander in hunc modum rescripsit : **REX ALEXANDER DARIO :** *Ille , cujus nomen sumpsi , Darius , Græcos , qui oram Hellesponti tenent , coloniasque Græcorum Jonias omni clade vastavit. Cum magno deinde exercitu mare trajecit , illato Macedoniae , & Græciæ bello. Rursus Rex Xerxes gentis ejusdem , ad oppugnandos nos cum immanium Barbarorum copiis venit : qui*

na-

navali praelio victus Mardonium tamen reliquit in Græcia, ut absens quoque popularetur urbes, agros ureret. Philippum verò parentem meum quis ignorat ab his interfectum esse, quos ingentis pecuniæ spe sollicitaverant vestri? Impia enim bella suscipitis, & cum habeatis arma, licitamini hostium capita, sicut tu proximè talentis mille, tanti exercitus Rex, percussorem in me emere voluisti. Repello igitur bellum, non infero. Et Diis quoque pro meliore stantibus causa, magnam partem Asiæ in ditionem redegei meam: te ipsum acie vici: Quem etsi nihil à me impetrare oportebat, quod petieras, utpote qui me belli quidem in me jura servaveris: tamen, si veneris supplex, & matrem, & conjugem, & liberos sine pretio recepturum te esse promitto. Et vincere, & consulere victis scio. Quod si te nobis comittere times, dabimus fidem impune venturum. De cætero, cum mihi scribes, memento non solum Regi te, sed etiam tuo scribere. Ad hanc perferendam Thersippus missus.

CAPUT II.

Alexander in Phœnicia Biblon, & Sidonem deditas servat; Stratonem Regem abdicat. Abdolonymum Regia stirpe ortum in Regium fastigium extollit.

IPse in Phœnicem deinde descendit, & oppidum Byblon traditum recepit. Inde ad Sidonam ventum est, urbem vetustate; famaue conditorum inclytam. Regnabat in ea Strato, Darii opibus adjutus, sed quia deditionem magis popularium, quàm sua
spon-

sponte fecerat , Regno visus indignus : Hephæstionique permissum , ut quem eo fastigio Sidones dignissimum arbitrarentur , constitueret Regem. Erant Hephæstioni hospites , clari inter suos juvenes , qui facta ipsis potestate regnandi , negaverunt quemquam patrio more in id fastigium recipi , nisi regia stirpe ortum. Admiratus Hephæstion magnitudinem animi spernentis , quòd alii per ignes , ferrumque peterent. *Vos quidem macti virtute* , inquit , *estote , qui primi intellexistis , quanto majus esset Regnum fastidire , quàm accipere. Cæterum date aliquem Regiæ stirpis , qui meminerit , à vobis acceptum habere se Regnum.* At illi , cùm multos imminere tantæ spei cernerent , singulis amicorum Alexandri ob nimiam regni cupiditatem adulantes , statuunt , neminem esse potiorum , quàm Abdolonymum quemdam , longa quidem cognatione stirpi Regiæ annexum , sed ob inopiam suburbanum hortum exigua colentem stirpe. Causa ei paupertatis , sicut plerisque , probitas erat. Intentusque operi diurno , strepitum armorum , qui totam Asiam concusserat , non exaudiebat. Subitò deinde , de quibus antè dictum est , cum Regiæ vestis insignibus hortum intrant , quem fortè steriles herbas eligens , Abdolonymus repurgabat. Tunc Rege eo salutato , alter ex his , *habitus* , inquit , *hic , quem cernis in meis manibus , cum isto squalore permutandus tibi est. Ablue corpus illuvie , externisque sordibus squalidum. Cape Regis animum , & in eam fortunam , qua dignus es , istam continentiam profer. Et , cùm in Regali solio residebis , vitæ , necisque omnium civium dominus , cave , obliviscaris hujus status , in quo accipis Regnum , imo hercule , propter quem.*

Som-

Somniosisimilis res Abdolonymo videbatur. Interdum, satis ne sani essent, qui tam protervè sibi illuderent, percuntabantur. Sed ut cunctanti squalor ablutus est, & injecta vestis purpura, auroque distincta, & fides à jurantibus facta seriò, jam Rex iisdem comitibus in regiam pervenit. Fama, ut solet, strenuè totas urbes discurrit. Aliorum studium, aliorum indignatio eminebat. Ditissimus quisque humilitatem, inopiamque ejus apud amicos Alexandri criminabatur. Admiti eum Rex protinùs jussit, diùque contemplatus. *Corporis, inquit, habitus famæ generis non repugnat. Sed libet scire, inopiam, qua patientia tuleris.* Tum ille, *Utinam, inquit, eodem animo Regnum pati possim. Hæ manus suffecere desiderio meo, nihil habenti, nihil defuit,* Magnæ indolis specimen ex hoc sermone Abdolonymi cœpit. Itaque non Stratonis modò Regiam supellectilem attribui ei jussit, sed pleraque etiam ex Persica præda: regionem quoque urbi appositam ditioni ejus adjecit.

CAPUT III.

Perfidus Amyntas, & transfuga cum suis quatuor millibus primùm Tripolim venit, inde Cyprum, deinde Ægyptum; quam conatus occupare, ad Memphin primùm victor, mox victus cum suis deletur.

INtereà Amyntas, quem ad Persas ab Alexandro transfugisse diximus, cum quatuor millibus Græcorum, ipsum ex acie persequutis, fuga Tripolim pervenit. Inde in naves militibus impositis, Cyprum transmisit. Et cum in illo statu rerum id quem-

que,

que , quod occupasset , habiturum arbitraretur , velut certo jure possessum , Ægyptum petere decrevit. Utrique Regi hostis, & semper ex ancipiti mutatione temporum pendes. Hortatusque milites ad spem tantæ rei , docet, Sabacem Prætorem Ægypti cecidisse in acie : Persarum præsidium , & sine duce esse , & invalidum : Ægyptios semper Prætoribus eorum infensos, pro sociis ipsos , non pro hostibus æstimaturos. Omnia experiri necessitas cogebat : quippe , cum primas spes fortuna destituit, futura præsentibus videntur esse potiora. Igitur conclamant , duceret, quò videretur. Atque ille utendum animis, dum spe calerent, ratus ad Pelusii ostium penetrat, simulans à Dario se esse præmissum. Potitus ergo Pelusii, Memphin copias promovit, ad cujus famam Ægyptii, vana gens, & novandis, quàm gerendis aptior rebus, ex suis quisque vicis, urbibusque ad hoc ipsum concurrunt, ad delenda præsidia Persarum; qui territi, tamen spem obtinendi Ægyptum non amiserunt. Sed eos Amyntas prælio superatos in urbem compellit; castrisque positis, victores ad populandos agros eduxit, ac velut in medio positis omnibus , hostium cuncta agebantur. Itaque Mazeces , quamquam infelici prælio suorum animos territos esse cognoverat ; tamen palantes , & victoriæ fiducia incautos ostentans , perpulit , ne dubitarent ex urbe erumpere , & res amissas recuperare. Id consilium non ratione prudentius, quàm eventu felicius fuit. Ad unum omnes cum ipso duce occisi sunt. Has pœnas Amyntas utrique Regi dedit, nihilò magis ei , ad quem transfugerat , fidus , quàm illi , quem deseruerat.

CA-

CAPUT IV.

Darii Prætores ex acie Issica superstites, recuperare Lydiam tentantes, fundit Antigonus. Describuntur dein varia bella inter Duces Darii, & Alexandri gesta Agis quoque Rex Lacedæmoniorum Antipatro bellum fecit.

DArii Prætores, qui prælio apud Isson superfuerant, cum omni manu, quæ fugientes sequuta erat, assumpta etiam Cappadocum, & Paphlagonum iuventute, Lydiam recuperare tentabant. Antigonus Prætor Alexandri Lydiæ præerat, qui quamquam plerosque militum ex præsidiis ad Regem dimiserat, tamen Barbaris spretis in aciem suos eduxit; eadem illic quoque fortuna partium fuit. Tribus prælis alia, atque alia regione commissis, Persæ funduntur. Eodem tempore classis Macedonum ex Græcia accita, Aristomenem, qui ad Hellespontiorum recuperandam à Dario erat missus, captis ejus, aut demersis navibus, superat. A Milesiis deinde Pharnabazus Præfectus Persicæ classis, pecunia exacta, & præsidio in urbem Chium introducto; centum navibus Andrum, & inde Syphnum, petiit. Has quoque insulas præsidiis occupat, pecunia multat. Magnitudo belli, quod ab opulentissimis Europæ, Asiæque Regibus in spem totius orbis occupandi gerebatur, Græciæ quoque & Cretæ arma commoverat. Agis Lacedæmoniorum Rex, octo millibus Græcorum, qui ex Cilicia profugi domos repetierant, contractis, bellum Antipatro Macedonia Præfecto moliebatur. Cretenses, has, aut illas partes sequuti, nunc Spartanorum, nunc Macedonum præsidiis oc-

cu-

eupabantur. Sed leviora inter illos fuere discrimina: unum certamen, ex quo cætera pendebant, intuen- te fortuna.

CAPUT V.

Tyri laus. Donum Tyrriorum Alexandro missum Alex- andro prohibetur urbis aditus. Descriptio maris Tyri, & urbis.

(2.) **J**AM tota Syria, jam Phœnicia quoque, excep- ta Tyro, Macedonum erant. Habebatque Rex cas- tra in continenti, à quo urbem angustum fretum di- rimit. Tyrus, & claritate, & magnitudine ante om- nes urbes Syriæ, Phœnicesque memorabilis, faci- lius societatem Alexandri acceptura videbatur, quàm imperium. Coronam igitur auream legati do- num afferebant, commeatusque largè, & hospitali- ter ex oppido adduxerant. Ille dona, ut ab amicis, accipi jussit, benignèque legatos allocutus, Her- culi (quem præcipuè Tyrii colerent) sacrificare velle se dixit. Macedonum Reges credere; ab illo Deo ipsos genus ducere, se verò, ut id faceret, etiam Oraculo monitum. Legati respondent esse templum Herculis extra urbem, in ea sede quam Palætyron ipsi vocant. Ibi Regem Deo sacrum ritè facturum. Non tenuit iram Alexander, cujus alio- quin potens non erat. Itaque, *Vos quidem*, inquit, *fiducia loci, quòd insulam incolitis, pedestrem hunc exercitum spernitis: sed brevi ostendam, in continen- ti vos esse. Proinde sciatis licet, aut intraturum me urbem, aut oppugnaturum.* Cum hoc responso dimis- sos, monere amici cœperunt, ut Regem, quem Sy- ria, quem Phœnici recepisset, ipsi quoque urbem intrare paterentur. At illi, loco satii fisi, obsidionem

F

fer-

ferre decreverunt. Namque urbem à continenti quatuor stadiorum fretum dividit, Africo maximè obiectum, crebros ex alto, fluctus in litus evolvens. Nec accipiendo opere, quo Macedones continenti insulam jungere parabant, quidquam magis, quàm ille ventus obstabat. Quippe vix leni, tranquillo mari moles agi possunt. Africus verò prima quæque congesta pulsu illisa mari subruit. Nec ulla tam firma moles est, quam non exedant undæ per nexus operum manantes, &, ubi acrior flatus extitit, summi operis fastigio superfusæ. Præter hanc difficultatem, haud minor alia erat. Muros, turresque urbis præaltum mare ambiebat. Non tormenta, nisi è navibus procul excusa, emitti: non scalæ mænibus applicari poterant. Præceps in saltum murus pedestre interceperat iter. Naves nec habebat Rex, &, si admovisset, pendentes, & instabiles missilibus arceri poterant.

CAPUT VI.

Carthaginensium Legati firmant Tyrios contra Alexandrum. Prodigia urbi exitium portendentia.

INter quæ haud parva dictu res Tyriorum fiduciam accendit. Carthaginensium Legati ad celebrandum anniversarium sacrum more patrio tunc venerant. Quippe Carthaginem Tyrii condiderunt, semper parentum loco culti. Hortari ergo Pœni cœperunt, ut obsidionem forti animo paterentur, brevi Carthagine auxilia ventura. Namque ea tempestate magna ex parte Punicis classibus maria obsidebantur. Igitur bello decreto, per muros, turresque

que tormenta disponunt, arma junioribus dividunt, opificesque, quorum copia urbis abundabat, in officinas distribunt. Omnia belli apparatu strepunt. Ferreæ quoque manus, (harpagonas vocant) quas operibus hostium injicerent, corvique, & alia tuendis urbibus excogitata, præparabantur. Sed, cum fornacibus ferrum, quod excudi oportebat, impositum esset, admotisque follibus ignem flatu accenderent, sanguinis rivi sub ipsis flammis extitisse dicuntur. Idque omen in Macedonum metum vertebant Tyrrii. Apud Macedonas quoque, cum forte panem quidam militum frangeret, manantis sanguinis guttas notaverunt: territoque Rege, Aristander peritissimus Vatum respondit, si extrinsecus cruor fluxisset, Macedonibus id triste futurum; contrà, cum ab interiore parte manaverit, urbi, quam obsidere destinassent, exitium portendere.

CAPUT VII.

Tyrrii Alexandri legatos de pace missos occidunt. Difficultas obsidionis, desperatio militis, Alexandri hortatio.

Alexander cum & classem procul haberet, & longam obsidionem magno sibi ad cætera impedimento videret fore, caduceatores, qui ad pacem eos compellerent, missit; quos Tyrrii contra jus gentium occisos præcipitaverunt in altum. Atque ille suorum tam indigna nece commotus, urbem obsidere statuit. Sed ante jacienda moles erat, quæ urbem continenti committeret. Ingens ergo animos militum desperatio incessit, cernentium profundum mare, quod vix Divina ope posset impleri. Quæ

saxa tam vasta, quas tam proceras arbores posse reperiri? Exhaustiendas esse regiones, ut illud spatium aggeraretur, & exæstuarè semper fretum, quoque arctius volveretur inter insulam, & continentem, hoc acrius furere. At ille haudquaquam rudis tractandi militares animos, *speciem sibi Herculis in somno oblatam esse pronuntiat, dexteram porrigentis; illo Duce, illo apperiente, in urbem intrare se visum. Inter hæc caduceatores interfectos, gentium jura violata referebat. Unam esse urbem, quæ cursum victoris morari ausa esset.* Ducibus deinde negotium datur, ut suos quisque castiget. Satisque omnibus stimulat, opus orsus est.

CAPUT VIII.

Incipit aggerem jacere per mare. Tyrii obnituntur. Expeditio interim in Arabes.

Magna vis saxorum ad manum erat, Tyro vetere præbente. Materies ex Libano monte ratibus & turribus faciendis vehebatur. Jamque à fondo maris in altitudinem montis opus excreverat. Nondum tamen aquæ fastigium æquabat. Et, quo longius moles agebatur à littore, hoc magis, quicquid ingerebatur, præaltum absorbebat mare, cum Tyrii, parvis navigiis admotis, per ludibrium exprobrabant, illos; armis inclytos, dorso, sicut jumenta, onerare gestare. Interrogabant etiam, num major Neptuno esset Alexander? Hæc ipsa insectatio alacritatem militum accendit. Jamque paululum moles aquam eminebat, & simul aggeris latitudo crescebat, urbiq; admovebatur; tùm Tyrii, magnitudine molis, cujus incrementum eos ante fefellerat, conspecta, levibus

navigiis nondum commissum opus circuire cœperunt, missilibus eos quoque, qui pro opere stabant, incessere. Multis ergo impunè vulneratis, cum, & remove, & appellere scaphas in expedito non esset, ad curam semetipsos tuendi ab opere converterant. Igitur ex jumentis coria, veloque jussit obtendi, ut extra telli jactus essent; duasque turres ex capite molis erexit, à quibus in subeuntes scaphas tela ingeri possent. Contra Tyrii navigia procul à conspectu hostium littori appellant, expositisque militibus, eos, qui saxa gestabant, obtruncant. In Libano quoque Arabum agrestes, incompressos Macedonas adorti, triginta ferè interficiunt, paucioribus captis. (3.) Ea res Alexandrum dividere copias coegit. Et, ne segniter assidere uni urbi videretur, operi Perdiccam, Craterumque præfecit. Ipse cum expedita manu Arabium petit.

CAPUT IX.

Stratagema Tyrionum, clades Macedonum, operis eversio, restitutio aggeris, variæ Tyrionum artes.

INter hæc Tyrii navem magnitudine eximia, saxis arenaque à puppi oneratam, ita ut multum pro-
ra emineret, bitumine, ac sulphure illitam, remis concitaverunt, & cùm magnam vim venti vela quoque concepissent, celeriter ad molem successit. Tunc pro-
ra ejus accensa, remiges desillere in scaphas, quæ ad hoc ipsum præparatæ sequebantur. Navis autem, igne concepto, latius fundere incendium cœpit, quod, priusquam posset occurri, turres, & cætera opera in capite molis posita compre-

hendit. At qui desilierant in parva navigia, faces, & quidquid alendo igni aptum erat, in eadem opera ingerunt. Jamque non modò Macedonum turres, sed etiam summa tabulata conceperant ignem; cùm ii, qui in turribus erant, partim haurirentur incendio, partim armis omissis in mare semetipsi immitterent. At Tyrii, qui capere eos, quam interficere maluerunt, natantium manus stipitibus, saxisque lacerabant, donec debilitati impunè navigiis excipi possent: nec incendio solùm opera consumpta, sed fortè eodem die vehementior ventus motum ex profundo mare illissit in molem, crebrisque fluctibus compages operis verberatæ se laxavere; saxaque interfluens unda medium opus rumpit. Proruptis igitur lapidum cumulis, quibus injecta terra sustinebatur, præceps in profundum ruit; tantæque molis vix ulla vestigia invenit ab Arabia rediens Alexander. Hic (quod in adversis rebus solet fieri) alius in alium culpam referebat, cùm omnes veriùs de sævitia maris queri possent. Rex novi operis molem orsus, in adversum ventum, non latere, sed recta fronte direxit, quod cætera opera velut sub ipso latentia tuebatur. Latitudinem quoque aggeri adjecit, ut turres in medio erectæ, procul telli jactu abesser. Totas autem arbores cum ingentibus ramis in altum jaciebant, deinde saxis onerabant, rursusque cumulo eorum alias arbores injiciebant: tum humus aggeriebatur; super quam alia strue saxorum arborumque cumulata, velut quodam nexu continens opus junxerant. Nec Tyrii, quidquid ad impediendam molem excogitati poterat, signiter exequiebantur. Præcipuum auxilium erat, qui procul hostium conspectu subibant aquam, oc-
cul-

cultoque lapsu ad molem usque penetrabant, falci-
bus palmites arborum eminentium ad se trahentes,
quæ ubi sequutæ erant, pleraque secum in profun-
dum dabant: tum levatos onere stipites, truncos-
que arborum haud ægrè moliebantur, deinde totum
opus, quod stipitibus fuerat innixium, fundamen-
to lapso, sequebatur.

CAPUT X.

*Classis Alexandri ad Tyrum oppugnandam compara-
tam quam tempestas vexat.*

ÆGro animi Alexandro, &, utrùm persevera-
ret, an abiret, satis incerto, classis Cypro advenit:
eodemque tempore Cleander, cum Græcis militi-
bus in Asiam nuper advectus, centum, & nonagin-
ta navium classem in duo dividit cornua. Lævum
Pythagoras, Rex Cypriorum cum Cratero tueba-
tur: Alexandrum in dextero quinquereimis regia
vehebat. Nec Tyrii, quamquàm classem habebant,
ausi navale inire certamen, triremes omnes ante ip-
sa mœnia opposuerunt, quibus Rex invectus, ipsas
demersit. Postera die, classe ad mœnia admota,
undique tormentis, & maximè arietum pulsu, mu-
ros quatit, quos Tyrii, raptim obstructis saxis refe-
cerunt, interiorem quoque murum, ut, si prior fe-
fellisset, illo se tuerentur, undique orsi. Sed undi-
que vis mali urgebat. Moles intra teli jactum erat:
classis mœnia circuibat; terrestri simul, navalique
clade obruebantur. Quippè binas quadriremes Ma-
cedones inter se ita junxerant, ut proræ cohære-
rent; puppes intervallo, quantum capere poterant,
distarent. Hoc puppium intervallum, antennis,

asseribusque validis deligatis, superque eos pontibus stratis, qui militem sustinerent, impleverant. Sic instructas quadriremes ad urbem agebant: inde missilia in propugnantes ingerebantur tutò, quia prioris miles tegebatur. Media nox erat, cum classem (sicuti dictum est) paratam circumire urbem juvet. Jamque naves urbi undique admovebantur, & Tyrii desperatione torpebant; cum subito spissæ nubes intendere se cælo, & quidquid lucis internitebat, effusa caligine, extinctum est. Tum inhorrescens mare paulatim levare, deinde acriori vento concitatum fluctus ciere, & inter se navigia collidere. Jamque scindi cœperant vincula, quibus connectæ quadriremes erant, ruere tabulata, & cum ingenti fragore in profundum secum milites trahere. Neque enim conserta navigia ulla ope in turbido regi poterant. Miles ministeria nautarum, remex militis officia turbabat, & quod in hujusmodi casu accidit, periti ignavis parebant; quippè gubernatores aliàs imperare soliti, tum metu mortis jussa exequiebantur. Tandem remis pertinaciùs everberatum mare, veluti eripientibus navigia classis cessit, appulsæque sunt littori lacerata pleraque.

CAPUT XI.

Legati Carthaginiensium negant parentibus auxilium. Tyrii imbellem turbam Carthaginem mittunt. Prodigium Apollinis aperitur: Legati suadent, ut sacrum hominis hostia fiat; Tyrii sacrilegium horrent.

Iisdem diebus forte Cartaginensium legati triginta superveniunt, magis obsessis solatium, quam au-

auxilium allaturi : quippe domestico bello Pænos impediri , nec de imperiò , sed pro salute dimicare nuntiabant. Siracusani tunc Africam urgebant , & haud procul Carthaginis muris locaverant castra. Non tamen defecere animis Tyrii , quamquam ab ingenti spe destituti erant , sed conjuges , liberosque devehendos Carthaginem tradiderunt , fortiùs , quidquid accideret , laturi , si charissimam sui partem extra communis periculi sortem habuissent. Cùmque unus è civibus concioni indicasset , oblatam esse per somnium sibi speciem Apollinis , quem eximia religiõne colerent , urbem deserentis , molemq; à Macedonibus in sàlo jactam in sylvestrem saltum esse mutatam : quamquam author levis erat , tamen ad deteriora credenda proni , metu aurea catena devinxere simulacrum , aræque Herculis , cujus numini urbem dicaverant , inseruere vinculum , quasi illo Deo Apollinem retenturi. Syracusis id simulacrum devexerant Pœni , & in majore locaverant patria , multisque aliis spoliis urbium à semet captarum , non Carthaginem magis , quàm Tyrum ornaverant. Sacrum quoque , quod quidem Diis minimè cordi esse crediderim , multis sæculis intermissum , repetendi authores quidam erant , ut ingenuus puer Saturno immolaretur : quod sacrilegium veriùs , quàm sacrum , Carthaginenses , à conditoribus traditum , usque ad excidium urbis suæ fecisse dicuntur. Ac , nisi seniores obstitissent , quorum consilio cuncta agebantur , humanitatem dira superstitio vicisset.

CAPUT XII.

Tyrîi tam acriter oppugnationem defendunt, ut Rex desperabundus de solvenda obsidione iterum deliberet, à qua fama sinistra deterretur.

CÆterum efficacior omni arte imminens necessitas, non usitata modo præsidia, sed quædam etiam nova admovit. Namque ad implicanda navigia, quæ muros subibant, validis asseribus corvos, & ferreas manus cum uncis, ac falcibus alligaverant, ut, cum tormento asseres promovissent, subito laxatis funibus injicerent. Unci quoque, & falces ex iisdem asseribus dependentes, aut propugnatores, aut ipsa navigia lacerabant. Clypeos verò æneos multo igne torrebant, quos repletos fervida arena, cœnoque decocto, è muris subito devolvebant. Nec ulla pestis magis timebatur. Quippe ubi loricam, corpusque fervens arena penetraverat, nec ulla vi excuti poterat, &, quidquid attigerat, perurebat. Jacientesque arma, laceratis omnibus, quæis protegi poterant, vulneribus inulti patebant. Corvi verò, & ferræ manus tormentis emissæ, plerosque rapiabant. (4) Hic Rex fatigatus, statuerat, soluta obsidiones, Ægyptum petere. Quippe cum Asiam ingenti celeritate percurrisset, circa muros unius urbis hærebat, tot maximarum rerum opportunitate dimissa. Cæterum tam discedere irritum, quam morari, pudebat. Famam quoque, qua plura, quam armis, everterat, ratus leviolem fore, si Tyrum, quasi testem, se posse vinci, reliquisset. Igitur nequid inexpertum omitteret, plures naves admoveri jubet, delectosque militum imponi.

CA-

CAPUT XIII.

Prodigium à visa bellua, quod utrique in suam salutem interpretatur.

ET fortè bellua inusitatæ magnitudinis super ipsos fluctus dorso eminens ad molem, quam Macedones jecerant, ingens corpus applicuit, diverberatisque fluctibus allevans semet, uriinque conspecta est: deinde à capite molis rursus alto se immersit; ac modò super undas eminens magna sui parte, modò superfusis fluctibus condita, haud procul munimentis urbis emersit. Utrisque lætus fuit belluæ aspectus. Macedones iter faciendo operi monstrasse eam augurabantur. Tyrii, Neptunum occupati maris vindicem abripuisse belluam, ad molem brevi profectò ruituram: lætique omine eo, ad epulas dilapsi, oneravere se vino: quo graves, orto sole navigia conscendunt, redimita coronis floribusque. Adeò victoriæ non omen modò, sed etiam gratulationem præceperant.

CAPUT XIV.

Maumachia committitur, Alexandro victore.

Fortè Rex classem in diversam partem agi jusserrat, triginta minoribus navigiis relictis in littore; è quibus Tyrii duobus captis, cætera ingenti terruerant metu: donec suorum clamore audito, Alexander classem littori, à quo fremitus acciderat, admovit. Prima è Macedonum navibus quinqueremis, velocitate inter cæteras eminens, occurrit, quam ut conspexere Tyrii, duæ è diverso in latera ejus in-

inveſtæ ſunt ; in quarum alteram quiqueremis eadem concitata , & ipſa roſtro iſta eſt , & illam invicem tenuit. Jamque ea, quæ non cohærebat , libero impetu inveſta , in aliud quinqueremis latus invehebatur , cùm opportunitate mira triremis è claſſe Alexandri , in eam ipſam , quæ quinqueremi imminebat , tanta vi impulſa eſt , ut Tyrius gubernator in mare excuteretur è puppi. Plures deinde Macedonum naves ſuperveniunt ; & Rex quoque aderat , cum Tyrii inhiſcentes remos , egrè evel-
 lerent navem quæ hærebat , portumque omnia ſimul navigia repetunt. Confeſtim Rex in ſequutus , portum quidem intrare non potuit , cùm procul è muris miſſilibus ſubmoveretur : naves autem omnes ferè , aut demerſit , aut cepit.

CAPUT XV.

Tyrus vi capitur ; excinditur : paucis parcitur. Elogium Tyri.

BIduo deindè ad quietem dato militibus , juffis-
 que & claſſem , & machinas pariter admovere , & undiquè territis inſtare : ipſe in altiffimam turrim ,
 aſcendit , ingenti animo , periculo majore. Quippe Regio inſigni & armis fulgentibus conſpicuus , unus præcipuè telis petebatur. Et digna prorſus ſpectaculo edidit : multos è muris propugnantes
 hafta tranſfixit : quosdam etiam cominus gladio , clypeoque impulſos præcipitavit. Quippe turris , ex qua dimicabat , muris hoſtium propemodùm cohærebat. Jamque crebris arietibus ſaxorum compage laxata munimenta defecerant , & claſſis intraverat portum , & quidam Macedonum in turres
 hos-

hostium desertas evaserant, cùm Tyrîi, tot simul malis victi, alii supplices in templa confugiunt, alii foribus ædium obseratis occupant liberum mortis arbitrium, nonnulli ruunt in hostem, haud inulti tamen perituri. Magna pars summa tectorum obtinebat, saxa, & quidquid manibus sors dederat, ingerentes subeuntibus. Alexander, exceptis qui in templa confugerant, omnes interfeci, ignemque tectis injici jubet. His per præcones pronuntiatis, nemo tamen armatus opem à Diis petere sustinuit. Pueri virginesque templa compleverant: viri in vestibulo suarum quisque ædium stabant, parata sævientibus turba. Multis tamen saluti fuere Sidonîi, qui intra Macedonum præsidia erant. Hi urbem quidem inter victores intraverant, sed cognationis cum Tyrîis memores (quippe utramque urbem Agenorum condidisse credebant) multos Tyrîorum etiam protegentes ad sua perducere navigia; quibus occultatis, Sidona devecti sunt. Quindecim millia hoc furto subducta sævitix sunt. Quantumque sanguinis fusum sit, vel ex hoc existimari potest, quòd intra munimenta urbis, sex millia armatorum trucidati sunt. Triste deindè spectaculum victoribus ira præbuit Regis. Duo millia, in quibus occidendis defecerat rabies, crucibus affixa per ingens littoris spatium pependerunt. Carthaginensium Legatis pepercit, addita denunciatiõne belli, quod præsentium rerum necessitas moraretur. Tyrus septimo mense, quam oppugnari cœpta erat, capta est. Urbs & vetustate originis, & crebra fortunæ varietate ad memoriam posteritatis insignis, condita ab Agenore, diu mare, non vicinum modò, sed quocumque classes ejus adierunt, ditionis suæ fecit. Et,
si

si famæ libet credere, hæc gens litteras prima aut docuit, aut didicit. Coloniae certè ejus penè toto orbe diffusæ sunt. Carthago in Africa, in Bæotia Thebæ, Gades ad Oceanum. Credo, libero com-meantes mari, sæpiùsque adeundo cæteris incognitas terras, elegisse sedes juventuti, qua tunc abundabant: seu quia crebris motibus terræ (nam hoc quoque traditur) cultores ejus fatigati, nova, & externa domicilia armis sibimet quærere cogebantur. Multis ergo casibus defuncta, & post excidium renata, nunc tamen longa pace cuncta refovente, sub tutela Romanæ mansuetudinis acquiescit.

CAPUT XVI.

Litteræ Darii ad Alexandrum, & hujus responsum, de filia ducenda, & dotè.

(5.) **I**sdem fermè diebus Darii litteræ allatæ sunt, tandem ut Regi scriptæ. Petebat, uti filiam suam (Sapientiæ erat nomen) nuptiis Alexander sibi adjungeret. Dotem fore omnem regionem inter Hellespontum, & Halyn amnem sitam: inde Orientem spectantibus terris contentum se fore. Si forte dubitaret, quod offerretur, accipere, nunquam diu eodem vestigio stare fortunam, semperque homines, quantamcumque felicitatem habeant, invidiam tamen sentire majorem. Vereri se, ne avium modo, quas naturalis levitas ageret ad sidera, inani ac puerili mentos affectu afferret. Nihil difficilius esse, quam in illa ætate tantam capere fortunam. Multas se adhuc reliquias habere, nec semper in angustiis posse deprehendi. Transeundum esse Alexandro Euphratem, Tigrimque, & Araxem,

& Hydaspen, magna munimenta Regni sui. Veniendum in campos ubi paucitate suorum erubescendum sit. Mediam, Hyrcaniam, Bactra, & Indos, Oceani accolae, quando aditurum? vel Sogdianos, & Aras-costes, nomine tantum notos, ceterasque gentes, ad Caucasum & Tanaim pertinentes? Senescendum fore tantum terrarum vel sine praelio obeunti. Se vero ad ipsum vocare desineret: namque illius exitio esse venturum. Alexander his, qui litteras attulerant, respondit: Darium sibi aliena promittere; quod totum amiserit, velle partiri. Doti sibi dari Lydiam, Joniam, Aolidem, Hellesponti oram, victoriae suae praemia: leges autem a victoribus dici, accipi a victis. In utro statu ambo essent, si solus ignoraret, quam primum Marte decerneret. Se quoque, cum transisset mare, non Ciliciam, aut Lydiam ignorare; quippe tanti belli exiguam hanc esse mercedem, sed Persepolim, caput Regni ejus, Bactra deinde, Ecbatana, ultimique Orientis oram imperio suo destinasse. Quocumque ille fugere potuisset, ipsum sequi posse. Desine terre fluminibus, quem sciret maria transisse. Reges quidem invicem haec scripserant.

CAPUT XVIII.

Alexander Gazam obsidet. Graeci coronam mittunt victori. Praetores Alexandri rem bene gerunt.

SED Rhodii urbem suam, portusque dedebant Alexandro. Ille Ciliciam Socrati tradiderat, Philota regioni circa Tyrum jusso praesidere: Syriam, quae Coele appellatur, Andromacho Parmenio tradiderat, bello, quod supererat, interfuturus. Rex, He-

Hephæstione Phœnicis oram classe prætervehi jussit, ad urbem Gazam cum omnibus copiis venit. Iisdem ferè diebus solemne erat ludicrum Isthmiorum, quod conventu totius Græciæ celebratur. In eo concilio, ut sunt Græcorum temporaria ingenia, decernunt, ut duodecim legarentur ad Regem, qui ob res pro salute Græciæ ac libertate gestas, coronam auream donum victoriæ ferrent. Iidem paulò antè incertæ famæ captaverant auram, ut quocumque pendentes animos tulisset fortuna, sequerentur. Cæterum non ipse modò Rex obibat urbes, imperii jugum adhuc recusantes; sed Prætores quoque ipsius egregii duces, pleraque invaserant. Calas Paphlagoniam, Antigonus Lycaoniam, Balacrus, Idame Prætor Darii superato, Miletum cepit: Amphoterus, & Hegilochus, centum sexaginta navium classe, insulas inter Achajam, atque Asiam in ditionem Alexandri redegerunt: Tenedos quoque recepta, incolis ultrò vocantibus. Statuerant & Chium occupare, sed Pharnabazus Darii Prætor, comprehensis, qui res ad Macedonas trahebant, rursus Apollonidi & Athenagoræ, suarum partium viris, urbem cum modico præsidio militum tradit. Præfecti Alexandri in obsidione urbis perseverabant, non tam suis viribus, quàm ipsorum, qui obsidebantur, voluntate. Nec fefellit opinio. Namque inter Apollonidem, & duces militum, orta seditio, irrumpendi in urbem occasionem dedit. Cùmque porta effracta cohors Macedonum intrasset, oppidam, olim consilio proditionis agitato, agregant se Amphotero, & Hegilocho, Persarumque præsidio cæso, Pharnabazus cum Apollonide, & Athenagora, vincti traduntur; duodecim triremes cum suo milite, ac remi-

ge;

ge ; præter eas triginta naves , & piratici lembi. Græcorumque tria millia à Persis mercede conducta, His in supplementum copiarum suarum distributis , piratisque supplicio affectis , captivos remiges adjecere classi suæ. Fortè Aristonicus Methymneorum Tyrannus , cum piraticis navibus , ignarus omnium quæ ad Chium acta erant , prima vigilia ad portus claustra successit: interrogatusque à cuspibus , quis esset ; Aristonicum ad Pharnabazum venire respondit. Illi , Pharnabazum quidem jam quiescere , & non posse tum adiri ; cæterum patere socio , atque hospiti portum , & postero die Pharnabazi copiam fore , affirmant. Nec dubitavit Aristonicus primus intrare. Sequuti sunt ducem piratici lembi , ac dum applicant navigia crepidini portus , objicitur à vigilibus claustrum , & , qui proximi excubabant , ab iisdem excitantur ; nulloque ex his auso repugnare , omnibus catenæ injectæ sunt. Amphotero deindè , Hegilochoque traduntur. Hinc Macedones transiere Mitylenem , quam Chares Atheniensis nuper occupatum duorum millium Persarum præsidio tenebat. Sed cùm obsidionem tolerare non posset , urbe tradita , pactus est , ut incolumis abire liceret. Imbrum petit : deditis Macedones pepercerunt.

CAPUT XVIII.

Bellum reparat Darius; Bactrianos evocat cum Besso non gratis suspecto.

(6.) **D**Arius desperata pace, quam per litteras, legatosque impetrari posse crediderat, ad reparandas vires, bellumque impigrè renovandum intendit. Duces ergo copiarum Babyloniam convenire, Bessum quoque Bactrianorum ducem perquam maximo posset exercitu coacto, descendere ad se jubet. Sunt autem Bactriani inter illas gentes promptissimi, horridis ingeniis, multumque à Persarum luxu abhorrentibus, siti haud procul à Scytharum bellicosissima gente, & rapto vivere assueta; semperque in armis errant. Sed Bessus suspecta perfidia, haud sanè æquo animo in secundo se continens gradu, Regem terrebat. Nam, cùm regnum affectaret, proditio, qua sola id assequi poterat, timebatur.

CAPUT XIX.

Gaza duobus mensibus obsessa, tandem cum magno periculo Regis expugnatur. Betis Prætores supplicium.

CÆterùm Alexander, quam regionem Darius petiisset, omni cura vestigans, tamen explorare non poterat; more quodam Persarum, arcana Regum mira celantium fide. Non metus, non spes elicit vocem, qua prodantur occulta: vetus disciplina Regum silentium vitæ periculo sanxerat. Lingua gravius castigatur, quam ullum prebrum. Nec magnam rem magis sustineri posse credunt ab eo, cui tace-

re

re grave sit, quod homini facillimum voluerit esse natura. Ob hanc causam Alexander omnium, quæ apud hostem gererentur, ignarus, urbem Gazam obsidebat. Præerat, ei Betis eximiæ in Regem suum fidei modicoquè præsidio muros ingentis operis tuebatur. Alexander, æstimato locorum situ agi cuniculos jussit, facili, ac levi humo acceptante occultum opus: quippe multam arenam vicinum mare evomit, nec saxa, cotesque, quæ interpellent specus, obstabant. Igitur ab ea parte, quam oppidani conspiciere non possent, opus orsus, ut à sensu ejus averteret, turres muris admoventi jubet. Sed eadem humus admovendis inutilis turribus, desidente sabulo, agilitatem rotarum morabatur, & tabulata turrim perfringebat; multique vulnerabantur impunè, cùm idem recipiendis, qui admovendis turribus, labor eos fatigaret. Ergo receptui signo dato, postero die muros corona circumdari jussit: ortoque sole, priùsquàm admove-
ret exercitum, opem Deum exposcens, sacrum patrium more faciebat. Fortè prætervolans corvus, glebam, quam unguibus ferebat, subito amisit; quæ cùm Regis capiti incidisset, resoluta defluxit. Ipsa autem avis in proxima turre consedit. Illita erat turris bitumine, ac sulphure, in qua alis hærentibus frustra se allevare conatus, à circumstantibus capitur. Digna res visa, de qua Vates consulerentur. Et erat Rex non intactus ea superstitione mentis. Ergo Aristander, cui maxima fides habebatur, urbis quidem excidium augurio illo portendi, cæterum periculum esse, inquit, ne Rex vulnus acciperet. Itaque monuit, ne quid eo die inciperet. Ille quamquam unam urbem sibi, quò mi-

nus securus Ægyptum intraret, obstare ægrè ferebat; tamen paruit Vati, signumque receptui dedit. Hinc animus crevit obsessis; egressique porta recedentibus inferunt signa, cunctationem hostium fore suam occasionem rati. Sed acriùs, quam constantiùs prælium inierunt: quippe, ut Macedonum signa circumagi videre, repenti sistunt gradum. Jamque ad Regem præliantium clamor pervenerat, cum denuntiati periculi haud sanè memor, lorica tamen, quam rarò induebat, amicis orantibus, sumpsit, & ad prima signa pervenit. Quo conspecto, Arabs quidam Darii miles, majus fortuna sua facinus ausus, clypeo gladium tegens, quasi transfuga, genibus Regis advolvitur. Ille assurgere supplicem, recipique inter suos jussit. At gladio Barbarus strenuè in dexteram translato, cervicem appetit Regis, qui exigua corporis declinatione evitato ictu, in vanum manum Barbari lapsam amputat gladio, denuntiato in illum diem periculo (ut arbitrabatur ipse) defunctus. Sed: ut opinor, inevitabile est factum: quippe, dum inter primores promptiùs dimiccat, sagitta ictus est, quam per lorica adactam, stantem in humero, medicus ejus Philippus evellit. Plurimus deinde sanguis manare cœpit, omnibus territis, quia numquam tam altè penetrasset telum, lorica obstante, cognoverat. Ipse nec oris quidem colore mutato, suppressi sanguinem, & vulnus obligari jussit. Diu ante ipsa signa, vel dissimulato, vel victo dolore, perstiterat, cum suppressus paulò ante sanguis medicamento, quo retentus erat, manare latius cœpit, & vulnus, quod recens adhuc dolorem non moverat, frigente sanguine, intumuit. Linqui deinde animo, & subniti genu cœpit; quem pro-

proximi exceptum in castra receperunt. Et Betis interfectum ratus, urbem ovans victoria repetit. At Alexander, nondum percurato vulnere, aggerem, quo moenium altitudinem æquaret, extruxit, & pluribus cuniculis muros subrui jussit. Oppidani ad pristinum fastigium murorum, novum extruxere munimentum. Sed ne id quidem turres aggeri impositas æquare poterat. Itaque interiora quoque urbis infesta telis erant. Ultima pestis urbis fuit, cuniculo subrutus murus, per cujus ruinas hostis intrabit. Ducebat ipse Rex antesignanos; &, dum incautiùs subit, saxo crux ejus affligitur. Innixus tamen telo, nondum prioris vulnere obducta cicatrice, inter primores dimicat, ira quoque accensus, quòd duo in obsidionem urbis ejus acceperat vulnera. Betim, egregia edita pugna, multisque vulneribus confectum, deseruerant sui. Nec temen segniùs prælium capessebat, lubricis armis, suo pariter, atque hostium sanguine: cùm undique telis circumdato Alexander, insolenti gaudìo juvenis elatus, aliàs virtutem etiam in hoste miratus. Non, ut voluisti, inquit, morieris, Beti, sed quidquid tormentorum in captivum inveniri potest, passurum esse te cogita. Ille non interrito modò, sed contumaci quoque vultu intuens Regem, nullam ad minas ejus reddit vocem. Tum Alexander, videtisne obstinatum ad tacendum? inquit: num genu possuit? num supplicem vocem misit? Vincam tamen silentium, &, si nihil aliud, certe gemitu interpolabo. Iram deinde vertit in rabiem, jam tum peregrinos ritus nova subeunte fortuna. Per talos enim spirantis lora trajecta sunt, religatumque ad currum traxere circa urbem equi gloriant-

te Rege, Achillem, à quo genus ipse deduceret, imitatum se esse pœna in hostem capienda. Cecidère Persarum, Arabumque circa decem millia: Nec Macedonibus incruenta victoria fuit. Obsidio certè non tam claritate urbis nobilitata est, quàm geminato periculo Regis, qui Ægyptum adire festinans, Amyntam cum decem triremibus in Macedoniam ad inquisitionem novorum militum misit. Namque præliis etiam secundis atterebantur copiae, devictarumque gentium militi minor, quam domestico fides habebatur.

CAPUT XX.

Ægypto expugnata, Hammonis Jovis sedem cum magno periculo adit: ejusdem loci descriptio.

(7.) **Æ**Gyptii olim Persarum opibus infensi, quippe avarè, & superbè imperitatum sibi esse credebant, ad spem adventus ejus erexerant animos, utpote qui Amyntam quoque transfugam, & cum precario imperio venientem, læti recepissent. Igitur ingens multitudo Pelusium, qua intraturus Rex videbatur, convenerat. Atque ille septimo die, posteaquàm à Gaza copias moverat, in regionem Ægypti, quam nunc castra Alexandri vocant, pervenit. Deinde pedestribus copiis Pelusium petere jussis, ipse cum expedita delectorum manu Nilo amne vectus est. Nec sustinuerè adventum ejus Persæ, defectione quoque perterriti. Jamque haud procul Memphi erat, in cujus presidio Mazaces Prætor Darii relictus, Oxio amne superato, octingenta talenta Alexandro, omnemque Regiam suppellectilem tradidit. A Memphi, eodem flumine vec-

vectus, ad interiora Ægypti penetrat; compositisque rebus, ita ut nihil ex patrio Ægyptiorum more mutaret, adire Jovis Hammonis Oraculum statuit. Iter expeditis quoque, & paucis vix tolerabile ingrediendum erat. Terra, cœloque aquarum penuria est: steriles arenæ jacent, quas ubi vapor solis accendit, fervido solo exurente vestigia, intolerabilis æstus existit: luctandumque est non tantum cum ardore, & siccitate regionis, sed etiam cum tenacissimo sabulo, quod præaltum, & vestigio cedens, ægrè moliuntur pedes. Hæc Ægyptii vero majora jactabant. Sed ingens cupido animum stimulabat adeundi Jovem, quem generis sui auctorem, haud contentus mortali fastigio, aut credebatur esse, aut credi volebat. Ego cum iis, quos ducere secum statuerat, secundo amne descendit ad Mareotim paludem. Eò Legati Cyrenensium dona attulere, pacem, & ut adiret urbes suas, petentes. Ille, donis acceptis, amicitiaque conjuncta, destinata exequi pergit. Ac primo quidem, & sequenti die tolerabilis labor visus, nondum tam vastis, nudisque solitudinibus aditis, jam tamen sterili, & emoriens terra. Sed, ut aperuere se campi alto obruti sabulo, aut secus, quàm profundum æquor ingressi, terram oculis requirebant. Nulla arbor, nullum culti soli occurrebat vestigium. Aqua etiam defecerat, quam utribus cameli devexerant, & in arido solo, ac fervido sabulo nulla erat. Ad hæc Sol omnia incenderat, siccaque, & adusta erant omnia; cùm repentè sive illud Deorum munus, sive casus fuit, obductæ cœlo nubes condidère Solem, ingens æstu fatigatis, etiamsi aqua deficeret, auxilium. Enimverò, ut largum quoque imbrem ex-

curserunt procellæ , pro se quisque excipere eum: quidam ob sitim impotentes sui ore quoque hianti captare cœperunt. Quatriduum per vastas solitudines absumptum est. Jamque haud procul Oraculi sede aberant, cùm complures corvi agmini occurrunt, modico volatu prima signa antecedentes : & modò humi residebant , cùm lentiùs agmen incederet, modò se pennis levabant, antecedentium, iterque monstrantium ritu. Tandem ad sedem consecratam Deo ventum est. Incredibili dictu , inter vastas solitudines, ita undique ambientibus ramis, vix in densam umbram cadente Sole , contacta est : multique fontes, dulcibus aquis passim manantibus, alunt sylvas. Cœli quoque mira temperies, verno tempori maximè similis, omnes anni partes pari salubritate percurrit. Accolæ sedis sunt ab Oriente proximi Æthiopum: Meridiem versùs Arabes , Trogloditis cognomen est. Horum regio usque ad Rubrum mare excurrit : at quâ vergit ad Occidentem, alii Æthiopes colunt, quos Scenitas vocant: à Septentrione Nasamones sunt, gens Syrtica, navigiorum spoliis quæstûosa : quippe obsident littora, & æstu destituta navigia notis sibi vadis occupant. Incolæ nemoris, quos Hammonios vocant, dispersis tuguriis habitant: medium nemus pro arcè habent triplici muro circumdatum. Prima munio Tyrannorum veterem Regiam clausit : in proxima conjuges eorum cum liberis, & pellicibus, habitant. Hic quoque Dei Oraculum est: ultima munimenta, satellitum, armigerorumque sedes erant. Est etiam aliud Hammonis nemus; in medio habet fontem, aquam Solis vocant : sub lucis ortum tepida manat ; medio die, cum vehementissimus est

ca-

calor, frigida eadem fluit; inclinato in vesperam, calescit: media nocte, fervida exæstuat, quoque proprius nos vergit ad lucem, multum ex nocturno calore decrescit, donec sub ipsum diei ortum assueto tempore languescat. Id, quod pro Deo colitur, non eandem effigiem habet, quam vulgò Diis artifices accomodaverunt. Umbilico tenus arieti similis est habitus, smaragdo, & gemmis coagmentatus. Hunc, cum responsum petitur, navigio aurato gestant Sacerdotes, multis argenteis pateris ab utroque navigii latere pendentibus: sequuntur matronæ, virginesque patrio more inconditum quoddam carmen canentes, quo propitiari Jovem credunt, ut certum edat Oraculum. At tum quidem Regem, proprius adeuntem, maximus natus est Sacerdotibus filium appellat, hoc nomen illi parentem Jovem reddere affirmans. Ille verò, & accipere se, ait, & agnoscere, humanæ sortis oblitus. Consuluit deinde, an totius orbis imperium satis sibi destinaret pater. Vates æquè in adulationem compositus, terrarum omnium rectorem fore ostendit. Post hæc institit quærere, an omnes parentis sui interfectores pœnas dedissent. Sacerdos parentem ejus negat ullius scelere posse violari; Philippi autem omnes interfectores luisse supplicia: Adjecit, invictum fore, donec excederet ad Deos. Sacrificio deinde facto, dona, & Sacerdotibus, & Deo data sunt, permissumque amicis, ut ipsi quoque consulerent Jovem. Nihil amplius quæsiverunt quam in auctor esset sibi Divinis honoribus colendi suum Regem. Hoc quoque acceptum fore Jovi Vates respondit, ut ipsi victorem Regem Divino honore colerent. Verè, & salubriter æstimanti fidem Oraculi, vana profec-

fecto responsa videri potuissent. Sed fortuna quos uni sibi credere coegit, magna ex parte avidos gloriæ magis, quàm capaces facit. Jovis igitur filium se non solùm appellari passus est, sed etiam jussit; rerumque gestarum famam dum augere vult, tali appellatione corrumpit. Et Macedones assueti quidem Regio imperio, sed majore libertatis umbra, quàm cæteræ gentes, immortalitatem affectantem contumatiùs, quàm aut ipsis expediebat, aut Regi aversati sunt. Sed hæc suo quæque tempori reserventur; nunc cætera exequi pergam.

CAPUT XXI.

Alexandria non sine prodigiis conditur. Ægyptus Præfectis regenda traditur. Hecior Parmenionis filius Nilo perit. Ustulatus Andromachus præses Samariæ. Tyrannorum supplicia. Legationes Græcorum. Cyprii Reges donis culti. Amphoterus contra piratas mittitur. Herculi Tyrio Alexander operatur.

(8.) **A**lexander ab Hammone rediens, ut ad Mareotim paludem haud procul insula Pharo sitam venit, contemplatus loci naturam, primùm in ipsa insula statuerat urbem novam condere. Inde, ut apparuit, magnæ sedis insulam haud capacem, elegit urbi locum, ubi nunc est Alexandria, appellationem trahens ex nomine auctoris. Complexus, quidquid loci est inter paludem, & mare, octoginta stadiorum muris ambitum destinat. Et, qui ædificandæ urbi præessent, relictis, Memphim petit. Cupido haud injusta quidem, cæterum intempestiva incesserat, non inferiora modò Ægypti, sed etiam Æthio-

Æthiopiam invisere. Memnonis, Thitonique celebrata Regia cognoscendæ vetustatis avidum trahebatur penè extra terminos Solis. Sed imminens bellum, cujus multò major supererat moles, otiosæ peregrinationi tempora exemerat. Itaque Ægypto præfecit Æschylum, Rhodium, & Peucestem Macedonem, quatuor millibus militum in præsidium regionis ejus datis. Claustra Nili fluminis Polymenem tueri jubet, triginta ad hoc triremes datæ. Africæ deinde, quæ Ægypto juncta est, præpositus Apollonius vectigalibus ejusdem Africæ, Ægyptique Cleomenes. Ex finitimis urbibus commigrare Alexandriam jussit, novam urbem magna multitudine implevit. Fama est, cum Rex urbis futuræ muris polentam, ut Macedonum mos est, destinasset, avium greges advolasse, & polenta esse pastas; cumque id omen pro tristi à plerisque esset acceptum, respondisse Vates, magnam illam urbem advenarum frequentiam culturam, multisque eam terris alimenta præbituram. Regem, cum secundo amne deflueret, assequi cupiens Hector Parmenionis filius, eximio ætatis flore in paucis Alexandro charus, parvum navigium conscendit, pluribus, quam capere posset, impositis. Itaque mersa navis omnes destituit. Hector diu flumini obluatus, cum madens vestis, & astricti crepidis pedes narrare prohiberent, in ripam tamen semianimis evasis, & ut primum fatigatus spiritum laxavit, quem metus, & periculum intenderant, nullo adjuvante (quippe in diversum evaserant alii) exanimatus est. Rex amissi ejus desiderio vehementer afflictus est; repertumque corpus magnifico extulit funere. Oneravit hunc dolorem nuntius mortis Andromachi, quem præfecerat Syriæ: vivum Sa-

ma-

maritæ cremaverant; ad cujus interitum vindicandum, quanta maxima celeritate potuit, contendit. Advenientique sunt traditi tanti sceleris auctores. Andromacho deinde Memnona substituit, affectis supplicio, qui Prætorem interemerant. Tyrannos inter eos Methymnæorum Aristonicum, Chrysolaum popularibus suis tradidit; quos illi è muris ob injurias tortos necaverunt. Atheniensium deinde, Rhodiorumque, & Chiorum Legatos audit. Athenienses victoriam gratulabantur, &, ut captivi Græcorum suis restituerentur, orabant. Rhodii, & Chii de præsidio quærebantur: Omnes ea, quæ desiderare visi, impetraverunt. Mitylenæis quoque ob egregiam in partes suas fidem, & pecuniam, quàm in bellum impenderant, obsides reddidit, & magnam regionem finibus eorum adjecit. Cypriorum quoque Regibus, qui & à Dario defecerant ad ipsum, & oppugnanti Tyrum misserant classem, pro merito honos habitus est. Amphoterus deinde classis Præfectus ad liberandam Cretam missus, (namque & Persarum, & piratarum armis pleræque ejus insulæ obsidebantur) ante omnia mare à piraticis classibus vindicare jussus: quippe obnoxium prædonibus erat, in bellum utroque Rege converso. His compositis, Herculi Tyrio ex auro crateram cum triginta pateris dicavit; imminensque Dario iter ad Euphratem pronuntiari jussit.

CAPUT XXII.

Darius Babylone collectas copias, & instructas movet ad Tigrim, quem cum Lyco trajicit, & castra ad Bumadum ponit. Mazæus regionem vastat.

(9.) **A**T Darius, cùm ab Ægypto divertisse in Africam hostem comperisset, dubitaverat, utrumne circa Mesopotamiam subsisteret, an interiora Regni sui peteret, haud dubie potentior auctor præsens futurus ultimis gentibus impigrè bellum capessendi, quas ægrè per Præfectos suos moliebatur. Sed ut idoneis auctoribus fama vulgavit, Alexandrum cum omnibus copiis, quamcumque ipse adiisset regionem, petiturum, haud ignarus, quàm cùm strenuo res esset, omnia longinquarum gentium auxilia Babylonem contrahi jussit. Bactriani, Scythæque, & Indi convenerant. Nam, & cæterarum gentium copiarum partibus simul affuerunt. Cæterùm, cùm dimidio fermè major esset exercitus, quàm in Cilicia fuerat, multis arma deerant, quæ summa cura comparabantur. Equitibus, equisque tegumenta erant ex ferreis laminis, serie inter se connexis. Queis antea præter jacula nihil dederat, scuta, gladiique adjiciebantur. Equorum domandi greges pedibus distributi sunt, ut major pristino esset equitatus, ingensque (ut crediderat) terror hostium, ducentæ falcatae quadrigæ, unicum illarum gentium auxilium, sequutæ sunt. Ex summo temone hastæ præfixæ ferro eminebant. Utrique à jugo ternos direxerant gladios; & inter radios rotarum plura spicula eminebant in adversum. Aliæ deinde falces
sum-

summis rotarum orbibus hærebant, & aliæ in terram dimissæ, quidquid obvium concitatis equis fuisset, amputaturæ. Hoc modo instructo exercitu, ac perarmato, Babylone copias movit. A parte dextra erat Tigris, nobilis fluvijs: lævam tegebat Euphrates. Agmen Mesopotamiæ campos impleverat. Tigri deinde superato, cùm audisset haud procul abesse hostem, Satropacem Equitum Præfectum cum mille delectis præmissit. Mazæo Prætori sex millia data, quibus hostem transitu amnes arceret: eidem mandatum, ut regionem, quam Alexander esset aditurus, popularetur, atque ureret: quippe credebat, inopia debellari posse, nihil habentem, nisi quod rapiendo occupasset. Ipsi autem commeatus, alii terra, alii Tigri amne subvehebantur. Jam pervenerat ad Arbellam vicum, nobilem sua clade facturus. Hic commeatum, sarcinarumque major parte deposita, Lycum amnem ponte junxit, & per dies quinque, sicut ante Euphratem, trajecit exercitum. Inde octoginta ferè stadia progressus ad alterum amnem (Bumado nomen est) castra posuit. Opportuna explicandis copiis regio erat, equitabilis, & vasta planities. Ne stirpes quidem, & breviora virgulta operiunt solum; liberque prospectus eorum, etiam quæ procul recessere, permittitur. Itaque, si qua campi eminebant; jussit æquari, totumque fastigium extendi.

CAPUT XXIII.

Profectio Alexandri ad Euphratem, & Tigrim. Cædes Satropacis.

Alexandro, qui numerum copiarum ejus, quantum procul conjectari poterat, æstimabant, vix fecerunt fidem, tot millibus cæsis majores copias esse reparatas. Cæterùm omnis periculi, & maximè multitudinis contemptor, undecimis castris pervenit ad Euphratem, quo pontibus juncto, equites primos ire, phalangem sequi jubet. Mazæo, qui ad inhibendum transitum ejus cum sex millibus equitum occurrerat, non auso periculum sui facere. Paucis deinde non ad quietem, sed ad reparandos animos diebus datis militi, strenuè hostem insequi cœpit, metuens, ne interiora Regni sui peteret, sequendusque esset per loca omni solitudine, atque inopia vasta: igitur quarto die præter Arbëllam penetrat ad Tigrim. Tota regio ultra amnem recenti fumabat incendio: quippe Mazæus, quæcumque adierat, haud secus, quam hostis urebat. Ac primo caligine, quam fumus effuderat, obscurante lucem, insidiarum metu substitit. Deinde, ut speculatores præmissi tuta omnia nuntiaverunt, paucos equitum ad tentandum vadum fluminis præmissit, cujus altitudo primò summa equorum pectora, mox, ut in medium alveum ventum est, cervices quoque æquabat. Nec sanè alius ad Orientis plagam tam violentus invehitur, multorum torrentium non aquas solùm, sed etiam saxa secum trahens. Itaque à celeritate, qua defluit, Tigris nomen est inditum, quia Persica lingua Tigrim

sa -

sagittam appellant. Igitur pedes, velut divisus in cornua, circumdato equitatu, levatis super capita armis, haud ægrè ad ipsum alveum penetrat. Primus inter pedites Rex egressus in ripam, vadum militibus manu, quando vox exaudiri non poterat, ostendit. Sed gradum firmare vix poterant, cùm modò saxa lubrica vestigium fallerent, modò rapidior unda subduceret. Præcipuè erat labor eorum, qui humeris onera portabant: quippe, cum semetipsos regere non possent, in rapidos gurgites incommodo onere auferebantur. Et, dum sua quisque spolia consequi studet, major inter ipsos, quam cum amne orta luctatio est: cumlique sarcinarum passim fluctuantes, plerosque perculerant. Rex monere, ut satis haberent, arma retinere, cætera se redditurum. Sed neque consilium, neque imperium accipi poterat. Obstrepebat hinc metus, præter hunc, invicem nantium mutus clamor. Tandem, qua leniore tractu amnis aperit vadum, emersêre. Nec quidquam præter paucas sarcinas desideratum est. Deleri potuit exercitus, si quis ausus esse vincere. Sed perpetua fortuna Regis avertit inde hostem. Sic Granicum, tot millibus equitum, peditumque in ulteriore stantibus ripa, superavit: sic angustis in Ciliciæ callibus tantam multitudinem hostium. Audaciæ quoque, qua maximè viguit, ratio minui potest; quia numquam in discrimen venit, an temere fecisset Mazæus, si transeuntibus flumen supervenisset, haud dubiè oppressurus fuisset incompositos in ripa; deum etiam per armatos adequitare cœpit. Mille admodum equites præmiserat, quorum paucitate Alexander explorata, deinde contempta, præfectum Pæonum equitum Aristona laxatis habenis inven-

ve-

vehi jussit. Insignis eo die pugna equitum, & præcipuè Aristonis fuit. Præfectum equitatus Persarum Satropacem, directâ in gutture hasta, transfixit, fugientemque per medios hostes consequutus, ex æquo præcipitavit, & obluſtanti caput gladio dempsit; quod relatum magna cum laude ante Regis pedes posuit. (10.) Biduo ibi Rex stativa habuit; in proximum deinde iter pronuntiari jussit.

CAPUT XXIV.

Defectio Lunæ describitur. Inde trepidatio exercitus, & mutatio, ac propè seditio; ratio defectionis explicata; fausta portenta. Profectio: ignis extinctio: copia frumenti reperta: exploratores capti, vel cæsi.

SEd prima ferè vigilia, Luna deficiens primum nitorem sideris sui condidit; deinde sanguinis colore suffluxo lumen omne fœdavit: sollicitisque sub ipsum tanti discriminis casum ingens religio, & ex ea formido quædam incussa est. Diis invitis in ultimas terras trahi se querebantur. Jam nec flumina posse adiri, nec sidera præstinum præstare fulgorem. Vastas terras, deserta omnia occurrere. In unius hominis jactationem tot millium sanguinem impendi. Fastidio esse patriam, abdicari Philippum patrem, cælum vanis cogitationibus petiti. Jam pro seditione res erat, cum ad omnia interritus, duces, principesque militum frequentes adesse Prætorio; Ægyptiosque Vates, quos cœli, ac siderum peritissimos esse credebat, quid sentirent, expromere jubet. At illi, qui satis scirent, temporum orbes implere destinatas vi-

H

ges,

ces, Lunamque deficere, cum aut terram subiret, aut Sole premeretur, rationem quidem ipsis perceptam non edocent vulgus; cæterum affirmant, Solem Græcorum, Lunam esse Persarum, quoties illa deficiat, ruinam, stragemque illis gentibus portendit. Veteraque exempla recenset Persidis Regum, quos adversis Diis pugnasse Lunæ ostendisset defectio. Nulla res efficacius multitudinem regit, quam superstitio: alioqui impotens, sæva mutabilis, ubi vana religione capta est, melius Vatibus, quam ducibus suis paret. Igitur edita in vulgus Ægyptiorum responsa, rursus ad spem, & fiduciam erexere torpentes. Rex impetu animorum utendum ratus, secunda vigilia castra movit. Dextra Tigrim habebat, læva montes, quos Gordyæos vocant. Hoc ingressó iter, speculatores, qui præmissi erant, sub lucis ortum, Dariam adventare nuntiaverunt. Instructo igitur milite, & composito agmine, antecedebat. Sed Persarum exploratores erant mille ferme, qui speciem magni agminis fecerant: quippe, ubi explorari vera non possunt, falsa per metum augurantur. His cognitis, Rex cum paucis suorum asequutus agmen refugientium ad suos, alios cecidit, alios cepit, equitesque præmisit simul speculatum, simul ut ignem, quo barbari cremaverant vicos, extinguerent: quippe fugientes raptim tectis, acervisque frumenti injecerant flammæ, quæ cum in summo hæsisent, ad inferiora nondum penetraverant. Extincto igitur igne, plurimum frumenti repertum est. Cópia aliarum quoque rerum abundare cœperunt. Ea res ipsa militi ad persequendum hostem animum incendit: quippe urente, & populante eo terram festinandum erat, ne incendio cuncta

ta præriperet. In rationem ergo necessitas versa: quippe Mazæus, qui antea per otium vicos incenderat, jam fugere contentus, pleraque inviolata hosti reliquit. Alexander haud longius centum quinquaginta stadiis Darium abesse compererat. Itaque ad satietatem quoque copia com meatuum instructus, quatrIduo in eodem loco subsistit.

CAPUT XXV.

Darii insidiatrices litteræ deprehensæ. Mors uxoris Darii; & nuntius de ea ad Darium. Darii lacrymæ, & precatio pro Alexandro casto, & regio juvene.

INterceptæ deinde Darii litteræ sunt, quibus Græci milites sollicitabantur, ut Regem interficerent, aut proderent. Dubitavitque, an eas pro concione recitaret, satis confisus Græcorum quoque erga se benevolentiam, ac fidei. Sed Parmenio deterruit, non esse talibus promissis imbuendas aures militum, patere vel unius insidiis Regem, nihil nefas esse avaritiæ. Sequutus consilii auctorem, castra movit. Iter facienti, Spado unus ex captivis, qui Darii uxorem comitabantur, deficere eam nuntiat, & vix spiritum ducere. Itineris continui labore, animique ægritudine fatigata, inter socrus, & virginum filiarum manus, collapsa erat, deinde & extincta. Id ipsum nuntians alius supervenit. Et Rex haud æcus quam si parentis suæ mors nuntiata esset, crebros edidit gemitus. Lacrymisque obortis, quales Darius profudisset, in tabernaculum in quo mater erat Darii, defuncto assidens corpori, venit. Hic verò renevatus est mœror, ut postratam humi

vidit: Recenti malo priorum quoque admonita, receperat in gremium adultas virgines, magna quidem mutui doloris solatia, sed quibus ipsa deberet esse solatio. In conspectu erant nepos parvulus ob id ipsum miserabilis, quod nondum sentiebat calamitatem maxima ex parte ad ipsum redundantem. Crederes, Alexandrum inter suas necessitudines, flere, & solatia non adhibere, sed quærere. Cibo certè abstinuit: omnemque honorem funeri patrio Persarum more servavit, dignus herculè, qui nunc quoque tantum mansuetudinis, & continentiae ferat fructum. Semel omninò eam viderat, quo die capta est, nec ut ipsam, sed ut Darii matrem viderat; eximiamque pulchritudinem formæ ejus, non libidinis habuerat incitamentum, sed gloriæ. E Spadonibus, qui circa Reginam erant, Tyriotes inter trepidationem lugentium elapsus, per eam portam, quæ quia ab hoste aversa erat, levius custodiebatur, ad Darii castra pervenit. Exceptusque à vigilibus, in tabernaculum Regis perducitur gemens, & veste lacerata. Quem ut conspexit Darius, multiplici doloris expectatione commotus, & qui potissimum timeret, incertus, *Vultus tuus, inquit, nescio quod ingens malum præfert, sed cave, miseri hominis auribus parcas. Dicdici enim esse infelix. Et sæpè calamitatis solatium est, nosse sortem suam. Num, quod maxime suspicor, & loqui timeo, ludibria meorum nuntiaturus es mihi, & (ut credo) ipsis quoque omni tristiora supplicio?* Ad hæc Tyriotes, *Istud quidem procul abest, inquit, Quantuscumque enim Reginis honor ab is, qui parent, haberi potes, tuis à victore servatus est: sed uxor tua paulò ante excessit è vita.* Tum verò non gemitus modò, sed

sed etiam ejulatus totis cestris exaudiebantur. Nec dubitavit Darius, quin interfecta esset, quia nequisset contumeliam pati. Exclamatque amens dolore: *Quod ego tantum nefas commisi, Alexander? quem tuorum propinquorum necavi, ut hac vicem sævitie meæ reddas? Odisti me, non quidem provocatus: sed finge, justum intulisse te bellum, cum faminis ergo agere debueras?* Tyriotes affirmare per Deos patrios, nihil in eam gravius esse consultum: ingemuisse etiam Alexandrum morti, & non partius flevisse, quam ipse lacrymaretur. Ob hæc ipse amantis animus in solitudinem, suspitionemque revolutus est, desiderium captivæ profecto à consuetudine stupri ortum esse, conjectans. Submotis igitur arbitris, uno dumtaxat Tyriote retento jam non flens, sed suspirans. *Videsne in te, Tyriote, locum mendacio non esse? Tormenta jam hic erunt. Sed ne expectaveris per Deos, si quid tui tibi Regis reverentiæ est. Num, quod & scire expecto, & quærere pudeat; ausus est & dominus, & juvenis?* Ille quæstioni corpus offerre, Deos testes invocare, castè, sanctèque habitam esse Reginam. Tandem, ut fides facta est, vera esse, quæ affirmaret Spado, capite velato diu flevit. Manantibusque adhuc lacrymis, veste ab ore rejecta, ad cælum manus tendens, *Dii patri, inquit, primum mihi stabilite Regnum: deinde, si de me jam transactum est, precor, ne quæ Asiæ Rex, sit quam iste jam justus hostis, tam misericors victor.*

CAPUT XX.

Ultima Darii legatio ad Alexandrum de pace. Parmenionis consilium ad pacem inclinans propter aurum. Alexandri regia responsio se non esse mercatorem. Questus de insidiis, Dario indicit bellum.

(11.) **I**Taque, quamquàm pace frustra bis petita, omnia in bellum consilia converterat, victus tamen continentia hostis, ad novàs pacis condiciones ferendas, decem Legatos, cognatorum principes misit, quos Alexander, consilio advocato, introduci jussit. E quibus maximus natus, *Darium*, inquit, ut pacem à te jam tertio peteret, nulla vis subegit, sed justitia, & continentia tua expressit. Matrem, conjugem, liberosque ejus, nisi quod sine illo sunt, captos esse non sensit. Pudicitia earum, quæ supersunt, curam, haud secus, quàm parens, agens, Reginas appellat, speciem pristinae fortunæ retinere pateris. Vultum tuum video, qualis Darii fuit, cum dimitteremur ab eo: & illo tamen uxorem, tu hostem luges. Jam in acie stares, nisi cura te sepulture ejus moraretur. Et quid mirum est, si tam ab amico animo pacem petit? Quid opus est armis, inter quos odia sublata sunt? Antea imperio tuo finem destinabat. Halym amnem, qui Lydiam terminat: nunc, quidquid inter Hellespontum, & Euphratem est, in dotem filiae offert, quam tibi tradit. Ochum filium, quem habes, pacis, & fidei obsidem retine, matrem, & duas virgines filias redde. Pro tribus corporibus triginta millia talenta auri, precatur accipias. Nisi modera-

tio-

tionem animi tui notam haberem, non dicerem, hoc esse tempus, quo pacem non dare solùm, sed etiam occupare deberes. Respice, quantum post te reliqueris, intueri, quantum petas. Periculosum est prægrave imperium: difficile est continere, quod capere non possis. Videsne, ut navigia, quæ modum excedunt regi nequeant? Nescio an Darius ideò tam multa amiserit, quia nimis opes magnæ jacturæ locum faciunt. Facilius est quædam vincere, quam tueri. Quanto herculè expeditus manus nostræ rapiunt, quàm continent: ipsa mors uxoris Darii te admonere potest, minùs jam misericordiæ tuæ licere, quam licuit. Alexander Legatis excedere tabernaculo jussis, quid placeret ad consilium refert. Diu nemo, quid sentiret, ausus est dicere, incerta Regis voluntate. Tandem Parmenio, Antè suasissem, ait, ut captivos apud Damascum redimentibus redderes, ingentem pecuniam potuisse redigi ex iis, qui multi victi virorum fortium occupaverant manus. Et nunc magnoperè cense-rem, ut unam anum, & duas puellas, itinerum, agminumque impedimenta, triginta millibus talentis auri permutes. Opimum Regnum occupari posse conditione, non bello. Nec quemquam alium inter Istrum, & Euphratem possedissee terras, ingenti spatio, intervalloque discretas. Macedoniam quoque potiùs respiceres, quam Bactra, & Indos intuereris. Ingrata oratio Regi fuit. Itaque, ut finem dicendi fecit, Et ego, inquit, pecuniam, quam gloriam mallet, si Parmenio essem. Nunc Alexander, de paupertate, securus sum, & me non mercatorem memini esse sed Regem. Nihil quidem habeo venale: sed fortunam meam utique non vendo. Captivos, si placet, reddi, honestiùs dono dabimus, quam pretio remitemus. In-

introducitis deinde Legatis ad hunc modum responditis: *Nuntiate Dario gratiarum actionem apud hostem supervacaneam esse, & me, quæ fecerim, clementer, & liberaliter, non amicitiae ejus tribuisse, sed naturæ meæ; nec adversus calamitates, sed adversus hostium vires contendere. Bellum cum captivis, & fœminis gerere non soleo; armatus sis oportet, quem oderim. Quod si saltem pacem bona fide peteret, deliberarem forsitam, an darem. Verum enim verò, cum modò milites meos litteris ad proditionem, modò amicos ad perniciem meam pecunia sollicitet, ad internecionem mihi persequendus est, non ut justus hostis, sed ut percussor beneficus. Conditiones verò pacis, quas feris, si accepero, victorem eum faciunt. Quæ post Euphratem sunt, liberalitater donat. Ubi igitur me offan in? nempe ultra Euphratem sum. Summum ergo notis, quàm promittit, terminum castra mea transeunt. Hinc me depellite, ut sciam vestrum esse, quod ceditis. Eadem liberaritate dat mihi filiam suam; nempe quam scio alicui servorum ejus nupturam. Multum verò mihi præstat, si me Muzæo genero præponit. Ite, nuntiate Regi vestro, & quæ adhuc habet, præmia esse belli. Hoc repente utriusque terminos regni, id quemque habiturum, quod proxime lucis assignatura fortuna est. Et me in Asiam non venisse, ut aliis acciperem, sed ut aliis darem. Si secundus, & non par mihi vellet haberi, facerem forsitam, quæ petit. Ceterum nec mundus duobus solibus potest regi, nec duo summa Regna salvo statu terrarum potest habere. Proinde, aut deditionem hodie, aut in carstinum bellum paret. Nec aliam sibi, quam expertus est, pollicetur fortunam. Legati respondent, cum bellum in animo sit facere eum simpliciter, quòd spe pacis*
non

non frustraretur, ipsos petere; quàm primùm dimittantur ad Regem, eum quoque bellum parare debere. (12.) Dimissi nunciant, adesse certamen. Ille quidem confestim Mazæum cum tribus millibus equitum, ad itinera, quæ hostis petiturus erat, occupanda, præmisit.

CAPUT XXVII.

Alexander, composito agmine, pergit ad hostem Mazæus iter explorat. Darii copiæ recensentur.

ALexandri corpori uxoris ejus justis persolutis, omnique graviore comitatu intrà eadem munimentæ cum modico præsidio relicto ad hostem contendit. In duo cornua diviserat peditem, in utrumque latus equite circumdato. Impedimenta sequebantur agmen præmissum. Deindè cum Scythis equitibus Menidam jubet explorare, ubi Darius esset. At ille, cum Mazæus haud procul consedisset, non ausus ultra procedere, nihil aliud, quàm fremitum hominum, hinnitumque equorum exaudisse nuntiat. Mazæus quoque, conspectis procul, explorantibus, in castra se recipit, adventus hostium nuntius. Igitur Darius, qui in patentibus campis decernere optabat, armari militem jubet, aciemque disponit. In lævo cornu Bactriani ibant equites, mille aomodum. Dacæ totidem, & Arachosii, Susiique quatuor millia explebant. Hos centum falcati currus sequebantur. Proximus quadrigis erat Bessus, cum octo millibus equitum, item Bactrianis. Massagætæ ii. millibus agmen ejus claudebant: pedites his plu-

plurium gentium non mixtas, sed suæ quisque nationis junxerant copias. Persas deinde cùm Mardis, Sogdianisque Ariobarzanes, & Orobates ducebant. Illis partibus copiarum Orsines præerat, à septem Persis oriundus, ad Cyrum quoque nobilissimum Regem originem sui referens. Hos aliæ gentes, ne sociis quidem satis notæ, sequebantur, post quas quinquaginta quadrigas. Phradates magno Caspianorum agmine antecedebat. Indi, cæterique Rubri maris accolæ, nomina veriùs, quàm auxilia, post currus erant. Claudebatur hoc agmen aliis falcatis curribus quinquaginta, queis peregrinum militem adjunxerat. Hunc Armenii, quos Minores vocant, Armenios Babylonii, utrosque Belitæ, & qui montes Cossæorum incolebant, sequebantur. Post hos ibant Gortuæ, gentes quidem Euboicæ, Medos quondam sequuti, sed jam degeneres, & patrii moris ignari. Applicuerat his Phrygas, & Cataonas Partorum deinde gens, incolentium terras, quas nunc Parthi Scythia profecti tenent, claudebant agmen. Hæc sinistri cornu acies fuit. Dextrum tenebat natio majoris Armeniæ, Cadusique, & Cappadoces, & Syri, & Medii. His quoque falcati currus erant quinquaginta. Summa totius exercitus, equites centum quadraginta quinque millia; pedestris acies sexcenta millia expleverat. Hoc modo instructi, decem stadia procedunt, jussique subsistere, armati hostem expectabant.

CAPUT XXVIII.

Panicus timor militem Alexandri ex vana specie cæli invadit, quem sua prudentia Rex excussit.

Alexandri exercitum pavor, cujus causa non suberat, invasit: quippe lymphati trepidare cœperunt, omnium pectora occulto metu percurrente. Cæli fulgor tempore æstivo ardenti similis internitens, ignis præbuit speciem, flammisque ex Darii castris splendere, velut illatas temerè præsidiis, credebant. Quod si percussis Mazæus, qui præsedebat itineri, supervenisset, ingens clades accipi potuit. Ille segnis in eo, quem accupaverat, tumulto sedet, contentus non lacessit. Alexander, cognito pavore exercitus, signum, ut consisterent, dari, ipsos arma deponere, ac levare corpora jubet, admones, nullam subiti causam esse timoris, hostem procul stare. Tandem compotes sui pariter arma, & animos recepere. Nec quidquam ex præsentibus tutius visum est, quam eodem loco castra munire.

CAPUT XXIX.

Mazæus cum Persis collem duxerit, quem Macedo occupat; ibidemque castra ponit, unde & aciem hostium prospicit. Fluctuat animo. De pugnae ratione deliberat. Unus contra omnes aperto campo, claro Sole non noctu more latronum in tenebris pugnandum statuit.

Postero die Mazæus, qui cum delectis equitum in edito colle, ex quo Macedonum prospicbantur castra, consederat, sive metu, sive quia specu-

culari modò jussus erat , ad Darium redit. Macedones eum ipsum collem, quem deseruerat, occupaverunt. Nam & tutior planitie erat , & inde acies hostium , quæ in campo explicabatur , conspici poterat. Sed caligo , quam circa humidi effuderant montes, universam quidem rei faciem non abstulit; cæterùm agminum discrimina , atque ordinem prohibuit perspicere. Multitudo inundaverat campos; fremitusque tot millium , etiam procul stantium aures impleverat. Fluctuari animo Rex , & modo suum, modò Parmenionis consilium sera æstimatione expendere: quippe eò ventum erat, undè recipi exercitus, nisi victor, aut sine clade non posset. Movebat etiam eum multitudo hostium, respectu paucitatis suæ gentis: sed interdum reputabat , quantas res cum hac gente gessisset , quantosque populos fudisset. Itaque cùm spes metum vinceret, periculosius bellum differre ratus, ne desperatio suis cresceret, dissimulato eo , mercenarium equitem ex Pœonia præcedere jubet. Ipse phalangem , sicut antea dictum est, in duo cornua extenderat. Utrumque cornu equites tegebant. Jamque nitidior lux, discusa caligine , aciem hostium ostenderat: & Macedones sive alacritate , sive tædio expectationis , ingentem , pugnantium more, edidère clamorem. Redditus & à Persis , nemora , vallesque circumjectas terribili sono impleverat. Nec jam contineri Macedones poterant , quin cursu quoque ad hostem contenderent. Melius adhuc ratus Alexander in eodem tumultu castra munire , vallum jaci jussit; strenuèque opere perfectò , in tabernaculum , ex quo tota acies hostium conspiciebatur, secessit. (13.) Tum verò universa futuri discrimi-

nis

nis facies in oculis erat. Armis insignibus equi, virique splendebant. Et omnia intentiore cura præparari, sollicitudo Prætorum agmina sua interequitantum ostendebat: ac pleraque inania, sicut fremitus hominum, equorum hinnitus, armorum internitentium fulgor, sollicitam expectatione mentem turbaverant. Igitur, sive dubius animi, sive ut suos experiretur, consilium adhibet, quid optimum factum esset, exquirens. Parmenio peritissimus inter duces artium belli, furto, non prælio opus esse censebat: *intempesta nocte opprimi posse hostes, discordes moribus, linguis. Ad hæc somno, & improvise periculo territos, quando in nocturna trepidatione coituros? At interdiu primum terribiles occurrentes facies Scytarum, Bactrianorumque: hirta illis ora, & intensas comas esse, præterea eximiam vastorum magnitudinem corporum, Vanis, & inanibus militem magis, quam justis formidinis causis moveri. Deinde tantam multitudinem circumfundi paucioribus posse. Non in Ciliciæ angustis, & in viis callibus, sed in aperta, & lata planitie dimicandum fore.* Omnes ferme Parmenioni assentiebantur: Polypercon haud dubiè in eo consilio positam victoriam arbitrabatur. Quem intuens Rex (namque Parmenionem nuper acrius, quam vellet, increpitum, rursus castigare non sustinebat) *Latrunculorum, inquit, & furum ista solertia est quum præcipitis mihi: quippe illorum votum unicum est fellere. Meæ verò gloriæ semper; aut absentiam Darii, aut angustias locorum, aut furtum noctis obstare non patiar. Palam luce aggredi certum est. Malo me fortune pæniteat, quam victoriæ pudeat. Ad hæc illud quoque accedit: vigiliis agere Barbaros, & in armis stare, ut ne decipi*
qui-

quidem possint, compertum habeo. Itaque ad prælium vos parate. Sic incitatos ad corpora curanda dimisit.

CAPUT XXX.

Utriusque Regis supremæ noctis, quæ pugnam præcessit, sollicitudo explicatur.

DArius illud, quod Parmenio suaserat, hostem facturum esse conjectans, frænatos equos stare, magnamque exercitus partem in armis esse, ac vigiliis intentiōre cura servari jusserat. Ergo ignibus tota ejus castra fulgebant. Ipse cum ducibus, propinquisque agmina in armis stantium circumibat, Solem, Martem, sacrumque, & æternum invocans ignem, ut illis dignam vetere gloria, majorumque monumentis, fortitudinem inspirarent: & profecto siqua Divinæ opis auguria humana mente concipi possent, Deos stare secum; illos nuper Macedonum animis subitam incusisse formidinem, adhuc lymphatos ferri, agique, arma jacentes. Expetere præsidēs Persarum Imperii Deos devitas à vecordibus pœnas; nec ipsum Ducem saniozem esse: quippe ritu ferarum prædam modò, quam expeteret, inluentem in perniciem, quæ ante prædam posita esset, incurrere. Similis apud Macedones quoque sollicitudo erat: noctemque, velut in eam certamini edicto, metu egerunt. Alexander non alias magis territus, ad vota, & preces Aristandrum vocari jubet. Ille in candida veste verbenas manu præferens, capite velato, præibat preces Regis, Jovem, Minervam, Victoriâque propitiantis. Tunc qui-

quidem sacrificio ritè perpetrato, reliquum noctis acquieturus in tabernaculum rediit. Sed nec somnum capere, nec quietem pati poterat. Modò è jugo montis aciem in dexterum Persarum cornu demittere agitabat : modo recta fronte concurrere hosti, interdum hæsitare, an potius in lævum torqueret agmen. Tandem gravatum animi anxietate corpus altior somnus oppressit.

CAPUT XXXI.

Alexander alto somno mersus, & à Parmenione excitatus, causas tam securæ quietis redit : signum dari ad pugnam jubet. Duces ad sua munia obeunda dimittit.

J Amque luce orta, ducès ad accipienda imperia convenerat, insolito circa Prætorium silentio attoniti : quippe alias accersere ipsos, & interdum morantes castigare assueverat : tunc ne ultimo quidem rerum discrimine excitatum esse mirabantur, & non somno quiescere, sed pavore marcere credebant. Non tamen quisquam è custodibus corporis intrare tabernaculum audebat. Et jam tempus instabat ; nec miles injussu ducis, aut arma capere poterat, aut in ordines ire. Diu Parmenio cunctatus, cibum ut caperent, ipse pronuntiat. Jamque exire, necesse erat. Tunc demum intrat tabernaculum, sæpiusque nomine compellatum, cùm voce non posset, tactu excitavit. *Multa lux, inquit, est. Instruam aciem hostis admovit : tuus miles adhuc inermis expectat imperium. Ubi est vigor ille animi tui? nempe excitare vigiles soles. Ad hæc Alexander, Credisne, me prius somnum capere potuisse,*
quam

*quam exonerarem animum solitudinem, quæ quietem morabatur? Signumque pugnae tuba dari jussit. Et, cum in eadem admiratione Parmenio perseveraret, quod securus somnum cepisset, Minimi, inquit, mirum est. Ego enim cum Darius terras ureret, vi-
cos excinderet, alimenta corrumperet, potens mei non erant. Nunc verò quid metuum, cum acie decernere parei? Herculè votum meum implevit; sed hujus quoque consilii ratio postea reddetur. Vos ite ad copias, quibus quisque præest. Ego jam adero, & quid fieri velim, exponam. Rarò admodum admonitu amicorum, cum metus discriminis aderat, uti solebat. Tunc quoque munimento corporis sumpto, processit ad milites.*

CAPUT XXXII.

Alexander sola vultus hilaritate militem excitat ad spem victoriæ. Copias in duo cornua dispertit singulis Duces præficit; aliis equitum latera firmat; subsidia opportunè collocat; aciem versatilem facit; impedimenta in colle seponit. Ipse dextro, Parmenio sinistro cornu præest.

HAnd alias tam alacrem viderant Regem, & vultu ejus interrito, certam spem victoriæ agnabantur. Atque ille prorupto vallo exire copias jubet, aciemque disponit. In dextro cornu locati sunt equites, quos agema appellant. Præerat his Clytus, qui junxit Philotæ turmas, cæterosque Præfectos equitum lateri ejus applicuit. Ultima Meleagri ala stabat, quam phalanx sequebantur. Post
pha-

phalangem Argyraspides erant. His Nicanor Parmenionis filius præerat, in subsidiis cum manu sua Cæno. Post eum Orestes, Lyncestesque. Post illos Polypercon, dux peregrini militis. Hujus agminis Amyntas princeps erat. Philagos Balacros regebat, in societatem nuper adscitos: Hæc dextri cornu facies erat. In lævo Craterus Peloponnensium equites habebat, Achæorumque, & Locrensium, & Maleon turmis sibi adjunctis. Hos Thessali equites claudebant, Philippo duce. Peditum acies equitatu tegebatur: Frons lævi cornu hæc erat. Sed ne, circumiri posset à multitudine, ultimum agmen valida manu cinxerat. Cornua quoque subsidiis firmavit, non recta fronte, sed à latere positis, ut, si hostis circumvenire aciem tentasset, parata pugna forent. Hinc Agriani erant, quibus Attalus præerat, adjunctis sagittariis Cretensibus. Ultimos ordines avertit à fronte, ut totam aciem orbe muneret. Illyrii hic erant, adjuncto milite mercede conducto. Thracas quoque simul objecerat leviter armatos: adeoque aciem versatilem posuit, ut qui ultimi stabant, ne circumirentur, veri tamen, & in frontem circumagi possent. Itaque non prima, quam latera, non latera munitiora fuere, quam terga. His ita ordinatis, præcipit, ut si falcatos currus cum fremitu Barbari emitterent, ipsi laxatis ordinibus impetum occurrentium silentio exciperent, haud dubius, sine noxa transcursuros, si nemo se opponeret, sin autem sine fremitu immisissent, eos ipsi clamore terrerent, pavidosque equos telis utrinque suffoderent. Qui cornibus præerant, extendere ea jussit, ita ut nec circumvenirentur, si arctius starent, nec tamen mediam

aciem exinanirent. Impedimenta cum captivis, inter quos mater, liberique Darii custodiebantur, haud procul ab acie in edito colle constituit; modico præsidio relicto. Lævum cornu, sicut alias, Parmenioni tuendum datum: ipse in dextro stabat.

CAPUT XXXIII.

Ante prælium Bion transfuga nunciat Alexandro, tribulos ab hoste esse humi defossos contra equitatum. Alexander interequitat ordines, & singulos hortatur ad prælium.

Nondum ad telli jactum pervenerant, cum Bion quidam transfuga, quanto maximo cursu poterat, ad Regem pervenit, nuntians, murices ferreos in terram defodisse Darium, qua hostem equites emissurum esse credebant, notatumque certo signo locum, ut fraus evitari à suis posset. Asservari transfuga jusso, duces convocat; expositoque, quod nuntiatum erat, monet, ut regionem monstratam declinent, equitemque periculum adoceant. Cæterum hoc tantus exercitus exaudire non poterat, usum aurium interpiciente fremitu duorum agminum: sed in conspectu omnium, duces, & proximum quemque interequitans alloquebatur. (14.) *Emensis tot terras in spem victoriæ, de qua dimicandum foret, hoc unum superesse discrimen. Granicum hic amnem, Ciliciæque montes, & Syriam, Ægyptumque prætereuntem raptas, ingentia spei, gloriæque incitamenta referebat. Reversos ex fuga Persas pugnatuuros, quia fugere non possent, tertium diem jam metu exangues, armis suis eneratos, in eodem*

ves-

vestigio hærere. Nullum desperationis illorum majus indicium esse, quàm quòd urbes, quòd agros suos urerent, quidquid non corrupissent, hortium esse confessi. Nomina modò vana gentium ignoratum ne extimescerent. Neque enim ad belli discrimen pertinere, qui ab his Scythæ, quive Cadusii appellentur. Ob id ipsum, quòd ignoti essent, ignobiles essent. Numquam ignorari viros fortes: at imbelles ex latebris suis erutos, nihil præter nomina afferre. Macedones virtute assequutos, ne quis toto orbe locus esset, qui tales viros ignoraret. Intuerentur Barbarorum inconditum agmen, alium nihil præter jaculum habere, alium funda saxa librare, paucis juxta arma esse. Itaque illinc plures stare, hinc plures dimicatuos. Nec postulare, se, ut fortiter capesserent prælium, in ipse cæteris fortitudinis fuisset exemplum. Se ante prima signa dimicaturum spondere pro se, quot cicatrices, totidem corporis decora. Scire ipsos unum pæne se prædæ communis exortem in illis colendis, ornandisque usurpare victoriæ præmia. Hæc se fortibus viris dicere. Si quis dissimiles eorum essent, illa fuisse dicturum, pervenisse eò, unde fugere non possent: tot terrarum spacia emensis, tot annibus, montibusque post tergum objectis, iter in patriam, & Penates manu esse faciendum. Sic Duces, sic proximi militum instincti sunt.

CAPUT XXXIV.

Darius sublimis curru, proluxa oratione hortatur suos ad prælium. Contemnit paucitatem hostis, omnia sibi favere, locum, equitatum, copias instructissimas. Fugæ quoque hosti, non sibi præclusos aditus. Rogat postremò Indigetes Deos, ut adesse præliantibus velint, & Persarum Regnum tueri.

DArius in lævo cornu erat, magno suorum agmine, delectis equitum, peditumque stipatus: contempseratque paucitatem hostis, vanam aciem esse extentis cornibus ratus. Cæterum, sicut curru eminebat, dextera, lævaque ad circumstantium agmina oculos, manusque circumferens: *Terrarum, inquit, quas Oceanus hinc alluit, illinc claudit Hellespontus, paullò antè domini, jam non de gloria, sed de salute, &, quod saluti præponitis, de libertate pugnandum est. Hic dies imperium, quo nullum amplius vidit ætas, aut constituet, aut finiet. Apud Granicum minima virium parte cum hoste certavimus. In Cilicia victos Syria poterat excipere. Magna munimenta Regni Tigris, atque Euphrates erant. Ventum est eò, unde pulsus ne fugæ quidem locus est. Omnia tam diutino bello exhausta post tergum sunt. Non incolas suos urbes, non cultores habent terræ. Conjuges quoque, & liberi sequuntur hanc aciem, parata hostibus præda, nisi pro charissimis pignoribus corpora opponimus. Quod mearum fuit partium, exercitum, quem pænè immensa planities vix caperet, comparavi, equos, arma distribui, commeatus, ne tantæ multitudini deessent, pro-*
vi-

vidi, locum, in quo acies explicari posset, elegi. Cætera in vestra potestate sunt. Audete modò vincere, famamque infirmissimum adversus fortes viros telum, contemnite. Temeritas est, quam adhuc pro virtute timuistis; quæ ubi primum impetum effudit, velut, quædam animalia, amisso aculeo, torpet. Hi verò campi deprehendere paucitatem, quàm Ciliciæ montes absconderant: Videtis ordines raros, cornua extenta, mediam aciem vanam, & exhaustam. Nam ultimi, quos locavit aversos, terga jam præbent. Obteri me herculè equorum ungulis possunt, etiamsi nil præter falcatos currus emisero: Et bello vicerimus, si vincimus prælio. Nam ne illis quidem ad fugam locus est. Hinc Euphrates, illinc Tigris prohibet inclusos: Et quæ antea pro illis erant, in contrarium conversa sunt. Nostrum nobile, & expeditum agmen est, illud præda grave. Implicatos ergo spoliis nostris trucidabimus; eademque res, & causa victoriæ erit, & fructus. Quod si quem è vobis nomen gentis movet, cogitet, Macedonum illic arma esse, non corpora. Multum enim sanguinis invicem hausimus, & semper gravior in paucitate jactura est. Nam Alexander quantuscumque ignavis, & timidus videri potest, unum animal est, & si quid mihi creditis, temerarium, & vecors, adhuc nostro pavore, quàm sua virtute, felicius. Nihil autem potest esse diuturnum, cui non subest ratio. Licet felicitas aspirare videatur, tamen ad ultimum temeritati non sufficit. Præterea breves, & mutabiles vices rerum sunt, & fortuna nunquam simpliciter indulget. Forsitan ira Deorum fata ordinaverunt, ut Persarum Imperium, quod secundo cursu per CCXXX. annos ad summum fastigium evexerant, magno motu concuterent magis, quàm

affigerent; admonerentque nos fragilitatis humanæ, ejus nimia in prosperis rebus oblivio est. Modò Græcis ultrò bellum inferebamus: nunc in sedibus nostris propulsamus illatum. Factamur invicem varietate fortunæ. Videlicet Imperium, quòd mutuo affectamus, una gens non capit. Cæterùm etiamsi spes non subesset, necessitas tamen stimulare deberet: Ad extrema perventum est. Matrem meam, duas filias, Ochum in spem hujus Imperii genitum, illos Principes, illam sobolem Regiæ stirpis, duces vestros, Regum instar, victos habet; nisi, quod in vobis est, ipse ego majore parte captivus sunt. Eripite viscera mea ex vinculis, restituite mihi pignora, pro quibus ipse mori non recuso. Parentem, liberos (nam conjugem in illo carcere amisi) credite nunc omnes tendere ad vos manus, implorare patrios Deos, opem vestram, misericordiam, fidem sposcere, ut servitute, ut compedibus, ut præcario victu ipsos liberetis. An creditis æquo animo iis, servire quorum Reges esse fastidium? Video admoveri hostium aciem: sed quòd propriùs discrimen accedo, hoc minùs his, quæ dixi, possum esse contentus. Precor vos per Deos patrios, æternumque ignem, qui præfertus altaribus, fulgoremque Solis intra fines Regni mei orientis, per æternam memoriam Cyri, qui ademptum Medis, Lydisque imperium primus in Presidem intulit, vindicare ab ultimo dedecore nomen, gentemque Persarum. Ite alacres, & spe pleni, ut, quam gloriam accepistis à majoribus vestris, posteris relinquatis. In dextris vestris jam libertatem, opem, spem futuri temporis geritis. Effugit mortem, quisquis contempserit; timidissimum quemque consequitur. Ipse non patrio more solùm, sed etiam, ut conspici possim, curru vehor:

nec

nec recuso, quominus imitemini me, sive fortitudinis exemplum, sive ignaviæ fuero.

CAPUT XXXV.

Alexander in Darium, hic in Alexandrum ducit agmen, in quem simul, & falcatos currus non sine strage imittit. Mazæus Persa Alexandri impedimenta invadit, quæ negligenda Alexander in præsens edicit. Prudentia Sysigambis laudatur.

(15.) **I**Nterim Alexander, ut est demonstratum à transfuga, cum insidiarum locum circumiret, & Dario, qui lævum cornu tuebatur, occurreret, agmen obliquum incederet jubet. Darius quoque eodem suum obvertit, Besso admonito, ut Massages equites in lævum Alexandri cornu invehi juberet. Ipse ante se falcatos currus habebat, quos signo dato universos in hostem effudit. Ruebant, laxatis habenis, aurigæ, quo plures, nondum satis proviso impetu, obtererent. Alios ergo hastæ multum ultra temonem eminentes, alios ab utroque latere demissæ falces laceravere. Nec sensim Macedones cedebant, sed effusa fuga turbaverant ordines. Mazæus quoque percussis metum incusit, mille equitibus ad diripienda hostis impedimenta circumvehi jussis, ratus, captivos quoque, qui simul asservabantur, rupturos vincula, cum suos appropinquantes vidissent. Non fefellerat Parmenionem, qui in lævo cornu erat. Properè igitur Polydamante mittit ad Regem, qui, & periculum ostenderet, & quid fieri juberet, consuleret. Il-

le, audito Polydamante, *Abi, nuntia*, inquit, *Parmenioni, si acie vicerimus, non nostra solum nos recuperaturos, sed omnia, quæ hostium sunt, occupaturos. Proinde non est, quod quidquam virium subducatur ex acie; sed, ut me, & Philippo patre dignum est, contempto sarcinarum damno, fortiter dimicet.* Interim Barbari impedimenta turbaverant, cæsisque plerisque custodum captivi, vinculis ruptis, quidquid obvium erat, quo armari possent, rapiunt, & aggregati, suorum equitibus, Macedonas ancipiti circumventos malo invadunt: lætique circa Sysigambim, vlcisse Darium, ingenti cæde prostratos hostes, ad ultimum etiam impedimentis exutos esse nunciant. Quippe eandem fortunam ubique esse credebant, & victores Persas ad prædam discurrense. Sysigambis, hortantibus captivis, ut animum à mœrore allevarent, in eodem, quo antea fuit, perseveravit. Non vox ulla excidit ei, non oris color, multusve mutatus est, sed sedit immobilis, credo præcoce gaudio verita fortunam irritare, adeò, ut, quid mallet, intuentibus eam fuerit incertum.

CAPUT XXXVI.

Ad impedimenta Alexandri ingens certamen est.

Amyntas à Scythis fugatur, cui Aretes succurrit.

Falcati currus cum aurigis præter paucos superati, ultimam tamen aciem Alexandri lacerant. Aretes à

Bactrianis in fugam vertitur, qui triumphum ante victoriam canunt. Alexander dexterum cornu Darii invadit. Prope circumventus defenditur ab Agrianis.

Pugnatur utrinque summa ope, summis viribus. Alexandro felix omen aquilæ objicitur. Auriga Darii occiditur. Lævo ejus cornu in fugam verso,

& ipse deliberat de fuga, aut nece sibi inferenda; quam imminente Alexandro fuge postponit. Quem persequitur Macedo, nec assequitur.

INter hæc Amyntas, Præfectus equitum Alexandri, cum paucis turmis opem impedimentis laturus advenerat, incertum, suo ne consilio, an Regis imperio: sed non sustinuit Cadusiorum, Scytharumque impetum: quippe vix tentato certamine, effugit ad Regem, amissorum impedimentorum testis magis, quam vindex. Jam consilium Alexandri vicerat dolor; & ne cura recuperandi sua militem à prælio averteret, non immeritò verebatur. Itaque Aretem, ducem hastatorum (Sarissophoros vocabant) adversus Scythas mittit. Inter hæc currus, qui circa prima signa turbaverant aciem, in phalangem inveci erant. Macedones confirmatis animis in medium agmen accipiunt. Vallo similis acies erat. Junxerant hastas, & ab utroque latere temerè incurrentium illa suffodiebant. Circuire de-

in-

inde curris, & propugnatores præcipitare cœperunt. Ingens ruina equorum, aurigarumque aciem compleverat. Hi territos regere non poterant. Equi crebra jactatione cervicum, non jugum modò excuserant, sed etiam currus everterant: vulnerati interfectos trahebant. Nec consistere territi, nec progredi debiles poterant. Paucae tamen avasere quadrigae in ultimam aciem, iis, quibus inciderunt, miserabili morte consumptis: quippe amputata virorum membra humi jacebant; & quia callidis adhuc vulneribus aberat dolor, trunci quoque, & debiles arma tamen non omittebant, donec multo sanguine effuso, exanimati procumberent. Interim Aretes, Scytharum, qui impedimenta diripiebant, Duce occisso, gravius territis instabat. Supervenere deinde missi à Dario Bactriani, pugnaeque vertere fortunam. Multi ergo Macedonum primò impetu obtriti sunt: plures ad Alexandrum refugerunt. Tum Persae clamore sublato, qualem victores solent edere, ferociter in hostem quasi ubique profli-gatum incurrunt. Alexander territos castigare, adhortari, praelium, quod jam elanguerat, solus accendere; confirmatisque tandem animis iri in hostem jubet. Rarior acies erat in destro cornu Persarum. Namque inde Bactriani decesserant ad opprimenda impedimenta. Itaque Alexander laxatos ordines invadit, & multa cede hostium invehitur. At qui in lævo cornu erant Persae, spe posse eum includi, agmen suum à tergo dimicantis opponunt: ingensque periculum in medio hærens adisset, ni equites Agriani, calcaribus subditis circumfusus Regi Barbaros adorti essent, aversosque cædendo, in se obverti coegissent. Turbata erat utraque
acies:

acies: Alexander & à fronte, & à tergo hostem habebat: qui averso ei instabant; ab Agrianis militibus præmebantur Bactriani, impedimentis hostium direptis, reversi ordines suos recuperare non poterant. Plura simul abrupta à cæteris agmina, ubicumque alium aliis sors miscuerat, dimicabant. Duo Reges junctis propè agminibus prælium accendebant. Plures Persæ cadebant: par fermè utrinque numerus vulnerabatur. Curru Darius, Alexander equo vehebatur. Utrumque delecti tuebantur, sui immemores: quippe amisso Rege, nec volebant salvi esse, nec poterant. Nam ante oculos sui quisque Regis mortem occumbere ducebat egregium. Maximum tamen periculum adibat, qui maximè tuebatur: quippe sibi quisque cæsi Regis expetebat decus. Cæterum, sive ludibrium oculorum, sive verà species fuit, qui circa Alexandrum erant, vidisse se crediderunt paullulùm super caput Regis placidè volantem aquilam, non sonitu armorum, non gemitu morientium territam, diùque circa equum Alexandri, pendenti magis, quàm volanti simillis apparuit. Certè vates Aristander alba veste indutus, & dextra præferens lauream, militibus in pugnam intentis avem monstravit, haud dubium victoriæ auspiciū. Ingens ergo alacritas, ac fiducia paulò antè territos accendit ad pugnam, utique pesteaquàm auriga Darii, qui ante ipsum sedens equos regebat, hasta transfixus est. Nec aut Persæ aut Macedones dubitavère, quin ipse Rex esset occisus. Lugubri ergo ululatu, & incondito clamore, gemituque totam fère aciem adhuc æquo Marte pugnantium turbavère. Cognati Darii, & armigeri, lævumque tuentes cornu, in fugam effusi desti-

tue-

tuerant currum, quem à dextra parte stipati in medium agmen receperunt. Dicitur acinace stricto, Darius dubitasse, an fugæ dedecus honesta morte vitaret. Sed eminens curru, nondum omnem suorum aciem prælio excedentem destituere erubescibat, dumque inter spem, & desperationem hæsitat, sensim Persæ credebant, & laxaverant ordines. Alexander, mutato æque, (quippe plures fatigaverat) resistentium ora fodiebat, fugientium terga. Jamque non pugna, sed cædes erat, cum Darius quoque currum suum in fugam vertit. Hærebat in tergis fugientium victor, se prospectum oculorum nubes pulveris, quæ ad cælum ferebatur, abstulerat. Ergo haud secus, quàm in tenebris errabant, ad sonum notæ vocis ut signum subinde coeuntes. Exaudiebant tamen strepitus habenarum, quibus equi currum vehentes identidem verberabantur. Hæc sola fugientis vestigia excepta sunt.

CAPUT XXXVII.

Parmenionis lævum cornu à Mazæo adeo urgetur, ut fugam jam circumspiciat. Petit auxilium ab Alexandro, qui Darium fugientem persequabatur. Sistit agmen indignabundus: Mazæus, intellecto, Darium fugere, mittit pugnam; & ipse perculsus metu, tergum vertit. Darius media nocte Arbellam pervenit. Describitur inde clades, & strages cadentium, fugientium, persequentium, & immensa hostium sitis.

(16.) **A**T in lævo Macedonum cornu, quod Parmenio, sicut ante dictum est, tuebatur longè alia for-

fortuna utriusque partis res gerebatur. Mazæus cum omni suorum equitatu vehementer invecus urgebat Macedonum alas. Jamque abundans multitudine aciem circumvehi cœperat: cùm Parmenio equites nuntiâre jubet Alexandro, in quo discrimine ipsi essent: nisi maturè subveniretur, non posse sisti fugam. Jam multum viæ processerat Rex imminens fugientium tergis, cum à Parmenione tristis nuntius venit. Refrenare equos jussit, qui vehebantur, agmenque constitit: frendente Alexandro, eripi sibi victoriam è manibus, & Darium felicius fugere, quàm sequi se. Interim ad Mazæum superati Regis fama pervenerat. Itaque quamquàm validior erat, fortuna tamen partium territus, percussis languidius instabat. Parmenio ignorabat quidem causam sua sponte pugnæ remissæ, se occasione vincendi strennè est usus. Thessalos equites ad se vocari jubet: *Ecquid*, inquit, *videtis istos, qui ferociter modò instabant, pedem referre subito pavore perterritos?* Nimirum nobis quoque Regis nostra fortuna vicit, omnia Persarum cæde strata sunt. Quid cessatis? an ne fugientibus quidem pares estis? Vera dicere videbatur, & spes languentes, quoque erexerat. Subditis calcaribus proruere in hostem. Et illi jam non sensim, sed citato gradu recedebant: nec quidquam fugæ, nisi quod terga nondum verterant, dèerat. Parmenio tamen ignarus, quænam in dextro cornu fortuna Regis esset, repressit suos. Mazæus, dato fugæ spatio, non recto itinere, sed majore, & ob id tutiore circuitu, Tigrim superat, & Babylonem cum reliquis devicti exercitus intrat. Darius paucis fugæ comitibus ad Lycum amnem contenderat. Quo

tra-

trajecto dubitavit, an solveret pontem : quippe hostem jam affore nuntiabatur. Sed tot millia suorum, quæ nondum ad amnem pervenerat, ponte reciso, prædam hostis fore videbat. Abeuntem, cùm intactum sineret pontem, dixisse constat, *Malle insequentibus iter dare, quam auferre fugientibus.* Ipse ingens spatium fuga emensus, media ferè nocte Arbellam pervenit. Quis tot ludibria fortunæ, ducum, agminumque cædem multiplicem, devictorum fugam; clades nunc singulorum, nunc universorum, aut animo assequi queat, aut oratione complecti? propemodum sæculi res in unum illum diem fortuna cumulavit. Alii qua brevissimum patebat iter, alii diversos saltus, & ignotos sequentibus calles petebant. Eques, pedesque contusi sine duce, armatis inermes, integris debiles implicabantur. Deinde misericordia in metum versa, qui sequi non poterant, inter mutuos gemitus deserebantur. Sitis præcipuè fatigatos, & saucios exurebat. Passimque omnibus rivis prostraverant corpora, præterfluentem aquam hianti ore captantes. Quam cum diù avidè turbidam hausissent, tendebantur ex templo præcordia premente limo; resolutisque, & torpentibus membris, cùm supervenisset hostis, novis vulneribus excitabantur. Quidam, occupatis proximis rivis, diverterant longiùs, ut quidquid occulti humoris usquam manaret, exciperent. Nec ulla adeò avia, & sicca lacuna erat, quæ vestigantium sitim falleret. Et proximis verò itineri vicis senum ululatus, foëminarumque exaudiebantur, barbaro ritu Darium adhuc Regem clamantium.

CAPUT XXXVIII.

Persæ per fugam Lyco mersi, tantum aquæ haurerunt, ut plerique nunquam amplius sitirent. Alexander suos cohibet, porro insequi volentes, parcere ferro, servarent vires meliori fortunæ. Vertitque aciem ad Parmenionem, quem laborare acceperat. Ipse in ipso reditu ultimum incurrit periculum, quod sola virtute, fuis hostibus, qui sese conglobaverat, evasit. Parmenio interim & ipse vicit. Numerantur utrique cæsi. Laudatur Alexander, & soli propè victoriæ tribuitur. Nec tacentur præcipui Duces, Ephestio, Cænon, Perdicas, Menides. Additur Epiphomæ. Regem dignum tali milite, & militum tali Rege.

Alexander, ut supra dictum est, inhibito suorum cursu, ad Lycum amnem pervenerat. Ubi ingens multitudo fugientium oneraverat pontem, & plerique, cum hostis urgeret, in flumen se præcipitaverant, gravesque armis, & prælio, ac fuga defatigati, gurgitibus hauriebantur. Jamque non pons modò fugientes, sed ne amnis quidem capiebat, agmina sua improvide subinde cumulantes, quippe, ubi intravit animos pavor, id solùm metunt, quod primum formidare cœperunt. Alexander instantibus suis, abeuntem hostem sequi permetteret, hebetia tela esse, & manus fatigatas, tantoque cursu corpora exhausta, & præceps in noctem diei tempus causatus est. Revera de lævo cornu, quod adhuc in acie stare credebat, sollicitus reverti ad ferendam opem suis statuit. Jamque signa conver-

verterat, cùm equites à Parmenione missi, illius quoque partis victoriam nuntiant. Sed nullum eo die majus periculum adiit, quam dum copias reducit in castra. Pauci eum, incompositi sequebantur ovantes victoria, quippe omnes hostes, aut in fugam effusos, aut in acie cecidisse credebant: cum repente ex adverso apparuit agmen equitum, qui primo inhibuere cursum, deinde Macedonum paucitate conspecta, turmas in obvios concitaverunt. Ante signa Rex ibat, dissimulato magi periculo, quàm spreto. Nec defuit ei perpetua in dubiis rebus foelicitas. Namque Præfectum equitatus, avidum certaminis, & ob id ipsum incatiùs in se ruentem, hasta transfixit. Quod ex equo lapso, proximum, ac deinde plures eodem telo confodit. Invasere turbatos amici quoque. Nec Persæ inulti cadebant, quippe non universæ acies, quam hæ tumultuariæ manus, vehementiùs iniere certamen. Tandem Barbari, cùm obscura luce fuga tutior videretur esse, quam pugna, diversis agminibus abiere. Rex extraordinario periculo defunctus, incolumes suos reduxit in castra. Cecidere Persarum, quorum numerum victores finire potuerunt, millia XL. Macedonum minus, quam CCC. desiderati sunt. Cæterum hanc victoriam Rex majore ex parte virtuti, quàm fortunæ suæ debuit. Animo, non (ut antea) loco vicit. Nam, & aciem peritissimè instruxit, & promptissimè ipse pugnavit, & magno consilio jacturam sarcinarum, impedimentorumque contempsit, cùm in ipsa acie summum rei videret esse discrimen. Dubioque adhuc pugnae eventu, pro victore se gessit. Percussos deinde hostis fudit: fugientes, quod in illo ardore animi

vix

vix credi potest, prudentius, quam avidius persequutus est. Nam, si parte exercitus adhuc in acie stante instare cedentibus perseverasset, aut sua culpa victus esset, aut aliena virtute vicisset. Jam si multitudinem equitum occurrentium extimuisset, victori aut fœdè fugiendum, aut miserabiliter cadendum fuit. Ne Duces quidem copiarum sua laude fraudandi sunt. Quippe vulnera, quæ quisque excepit, indicia virtutis sunt. Hephestionis brachium hasta ictum est: Perdicas, ac Cœno, & Menides sagittis propè occissi. Et, si verè æstimare Macedonas, qui tunc erant, volumus, fatebimur, & Regem talibus ministris, & illos tanto Rege fuisse dignissimos.

LIBER V.

SYNOPSIS.

DArius in Medium cum suis profugit. Alexander Arbello potitur: Babylonem à Mazæo deditam cum Mazæo in fidem accipit, urbemque cum triumpho ingreditur. Babylon, & civium mores describuntur. Amyntas Andromenis supplementum militum ex Græcia adducit. Rex ludos militares committit. Susa deducuntur, ubi thesaurus Darii exhaustus, tricies milles centena millia Philippæorum, ut Barbari vocant, triginta milliones talemorum. Rex Sisigambem solatur, & illius deprecatu victis Uxiis parcit, Persidem intrare conatus, ab

K

Arie-

*Ariobarzane Satrapa repellitur, ubi Alexandri deprehensa hæsit felicitas. Duce tandem Lycio per in-
via, & avia penetrat. Araxem amnem superat; sup-
plices Græcos, & captivos liberat; captum Persepo-
lim exhaurit. Septuagies bis millies centena millia
aureorum in ærarium redigit; quibus ex Persagadis
tricies sexies centena millia addit. Inde Mardos subit:
reddit Persepolim, urbemque cum Regia, suasu
Thaidis, incendio delet. Hinc Mediam accepto sup-
plemento intrat. Darius Echatanis pugnae se rursum
accingit, ad quam suos hortatur. Nabarzanes, &
Besus in Darii exitium conjurant. Græcus miles Re-
gem tueri conatur. Capitur Rex vulneratur, destitui-
tur à suis, à Macedone spirans, reperitur, extin-
guitur; quod in Curtio delectum est.*

CAPUT I.

*Dilata rerum in Europa gestarum narratione, fu-
gam, & consilia Darii explicat.*

QUÆ interim ductu, imperioque Alexandri, vel
in Græcia, vel Illyriis, ac Thracia, gesta sunt: si
quæque suis temporibus reddere voluero, inter-
rumpendæ sunt res Asiæ, quas utique ad fugam,
mortemque Darii universas in conspectu dari, &
sicut inter se cohærent, ita opere ipso conjungi,
haud paulò aptiùs videri potest. Igitur, quæ præ-
lio apud Arbëllam conjuncta sunt, ordiar dicere.
Darius media ferè nocte Arbëllam pervenit, eo-
demque magnæ partis amicorum ejus, ac militum
fugam fortuna compulerat. Quibus convocatis, ex-
ponit; *haud dubitare se, quin Alexander celebra-*
ri-

rimas urbes, agrosque omni copia rerum abundantes, petiturus esset; prædam opimam, paratamque ipsum, & milites ejus spectare. Id suis rebus tali in statu saluti fore, quippe se deserta cum expedita manu petiturum. Ultima Regni adhuc intacta esse: inde bello vires haud ægrè reparaturum. Occuparet sanè Gazam avidissima gens, & ex longa fame satiare se auro, mox futuræ prædæ sibi. Didicisse usu, pretiosam suppellectilem, pellicesque, & spadonum agmina, nihil aliud fuisse, quàm onera, & impedimenta. Eadem trahentem Alexandrum, quibus antè vicisset, inferiorem fore. Plena omnibus desperationis videbatur oratio: quippe Babylonem urbem opulentissimam dedi cernentibus, jam Susa, jam cætera ornamenta Regni, causamque belli, victorem occupaturum. At ille docere pergit, non speciosa dicta, sed usu necessaria in rebus adversis sequenda esse. Ferro geri bella, non auro: viris, non urbium tectis: omnia sequi armatos. Sic majores suos percussos in principio rerum, celeriter pristinam reparasse fortunam. Igitur sive confirmatis eorum animis, sive imperium magis, quàm consilium sequentibus, Mediæ fines ingressus est.

CAPUT II.

Prædæ bello captæ, & Tygris, & Euphratis fluminum descriptio.

PAULò post Alexandro Arbella traditur, regia suppellectili, ditique gaza repleta. Quatuor millia talentorum fuere: præterea pretiosæ vestes, totius (ut supra dictum est) exercitus opibus in illam se-

K 2

dem

dem congestis. Ingruentibus deinde morbis, quos odor cadaverum totis jacentium campis vulgaverat, maturius castra movit. Euntibus aperit se à parte leva Arabia odorum fertilitate nobilis regio, campestre iter est. Inter Tygrim, & Euphratem jacentia tam uberi, & pingui solo, ut à pastu repelli pecora dicantur, ne satietas perimat. Causa fertilitatis est humor, qui ex utroque amne manat, toto ferè solo propter venas aquarum resudante. Ipsi amnes ex Armeniæ montibus produunt, ac magno deinde aquarum divortio iter, quod cœpère, percurrunt. Duo millia & quingenta stadia emensi sunt, qui amplissimum intervallum circa Armeniæ montes noraverunt. Iidem cùm Mediæ, & Gordianorum terras sectare cœperunt, paullatim in arctius coeunt: &, quo longius manant, hoc angustius inter se spatium terræ relinquunt. Vicini maxime sunt in his campis, quos incolæ Mesopotamiam appellant: Mediam namque ab utroque latere concludunt. Iidem per Babyloniorum fines in Rubrum mare irrumpunt. Alexander quartis castris ad Menin urbem pervenit. Caverna ibi est, ex qua fons ingentem vim bituminis effundit: adeò ut satis constet, Babylonios muros ingentis operis hujus fontis bitumine interlitos fuisse.

CAPUT III.

*Alexander Babylonem ultro se dedentem ingreditur,
& à tota civitate effusa lætus excipitur.*

CÆterum Babylonem procedenti Alexandro, Mazæus, qui ex acie in urbem eam confugerat, cum adultis liberis supplex occurrit, urbem, seque de-

dedens. Gratus adventus ejus Regi fuit: quippe magni operis futura erat obsidio tam munitæ urbis. Ad hoc vir illustris, & manu promptus, fama-que etiam proximo prælio celebris, & cæteros ad deditionem, sui incitaturus exemplo videbatur. Igitur hunc quidem benignè cum liberis excepit. Cæterùm quadrato agmine, quod ipse ducebar, velut in aciem irent, ingredi suos jubet. Magna pars Babyloniorum constiterat in muris, avida cognoscendi novum Regem. Plures obviam egressi sunt; inter quos Bagophanes arcis, & Regiæ pecuniæ custos, ne studio á Mazæo vinceretur, totum iter floribus, coronisque constraverat, argenteis altaribus utroque latere dispositis, quæ non thure modò, sed omnibus odoribus cumulaverat. Eum dona sequebantur, greges pecorum, equorumque, leones quoque, & pardales caveis præferebantur. Magi deinde suo more patrium carmen canentes: post hos Chaldæi, Babyloniorumque non vates modò, sed etiam artifices, cum fidibus sui generis ibant; laudes ii regum canere soliti. Chaldei siderum motus, & statas temporum vices ostendere. Equites deinde Babylonii, suo, atque equorum cultu, ad luxuriam magis, quam ad magnificentiam exacto, ultimi ibant. Rex armatis stipatus, oppidanorum turbam post ultimos pedites ire jussit. Ipse cum curru urbem, ac deinde Regiam intravit. Postero die supellectilem Darii, & omnem pecuniam recognovit.

CAPUT IV.

Babylonis descriptio.

CÆterum ipsius urbis pulchritudo, ac venustas, non Regis modò, sed etiam omnium oculos in semet hau immerito convertit. Semiramis eam considerat, vel (ut plerique credidere) Belus, cujus Regia ostenditur. Murus instructus laterculo coctili, bitumine interlitus, spatium xxx. & duorum pedum latitudinem complectitur. Quadrigæ inter se occurrentes sine periculo commeare dicuntur. Altitudo muri C. cubitorum eminet spatio. Turres denis pedibus, quàm murus, altiores sunt. Totius operis ambitus cccxiii. stadia complectitur. Singulorum stadiorum structuram singulis diebus perfectam esse, memoriæ proditum est. Ædificia non sunt admota muris, sed fere spatium unius jugeris absunt. Ac ne totam quidem urbem tectis occupaverunt; per xc. stadia habitatur. Nec omnia continua sunt, credo, quia tutius visum est pluribus locis spargi. Cætera serunt, coluntque, ut, si externa vis ingruat, obsessis alimenta ex ipsius urbis solo subministrent. Euphrates interfluit, magnæque molis crepidinibus coercetur. Sed omnium operum magnitudinem circumveniunt cavernæ ingentes, in altitudinem pressæ ad accipiendum impetum fluminis: quod ubi appositæ crepidinis fastigium excessit, urbis tecta corripere, nisi essent specus, lacusque, qui exciperent. Coctili laterculo structi sunt; totum opus bitumine astringitur. Pons lapideus flumini impositus, jungit urbem. Hic quoque in-

inter mirabilia Orientis opera numeratus est. Quippe Euphrates altum limum vehit, quo penitus ad fundamenta jacienda egesto, vix fulciendo operi firmum reperiunt solum. Arenæ autem subinde cumulatae, & saxis, quibus pons sustinetur, anexæ, morantur amnem, qui retentus acrius, quam si libero cursu mearet, illiditur. Arcem quoque ambitu viginti stadia complexam habent: triginta pedes in terram turrium fundamenta demissa sunt: ad octoginta summum munimenti fastigium pervenit. Super arcem, vulgatum Græcorum fabulis miraculum, pensiles orti sunt, summam murorum altitudinem æquantes, multarumque arborum umbra, & proceritate amœni. Saxeæ pylæ, quæ totum onus sustinent, instructæ sunt. Super pylas lapide quadrato solum stratum est, patiens terræ, quam altam injiciunt, & humoris, quo rigant: adeoque validas arborum sustinent moles, ut stipites earum octo cubitorum spatium crassitudine æquent, in quinquaginta pedum altitudinem emineant, & frugiferae sint, æque ac si terra sua alerentur. Et cum vetustas non opera solum manu facta, sed etiam ipsam naturam paullatim excedendo perimat; hæc moles, quæ tot arborum radicibus premitur, tantique nemoris pendere onerata est, inviolata durat. Quippe viginti lati parietes sustinent, undecim pedum intervallo distantes, ut procul visentibus sylvæ montibus suis imminere videantur. Syriæ Regem Babylone regnantem hoc opus esse molitum, memoriæ proditum est, amore conjugis victum, quæ desiderio nemorum, sylvarumque in campestribus locis virum compulit, naturæ genium amœnitate hujus operis imitari.

CAPUT V.

Mores Babyloniorum corruptissimos exponit

Dlutiùs in hac urbe, quàm usquam constitit Rex, nec ullus locus disciplinæ militari magis nocuit. Nihil urbis ejus corruptius moribus, nihil ad irritandas, illiciendasque immodicas voluptates instructius. Liberos, conjugesque cum hospitibus stupro coire, modò pretium flagitii detur, parentes, maritique patiuntur. Convivales ludi tota Perside Regibus, Purpuratisque cordi sunt. Babilonii maximè in vinum &, quæ ebrietatem sequuntur, effusi sunt. Fœminarum convivia ineuntium in principio modestus est habitus; dein summa quæque amacula exuunt, paullatimque pudorem profanant. Ad ultimum (honus auribus sit) ima corporum velamenta projiciunt. Nec meretricum hoc dedecus est, sed matronarum, virorumque, apud quos comitas habetur vulgati corporis vilitas. Inter hæc flagitia exercitus illi domitor Asiæ per xxxiv. dies saginatus, ad ea, quæ sequebantur discrimina, haud dubie debilior futurus fuit, si hostem habuisset.

CAPUT VI.

Copias auget; Regnum Babylonis Satrapis, & Prætoribus administrandum committit. Chiliarchas creat, militarem disciplinam mutat.

CÆterùm, quominus damnum sentiret, identidem incremento renovabatur. Namque Amyntas filius Andromenis ad Antipatro Macedonum peditem sex millia adduxit, cccccc. præterea ejusdem

ge-

generis equites; cū his DC. Thracas, adjunctis peditibus suæ gentis tribus millibus & quingentis. Et ex Peloponneso mercenarius miles ad quatuor millia advenerat, cum cccclxxx. equitibus. Idem Amyntas adduxerat quinquaginta principum Macedoniæ liberos adultos, ad custodiam corporis: quippe inter epulas hi sunt Regis ministri, iidemque equos ineunti prælium admovent, venantemque comitantur, & vigiliarum vices ante cubiculi fores servant, magnorumque præfectorum, & ducum hæc incrementa sunt, & rudimenta. Igitur arci Babylonix Rex Agathone præsidere jusso, cum septingentis Macedonum, trecentisque mercede conductis; Prætores, qui regioni Babylonix, & civitati præessent, Menetam, & Appollodorum reliquit: his duo millia peditum cum mille talentis dat. Utrique præceptum, ut in supplementum milites legerent. Mazæum transfugam Satrapia Babylonix donat. Bagophanem, qui arcem tradiderat, sequi jussit. Armenia Mithreni Sardium proditori data est. Ex pecunia deinde Babylonix Macedonibus equitibus sexcenti denarii tributi: peregrinus eques quingentos accepit; ducenis pedestrium stipendio mensum est. (2.) His ita compositis, in regionem, quæ Satrapene vocatur, pervenit. Fertilis terra, copia rerum, & omni commeatu abundans. Itaque diutiùs ibi sustitit. Ac, ne desides otio dimitterent animos, iudices dedit, præmiaque proposuit de virtute militari certantibus. Octo, qui fortissimi iudicati essent, singulis militum millibus præfuturi erant, Chiliarchas vocabant, tum primum in hunc numerum copiis distributis. Namque antea quinquagenariæ cohortes erant, nec fortitudi-

dinis præmia gesserant. Ingens militum turba convenerat, egregio interfutura certamini, testis eadem cujusque factorum, & de iudicibus latura sententiam: quippe verò ne, an falso honos cuique haberetur, ignorari non poterat. Primus omnium virtutis causa donatus est Adarchias senior, qui omissum apud Halicarnassum à junioribus prælium, unus maximè accenderat: proximus ei Antigenes visus est: tertium locum Philotas Angeus obtinuit: quartus Amyntæ datus est: post hos Antigonus, & ab eo Lyncestes Amyntas fuit: septimum locum Theodotus: ultimum obtinuit Hellanicus. In disciplina quoque militaris rei pleraque à majoribus tradita, utiliter mutavit. Nam, cum ante equites in suam quisque gentem describerentur, seorsum à cæteris, exempto nationum discrimine, Præfectos non utique suarum gentium, sed delectos attribuit. Tuba, cum castra movere vellet, signum dabat. Cujus sonus plerumque, tumultuantium fremitu exoriente, haud satis exaudiebatur. Ergo perticam, quæ undique conspici posset, supra Prætorium statuit, ex qua signum eminebat pariter omnibus conspicuum. Observabatur ignis noctu, fumus interdiu.

CAPUT VII.

Susa cum thesauro traduntur.

JAmque Susa adituro, Abulites regionis ejus Præfectus, sive Darii jussu, ut Alexandrum præda retineret, sive sponte, filium obviam missit, traditurum se urbem promittens. Benignè juvenem excepit Rex, & eo duce ad Choasperm amnem pervenit, delicatam (ut fama est) vehementem aquam.

Hic

Hic Abulites cum donis Regalis opulentia occurrit. Dromades cameli inter dona erant, velocitatis eximia, duodecim elephantes à Dario ex India acciti, non jam terror (ut speraverat) Macedonum, sed auxilium, opes victi ad victorem transferente fortuna. Ut verò urbem intravit, incredibilem ex thesauris summam pecuniæ gessit, L. millia talentum argenti, non signati forma, sed rudi pondere. Multi Reges tantas opes longa ætate cumulaverant liberis, posterisque, ut arbitrabantur, quas una hora in externi Regis manus intulit. Consedit deinde in Regia sella, multo excelsiore, quàm pro habitu corporis. Itaque pedes cùm imum gradum non contingerent, unus ex Regiis pueris mensam subdidit pedibus. Et, cùm spadonem, qui Darii fuerat, ingemiscentem conspexisset Rex, causam mœstitiæ requisivit. Ille indicat, Darium vesci in ea solitum, seque sacram ejus mensam ad ludibrium recidentem sine lacrymis conspiciere non posse. Subiit ergo Regem verecundia violandi hospitales Deos; jamque subduci jubebat, cùm Philotas: *Minimè verò hæc feceris, Rex, sed, omnem quoque accipe, mensam, ex qua libavit hostis epulas, tuis pedibus esse subjectam.*

CAPUT VIII.

Sysigambim cum præsidio Susis relinquit, eique vestes Macedonicas cum tela donat, qua filias occuparet. Mæstam ex dono, & dicto, servitutis indice, præsens solatur.

REX, Persidis fines aditurus, Susa urbem Archelac, & præsidium trium millium tradidit. Xen-

no-

nophilo arcis cura mandata est : mille Macedonum ætate graves præsidere arcis custodiæ jussit , The-saurorum Calicrati tutela permissa : Satrapia re-gionis Susiæ restituta Abuliti. Matrem quoque Da-rii , & liberos in eadem urbe deponit. Ac fortè Ma-cedonicas vestes , multamque purpuram dono ex Macedonia sibi missam , cum iis , qui confecerant , tradi Sysigambi jussit. Omni namque honore eam , & filii quoque pietate prosequebatur. Admoneri-que jussit , ut , si cordi quoque vestis esset , confi-cere eam neptes suas assuefaceret , donoque doce-ret dare. Ad hanc vocem lacrymæ obortæ , prodide-re animum aspernantis id munus : quippe non aliud magis in contumeliam Persarum fœminæ ac-cipiunt , quàm admovere lanæ munus. Nuntiant , qui dona tulerant , tristem esse Sysigambim. Digna-que res excusatione , & solatio visa. Ipse ergo pervenit ad eam , & , *Mater* , inquit , *hanc vestem , qua indutus sum , sororum non solùm donum , sed etiam opus vides. Nostri decipere memores. Cave , obsecro , in contumeliam accipias ignorationem meam. Quæ tui moris esse cognovi , ut spero , abundè serva-ta sunt. Scio apud vos filium in conspectu matris ne-fas esse considerare , nisi cùm illa permisit. Quoties-cumque ad te veni , donec , ut considerem , annueres , restiti. Procumbens venerari me sæpè voluisti ; inhi-bui. Dulcissimæ matri Olympiadi nomen debitum , ti-bi redo.* (3) Mitigato ejus animo , Rex quartis cas-tris pervenit ad Tigrim fluvium.

CAPUT IX.

Positigrum describit. Alexander Uxios subigit: Madathi Prætori uxiorum, deprecante Sysigambe, ignoscit.

Positigrum incolæ vocant: oritur in montibus Uxiorum, & per L. stadia sylvestribus ripis præceps inter saxa devolvitur. Accipiunt deinde eum campi, quos clementiore alveo præterit, jam navium patiens. Sexcenta stadia sunt meliores soli, per quod leni tractu aquarum Persico mari se insinuat. Alexander, amne superato, cum ix. millibus peditum, & Agrianis, atque Græcorum mercenariis, millibus IIII. additis millibus Thracum, in regionem Uxiorum pervenit, Finitima Susis est, & in primam Persidem excurrit arctum inter se, & Susianos aditum relinquens. Madathes erat hujus regionis Præfectus, haud sanè temporum multorum homo, quippe ultima pro fide experiri decreverat. Sed periti locorum Alexandrum docent, occultum iter esse per calles, & aversum ad urbem: si paucos misisset leviter armatos, super capita hostium evasuros. Cum consilium placuisset, iidem itinerum fuerunt duces. Mille & quingenti mercede conducti, & Agriani ferè mille Tauroni Præfecto dati, ac post Solis occasum iter ingredi jussi. Ipsi tertia vigilia castris motis, circa lucis ortum superaverat angustias; cæsaque materia cratibus, & pluteis faciendis, ut, qui turres admoverent, extra telli jactum essent, urbem obsidere cœpit. Prærupta erant omnia saxis, & cotibus impedita. Multis ergo vulneribus depulsi, ut quibus non cum hos-

hoste solùm , sed etiam cum loco dimicandum esset , subibant tamen , quia Rex inter primos constiterat , interrogans tot urbium victores , an erubescerent hærere in obsidione castelli exigui , & ignobilis ? Simul jam inter hæc eminùs petebatur , cùm testudine objecta milites , qui , ut inde discederet , pellere nequiverant , tuebantur. Tandem Tauron super arcem urbis se cum suo agmine ostendit ; ad cujus conspectum , & animi hostium labare , & Macedones acriùs prælium inire cœperunt. Anceps oppidanos malum urgebat , nec sisti vis hostium poterat. Paucis ad moriendum , pluribus ad fugam animus fuit. Magna pars in arcem concessit. Inde triginta oratoribus missis ad deprecandum , triste responsum à Rege redditur , non esse veniæ locum. Itaque suppliciorum metu perculsi , ad Sysigambim Darii matrem , occulto itinere , ignotoque hostibus , mittunt , qui peterent , ut ipsa Regem mitigaret , haud ignari , parentis eam loco diligi , colique. Et Madathes sororis filiam secum matrimonio junxerat , Darium propinqua cognatione contingens. Diu Sysigambis supplicum precibus repugnavit , abnuens deprecationem pro illis convenire fortunæ , in qua esset : adjecitque , metuere sese , ne victoris indulgentiam fatigaret , sæpiusque cogitare , captivam esse se , quam Reginam fuisse. Ad ultimum victa , litteris Alexandrum ita deprecata est , ut ipsam excusaret , quod deprecaretur : petere se , ut illis quoque , si minùs , sibi ignosceret , pro necessario , ac propinquo suo , jam non hoste , sed supplice , tantum vitam precari. Moderationem , clementiamque Regis , quæ tunc fuit , vel una hæc res possit ostendere , nam Madathi modò ignovit ,
sed

sed omnes, & deditos, & captivos libertate, atque immunitate donavit; urbem reliquit intactam; agros sine tributo colere permisit. A victore Dario plura mater non impetrasset.

CAPUT X.

Persidem petit. Regredi cum clade cogitur. Alia via intrat. Persidis descriptio. Ingressus in regionem. Cædes Ariobarzanis.

Uxiorum deinde gentem subactam, Susianorum Satrapiaë contribuit: divisisque cum Parmenione copiis, illum campestri itinere procedere jubet; ipse cum expedito agmine jugum montium cepit, quorum perpetuum dorsum in Persidem excurrit. Omni hac regione vastata, tertio die Persidem, quinto angustias (quas illi Susidas Pylas vocant) intrat. Ariobarzanes has cum quindecim millibus peditum occupaverat rupes, abscissas, & undique præruptas. In quarum cacuminibus extra teli jactum Barbari stabant, de industria quieti, & paventibus similes, donec in arctissimas fauces penetraret agmen. Quod ubi contemptu sui pergere vident, tum verò ingentis magnitudinis saxa per montium pronæ devolvunt, quæ incussa, sæpius subjacentibus petris, majore vi incidebant, nec singulos modo, sed agmino proterebant. Fundis quoque excussi lapides, & saggitæ ingerebantur undique. Nec id miserrimum fortibus viris erat, sed quòd inulti, ferarum ritu, velut in fovea deprehensi, cæderentur. Ira igitur in rabiem versa, eminentia saxa complēxi, ut ad hostem pervenirent, alius alium levantes conabantur ascendere. Ea ipsa multorum simul ma-
ni-

nibus correpta, & convulsa, in eos, qui commoverant, recidebant. Nec stare ergo, nec niti, nec restudine quidem protegi poterant, cum tantæ molis olera propellerent Barbari Regem non dolor modò, sed etiam pudor temerè in illas angustias conjecti exercitus angebat. Inviçtus ante eam diem fuerat, nihil frustra ausus: impunè Ciliciæ fauces intraverat: mari quoque novum iter in Pamphiliam aperuerat. Tunc hæsitabat deprehensa felicitas. Nec aliud remedium erat, quàm reverti, quâ venerat. Itaque signo receptui dato, densatis agminibus, scutisque super capita consertis, retro evadere Rex ex angustiis jubet. Triginta fuere stadia, quæ remessi sunt. (4) Tum castris undique aperto loco positis, non consultare modò, quid agendum esset, sed vates quoque adhibere cæpit à superstitione animi. Sed quid tunc prædicere Aristander, cui tum plurimùm credebatur ex vatibus, poterat? Itaque damnatis intempestivis sacrificiis, peritos locorum convocari jubet. Medium iter ostendebant tutum, apertumque. Sed Rex dimittere millites insepultos erubescibat, ita tradito more, ut vix ullum militiæ tan solemne esset munus, quàm humandi suos. Captivos ergo, quos nuper exceperat, vocari jubet; inter quos erat quidam Græcæ, Persicæque linguæ peritus, qui frustra eum in Persidem montium dorso exercitum ducere affirmat, sylvestres esse calles, vix singulis pervios, omnia contegit frondibus, implexosque arborum ramos sylvas committere. Namque Persis ab altero latere perpetuis montium jugis clauditur, quod in longitudinem MDC. stadia, in latitudinem CLXX. percurrit. Hoc dorsum à Caucasio monte ad Rubrum mare per-

pertinet. Quaque deficit mons, aliud munimentum, fretum objectum est. Planities deinde sub radicibus montium spatiosa procumbit, fertilis terra, multisque vicis, atque urbibus frequens. Araxes amnis per os campos multorum aquas torrentium evolvit in Medum. Medus à mari, & ad meridiem versus, minor amnis eo, quem recipit, evehitur: gignendæque herbæ non alius est aptior, quidquid alluit, floribus vestiens. Platani quoque, & populi contegunt ripas, ita ut procul visentibus continuata videantur montibus nemora riparum: quippe obumbratus amnis, presso in solum dilabitur alveo; imminentque colles, ipsi quoque frondibus læti, radices eorum humore subeunte. Regio non alia tota Asia salubrios habetur; temperatum cœlum; hinc perpetuum jugum opacum, & umbrosum, quod æstus levat; illinc mare adjunctum, quod modico tempore terras fovet. His expositis, captivus interrogatus à Rege, auditu ne, an oculis comperta haberet, quæ diceret? pastorem se fuisse, & omnes eos calles percurrisse respondit, bis captum, semel & Persis in Lycia, iterum ab ipso. Subit animum memoria Regis oraculo editæ sortis: quippe consulenti responsum erat, ducem in Persidem ferentis viæ Lycium civem fore. Igitur promissis quanta, & præsens necessitas exigebat, & ipsius fortuna capiebat, oneratum, armari jubet Macedonum more; & quod benè verteret, monstraret iter, quamvis arduum, & præceps, evasurum se esse cum paucis: nisi fortè crederet, quò ipse pecoris causa isset, Alexandrum pro gloria, & perpetua laude ire non posse. Etiam, atque etiam docere captivus, quam difficilè iter

L

esset,

esset, maximè armatis. Tunc Rex, Prædem me, inquit, accipe, neminem eorum, qui sequuntur, recusaturum ire, quâ duces. Cratero igitur ad custodiam castrorum relicto, cum peditibus, quæ as-sueverat, & iis copiis, quas Meleager ducebat, & sagitariis ducentis, & equitibus mille præcepit, ut castrorum specie manente, plures de industria ignes fieri imperaret, quò magis Barbari crederent, ipsum Regem in castris esse. Cæterum, si fortè Ariobarzanes cognovisset, per callium anfractus eum intrare, & ad occupandum iter suum partem copiarum tentasset opponere, Craterus in eum il-lato terrore retineret ad propius periculum conver-sum agmen: sin autem ipse hostem fefellisset, & saltum occupasset, cùm trepidantium Barbarorum tumultum exaudisset presequentium Regem, id ip-sum iter, quo pridie pulsi fuerant, ne dubitaret ingredi; quippe vacuum fore, histibus in semet aversis. Ipse tertia vigilia, silenti agmine, ac ne tuba quidem dato signo, pergit ad demonstratum iter callium. Tridui alimenta portare militem jus-serat leviter armatum. Sed præter invias rupes, ac prærupta saxa, vestigium subinde fallentia, nix cum-lata vento ingredientiæ fatigabat. Quippe ve-lut in foveas delati hauriebantur, &, cùm à com-militonibus levarentur, trahebant magis adjuvan-tes, quàm assequebantur. Nox quoque, & ignota regio, ac dux, incertum an satis fidus, multipli-cabant metum. Si custodes fefellissent, quasi fe-ras bestias ipsos posse deprehendi. Ex unius cap-tivi vel fide, vel anima, pendere & Regis salu-tem, & suam. Tandem venere in jugum. A dex-tra iter ad ipsum Ariobarbanem erat. Hic Phiotam,

&

& Cœnonem cum Amynta , & Polyperconte , expeditam habentes manum , reliquit , monitos , ut , quia eques pediti erat mixtus , & quam pinguis-
simum esset solum , & pabuli fertile , sensim procederent. Duces erant itineris de captivis dati. Ipse cum armigeris , & ala , quàm *Agema* appellant , ardua semita , sed longiùs à stationibus hostium remota , multa cùm vexatione processit. Medius erat dies , & fatigatis necessaria quies : quippe tantumdem itineris supererat , quantum emensi erant sed minùs præcipitis , atque ardui. Itaque reffectis cibo somnoque militibus , secunda vigilia surgit , & cætera quidem haud ægrè præterit ; cæterum , qua se jugum montium paullatim ad planiora dimittit , ingens vorago concursu cavata torrentium , iter ruperat. Ad hæc arborum rami alius alio implicati , & coeuntes , ut perpetuam objecerant se-
pem. Desperatio igitur ingens , adeò , ut vix lacrymis abstinere , incesserat. Præcipuè obscuritas terrori erat. Nam etiam si qua sidera internitebant , continenti fronde tectæ arbores conspiciere prohibebant. Ne aurium quidem usus supererat , silvas quatiente vento , quæ concutientibus ramis majorem , quàm pro flatu , sonum redebant. Tandem expectata lux omnia , quæ terribiliora nox fecerat , minuit. Circumiri brevi spatio poterat eluvies , & sibi quisque dux itineris cæperat fieri. Evadunt ergo in editum verticem , ex quo hostium statione conspecta , strenuè armati à tergo se ostendunt nihil tale metuentibus ; quorum pauci , qui congregi ausi erant , cæsi sunt. Itaque hinc morientium gemitus , hinc ad suos recurrentium miserabilis facies , integros quoque , antequam discrimen

experirentur, in fugam avertit. Fremitu deinde in castra, quæ Craterus præerat, illato, ad occupandas angustias, in quibus pridie hæsitabat, miles educitur. Simul & Philotas cum Polyperconte, Amyntaque, & Cœnone diversum iter ingredi iussus, alium terrorem intuit Barbaris. Ergo undique Macedonum armis fulgentibus, ancipiti malo oppressi, memorabile tamen prælium edunt. Ut opinor, ignaviam quoque necessitas acuit, & sæpè desperatio spei causa est. Nudi complectabantur armatos, & ingenti corporum mole secum ad terram detrahentes, ipsorum telis plerosque fodiebant. Ariobarzanes tamen quadraginta ferme equitibus, & quinque millibus peditum stipatus per mediam aciem Macedonum cum multo suorum, atque hostium sanguine erupit, Persepolim urbem caput regionis occupare festinans. Sed à custodibus urbis exclusus, consequutis strenuè hostibus, cum omnibus fugæ comitibus, renovato prælio cecidit; Craterus quoque raptim agmine acto supervenit.

CAPUT XI.

Persepolim properat Alexander, cujus mira celeritas ab Auctore prædicatur.

(5.) **R**EX eodem in loco, quo hostium copias fuderat, castra communit. Quanquam enim undique fugati hostes victoriam concesserant; tamen præaltæ, præcipientesque fossæ, pluribus locis obstructæ, abruperant iter. Sensimque, & cautè progrediendum erat, jam non hostium, sed locorum, fraude suspecta. Procedenti ei litteræ redduntur à
Ty-

Tyridate custode Regiæ pecuniæ indicantes, eos, qui in urbe essent, audito ejus adventu, diripere velle thesauros: properaret occupare thesauros dimissos, expeditum iter esse, quamquàm Araxes amnis interfluat. Nullam virtutem Regis istius magis, quàm celeritatem laudaverim. Relictis enim pedestribus copiis, tota nocte cum equitibus itineris tanto spatio fatigatis ad Araxem prima luce pervenit. Vici erant in propinquo, quibus direptis, ac dirutis, pontem ex materia eorum, subditis saxis, strenuè induxit.

CAPUT XII.

Græci mutilati, & captivi petunt agrum ab Alexandro.

J Amque haud procul urbe erant, cum miserabile agmen, inter pruca fortunæ exempla memorandum, Regi occurrit. Captivi erant Græci ad quatuor millia fere, quos Persæ vario suppliciorum modo affecerant. Alios pedibus, quosdam manibus, auribusque amputatis, inustisque barbarorum litterarum notis, in longum sui ludibrium reservaverant; & cùm, se quoque alienæ ditionis esse cernerent, volentes Regi occurrere non prohibuerant. Inusitata simulacra, non homines videbantur; nec quidquam in illis præter vocem poterat agnosci. Plures igitur lacrymas commovere, quam profuderant ipsi; quippe in tam multiplici, variaque fortuna singulorum, intuentibus similes quidem, sed tamen dispares pœnas, quis maximè miserabilis esset, liquere non poterat: omnes pari supplicio affecti sibi videbantur. Ut vero Jovem

illi tandem Græciæ ultorem apperuisse oculos conclamavere. Rex abstersis , quas profuderat , lacrymis , bonum habere animum jubet , visurus urbes suas , conjugesque , & castra inde duo ab urbe stadia communit. Græci excesserant vallo , deliberaturi , quid potissimum à Rege peterent. Cùmque aliis sedes in Asia rogare aliis reverti domos placeret ; Euthymon Cymæus ita loquutus ad eos fertur : *Nos , qui modo ad opem petendam ex tenebris , & carcere procedere erubuimus , ut nunc est supplicia nostra , quorum nos pudeat magis , an pœniteat , incertum est , ostentare Græciæ velut lætum spectaculum cupimus ? At ii optimè misérias ferunt , qui abscondunt. Nec ulla est tam familiaris infelicibus patria , quam solitudo , & status prioris oblivio. Nam , qui multum in suorum misericordia ponunt , ignorant , quam celeriter lacrymæ inarescant. Nemo fideliter diligit , quem fastidit. Nam & calamitas querula est , & superba felicitas. Ita suam quisque fortunam in consilio habet , cùm de aliena deliberat. Et nisi mutuò essemus miseri , olim alius alii potuissemus esse fastidio. Quid mirum est fortunatos semper parem quærere ? Obsecro vos , olim vita defuncti , quæramus locum , in quo hæc semesa membra obruamus , ubi horribiles cicatrices celet exilium. Ingrati prorsus conjugibus , quas juvenes duximus , revertemur. Liberi in flore & ætatis , & rerum fratres agnoscent , & ergastuli detrimenta ? Et quota pars nostri tot obire terras potest ? Procul Europa in ultima Orientis relegati , senes debiles , majore membrorum parte mutilati , tolerabimus scilicet , quæ armatos , & victores fatigaverunt ? Conjuges deinde , quas captis sors , & necessitas uni-*
cum

*cum solatium applicuit, parvosque liberos, trahimus nobiscum, an relinquimus? Cum his venientes nemo agnoscere volet. Relinquemus ergo extemplo presentia pignora, cum incertum sit, an visuri simus ea, quæ petimus? Inter hos latendum est, qui nos miseros nosse cœperunt. Hæc Euthymon. Contrà Theætetus Atheniensis orsus est dicere: Neminem pium habitu corporis suos æstimaturum: utique sævitia hostis, non natura calamitosos. Dignum esse amni malo, qui erubesceret fortuita. Tristem eum de mortalitate ferre sententiam, & desperare misericordiam, quam ipse alteri denegaturus sit. Deos (quod ipsi nunquam ausi optare forent) offerre patriam, conjuges, liberos, & quidquid homines vel vita æstiment, vel morte redimunt. Quin illi ex hoc carcere erumperent, alium domi esse cæli haustum, alium lucis aspectum: mores, sacra, linguæ commercium etiam à Barbaris expeti, quæ ingenita ipsi omissuri sint sua sponte, non ob aliud tam calamitosi, quàm quod illis carere coacti essent. Se certè redditurum ad Penates, & in patriam, tantoque beneficio Regis usurum: si quos contubernii, liberorumque, quos servitus coegisset agnoscere, amor detineret, relinquerent, quibus nil patria charius est. Pauci hujus sententiæ fuere. Cæteros consuetudo, natura potentior, vicit. Consenserunt, petendum esse à Rege; ut aliquam ipsis attribueret sedem. Centum ac hoc lecti sunt, quos Alexander ratus, quod ipse præstare cogitabat, petituros, *Jumenta*, inquit, assignari, quæ vos veherent, & singulis vestrum mille donarium dari jussi. Cum redieritis in Græciam, præstabo, ne quis statum suum, si hæc calamitas absit, vestro credat esse meliorem.*

Illi, obortis lacrymis, terram intuebantur: nec aut erigere vultus, aut loqui audebant. Tandem Rege tristitiæ causam exigente, Euthymon similia iis, quæ in consilio dixerat, respondit. Atque ille, non fortunæ solùm eorum, sed etiam pœnitentiæ misertus, terna millia denarium singulis dare jussit. Denæ vestes adjectæ sunt, & armamenta cum pecoribus, ac frumento data, ut coli, serique attributus iis ager posset.

CAPUT XIII.

Capta Persepolis. Prædæ magnitudo. Hostium cædes. Eversa urbe, excepta Regia, seu arce.

(6.) **P**ostero die convocatos duces copiarum docet, nullam infestiorē urbem Græcis esse, quā regiam veterum Persidis Regum. Hinc illa immensa agmina infusa; hinc Darium prius, deinde Xerxem, Europæ impium intulisse bellum. Excidio illius parentandum esse majoribus. Jamque Barbari, deserto oppido, quā quemque metus agebat, diffugerant: cum Rex phalangem, nil cunctatus, inducit. Multas urbes refertas opulentia regia partim expugnaverāt, partim in fidem acceperat; sed urbis hujus divitiæ vicere præterita. In hanc totius Persidis opes congesserant Barbari. Aurum, argentumque cumulatum erat, vestis ingens modus, supplex non ad usum modo, sed ad ostentationem lûxus comparata. Itaque inter ipsos victores ferro dimicabatur. Pro hoste erat, qui pretiosiorē occupaverat prædam. Et cum omnia,
quæ

quæ reperiébantur , capere non possent , (nam res non occupabantur , sed æstimábantur) lacerabant regias vestes , ad se quisque partem trahentes ; dolabris prætiosæ artis vasa cædebant. Nihil neque intactum erat, nec integrum ferebatur. Abrupta simulacrorum membra , ut quisque avellerat : trahébat. Neque avaritia solùm , sed etiam crudelitas in capta urbe grassata est. Auro , argentoque onusti vilia captivorum corpora trucidabant. Passimque obvii cædebantur , quos antea pretium sui miserabiles fecerat. Multi ergo hostium manus voluntaria morte occupaverunt , pretiosissima vestium induti, è muris semetipsos cum conjugibus , ac liberis in præceps jactantes. Quidam ignes, quod paullò post facturus hostis videbatur , subjecerant ædibus , ut cum suis vivi cremarentur. Tandem suis Rex corporibus , & cultu fœminarum abstinere jussit. Ingens pecuniæ captivæ modus traditur , propè ut fidem excedat. Cæterùm, aut de aliis quoque dubitamus , aut credimus in hujus urbis gaza fuisse centum , & viginti millia talenta ; Ad quæ vehenda (namque ad usus belli secum portare decreverat) jumenta , & camelos à Susis , & Babylone contrahi jussit. Accersère ad hanc pecuniæ summam capitis Pasergadis sex millia talentorum. Cyrus Paser-gâdum urbem condiderat , quam Alexandro Præfectus ejus Chobares tradidit. Rex arcem Persepolis , tribus millibus Macedonum præsidio relictis, Nichartidem tueri jubet. Trydati quoque , qui gazam tradiderat , servatus est honos , quem apud Darium habuerat , magnaue exercitus parte , & impedimentis ibi relictis, Parmenionem, Craterumque præfecit. Ipse cum mille equitibus, peditum-
que

que expedita manu interiorem Persidis regionem sub ipsum Vergiliarum sidus petiit ; multisque imbribus , & propè intolerabili tempestate vexatus, procedere tamen , quò intenderat , perseveravit. Ventum erat ad iter perpetuis obsistum nivibus, quas frigoris vix gelu astrinxerat. Locorum squalor, & solitudines inviæ fatigatum , militem terrebant, humanarum rerum terminos se videre credentem. Omnia vasta , atque sine ullo humani cultus vestigio , attoniti intuebantur : & , antequam lux quoque , & cœlum ipsos deficerent , reverti jubebant. Rex castigare territos supersedit. Cæterum ipse equo desiliit , pedesque per nivem , & concretam glaciem ingredi cœpit. Erubuerunt , non sequi primum amici , deinde copiarum Duces , ad ultimum milites. Primusque Rex dolabra glaciem perfringens , iter sibi fecit. Exemplum Regis cæteri imitati sunt. Tandem propemodum invias sylvas emensi , humani cultus rara vestigia , & passim errantes pecorum greges reperere ; & incolæ , qui sparsis tuguris habitabant , cum se callibus inviis septos esse credidissent , ut conspexere hostium agmen, interfectis , qui fugientes sequi non poterant, devios montes , & obsitos nivibus petiverunt. Inde per colloquia captivorum paullatim feritate mitigata , tradidere se Regi. Nec in deditos gravius consultum. Vastatis deinde agris Persidis , vicisque compluribus redactis in potestatem , ventum est in Mardorum gentem bellicosissimam , & multum à cæteris Persis cultum vitæ abhorrentem. Specus in montibus fodiunt , in quos se , ac conjuges , & liberos conducunt : pecorum, aut ferarum carne vescuntur. Ne foeminis quidem pro naturæ habitu.

mol-

molliora ingenia sunt. Comæ prominent hirtæ, vestis super genua est, funda vinciunt frontem, hoc & ornamentum capitis, & telum est. Sed hanc quoque gentem idem fortunæ imperus domuit. Itaque trigesimo die, posteaquam à Persepoli profectus erat, eodem rediit. Dona deinde amicis, cæterisque pro cuiusque merito dedit. Propemodum omnia, quæ in ea urbe ceperat, distributa.

CAPUT XIV.

Rex ebrius ab ebrio scorto impulsus Persepolim incendio delet. Serò cum Phrygibus sapit, & dolet factum, quod infectum fieri non potuit.

(7.) CÆterum ingentia animi bona, illam indolem, qua omnes Reges antecessit, illam in subeundis periculis constantiam, in rebus moliendis, efficiendisque velocitatem, in deditos fidem, in capti, vos clementiam, in voluptatibus permissis quoque & usitatis temperantiam, haud tolerabili vini cupiditate scævavit. Hoste, & æmulo Regni reparante tum cum maximè bellum, nuper subactis, quos vicerat, novumque imperium aspernantibus, de die inibat convivia, quibus fœminæ intererant, non quidem, quas violare nefas esset, quippe pellices licentiùs, quàm decebat, cum armatos vivere assuetæ. Ex his una Thais, & ipsa temulenta, maximam apud omnes Græcos initurum gratiam affirmat, si regiam Persarum jusisset incendi: expectare hoc eos, quorum urbes Barbari delessent. Ebrio scorto de tanta re ferente sententiam, unus, & alter, & ipsi mero onerati assentiuntur. Rex quo-

quoque fuit avidior, quam patientior. Quin igitur ulciscimur Græciam, & urbi faces subdimus? Omnes incaluerant mero. Itaque surgunt temulenti ad incedendam urbem, cui armati pepercerant. Primus Rex ignem Regiæ injecit: tum convivæ, & ministri, pellicesque. Multa cedro ædificata erat regia, quæ celeriter igne concepto late fudit incendium, quod ubi exercitus, qui haud procul ab urbe tendebat, conspexit, fortuitum ratus, ad opem ferendam concurrit. Sed ut ad vestibulum regiæ ventum est, vident Regem ipsum adhuc aggerentem faces. Omissa igitur, quam portaverant, aqua, aridam materiam in incendium jacere cœperunt. Hunc exitum habuit regia totius Orientis, unde tot gentes antè jura petebant, patria tot Regum, unicus quondam Græciæ terror, molita mille navium classem, & exercitus, quibus Europa inundata est, contabulato mari molibus, perfossisque montibus, in quorum specus fretum immisum est. Ac ne longa quidem ætate, quæ excidium ejus sequuta est, resurrexit. Alias urbes habuere Macedonum Reges, quas nunc habent Parthi: hujus vestigium non inveniretur, nisi Araxes amnis ostenderet. Haud procul mœnibus fluxerat. Inde urbem fuisse xx. stadiis distantem, credunt magis, quam sciunt accollæ. Pudebat Macedones tam præclaram urbem à comessabundo Rege deletam esse. Itaque res in serium versa est, & impetraverunt sibi, ut crederent, illo potissimum modo fuisse delendam. Ipsum, ut primum gravatam ebrietate mentem quies reddidit, pœnituisse constat, & dixisse: majores pœnas Persas Græcis datuuros fuisse, si ipsum in solio, regiaque Xerxis conspiciere coacti essent. Pos-

te-

tero die Lycio, itineris, quo Persidem intraverat, duci, triginta talenta dono dedit.

CAPUT XV.

Mediam intrat. Supplementum accipit. Darius Ecbatana se ad ultimum prælium parat. Syllabus copiarum ejus.

HInc in regionem Mediæ transit, ubi supplementum novorum militum è Cilicia occurrit. Peditum erant quinque millia, equites mille. Utrisque Plato Atheniensis præerat. His copiis auctus, Darium persequit statuit (8.) Ille jam Ecbatana pervenerat, caput Mediæ. Urbem hanc nunc tenent Parthi: eaque æstiva agentibus sedes est. Adire deinde Bactra decreverat, sed veritus, ne celeritate Alexandri occuparetur, consilium, iterque mutavit. Aberat ab eo Alexander stadia MD. Sed jam nullum intervallum adversus celeritatem ejus satis longum videbatur. Itaque prælio magis, quam fugæ se præparabat. Triginta millia peditum sequebantur, in quibus Græcorum erant quatuor millia, fide erga Regem ad ultimum invicta. Funditorum quoque, & sagittariorum manus quatuor millia expleverat. Præter hos tria millia, & ccc. equites erant, maximè Partheniorum. His Bessus præerat, Bactrianæ regionis Præfectus. Cùm hoc agmine Darius paullatim declinavit via militari, jussis præcedere lixis impedimentorum custodibus.

CAPUT XVI.

Oratio Darii, quæ Satrapas suos ad extremum prælium adhortatur.

Concilio deinde advocato : *Si me cum ignavis, inquit, & pluris qualemcumque vitam honesta morte æstimantibus fortuna junxisset ; tacerem potius, quam frustrâ verba consumerem. Sed majore, quam vellent, documento & virtutem vestram, & fidem expertus, magis etiam conniti debeo, ut dignus talibus amicis sim, quam dubitare, an vestri similes adhunc sitis. Ex tot millibus, quæ sub Imperio fuerunt meo, bis me victum, bis fugientem persequuti estis. Fides vestra, & constantia, ut Regem me esse credam, facit. Proditores, & transfugæ in urbibus meis regnant, non hercule, quia tanto honore digni habeantur, sed ut præmiis eorum vestri sollicitentur animi. Meam tamen fortunam, quam victoris maluistis sequi, dignissimi, quibus, si ego non possim, Dii pro me gratiam referant. Et me herculè referent. Nulla erit tam surda posteritas, nulla tam ingrata fama, quæ non in cælum vos debitis laudibus ferat. Itaque, etiamsi consilium fugæ, à qua multum abhorret animus, agitassem; vestra tamen virtute fretus, obviam issem hosti. Quosque enim in Regno exulabo, & per fines Imperii mei fugiam externum, & advenam Regem, cum liceat, experto belli fortunam, aut reparare, quæ amisi, aut honesta morte defungi? Nisi fortè satius est expectare victoris arbitrium, & Mazæi, & Mithrenis exem-*
pla

plo precarium accipere Regnum nationis unius, ut jam malit, ille gloriæ suæ, quam iræ obsequi. Nec Dii sciverit, ut hoc decus mei capitis aut demere mihi quisquam, aut condenare possit. Nec hoc imperium vivus amittam: idemque erit Regni mei, qui & spiritus finis. Si hic animus, si hæc lex nulli non parata libertas est, nemo è vobis fastidium Macedonum, nemo vultum superbum ferre cogetur. Sua cuique dextera, aut ultionem tot malorum pariet, aut finem. Equidem, quàm versabilis fortuna sit, documentum ipse sum. Nec immeritò mitiores vices ejus expecto. Sed si juxta, ac pia bella Dii aversantur; fortibus tamen viris licebit honestè mori. Per ego vos decora majorum, qui totius Orientis Regna cum memorabili laude tenuerunt, per illos viros, quibus stipendium Macedonia quondam tulit, per tot navium classes in Græciam missas, per tot trophæa Regum, oro, & obtestor, ut nobilitate vestra, gentisque dignos spiritus capiatis, ut eadem constantia animorum, quæ præterita tolerastis, experiamini, quidquid deinde sors tulerit. Me certè in perpetuum, aut victoria egregia nobilitavit, aut pugna.

CAPUT XVII.

Desperatio cum horrore ducum ex oratione Darii concepta. Artabazi fides. Nabarzanis, & Bessi conjuratio.

(9.) **H**ÆC dicente Dario, præsentis periculi species omnium simul corda, animosque horrore pertrinxerat. Nec aut consilium suppetebat, aut vox cum Artabazus vetustissimus amicorum, quem hos-
pi-

pitum fuisse Philippi sæpè diximus, *Nos vero, inquit, pretiosissimam vestem induti, armisque quanto maximo cultus possumus, adornati Regem in aciem sequemur, ea quidem mente, ut victoriam speremus, mortem non recusemus.* Assenu excepere cæteri hanc vocem. Sed Nabarzanes, qui in eodem consilio erat cum Besso, inauditi antea facinoris societate inita, Regem suum per milites, quibus ambo præerant, comprehendere, & vincere decreverant; ea mente, ut, si Alexander ipsos insequutus foret, tradito Rege vivo, inirent gratiam victoris, magni profectò cepisse Darium æstimaturi: sin autem eum effugere potuissent, interfecto Dario, Regnum sibi occuparent, bellumque renovarent. Hoc parricidium cum diu volutassent, Nabarzanes apitum nefariæ spei præparans, *Scio me, inquit, sententiam esse dicturum prima specie haud quaquam auribus tuis gratam. Sed medici quoque graviores morbos asperis remediis curant: & gubernator, ubi naufragium timet, jactura, quidquid servari potest, redimit. Ego tamen, non ut damnum quidem facias, suadeo; sed ut te, ac Regnum tuum salubri ratione conserves. Diis adversis bellum inimus, & pertinax fortuna Persas urgere non desinit. Novis initis, & omnibus opus est. Auspiciis, & imperium alii trade interim, qui tandiu Rex appelletur, donec Asia decedat hostis; victor deinde Regnum tibi reddat. Hoc autem brevi futurum, ratio promittit. Bactra intacta sunt, Indi, & Sagæ in tua potestate. Tot populi, tot exercitus, tot equitum, peditumque millia ac renovandum bellum vires paratas habent, ut major belli moles supersit, quàm exhausta sit. Quid ruimus belluarum*
ri-

ritu in pernitiem non necessariam? Fortium virorum est, magis mortem contemnere; quam odisse vitam. Sæpè tædio laboris ad velitatem sui compelluntur ignavi: at virtus nihil inexpertum omittit. Itaque ultimum omnium mors est; ad quam non pigre ire satis est. Proinde, si Bactra, quod tutissimum receptaculum est, petimus, Præfectum regionis ejus Bessum, Regem temporis gratiâ statuamus. Compositis rebus, justo Regi tibi fidusiarum restituet imperium.

CAPUT XVIII.

Darius sentit insidias, quas effugere tamen non potuit. Artabazi; & Græcorum cum Patrone fides in eundem. Artabazus pro Rege administrat castra.

HAud mirum est, Darium non temperasse animos quamquam tam impiæ voci quantum nefas subesset, latebat. Itaque, Pessimum, inquit, mancipium, reperisti optatum tibi tempus, quo parricidium aperires? Strictoque acinace interfecturus videbatur, ni properè Bessus, Bactrianique, tristium specie, cæterum si perseveraret, victuri, circumstetissent. Nabarzanes interim elapsus, mox & Bessus consequutus, copias quibus præerant, à cætero exercitus secedere jubent, secretum inituri consilium. Artabazus convenientem præsentī fortunæ sententiam orsus, mitigare Darium, temporum identidem admonens, cœpit. Ferret, equo animo qualiacumque, suorum tamen, vel stultitiam, vel errorem. Instare Alexandrum gravem, etiamsi om-

M

nes

nes præstò essent. Quid futurum, si persequuti fu-
gam ipsius alienentur à Rege? Ea re paruit Artab-
bazo. Et quamquam movere castra statuerat, tur-
batis tamen omnium armis, eodem in loco subs-
titit. Sed attonitus mœstitia simul, & desperatione,
tabernaculo se inclusit. Ergo in castris, quæ
nullius gerebantur imperio, varii animorum motus
erant, nec in commune, ut antea, consulebatur.
Dux Græcorum militum Patron arma capere suos
jubet, paratosque esse ad exequendum imperium.
Persæ secesserant: Bessus cum Bactrianis erat, ten-
tabatque Persas abducere, Bactra, & intactæ re-
gionis opulentiam, simulque, quæ manentibus ins-
tarent pericula ostentans. Persarum omnium eadem
ferè fuit vox, nefas esse deserere Regem. Inter hæc
Artabazus omnibus imperatoriis fungebatur officiis.
Ille Persarum tabernacula circumire, hortari, mo-
nere nunc singulos, nunc universos, non ante des-
titit, quam satis constaret imperata facturos. Idem
ægrè à Dario impetravit, ut civum caperet, ani-
munque Regis adverteret.

CAPUT XIX.

Conjurati artes quærunt, quibus Darium comprehen-
dant. Simulant pœnitentiam; recipiuntur in gratiam.

(10.) **A**T Bessus, & Nabarzanes, olim agitatum
 scelus exequi statuunt, Regni cupiditate accensi.
 Dario autem incolumi tantas opes sperare non po-
 terant; quippe in illis gentibus Regum eximia ma-
 jestas est: ad nomen quoque Barbari conveniunt;
 & pristinæ veneratio fortunæ sequitur adversam.

In

Inflabat impios animos regio, cui præerant, armis, virisque, & spatio locorum nulli earum gentium secunda. Tertiâ partem Asiæ tenet: multitudo juniorum exercitus, quos amiserat Darius, æquabat. Itaque non illum modò, sed etiam Alexandrum spernebant; inde vires imperii reperituri, si regionis potiri contigisset. Diu omnibus, cogitatis, placuit, per miles Bactrianos ad omne obsequium destinatos, Regem comprehendere, mittique nuntium ad Alexandrum, qui indicaret vivum asseruari eum. Si id, quod timebant, preditionem aspernatus esset, occisuri Darium, & Bactra cum suarum gentium manu petituri. Cæterum propalam comprehendi Darius non poterat, tot Persarum millibus laturis opem Regi. Græcorum quoque fides timebatur. Itaque, quod non poterant vi, fraude assequi tentant. Pœnitentiam secessionis simulare decreverant, & excusare apud Regem consternationem suam. Interim, qui Persas sollicitarent, mittuntur. Hinc spe, hinc metu militares animos versant; ruinæ rerum illos subdere capita in perniciem trahi, cum Bactra pateant, exceptura eos donis, & opulencia, quantam animis concipere non possint. Hæc agitantibus Artabazus supervenit, sive Regis jussu, sive sua sponte, affirmans, mitigatum esse Darium, & eundem illis amicitiae gratum petere apud Regem. Illi lacrymantes, nunc purgare se, nunc Artabazum orare, ut causam ipsorum tueretur, precesque perferret. Sic peracta nocte, sub lucis exortu Nabarzanes cum Bactrianis militibus in vestibulo Prætorii aderat, titulum solemnisi officii occulto scelere præferens. Darius, signo ad eundem dato, currum pristino more cons-

cendit. Nabarzanes , cæterique parricidæ procumbentes humi , quem paulò post in vinculis habituri erant , sustinuère venerari ; lacrymas etiam pœnitentiæ indices profuderunt. Adeò humanis ingeniis parata simulatio est. Præces deinde suppliciter admotæ , Darium naturam simplicem , & mitem , non credere modò , quæ affirmabant , sed etiam flere coegerunt. Ac ne tum quidem cogitati sceleris pœnituit , cum intuerentur , qualem & Regem , & virum fallerent. Ille quidem securus periculi , quod instabat , Alexandri manus , quas solas timebat , effugere properabat.

CAPUT XX.

Patron Græci militis mercede conducti Prætor , aperit Darium conjuratorum simulatam pœnitentiam, & certas insidias.

(II.) **P**atron autem Græcorum Dux præcepit suis , ut arma quæ in sarcinis antea ferebantur , induerent , ad omne imperium suum parati , & intenti. Ipse currum Regis sequebatur , occasioni imminens alloquendi eum. Quippe Bessi facinus præsense-
rat. Sed Bessus id ipsum metuens , custos veriùs , quàm comes , à curru non recedebat. Diu ergo Patron cunctatus , ac sæpiùs sermone revocato , inter fidem , timoremque hæsitans , Regem intuebatur. Qui ut tandem advertit oculos , Bubacem spadonem inter proximos currum sequentem percontari jubet , numquid ipse velit dicere. Patron se verò , sed remotis arbitris , loqui velle cum eo , respondit. Jesusque propriùs accedere , sine interprete (nam haud rudis Græciæ linguæ Darius erat) Rex,
in-

inquit, ex quinquaginta millibus Græcorum super-
sumus pauci, omnes fortunæ tuæ comites, & in hoc
tuo statu iidem, qui florente te, fuimus, quascum-
que sedes elegeris, pro patria, & domesticis rebus
perituri. Secundæ, adversæque res tuæ copulavêre
nos tecum. Per hanc fidem invictam oro, & obtestor
in nostris castris tibi tabernaculum statue, nos cor-
poris tui custodes esse patiaris. Amisimus Græciam,
nulla Bactra sunt nobis. Spes omnis in te; utinam &
in cæteris esset. Plura dici non attinet. Custodiam
corporis tui externus, & alienigena non deposcerem,
si crederem alium posse præstare. Bessus quamquam
erat Græci sermonis ignarus, tamen stimulante
constientia, indicium profectò Patronem detulisse
credebat. Et interpretis Græci relato sermone,
exempta dubitatio est. Darius autem, quantum ex
vultu conspici poterat, haud sanè territus, per-
cuntari Patrona causam consilii, quod afferret, cœ-
pit. Ille non ultra differendum ratus, Bessus, in-
quit, & Nabarzanes insidiantur tibi, in ultimo dis-
crimine & fortunæ tuæ, & vitæ. Hic dies, aut par-
ricidiis, aut tibi futurus ultimus. Et Patron quidem
egregiam conservati Regis gloriam tulerat. Elu-
dant licèt, quibus fortè, ac timerè humana nego-
tia volvi, agique persuasum est; equidem æterna
constitutione crediderim, nexuque causarum la-
tentium, & multò antè destinatarum, suum quem-
que ordinem immutabili lege percurrere. Darius
certè respondit: Quamquam sibi Græcorum militum
fides nota sit; numquam tamen à popularibus suis
recessurum. Difficilius sibi esse damnare, quam de-
cipi. Quidquid sors tulisset, inter suos perpeti mal-
le, quàm transfugam fieri. Serò se perire, si sal-

vum esse sui, milites nollent. Patron, desperata salute Regis, ad eos, quibus præerat, rediit, omnia pro fide experiri paratus.

CAPUT XXI.

Bessi parricidæ simulata excusatio.

(12.) **A**T Bessus occidendi protinùs Regis imperium conceperat. Sed veritus, ne gratiam Alexandri, ni vivum eum tradidisset, inire non posset, dilato in proximam noctem sceleris consilio, agere gratias incipit, quod perfidi hominis insidias. Alexandri opes spectantis, prudenter, cautèque vitasset: donum eum hosti laturum fuisse Regis caput. Nec mirari, hominem mercede conductum omnia habere venalia. Sine pignore, sine lare, terrarum orbis exulem, ancipitem hostem, ad nutum licentium circumferri. Purganti deinde se, Deosque patrios testes fidei suæ invocanti, Darius vultu assentiebatur, haud dubius, quin vera deferrentur á Græcis. Sed eo rerum ventum erat, ut tam periculosum esset non credere suis, quam decipi. Triginta millia erant, quorum inclinata in scelus levitas timebatur. Quatuor millia Patron habebat, quibus si credidisset salutem suam, damnata popularium fide, parricidio excusationem videbat offerri. Itaque præoptabat immerito, quam jure violari. Besso tamen insidiarum consilium purganti respondit, *Alexandri sibi non minùs justitiam, quam virtutem esse perspectam. Falli eos, qui proditionis ab eo præmium expectent. Violatæ fidei neminem acriorem fore vindicem, ultoremque.*

CA.

CAPUT XXII.

Darius, ultimum salutato Artabazo, dilapsis custodibus, dimissis spadonibus, per noctem à Besso vincitur; & captivus à suis curru abducitur.

JAmque nox appetebat, cùm Persæ more solito armis positis, ad necessaria ex proximo vico ferenda discurrunt. At Bactriani (ut imperatum erat à Besso) armati stabant. Inter hæc Darius Artabazum acciri jubet, expositisque, quæ Patron detulerat, haud dubitare Artabazus, quin transeundum esset in castra Græcorum: Persas quoque, periculo vulgato, sequuturos. Destinatus sorti suæ, & jam nullius salubris consilii patiens, unicam in illa fortuna opem, Artabazum, ultimum illum, visurus, amplectitur; perfusisque mutuis lacrymis, inhaerentem sibi avelli jubet: capite deinde velato, ne inter gemitus digredientem velut à tergo intueretur, in humum pronum corpus abjecit. Tum verò custodiæ ejus assueti, quos Regis salutem, vel periculo vitæ tueri oportebat, dilapsi sunt, armatis, quos jam adventare credebant, haud rati se futuros pares. Ingens ergo in tabernaculo solitudo erat, paucis spadonibus (quia quò descenderent, non habebant) circumstantibus Regem. At ille, remotis arbitris, diu aliud, atque aliud consilium animo volutabat. Jamque solitudinem, quàm paullò antè pro solatio petiverat, perosus, Bubacem vocari jubet. Quem intuens, *Ite, inquit, consulite vobis, ad ultimum Regi vestro (ut decebat) fide exhibita. Ego hic legem fati mei expecto. Forsitan miseris, quòd vitam non finiam, alieno scelere, quam meo, mori*

malo. Post hanc vocem, spado gemitu non modo tabernaculum, sed etiam castra implevit. Irrupere deinde alii, laceratisque vestibibus, lugubri, & barbaro ululatu Regem deplorare cœperunt. Persæ, ad illos clamore perlato, attoniti metu, nec arma capere, ne in Bactrianos inciderent; nec quiescere audebant, ne impiè deserere Regem viderentur. Varius, ac dissonus clamor, sine duce, ac sine imperio, rotis castris referebatur. Besso, & Nabarzani nuntiaverant sui, Regem à semetipso interemptum esse. Planctus eos deceperat. Iraque citatis equis advolant, sequentibus, quos ad ministerium scelestis delegerant. Et, cum tabernaculum intrassent, quia Regem vivere spadones indicabant, comprehendendi, vinciri que jusserunt. Rex curru paullo antè vectus, & Deorum auspiciis à suis honoribus cultus, nulla externa ope admota, captivus servorum suorum, in sordidum vehiculum pellibus undique contactum imponitur. Pecunia Regis, & supellex, quasi jure belli, diripitur. Onustique præda per scelus ultimum parta, fugam intendunt. Artabazus cum iis, qui imperio parebant, Græcisque milibus, Partienem petebat, omnia tutiora parricidarum contuitu ratus. Persæ promissis Bessi onerati, maxime, quia nemo alius erat, quem sequerentur conjungere se Bactrianis, agmen eorum tertio asequuti die. Ne tamen honos Regi non haberetur, aureis compedibus Darium vinciunt, nova ludibria subinde excogitante fortuna. Et ne fortè cultu Regio posse agnosci, sordidis pellibus vehiculum intexerant. Ignoti jumenta agebant, ne percussantibus in agmine monstrari posset: custodes procul sequebantur.

CA-

CAPUT XXIII.

Alexander Darium persequitur.

(13.) **A**lexander, audito Darium movisse ab Ec-
 batanis; omisso itinere, quod patebat in Mediam,
 fugientem insequi pergit strenuè. Tabas oppidum
 est in Paretacène ultima. Quo ubi pervenit ibi
 transfugæ nuntiant, præcipitem fuga Bactra petere
 Darium. Certiora deinde cognoscit ex Bagysthane
 Babylonio, non equidem vinctum Regem, sed in
 periculo esse aut mortis, aut vinculorum. Rex Du-
 cibis convocatis, *Maximum*, inquit, *opus, sed la-*
bor brevissimus superest. Darius haud procul desti-
tutus à suis, aut vinctus, aut oppressus est. In illo
corpore posita est victoria nostra: & tanta res celeri-
tatis est præmium. Omnes pariter conclamant, pa-
 ratos ipsum sequi, nec labori, nec periculo parcer-
 ret. Igitur raptim agmen cursus magis, quàm iti-
 neris modo ducit, ne nocturna quidem quiete diur-
 num laborem relaxante. Itaque quingenta stadia
 processit. Perventumque erat in vicum, in quo Da-
 rium Bessus comprehenderat: ibi Melon Darii in-
 terpres excipitur. Corpore æger non potuerat ag-
 men sequi: deprehensus celeritate Regis, trans-
 fugam se esse simulabat. Ex hoc acta cognoscit.
 Sed fatigatis necessaria quies erat. Itaque delectis
 equitum sex millibus, trecentos; quos Dimachas
 appellant, adjungit. Dorso hi graviora arma por-
 tabant; cæterum equis vehebantur: cum res, lo-
 cusque posceret, pedestris acies erat. Hæc agen-
 tem Alexandrum adeunt, Orsillos, & Mythrace-
 nes,

nes, qui Bessi parricidium exosi transfugerant. Nuntiabantque, stadia quingenta abesse Persas: ipsos brevius iter monstraturos. Gratus Regi adventus transfugarum fuit. Itaque prima vespéra, ducibus iisdem, cum expedita equitum manu monstratam viam ingreditur, phalange, quantum festinere posset, sequi jussa. Ipse quadrato agmine incedens, ita cursum regebat, ut primi conjungi ultimis possent. Trecenta stadia processerant, cum occurrit Brocubelus, Mazæi, filius Syriæ quondam Prætor. Is quoque transfuga nuntiabat, Bessum haud ampliùs, quàm ducenta stadia habesse. Exercitum, uipotè qui nihil præcaveret, incompositum, inordinatumque procedere. Hyrcaniam videri petituros. Si festinaret sequi palantibus superventurum. Darium adhuc vivere. Strenuo alioquin cupiditatem consequendi fransfuga injecerat. Itaque calcaribus subditis, effuso cursu eunt. Jamque fremitus hostium iter ingredientium exaudiebatur sed prospectum ademerat pulveris nubes. Paulisper ergo inhibuit cursum, donec consideret pulvis.

CAPUT XXIV.

Barbari cum Besso certatim fugiunt. Darius fugientes sequi recusat: vulneratus à suis relinquitur: à Polystrato Macedone reperitur; datis ad Alexandrum mandatis extinguitur.

JAmque conspecti à Barbaris erant, & abeuntium agmen conspexerant, nequaquàm futuri pares, si Besso tantum animi fuisset ad prælium, quantum ad parricidium fuerat. Namque, & numero Barbari præstabant, & robore. Ad hoc refecti cum fati-

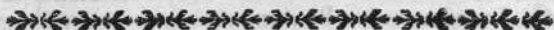
ga-

gatis certamen inituri erant. Sed nomen Alexandri, & fama, maximum in bello utique momentum, pavidos in fugam convertit. Bessus, & ceteri facinoris ejus participes vehiculum Darii assequuti, coeperunt hortari eum, ut conscenderet equum, & se hosti fuga eriperet. Ille Deos ultores adesse testatur, & Alexandri fidem implorans, negat se parricidas velle comitari. Tum verò ira quoque accensi, tela injiciunt in Regem multisque confossum vulneribus relinquunt. Jumenta quoque, ne longius prosequi possent, convulnerant, duobus servis, qui Regem comitabantur, occisis. Hoc edito facinore, ut vestigia fugæ spargerent, Nabarzanes Hyrcaniam, Bessus Bactra, paucis equitum comitantibus, petebant. Barbari ducibus destituti, qua quemque aut spes ducebat, aut pavor, dissipabantur. Quingenti tantum equites congregaverant se, incerti adhuc, resistere ne melius esset, an fugere. Alexander hostium trepidatione comperita, Nicanorem cum equitum parte ad inhibendam fugam præmittit: ipse cum cæteris sequitur. Tria ferme millia resistentium occissa sunt: reliquum agmen more pecudum intactum agebatur, jubente Rege, ut cædibus abstineretur. Nemo captivorum erat, qui monstrare Darii vehiculum posset. Singuli, ut quemque prehenderant, scrutabantur: nec tamen ullum vestigium fugæ Regis extabat. Festinantem Alexandrum vix tria millia equitum persequuta sunt. At in eos, qui lentius sequebantur, incidebant universa fugientium agmina. Vix credibile dictu, plures captivi, quam qui caperent, erant: Adeò omnem sensum territis fortuna penitus excusserat, ut nec hostium paucitatem, nec multitudinem

nem suam satis cernerent. Interim jumenta, quæ Darium vehebant, nullo regente decesserant miliari via: & errore delata per quatuor stadia, in quadam valle constiterant, æstu, simulque vulneribus fatigata. Haud procul erat fons, ad quem monstratum à peritis Polystratus Macedo sitis maceratus accessit. Ac, dum galea haustam aquam sorbet, tela jumentorum deficientium corporibus infixæ conspexit: miratusque confossa potius, quàm abacta esse; semivivi * (*Quæ sequuntur ab asterisco, ad bujus lib. finem, ex Just. lib. 2. desumpta sunt*, hominis corpus, cùm propiùs accessisset, in sordido vehiculo pellibus contecto, situm reperit: atque Darium, multis quidem vulneribus confossum, adhuc tamen spirantem, esse cognovit. Qui applicito captivo, cùm civem ex voce cognovisset, id saltem præsentis fortunæ solatium se habere dixit, quod apud intellecturum loquuturus esset, nec incassum postremas voces missurus: Hæcque Alexandro perferri jubet, se nullis in eum meritorum officiis, maximorum autem illi debitorem mori. Agere tamen ei maximas gratias pro beneficiis in matrem, conjugem, liberosque suos impensis. Iis enim vitam, & pristini status reverentiam, dignitatemque concessam. Sibi autem à cognatis, atque amicis, quibus, & Regna, & vitam dederit, illa omnia erepta esse. Precari se, ut illi victori terrarum omnium imperium contingat, Ultionem sceleris erga se perpetrati, non solùm sua, sed exempli, omniumque Regum causa, non negligere, illi cùm decorum, tum utile futurum. Jamque deficiens, aquam poposcit. Quam allatam postquam bibit; Polystrato, qui eam tulerat. Quisquis

es

es mortalium , inquit , hoc mihi extremum universæ calamitatis genus accidit , ut pro tanto in me beneficio dignas tibi gratias referre nequeam : at referat Alexander ; Alexandro verò Dii , pro ejus summa in meos humanitate , ac clementia ; cui hoc fidei Regiæ unicum dextræ pignus pro me dabis. Hæc dicentem , accepta Polystrati manu , vita destituit. Quibus Alexandro nuntiatis , ad corpus demortui preveniens , tam indignam illo fastigio mortem lacrymis proséquutus est , demptaque sibi chlamyde , corpus illius contextit , atque Regio ornatum cultu , ad matrem Sysigambim , patrio , Regioque more sepeliendum , atque Regiis majorum suorum tumulis inferendum , misit.

LIBER VI.

SYNOPSIS.

AGis Lacedæmoniorum Rex ab Antipatro bello vincitur. Alexander hortatur militem ad reliquam Asiam subigendum. Fluvius Zioberis describitur. Nabarzanes cum aliis Satrapis veniam impetrat. Alexander Græcis Darianis parcit. In mores Persarum abit. Bessum bello persequitur. Conjunctio Philotæ , & aliorum detegitur. Philotas tortus cum conjuratis occiditur.

CA-

CAPUT I.

Deest principium de bello Lacedæmoniorum cum Antipatro Preside Macedoniæ gesto ; in quo victor Antipater , cæsus Agi , Rex Lacedæmoniorum. Victi Legatos mittunt ad Alexandrum. Antipater cautè , & modestè utitur victoria , ne se oneret invidia apud Alexandrum.

Pugnæ discrimen immisit, obtruncatisque, qui promptius resistebant, magnam partem hostium propulit. Cœperant fugere victores, &, donec avidius sequentes in planum deduxere, multi cadebant. Sed, ut primùm locus, in quo stare possent, fuit, æquis viribus dimicatum est. Inter omnes tamen Lacedæmonios Rex eminebat: non armorum modò, & corporis specie, sed etiam magnitudine animi, quo uno vinci non potuit. Undique nunc cominùs, nunc eminus petebatur: diuque arma circumferens, alia tela clypeo excipiebat, corpore alia vitabat, donec hasta femora perfossa, plurimo sanguine effusso, destituere pugnantem. Ergo clypeo suo exceptum armigeri raptim in castra referebant, jactationem vulnerum haud facile tolerantem. Nec tamen omisere Lacedæmonii pugnam; &, ut primùm sibi, quam hosti æquiores locum capere potuerunt, densatis ordinibus, effuse fluentem in se aciem excepere. Non aliud discrimen vehementius fuisse, memoriæ proditum est. Duarum nobilissimarum bello gentium exercitus pari Marte pugnant. Lacedæmonii vetera, Macedones præsentia decora intuebantur. Illi pro libertate, hi pro dominatione pugnant. Lacedæmoniis Dux, Ma-
ce-

cedonibus locus deerat. Diei quoque unius tam multiplex casus modò spem, modò metum utriusque partis augebat, velut de industria inter fortissimos viros certamen æquante fortuna. Cæterùm angustiae loci, in quo hæserat pugna, non patiebantur totis congredi viribus. Spectabant ergo plures, quàm inierant prælium. Et qui extra teli jacrum erant, clamore invicem suos accendebant. Tandem Laconum acies languescere, lubrica arma sudore vix sustinens, pedem deinde referre cæpit; ac urgente hoste, apertè fugere. Insequebatur dissipatos victor, & emensus cursu omne spatium, quod acies Laconum obtinuerat, ipsum Agim persequiebatur. Ille, ut fugam suorum, & proximos hostium conspexit, deponi se jussit. Expertusque membra an impetum animi sequi possent, postquam deficere sensit, poplitibus semet excepit; galeaque strenuè sumpta, clypeo protegens corpus, hastam destra vibrabat, ultrò vocans hostem, si quis jacenti spolia demere auderet. Nec quisquam, fuit, qui sustineret cominùs congredi. Procul missilibus appetebatur, ea ipsa in hostem retorquens, donec lancea nudo pectori infixæ est. Quo ex vulnere evulsa, inclinatum, ac deficiens caput clypeo paulisper excepit: deinde, linquente spiritu pariter; au sanguine, moribundus in arma procubuit. Cecidère Lacedæmoniorum quinque millia, & cccclx. ex Macedonibus haud amplius ccc. Cæterum vix quisquam, nisi saucius, revertit in castra. Hæc victoria non Spartam modò, sociosque ejus, sed etiam omnes, qui fortunam belli spectaverant, fregit. Nec fallebat, Antipatrum, dissentire ab animis gratulantium vultus, sed bellum finire cupienti

opus

opus erat decipi. Et quamquàm fortuna rerum placebat, invidiam tamen, quia majores res erant, quam quas Præfecti modus caperet, metuebat. Quippè Alexander hostes vinci voluerat. Antipatrum vicisse, ne tacitus quidem, indignabatur, suæ demptum gloriæ existimans, quidquid cessisset alienæ. Itaque Antipater, qui probe nosset spiritum ejus, non est ausus ipse agere arbitrium victoriæ: sed consilium Græcorum, quid fieri placeret, consuluit. A quo Lacedæmonii nihil aliud, quam ut Oratores mittere ad Regem liceret, precati non gravare veniam defectionis, præter autores, impetraverunt. Megalopolitanis, quorum urbs obsessa erat, à defectioni ejus multam Achæis, & Ætolis cxx. talenta dare jussi sunt. Hic fuit exitus belli, quod repente ortum, priùs tamen finitum est, quàm Darium Alexander apud Arbëllam superaret.

CAPUT II.

Alexander victor gentium, à suis ipse vitiis, ebrietate, superbia, libidine vincitur. Regiæ tamen stirpis captivis parcit. Fratrem Darii inter amicos rescribit. Oxydatem Mediæ præficit.

(2.) **S**ED ut primùm instantibus curis laxatus est animus, militarium rerum, quàm quietis, otiique patientior, excipere eum voluptates: & quem arma Persarum non fregerant, vitia vicerunt. Intempestiva convivia, & perpotandi, pervigilandique insana dulcedo, ludique, & greges pellicum, omnia in externum lapsa sunt morem: quem æmulatus quasi potiozem suo, ita popularium animos, ecu-

oculosque pariter offendit, ut à plerisque amicorum pro hoste haberetur. Tenaces quippè disciplinæ suæ, solitosque parco, ac parabili victu, ad implenda naturæ desideria defungi, in peregrina, & victarum gentium mala impulerat. Hinc sæpiùs comparatæ in caput ejus insidiæ, secessio militum, & liberior inter mutuas querelas dolor; ipsius deinde nunc ira, nunc suspiciones, quas excitabat inconsultus pavor, cæteraque his similia, quæ deinde dicentur. Igitur, cùm intempestivis conviviiis dies pariter, noctesque consumeret, satietatem epularum ludis interpolabat, non contentus artificum, quos è Græcia excitaverat, turba: quippè captivæ fœminarum jubebantur suo ritu canere inconditum, & abhorrens peregrinis auribus carmen. Inter quas unam Rex ipse conspexit moestiolem, quam cæteras, & producentibus eam verecundæ reluctantem. Excellens erat forma, & formam pudor honestabat. Dejectis in terram oculis, &, quantum licebat, ore velato, suspicionem præbuit Regi, nobiliorem esse, quàm ut inter convivales ludos deberet ostendi. Ergo interrogata, quænam esset, *nep-tem se Ochi, qui nuper regnasset in Persis, filio ejus genitam esset*, respondit, *uxorem Histaspis fuisse*. Propinquus hic Darii fuerat, magni & ipse exercitus Prætor. Adhuc in animo Regis tenues reliquæ pristini moris hærebant. Itaque fortunam Regia stirpe genitæ, & tam celebre nomen reveritus, non dimitti modò captivam, sed etiam restitui ei suas opes jussit; virum quoque requiri, ut reperto conjugem redderet. Postero autem die præcepit Hephæstioni, ut omnes captivos in Regiam juberet adduci. Ubi singulorum nobilitate spectata, secre-

N

vit

vit à vulgo , quorum eminebat genus. Mille hi fuerunt , inter quos repertus est Oxatres Darii frater, non illius fortuna , quàm indole animi sui clarior, Oxydates erat nobilis Perses, qui à Dario capitali supplicio destinatus , cohibebatur in vinculis. Huic liberato Satrapiam Mediæ attribuit, fratremque Darii recepit in cohortem amicorum , omni vetustæ claritatis honore servato. XXVI. millia talentorum proxima præda redacta erant : è queis xii. millia in congiarium militum absumpta sunt. Par huic pecuniæ summa custodum fraude subtracta est.

CAPUT III.

Rex Parthienem , quam postea Scythæ occuparunt, ingressus , tumultuantem militem oratione sedat; patriam spectantem ad nova bella parat.

HInc in Parthienem perventum est , tunc ignobilem gentem , nunc caput omnium , qui post Euphratem , & Tigrim amnes siti , Rubro mari terminantur. Scythæ regionem campestem , ac fertilem occupaverunt , graves adhuc accolæ. Sedes habent , & in Europa , & in Asia. Qui super Bosphorum colunt , ascribuntur Asiæ : at qui in Europa sunt , à lævo Thraciæ latere ad Borysthenem , atque inde ad Tanaim alium amnem , recta plaga pertinent. Tanais Europam , & Asiam medius interfluit. Nec dubitatur , quin Scythæ , qui Parthos condidere , non à Bosphoro , sed ex regione Europæ penetraverint. Urbs erat in tempestate clara Hecatompylos condita à Græcis. Ibi stativa Rex habuit , commeatibus undique advectis. Itaque rumor otiosi militis , viritim sine auctore percrebuit,

buit, Regem contentum rebus, quas gessisset, in Macedoniam protinùs redire statuisse. Discurrent lymphatis similes in tabernacula, & itineri sarcinas aptant: signum datum crederes, ut vasa colligerent. Totis castris tumultus hinc contubernales suos requirentium, hinc onerantium plaustra, perfertur ad Regem. Fecerant fidem rumori temerè vulgato Græci milites, redire jussi domos, quorum equitibus singulis denariorum sena millia, dono dederat. Ipsi quoque finem militiæ adesse credebant. Haud secùs, quam par erat, territus Alexander, qui Indos, atque ultima Orientis per agrare statuisset, præfectos copiarum in prætorium contrahit: obortisque lacrymis, ex medio gloriæ spatio revocari se, victi magis, quam victoris fortunam in patriam relatûrum, conquestus est: nec sibi ignaviam militum obstare, sed Deorum invidiam, qui fortissimis viris subitum patriæ desiderium admovissent, paulò post in eandem cum majore laude, famaue reducturis. Tum verò pro se quisque operam suam offerre, difficillima quæque poscere, polliceri militum quoque obsequium, si animos eorum leni, & apta oratione permulcere voluisset. Nunquàm infraçtos, & abjectos recesisse, quoties ipsius alacritatem, & tanti animi spiritus haurire potuissent. Ita se facturum esse respondit: illi modò vulgi aures præparent sibi. Satisque omnibus, quæ in rem videbantur, compositis, vocari ad concionem exercitum jussit, apud quem talem orationem habuit.

CAPUT IV.

*Multa docet bello perfecta, non pauca perficienda,
nondum adesse finem laborum.*

(3.) *M*agnitudinem rerum, quas gessimus, milites intuentibus nobis; minimè mirum est, & desiderium quietis, & satietatem gloriæ occurrere. Ut omittam Illyrios, Triballos, Bæotiam, Traciam, Spartam, Achæos, Peloponnesum, quorum, alia ductu meo, alia imperio auspicioque perdomui. Ecce orsi bellum ad Hellespontum, Jonas, Æolidem servitio Barbariæ impotentis exemimus. Cariam, Lydiam, Cappadociam, Phrygiam, Paphlagoniam, Pamphiliam, Pisidiam, Ciliciam, Syriam, Phœnicem, Armeniam, Persidem, Medos, Parthienem habemus in potestate. Plures Provincias complexus sum, quam alii urbes ceperunt. Et nescio, an enumeranti mihi quædam ipsarum rerum multitudo subduxerit. Itaque, si crederem satis certam esse possessionem terrarum, quas tanta velocitate domuimus, ego vero, milites, ad penates meos, ad parentem, sororesque, & cæteros cives, vel renitentibus vobis, erumperem, ut ibi potissimum parta vobiscum laude, & gloria fruerer, ubi nos uberrima victoriæ præmia expectant, liberorum, conjugum, parentumque lætitia, pax, quies, rerum per virtutem partarum secunda possessio. Sed in novo, & (si verum fateri volumus) precario imperio, adhuc jugum ejus rigida cervice subeuntibus Barbaris, tempore, milites, opus est, dum mitiorique ingeniis imbuuntur, & offeratos mollior consuetudo permulcet. Fruges quoque maturitatem statuto tempore expectant. Adeo etiam illa sensus omnis expertia,

ta-

tamen sua lege mitescunt. Quid? creditis tot gentes alterius imperio, ac nomini assuetas, non sacris, non moribus, non commercio linguæ nobiscum cohærentes, eodem prælio domitas esse, quo victæ sunt? Vestris armis continentur, non suis moribus. Et qui præsentibus metuunt, in absentia hoste erunt. Cum feris bestiis res est, quas captas, & inclusas, quia ipsarum natura non potest, longior dies mitigat. Et adhuc sic ago, tanquam omnia subacta sint armis, quæ fuerunt in ditione Darii. Hyrcaniam Nabarzanes occupavit, Bactra non solum possidet parricida Bessus, sed etiam minatur. Sogdiani, Dahæ, Massagetæ, Sagæ, Indi sui juris sunt. Omnes hi simul, si terga nostra viderint, sequentur. Illi enim ejusdem nationis sunt; nos alienigenæ, & externi. Suis autem quique parent placidius, etiam cum is præest, qui magis timeri potest. Proinde, aut quæ cepimus, omittenda sunt, aut quæ non habemus, occupanda. Sicut in corporibus ægris, milites, nihil, quod nociturum est, medici relinquunt, sic nos, quidquid obstat imperio, recidamus. Parva sæpè scintilla contempta magnum excitavit incendium. Nil tuto in hoste despicitur; quem spreveris, valentior neglignetia faciet. Ne Darius quidem hereditarium Persarum accepit imperium, sed in sedem Cyri beneficio Bagoæ castrari hominis admissus: ne vos magno labore credatis Bessum vacuum Regnum occupaturum. Nos verò peccavimus, milites, si Darium ob hoc vicimus, ut servo ejus traderemus imperium, qui ultimum aussus scelus, Regem suum etiam externæ opis egentem, certè cui nos victores pepercissimus, quasi captivum in vinculis habuit, ad ultimum, ne à nobis conservari posset, occidit. Hunc vos regnare patiimini? quem equidem cruci affixum vider-

re festino, omnibus Regibus, gentibus fidei, quam violavit, meritas pœnas solventem. At herculè, si mox eundem Græcorum urbes, aut Hellespontum vastare nuntiatum erit vobis, quo dolore afficiemini, Bessum præmia vestræ occupasse victoriæ? Tunc ad repetendas res festinabitis, tunc arma capietis. Quanto autem præstat, territum adhuc, & vix mentis suæ compotem opprimere? Quatridui nobis iter superest, qui tot proculcavimus nives, tot amnes superavimus, tot montium juga transcurrimus. Non mare illud, quod exæstuans iter fluctibus occupat, euntes nos moratur: non Ciliciæ fauces, & angustiae includunt: plana omnia, & prona sunt. In ipso limine victoriæ stamus. Pauci nobis fugitivi, & domini sui interfectores supersunt. Egregiam me herculè opus, & inter præmia gloriæ vestræ numerandum, posteritati, famæque tradetis: Darii quoque hostis, finito post mortem ejus odio, parricidas esse vos ultos, neminem impium effugisse manus vestras. Hoc perpetrato, quanto creditis Persas obsequentiores fore, cum intellexerint, vos pia bella suscipere, & Bessi sceleri, non nomini suo irasci?

CAPUT V.

Rex movet castra versùs Hyrcaniam. Describitur mirum Zioberis fluminis ingenium.

(4.) **S**UMMA militum alacritate, jubentium, quocumque vellet, duceret, oratio excepta est. Nec Rex moratus impetum; tertioque per Parthienem die ad fines. Hyrcaniæ penetrat, Cratero relicto cum iis copiis, quibus præerat, & ex manu, quam Amyntas ducebat, additis sexcentis equitibus, & totidem sagittariis, ut ab incursione barbarorum Parthienem tueretur. Erigyum impedimenta, modico præsidio dato, campestri itinere ducere jubet. Ipse cum phalange, & equitatu cl. stadia emensus, castra in valle, qua Hyrcaniam adeunt, communit. Nemus præaltis, densisque arboribus umbrosum est, pingue vallis solum rigantibus aquis, quæ ex petris eminentibus manant. Ex ipsis radicibus montium Zioberis amnis effunditur, qui ferè tria stadia in longitudinem universus fluit; deinde saxo, quod alveolum interpolat, percussus, duo itinera velut dispensatis aquis apperit: inde torrens, & saxorum, per quæ incurrit, asperitate violentior, terram præceps subit, per ccc. stadia conditus labitur: rursusque velut ex alio fonte conceptus editur, & novum alveum intendit, priore sui parte spatiosior, quippe in latitudinem xiii. stadiorum diffunditur: rursusque angustioribus coercitus ripis iter cogit: tandem in alterum amnem cadit, cui Rhydago nomen est. Incolæ affirmabant, quæcumque dimissa essent in cavernam, quæ propior est fonti, rursus, ubi aliud os amnis aperit, exis-

tere. Itaque Alexander duos tauros, quâ subeunt aquæ terram, præcipitari jubet, quorum corpora, ubi rursus erumpit, expulsa videre, qui missi erant, ut exciperent.

CAPUT VI.

Nabarzani Bessi socio supplici promittit veniam, & publicam fidem.

Quartum jam diem eodem loco quietem militi dederat, cùm litteras Nabarzanis, qui Darium cum Besso interceperat, accipit, quarum sententia hæc erat: *Se Dario fuisse inimicum, immò etiam, quæ credidisset utilia esse, suasisse: & quia fidele consilium Regi dedisset, propè occisum ab eo. Agitasse Darium, custodiam corporis suis contra jus, fasque peregrino milite tradere, damnata popularium fide, quam per ducentos, & triginta annos inviolatam Regibus suis præstitissent Persæ. Se in præcipiti, & lubrico stantem, consilium à præsentī necessitate reperisse, Darium quoque, cum occidisset Bagoam, hac excusatione satisfacisse popularibus, quod insidiantem interemisset. Nihil esse miseris mortalibus spiritu charius. Amore ejus ad ultima esse propulsum: sed ea magis esse sequutum, quæ coegisset necessitas, quàm quæ optasset. In communi calamitate suam quemque habere fortunam. Si venire se jubere, sine metu esse venturum. Non timere, ne fidem datam tantus Rex violaret. Deos à Deo falli non solere. Cæterum si, cui fidem daret, videretur indignus, multa exilia patere fugienti. Patriam esse,*
ubi-

ubicumque vir fortis sedem elegerit. Nec dubitavit Alexander fidem, quo Persæ modo accipiebant dare, inviolatum, si venisset, fore.

CAPUT VII.

Hyrcaniam ingreditur; quam Curtius cum Caspio mari describit.

QUadrato tamen agmine, & composito ibat, speculatores subinde præmittens, qui explorarent loca. Levis armatura ducebat agmen: phalanx eam sequebatur. Post pedites erant impedimenta. Et gens bellicosa, & natura situs, difficilis aditu, curam Regis intenderat. Namque perpetua vallis jacet, usque ad mare Caspium patens. Duo terræ ejus velut brachia excurrunt; media fluxu modico sinum faciunt, Lunæ maximè similem, cum eminent cornua, nondum totum orbem sidere implente. Cerceæ, Morsyni, & Chalybes à læva sunt; ab altera parte Leucosyris, & Amazonum campi: & illos quæ vergit ad Septentrionem, hos ad occasum conversa prospectat. Mare Caspium dulcius cæteris, ingentis magnitudinis serpentes alit, piscium longè diversus ab aliis color. Quidam Caspium, quidam Hyrcanum appellant. Alii sunt, quæ Mæotim paludem in id cadere putent: & argumentum afferunt, aquam, quo dulcior sit, quàm cætera maria, infuso Paludis humore mitescere. A Septentrione ingens in litus mare incumbit, longèque agit fluctus, & magna parte exæstuans stagant. Idem alio cœli statu recipit in se fretum; eodemquè impetu, qua effusum est, relabens, terram naturæ suæ reddit. Et quidem credidere, non Caspium mare esse, sed ex India in Hyrcaniam cade-

re:

re: cujus fastigium (ut suprâ dictum est) perpetua valle submittitur. Hinc Rex viginti stadia processit, semita propemodum invia, cui sylva imminabat: torrentesque, & eluvies iter morabantur. Nullo tamen hoste obvio penetravit, tandemque ad ulteriora perventum est. Præter alios commeatus, quorum tum copia regio abundabat, pomorum quoque ingens modus nascitur; & uberrimum gignendis uvis solum est. Frequens arbor faciem quercus habet, cujus folia multo melle tinguntur. Sed, nisi solis ortum incolæ occupaverit, vel modico tempore succus extinguitur.

CAPUT VIII.

Satrapas Persarum supplices in fidem accipit. Artabazo etiam dextram porrigit. Græcis ignoscit, præter Lacedæmonios in custodiam datos. Democrates Atheniensis jus sibi gladio dicit.

TRiginta hinc stadia processerat, cum Phrataphernes ei occurrit, seque, & eos, qui post Darii mortem profugerant, dedens. Quibus benignè exceptis, ad oppidum Arvas pervenit. Hic ei Craterus, & Erigyus occurrunt, Præfectum Tapyrorum gentis Phradatem adduxerant. Hic quoque in fidem receptus, multis exemplo fuit experiendi clementiam Regis. Satrapem deinde Hyrcaniæ dedit Menapim. Exul hic, regnante Ocho, ad Philippum pervenerat. Tapyrorum quoque gentem Phradati reddit. (5.) Jamque Rex ultima Hyrcaniæ intraverat, cum Artabazus, quem Dario fidissimum fuisse supra diximus, cum propinquis Darii, ac suis liberis, modicaque

Græ-

Græcorum militum manu, occurrit. Dextram venienti obtulit Rex, quippe, & hospes Philippi fuerat, cùm, Ocho regnante, exularet, & hospitii pignora in Regem suum ad ultimum fides conservata vincebat. Comiter igitur exceptus, *Tu quidem*, inquit, *Rex perpetua felicitate floreas. Ego cæteris lætus hoc uno torqueor, quòd præcipiti senectutis diù frui tua bonitate non possunt.* Nonagesimum & quintum annum agebat. Novem juvenes eadem matre geniti patrem comitabantur. Hos Artabazus dextræ Regis admovit, precatus, ut tamdiu viverent, donec utiles Alexandro essent. Rex pedibus iter plerumque faciebat. Tunc admoveri sibi, & Artabazo equos jussit, ne, ipso ingrediente pedibus, senex equo vehi erubesceret. Deinde, ut castra sunt posita, Græcos, quos Artabazus adduxerat, convocari jubet. At illi, nisi Lacedæmoniis quoque fides daretur, respondent, se, quid agendum ipsis foret, deliberaturos. Legati erant Lacedæmoniorum missi ad Darium, quo victu applicaverant se Græcis mercede apud Persas militantibus. Rex, omissis sponsionum, fideique pignoribus, venire eos jussit, fortunam, quam ipse dedisset, habituros. Diu cunctantes, plerisque consilia variantibus, tandem venturos, se pollicentur. At Democrates Atheniensis, qui maximè Macedonum opibus semper obstiterat, venia desperata, gladio se transfixit. Cæteri, sicut constituerant, ditioni Alexandri se ipsos permittunt. Mille, & quingenti milites erant; præter hos Legati ad Darium missi xc. In supplementum distributus milles. Cæteri remissi donum, præter Lacedæmonios, quos tradi in custodiam jussit.

CA.

CAPUT IX.

Mardos ferant gentem domat.

MArdorum erat gens confinis Hyrcaniæ, cultu vitæ aspera, & latrocinii assueta. Hæc sola nec legatos miserat, nec videbatur imperata factura. Itaque Rex indignatus, si una gens posset efficere, ne invictus esset, impedimentis cum præsidio relictis, invicta manu comitante, procedit. Noctu iter fecerat; & prima luce hostis in conspectu erat. Tumultus magis, quàm prælium fuit. Deturbati ex collibus, quos occupaverant, Barbari profugiunt; proximique vici ab incolis deserti capiuntur. Interiora regionis ejus haud sanè adire sine magna vexatione exercitus poterat. Juga montium, præaltæ sylvæ, rupesque invia sepiunt: ea, quæ plana sunt, novo munimenta genere impedierant Barbari. Arborea densæ sunt ex industria consitæ, quantum teneros adhuc ramos manu flectunt, quos intortos rursus inserunt terræ; inde velut ex alia radice lætiores virent trunci: hos, quæ natura fert, adolescer non sinunt, quippe alium alii quasi nexu conserunt; qui ubi multa frande vestiti sunt, opperiantur terram. Itaque occulti nexus ramorum, velut laquei, perpetua sepe iter claudunt. Una ratio erat, cædendo aperire saltum. Sed hoc quoque magni operis. Crebri namque nodi duraverant stipites; & in se implicari arborum rami, suspensis circulis similes, lento vimine frustrabantur ictus. Incolæ autem ritu fararum virgulta subire soliti, tum quoque intraverant saltum, occultisque telis hostem lacescebant. Ille venantium modo latibula scrutatus, ple-

plerosque confodit. Ad ultimum circuire saltum milites jubet, ut, si qua pateret iter, irrumperent. Sed ignotis locis plerique oberrabant. Excepti sunt quidam, inter quos equus Regis, (Bucephalum vocabant) quem Alexander non eodem, quos ceteras pecudes, animo æstimabat. Namque ille nec in dorso insidere suo patiebatur aliam; & Regem, cum vellet ascendere, sponte sua genua submittens, excipiebat, credebaturque sentire, quem veheret. Majore ergo, quam decebat, ira simul, ac dolore stimulatus, equum vestigari jubet, & per interpretem pronuntiari, ni reddidissent, neminem esse victurum. Hac denuntiatione territi, cum cæteris donis equum adducunt. Sed nec sic quidem mitigatus, cædi sylva jubet, aggestaque humo è montibus, planitiem ramis impeditam exaggerari. Jam aliquantulum altitudinis opus creverat, cum Barbari, desperati, regionem, quam occupaverant, posse retineri, gentem suam dedidere. Rex, obsidibus acceptis, Phradati tradere eos jussit. Indè quinto die in stativa revertitur. Artabazum deinde, geminato honore, quem Darius habuerat, ei remittit domum.

CAPUT X.

Nabarzani Præsidi Hyrcaniæ in Bogoæ gratiam ignoscit. Thalestris Amazonum Regina Alexandrum adit, liberisque conceptis, post 13. dies reddit ad suos.

JAM ad urbem Hyrcaniæ, in qua Regia Darii fuit, ventum erat. Ibi Nabarzanes, accepta fide, occurrit, dona ingentia ferens. Inter quæ Bagoas erat specie singulari spado, atque in ipso flore pueri-

ri-

ritiæ, cui, & Darius fuerat assuetus, & mox Alexander assuevit, ejusque maximè precibus motus, Nabarzani ignovit. Erat, ut suprà dictum est, Hyrcaniæ finitima gens Amazonum, circa Thermodonta amnem, Themiscyre incolentium campos. Reginam habebant Thalestrim, omnibus inter Caucasum montem, & Phasim amnem imperantem. Hæc cupidine visendi Regis accensa, finibus Regni sui excessit. Et cum haud procul abesset, præmissit indicantes, venisse Reginam, adeundi ejus, cognoscendique avidam. Proinùs, facta potestate veniendi, cæteris jussit subsistere, ccc. foeminarum comitatu processit. Atque, ut primùm Rex in conspectu fuit, equo ipsa desiliit, duas lanceas dextra præferens. Vestis non toto Amazonum corpore obducitur. Nam læva pars ad pectus est nuda; cætera inde velantur. Nec tamen sinus vestis, quem nodo colligunt, infra genua descendit. Altera papilla intacta servatur, qua muliebris sexus liberos alant: aduritur dextera, ut arcus faciliùs intendant, & tela vibrent. Interritu vultu Regem Thalesiris intuebatur, habitum ejus haudquaquam rerum famæ parem oculis perlustrans: quippe omnibus Barbaris in corporum majestate veneratio est; magnorumque operum non alios capaces putant, quàm quos eximia specie donare natura dignata est. Cæterum interrogata, num aliquid petere vellet, haud dubitabit fateri, ad communicandos cum Rege liberos se venisse, dignam, ex qua ipse Regni generaret heredes, foeminei sexus se retenturam, marem reddituram patri. Alexander, an cum ipso militare vellet? interrogat: Et illa, causata sine custode Regnum reliquisse, petere perseverabar,

ne

ne si irritam spei pateretur abire. Acrior ad Venerem fœminæ cupido quàm Regis, ut paucos dies subsisteret, pertulit Tredecim dies in obsequium desiderii ejus absumpti sunt. Tum illa Regnum suum, Rex Parthienem petiverunt.

CAPUT XI.

Alexander mutat leges, totusque à se abit in vitia.

(6.) **H**IC verò pallàm cupiditates suas solvit; continentiamque, & moderationem, in altissima quaque fortuna eminentia bona, in superbiam, ac lasciviam vertit. Patrios mores, disciplinamque Macedonum Regum salubriter temperatam, & civilem habitum, velut leviora magnitudine sua ducens, Persicæ Regiæ par Deorum potentiæ fastigium æmulabatur. Jacere humi venerabundos pati cœpit; paullatimque servilibus ministeriis tot victores gentium imbuere; & captivis pares facere expetebat. Itaque purpureum diadema distinctum albo, quale Darius habuerat, capiti circumdedit, vestemque Persicam sumpsit, ne omen quidem veritus, quod à victoris insignibus in devicti transiret habitum. Et ille se quidem Persarum spolia gestare dicebat. Sed cum illis quoque mores induerat; superbiamque habitus animi insolentia sequebatur. Litteras quoque, quas in Europam mitteret, veteris annuli gemma obsignabat: iis, quas in Asiam scriberet, Darii annullus imprimebatur, ut appareret, unum animum duorum non capere fortunam. Amicos verò, & equites, unaque principes militum, aspernantes quidem, sed recusare non ausos, Persicis

cis ornaverant vestibus. Pellices ccc. & lx. totidem, quot Darii fuerant, Regiam implebant, quas spadonum greges, & ipsi muliebria pati assueti, sequebantur. Hæc luxu, & peregrinis infecta moribus, veteres Philippi milites, rudis natio ad voluptates, palàm aversabantur. Totisque castris unus omnium sensus, ac sermo erat, plus amissum victoria, quàm bello quæsitus esse. Tum maximè vincti ipsos, dedique alienis moribus, & externis: tantæ moræ pretium, domos quasi in captivo habitu reversuros: pudere jam sui Regem victis, quàm victoribus similiorem, ex Macedoniæ Imperatore Darii Satrapem factum. Ille non ignarus, & principes amicorum, & exercitum graviter offendi, gratiam liberalitate, donisque recuperare tentabat. Sed, ut opinor, liberis pretium servitutis ingratum est. Igitur, ne in seditionem res verteretur, otium interpellandum erat bello, cujus materia opportunè dabatur.

CAPUT XII.

In Bessum movet castra. Satibarzanem in fidem accipit; eundem mox deficientem mox persequitur. Rumpem expugnat.: Attacacnam occupat; civibus ignoscit.

NAmque Bessus, veste Regia sumpta, Artaxerxem appellari se jusserat; Scythasque, & cæteros Tanais accolæ contrahebat. Hæc Satibarzanes nuntiabat, quem receptum in fidem, regioni, quam antea obtinuerat, præfecit. Et cum grave spoliis, apparatuque luxuriæ agmen vix moveretur, suas primum, deinde totius exercitus sarcinas, exceptis admodum necessariis, conferri jussit in medium.

Pla-

Planities spatiosa erat, in quam vehicula onusta perduxerant. Expectantibus cunctis, quid deinde esset imperatus, jumenta jussit abduci, suisque primum sarcinis face subdita, cæteras incendi præcepit. Flagrabant exurentibus dominis, quæ ut intacta ex urbibus hostium raperent, sæpè flammæ restrinxerant, nullo sanguinis pretium audente deflere, cum Regias opes idem ignis exureret. Brevis deinde oratio mitigavit dolorem, habilesque militiæ, & ad omnia parati, lætabantur sarcinarum potius, quam disciplinæ fecisse jacturam. Igitur Bactrianam regionem petebant. Sed Nicanor Parmenionis filius, subita morte correptus, magno desiderio sui affecerat cunctus. Rex ante omnes moestus cupiebat quidem subsistere, funeri affuturus; sed pœnuria commeatum festinare cogebat. Itaque Philotas cum duobus millibus, & DC. relictus, ut justa fratri persolveret, ipse contendit ad Bessum. Iter facienti litteræ ei afferuntur à finitimis Satraparum; è quibus cognoscit, Bessum quidem hostili animo occurrere cum exercitu; cæterum Satibarzanem, quem Satrapem Ariorum ipse præfecisset, defecisset ab eo. Itaque quamquam Besso imminabat, tamen ad Satibarzanem opprimendum præverti optimum ratus, levem armaturam, & equestres copias educit, totaque nocte strenuè facto itinere, improvisus hosti supervenit. Cujus cognitu adventu, Satibarzanes cum duobus millibus equitem (nec enim plures subito contrahi poterant) Bactra perfugit: cæteri proximos montes occupaverunt. Prærupta rupes erat, qua spectat Occidentem: eadem, qua vergit ad Orientem, leniore sumissa fastigio, multis arboribus obsita,

perennem habet fontem, ex quo largæ aquæ manant. Circuitus ejus triginta & duo stadia comprehendit. In vertice herbidus campus. In hac multitudinem imbellem considerare jubent. Ipsi, quæ rupes erat, arborum truncos, & saxa obmoliuntur. XIII. millia armata erant. In horum obsidionem Cratæro relicto, ipse Satibarzanem sequi festinat; &, quia longius eum abesse cognoverat, ad expugnandos eos, qui edita montium occupaverant, reddit. Ac primò repurgari jubet, quidquid ingredi posset. Deinde, ut occurrebant inviæ cotes, præruptæque rupes, irritus labor videbatur, obstante natura. Ille, ut erat animi semper obluntantis difficultatibus, cùm & progredi arduum, & reverti periculosum esset, versabat se ad omnes cogitationes, aliud, atque aliud (ut solet, ubi prima quæque damnamus) subjiciente animo. Hæsitanti, quòd ratio non potuit, fortuna consilium subministravit. Vehemens Favonius erat, & multam materiam ceciderat miles, aditum per saxa molitus. Hæc vapore torrida inaruerat. Ergo aggerari alias arbores jubet, & igni dari alimenta. Celeriterque stipitibus cumulatis, fastigium montis æquatum est. Tunc undique ignis injectus cuncta comprehendit. Flammam in ora hostium ventus ferebat: fumus ingens velut quadam nube absconderat cælum. Sonabant incendio sylvæ, atque ea quoque, quæ non incenderet miles, concepto igne, proxima quæque adurebant Barbari suppliciorum ultimum, si qua intermoreretur ignis, effugere tentabant. Sed, quæ flamma dederat locum, hostis obstabat. Varia igitur cæde consumpti sunt. Alii in medios ignes, alii in petras præcipitavere se, qui-

quidam manibus hostium se obtulerunt, pauci semiustulati venere in potestatem. Hinc ad Craterum, qui Artacacnam obsidebat, rediit. Ille, omnibus præparatis, Regis expectabat adventum, captæ urbis titulo (sicut par erat) cedens. Igitur Alexander turres admoveri jubet. Ipsoque aspectu territi Barbari, è muris supinas manus tendentes, orare cœperunt, iram in Satibarzanem defectionis auctorem reservaret, supplicibus semet deditibus parceret. Rex, data venia, non obsidionem modò solvit, sed omnia sua incolis reddidit.

CAPUT XIII.

Supplementum accipit. Drancas adit; quorum Prætor Barzaentes ad Indos profugit.

AB hac urbe digresso, supplementum novorum militum occurrit. Zoylus quingentos equites ex Græcia adduxerat, tria millia ex Illyrico Antipater miserat. Thesali equites centum, & triginta cum Philippo erant. Ex Lydia duo millia, & sexcenti, peregrini milites, advenerant: tercenti equites gentis ejusdem sequebantur. Hac manu adjecta, Drancas pervenit. Bellicosa natio est. Satrapes erat Barzaentes, sceleris in Regem suum particeps Besso. Is suppliciorum, quæ meruerat, metu, profugit in Indiam.

CAPUT XIV.

Conjuratio in Alexandrum per Nicomachum, & Ceballinum detegitur. Dymnus seipsum ferro induit.

(7.) **J**AM nonum diem stativa erant, cum externa vi non tutus modò Rex, sed invictus, intestino facinore petebatur. Dymnus modicæ apud Regem auctoritatis, & gratiæ, exoleti, cui Nicomacho erat nomen, amore flagrabat, obsequio uni sibi dediti corporis victus. Is, quod ex vultu quoque perspicui poterat, similis attonito, remotis arbitris, cum juvene secessit in templum, arcana se, & silenda afferre præfatus. Suspensumque expectatione, per mutuam charitatem, & pignora utriusque animi rogat, ut affirmet jure jurando, quæ commisisset, silentio esse tecturum. Et ille ratus, nihil quod etiam cum perjurio detegendum foret, indicaturum, per præsentem Deos jurat. Tum Dymnus aperit, in tertium diem insidias Regi comparatas, seque ejus consilii fortibus viris, & illustribus esse participem. Quibus juvenis auditus, se verò fidem in parricidio dedisse constanter abnuat, nec ulla religione, ut scelus tegat, posse constringi. Dymnus & amore, & metu amens, dextram exoleti complexus, & lacrymans, orare primum, ut particeps consilii, operisque fieret. Si id sustinere non posset, attamen ne proderet se, cujus erga ipsum benevolentia præter alia hoc quoque haberet fortissimum pignus, quot caput suum permisisset fidei adhuc inexpertæ. Ad ultimum aversari scelus perseverantem, metu mortis terret: ab illo capite
con-

conjuratos pulcherrimum facinus inchoaturos, Aliàs deinde effœminatum, & muliebriter timidum, aliàs proditorem amatoris appellans; nunc ingentia promittens, interdumque Regnum quoque, versabat animum tanto facinore procul abhorrentem. Strictum deinde gladium modò illius, modò suo admovens jugulo, supplex idem, & infestus expressit, ut tandem non solùm silentium, sed etiam operam polliceretur. Namque abundè constantis animi, & dignus, qui pudicus esset, nihil ex pristina voluntate mutaverat, sed captum Dymni amore simulabat nihil recusare. Sciscitari deinde pergit, cum quibus tantæ rei societatem inisset. Plurimum referre, quales viri tam memorabili operi admoturi manus essent. Ille & amore, & scelere malè sanus, simul gratias agit, simul gratulatur, quod fortissimis juvenum non dubitasset se jungere, Demetrio corporis custodi, Peuculao, Nicanori. Adjicit his Aphœbetum, Loceum, Dioxenum, Archepolim, & Amyntam. Ab hoc sermone dimissus Nichomachus, ad fratrem (Ceballino erat nomen) quæ acceperat, defert. Placet ipsum subsistere in tabernaculo, ne, si Regiam intrasset, non assuetus adire Regem, conjurati proditos se esse resciscerent. Ipse Ceballinus ante vestibulum regiæ (neque enim proprius aditus ei patebat) consistit, opperiens aliquem ex prima cohorte amicorum, ut introduceretur ad Regem. Fortè, cæteris dimissis, unus Philotas Parmenionis filius, incertum, quam ob causam, substiterat in regia. Huic Ceballinus ore confuso magnæ perturbationis notas præseferens, aperit, quæ ex fratre compererat; & sine cuncta-

tatione nuntiari Regi jubet. Philotas, laudato eo, protinus intrat ad Alexandrum: multoque invicem de aliis rebus consumpto sermone, nihil eorum, quæ ex Ceballino cognoverat, nuntiat. Sub vesperam eum prodeuntem in vestibulo regiæ, excipit juvenis, an mandatum exequutus foret, requirens. Ille non vacasse sermoni suo Regem causatus, discessit. Posterò die Ceballinus venienti in regiam præstò est: intrantemque admonet pridie communicatæ cum ipso rei. Illæ curæ sibi esse respondit; ac ne tum quidem Regi, quæ audierat, aperit. Cœperat Ceballino esse suspectus. Itaque non ultra interpellandum ratus, nobili juveni (Metron erat ei nomen) super armamentarium posito, quod scelus pararetur, indicat. Ille, Ceballino in armamentario abscondito, protinùs Regi corpus fortè curanti, quid ei index detulisset, ostendit. Rex, ad comprehendendum Dymnum missis satellitibus, armamentarium intrat. Ibi Ceballinus gaudio eletus, *Habeo te*, inquit, *incolumen ex impiorum manibus ereptum*. Percontatus deinde Alexander, quæ noscenda erant, ordine cuncta cognoscit. Rursusque institit quærere, quotus dies esset, ex quo Nicomachus ad eum detulisset indicium. Atque illo fatente, jam tertium esse, existimans haud incorrupta fide tantò post deferre, quæ audierat, vinciri eum jussit. Ille clamitare cœpit, eodem temporis momento, quo audisset, ad Philotam detulisse, ab eo percontaretur. Rex item quærens an Philotam adisset, an institisset ei, ut perveniret ad se, perseverante eo affirmare, quæ dixerat, manus ad cœlum tendens, manantibus lacrymis, hanc sibi à charissimo quondam

dam amicorum relatum gratiam querebatur. Inter hæc Dymnus, haud ignarus, quam ob causam accerseretur à Rege, gladio, quo fortè erat cinctus, graviter se vulnerat: occursuque satellitum inhibitus, præfertur in Regiam. Quem intuens Rex, *Quod, inquit, in te Dymne tantum cogitavi nefas, ut tibi Macedonum Regno dignior Philotas me quoque ipso videretur?* Illum jam defecerat vox. Itaque edito gemitu, vultuque à conspectu Regis averso, subinde collapsus extinguitur.

CAPUT XV.

Philotæ accersito, & se de conjurationis suspitione purganti Rex primùm ignoscit: sed amicorum consilio mox comprehendi jubet.

REX, Philota venire in Regiam jusso, Ceballinus, inquit, *ultimum supplicium meritus, si in caput meum præparatas insidias biduo texit, hujus criminis reum Philotam substituit, ad quem protinus indicium detulisse se affirmat. Quo proprio gradu amicitie me contingis, hoc majus est dissimulationis tuæ facinus. Et ego Ceballino magis, quàm Philotæ id convenire fateor. Faventem habes judicem, si quod amitti non oportuit, saltem negari potest. Ad hæc Philotas, haud sanè trepidus, si animus vultu æstimaretur, Ceballinum quidem scorti sermonem ad se detulisse, sed ipsum tam levi auctori nihil credidisse, respondit, veritum, ne jurgium inter amatorem & exoletum non sine risu aliorum detulisset: cùm Dymnus interemerit seipsum, qualiacumque erant, non fuisse reticenda. Complexusque Regem, orare cœpit, ut præteritam vitam*

potius, quam culpam, silentii tamen non facti ullius, intueretur. Haud facillè dixerim, crediderit ne ei Rex, an altius iram suppresserit. Dexteram reconciliatæ gratiæ pignus obtulit, & contemptum magis, quàm celatum indicium esse, videri sibi dixit. (8.) Advocato tamen consilio amicorum, cui tum Philotas adhibitus non est, Nicomachum introduci jubet. Is eadem, quæ detulerat ad Regem, ordine exposuit. Erat Craterus Regi charus in paucis, & eo Philotæ ob æmulationem dignitatis adversus. Neque ignorabat, sæpè Alexandri auribus nimia jactatione virtutis, atque opere gravem fuisse, & ob ea non quidem sceleris, sed contumaciæ tamen suspectum. Non aliam præmendi inimici occasionem aptiorem futuram ratus, odio suo pietatis præferens speciem, *Utinam, inquit, in principio quoque hujus rei nobiscum deliberasses. Suavissemus, si Philotæ velles ignoscere, pateris potius ignorare eum, quantum deberet tibi, quàm usque ad mortis metum adductum cogeres potius de periculo suo, quàm de tuo cogitare beneficio. Ille enim semper insidiari tibi poterit: tu non semper Philotæ poteris ignoscere. Nec est, quòd existimes, eum, qui tantum facinus ausus est, venia posse mutari. Scit eos, qui misericordiam consumpserunt, amplius sperare non posse. At ego, etiamsi ipse vel pœnitentia, vel beneficio tuo victus quiescere velit, patrem ejus Parmenionem, tanti Ducem exercitus, & inveterata apud milites tuos auctoritate, haud multum infra magnitudinis tuæ fastigium positum; scio non æquo animo salutem filii sui debituram tibi. Quædam beneficia odimus. Meruisse mortem, confiteri pudet.*

Su-

Superest, ut mali videri injuriam accepisse, quam vitam. Proinde scio tibi cum illis de salute esse pugnandum. Satis hostium superest, ad quos persequendos ituri sumus. Latus à domesticis hostibus muni. Hos si admoves, nihil metuo ab externo. Hæc Craterus. Nec cæteri dubitabant, quin conjurationis indicium suppressurus non fuisse, nisi auctor, aut particeps. Quem enim pium, & bonæ mentis, non amicum modò, sed ex ultima plebe, auditis, quæ ad eum delata erant, non protinùs ad Regem fuisse cursurum? Nec Ceballini quidem exemplo, qui ex fratre comperta ipsi nuntiasset. Parmenionis filium, Præfectum equitatus, omnium arcanorum Regis arbitrum, simulasse etiam non vacasse sermoni suo Regem, ne index alium internuntium quæreretur. Nicomachum religione quoque Deum adstrictum, conscientiam suam exonerare properasse. Philotam, consumpto per ludum, jocumque pœnè toto die, gravatum esse, pauca verba ad caput Regis pertinentia, tam longo, & forsitan supervacuo inserere sermoni. At enim non credidisset talia deferentibus pueris. Cur igitur extraxisse biduum, tanquam indicio haberet fidem? Dimittendum fuisse Ceballinum, si delationem ejus damnabat. In suo quemque periculum magnum animum habere, cum de salute Regis timeretur, credulos esse debere, vana puerque deferentes admittere. Omnes igitur quæstionem de eo, ut particeps sceleris indicare cogeretur, habendam esse decernunt. Rex admonitos, ut consilium silentio præmerent, dimittit. Pronuntiari deinde iter in posterum diem jubet, ne qua novi initi consilii daretur nota. In-

vi-

vitatus est etiam Philotas ad ultimas ipsius epulas. Et non cœnare modo, sed etiam familiariter colloqui cum eo, quem damnaverat, sustinuit. Secunda deinde vigilia, luminibus extinctis, cum paucis in Regiam coeunt Hephæstion, & Craterus, & Cænon, & Erygius. Hi ex amicis. Ex armigeris autem, Perdiccas, & Leonnatus. Per hos imperatum, ut, qui ad Prætorium excudebant, armati vigilarent. Jam ad omnes aditus dispositi equites, itinera quoque obsideri jussi, ne quis ad Parmenionem, qui tunc Mediæ, magisque copiis præerat, occultos evaderent, Attarras autem cum tercentis armatis intraverat regiam. Huic decem satellites traduntur: quorum singulos deni armigeri sequebantur. Ii ad alios conjuratos comprehendendos distributi sunt. Attarras cum trecentis ad Philotam missus, clausum aditum domus moliebatur, quinquaginta juvenum promptissimis stipatus. Nam cæteros cingere undique domum jusserat, ne occultò aditu Philotas posset elabi. Illum sive securitate animi, sive fatigatione resolutum, somnus oppresserat. Quem Attarras torpentem adhuc occupat. Tandem ei sopore discusso, cum injicerentur catenæ, *Vicit, inquit, bonitatem tuam, Rex, inimicorum meorum acerbitas.* Nec plura loquutum, capite velato, in Regiam abducunt.

CAPUT XVI.

Rex Philotam apud milites conjurationis accusat.

POstero die Rex edixit, ut omnes armati convenirent. Sex millia ferè militum venerant: præterea turba lixarum, calonumque impleverant regiam
Phi-

Philotam armigeri agmine suo tegebant, ne ante conspici posset à vulgo, quàm Rex alloquutus milites esset. De capitalibus rebus vetusto Macedonum modo inquirebat exercitus, in pace erat vulgi: nihil potestas Regum valebat, nisi priùs valuisset auctoritas. Igitur primùm Dymni cadaver infertur, plerisque, quid patrasset, quoque casu extinctus esset, ignaris. (9.) Rex deinde in concionem procedit, vultu præferens dolorem animi. Amicorum quoque mœstitia expectationem haud parvam fecerat. Diu demisso in terram vultu, attento, stupentique similis stetit. Tandem recepto animo: *Penè, inquit, milites, paucorum hominum scelere vobis ereptus sum. Deorum providentia, & misericordia vivo. Conspectusque vester venerabilis coegit, ut vehementiùs parricidis irascerer: quoniam spiritus, immò unus vitæ meæ fructus est, tot fortissimis viris de me optime meritis referre adhuc gratiam posse.* Interrumpit orationem militum gemitus; abortivæque sunt omnibus lacrymæ. Tum Rex. *Quantò, inquit, majorem in animis vestris motum excitabo, cùm tanti sceleris auctores ostendero, quorum mentionem adhuc reformido, & tanquam salvi esse possint, nominibus abstineo? Sed vincenda est memoria pristinae charitatis, & conjuratio impiorum civium detegenda. Quomodò autem tantum nefas sileam? Parmenio illa ætate, tot meis, tot parentis mei meritis devictus, omnium nobis amicorum vetustissimus, ducem tanto sceleri se præbuit. Minister ejus Philotas Peucolaum, & Demetrium, & hunc Dymnum, cujus corpus aspicitis, cæterosque ejusdem amentiae in caput meum subornavit.* Fremi-

tus

tus undique indignantium, querentiumque tota concione obstrepebat, qualis solet esse multitudinis, & maximè militaris, ubi, aut studio agitur, aut ira. Nicomachus deinde, Metron, & Ceballinus producti, quæ quisque detulerat, exponunt. Nullius eorum indicio Philotas particeps sceleris destinabatur. Itaque indignatione pressa, vox indicium silentio excepta est. Tum Rex, *Qualis, inquit, ergo animi vobis videtur, qui hujus rei delatum indicium idipsum suppressit? quod non fuisse vanum, Dymni exitus declarat. Incertam rem deferens, tormenta non timuit. Ceballinus ne momentum quidem temporis distulit exonerare se, ut eò, ubi lavabat, irrumperet. Philotas solus nihil timuit, nihil credidit. O magni animi virum! Iste Regis periculo, cum moneretur, vultum non mutaret? indicem tantæ rei sollicitus non audiret? Subest nimirum silentio facinus, & avida spes Regni præcipitem animum ad ultimum nefas impulit. Pater Mediæ præst: ipse apud multos copiarum Duces meis præpotens viribus, majora, quàm capit, sperat. Orbitas quoque mea, quod sine liberis sum, spernitur. Sed errat Philotas. In vobis liberos, parentes, consanguineos habeo: vobis salvis orbus esse non possum. Epistolam deinde Parmenionis interceptam, quam ad filios Nicanorem, & Philotam scripserat, recitat, haud sanè indicium gravioris consilii præferentem. Namque summa ejus hæc erat. Primum vestri curam agite, deinde vestrorum. Sic enim, quæ destinavimus, efficiemus. Adjecitque Rex, sic esse scriptam, ut, sive ad filios pervenisset, à consociis posset intelligi, sive inter-*

tercepta esset, falleret ignaros. At enim Dymnus, cum cæteros participes sceleris indicaret, Philotam non nominavit. Hoc quidem illius non innocentiae, sed potentiae indicium est, quod sic ab iis timetur etiam, à quibus prodi potest, ut cum de se fateantur, illum tamen callent. Cæterum Philotam ipsius indicat vita. Hic Amyntæ, qui mihi consobrinus fuit, & in Macedonia capiti meo impias comparavit insidias, socium se, & conscium adjunxit. Hic Attalo, quo graviores inimicum non habui, sororem suam in matrimonium dedit. Hic, cum scripsissem ei pro jure tam familiaris usus, atque amicitiae, qualis sors edita esset Jovis Ammonis Oraculo; sustinuit rescribere mihi: se quidem gratulari, quòd in numerum Deorum receptus essem, cæterum misereri eorum, quibus vivendum esset sub eo, qui modum hominis excederet. Hæc sunt etiam animi pridem alienati à me, & invidentis gloriæ meæ, indicia. Quæ equidem, milites, quandiu licuit, in animo meo pressi. Videbar enim mihi partem viscerum meorum abrumpere, si in quos tam magna contuleram, viliores mihi facerem. Sed jam non verba punienda sunt: Linguae temeritas pervenit ad gladios; hos (si mihi creditis) Philotas in me acuit. Si ipsum dimisero, quò me conferam, milites? cui caput meum credam? Equitatu, optimæ exercitus parti, principibus nobilissimæ juventutis, unum præfeci, salutem, spem, victoriam meam fidei ejus, tutelæque commisi: Parem in idem fastigium, in quo me ipsi potuistis, admovi. Mediam, qua nulla opulentior regio est, tot civium, sociorumque millia, imperio ejus, ditio-

ni-

nique subjeci. Unde præsidium petieram, periculum existit. Quam feliciter in acie occidissem, potius hostis præda, quam civis victima? Nunc servatus ex periculis, quæ sola timui, in hæc incidi, quæ timere non debui. Soletis identidem à me, milites, petere, ut saluti meæ parcam. Ipsi mihi præstare potestis, quo suadetis, ut faciam. Ad vestras manus, ad vestra arma confugio. Invitis vobis, salvus esse nolo: volentibus, non possum, nisi vindicor. Tum Philotam, religatis post tergum manibus, obsoleto amiculo velatum jussit induci.

CAPUT XVII.

Miles aspectu Philotæ vincti ad commiserationem motus, ab Amynta, & Cænon ad indignationem inflammatur.

FAcilè apparebat, motos esse tam miserabili habitu, non sine invidia paullò ante conspecti. Ducem equitatus pridie viderant, sciebant Regis interfuisse convivio; repente non rerum modò, sed etiam damnatum, imò vinctum intuebantur. Subibat animos Parmenionis quoque tanti Ducis, tam clari civis fortuna, qui modò duobus filiis Hectore, & Nicanore orbatus, cum eo, quem reliquum calamitas fecerat, absens diceret causam. Itaque Amyntas Regis Prætor, inclinantem ad misericordiam concionem, rursùs aspera in Philotam oratione commovit. *Proditos eos esse Barbaris: neminem ad conjugem suam, neminem in patriam, & ad parentes fuisse redditurum: vel ut truncum corpus, dempto capite sine spiritu, sine nomine, in aliena terra ludibrium hostis futuros.*
Haud-

Haudquaquam pro re ipsius Amynthæ oratio grata Regi fuit, quòd conjugum, quòd patriæ admonitos, pigriores ad cætera munia exequenda fecisset. Tunc Cænon, quamquam Philotæ sororem matrimonio secum conjunxerat, tamen acrius, quàm quisquam, id Philotam inuestus est, parricidam esse Regis, patriæ, exercitus clamitans; saxumque, quòd fortè ante pedes jacebat, arripuit, emissurus in eum, ut plerique credidere, tormentis substrahere cupiens. Sed Rex manum ejus inhibuit, dicendæ priùs causæ debere fieri potestatem, nec aliter judicari passurum se affirmans.

CAPUT XVIII.

Philotas primum metu exanimatus, mox recepto animo causam suam tum luculenter egit, Regisque argumenta diluit, ut quæstionem plane ambiguam fecerit.

TUM dicere rursus permissus Philotas sive conscientia sceleris, sive periculi magnitudine amens; & attonitus, non attolere oculos, non hiscere audebat. Lacrymis deinde manantibus, linquente animo, in eum, à quo tenebatur, incucuit. Absternensque amiculo ejus oculis, paulatim recipiens spiritum, ac vocem, dicturus videbatur. Jamque Rex, intuens eum, *Macedones*, inquit, *de te judicaturi sunt; quæro, an patrio sermone sis apud eos usus*: Tum Philotase *Præter Macedones*, inquit, *plerique adsunt, quos facilius, quæ dicam, percepturos arbitror, si eadem linguæ fuero usus, qua tu egisti, non ob aliud,*
cre-

credo, quam ut oratio tua intelligi posset à pluribus, Tunc Rex: Et quid videtis odio etiam sermonis patrii Philotas teneri? solus quippe fastidit eum dicere. Sed dicat sanè, ut cumque cordi est, dum meminertis, æquè illum à nostro amore, atque sermone abhorrere. Atque ita concione excessit. (10.) Tum Philotas, Verba, inquit, innocentì reperire facile est, modum verborum misero tenere difficile. Itaque inter optimam conscientiam, & iniquissimam fortunam destitutus, ignoro, quomodo & animo meo, & tempori, paream. Abest quidem optimus causæ meæ iudex; qui cur me ipse audire noluerit, non me herculè excogito, cum illi utique, cognita causa, tam damnare me liceat, quam absolvere: non cognita verò, liberari ab absente non possum, qui à præsente damnatus sum. Sed quamquam vincti hominis non supervacua solum, sed etiam invisæ defensio est, qua iudicem non docere videtur, sed urguere; tamen, utcumque licet dicere, memet ipse non deseram, nec committam, ut damnatus etiam mea sententia videar. Equidem, cujus criminis reus sim, non video. Inter conjuratos nemo me nominat. De me Nicomachus nihil dixit. Ceballinus plus, quàm audierat, scire non potuit. Atqui conjurationis caput me fuisse credit Rex. Potuit ergo Dymnus eum præterire, quem sequebatur? præsertim cùm quærenti socios vel falsò fuerim nominandus, quò faciliùs, qui tentabatur, posse impelli. Non enim detecto facinore nomen meum præteriit, ut posset videri socio pepercisse. Nicomachus, quem taciturnum arcana de semetipso credebatur, confessus, aliis nominatis, me unum subtraherebat. Quæso, commilitones, si Ceballinus non adisset, nihil me de conjuratis sci-

scire voluisset, hodie dicerem causam, nullo me nominante? Dymnus sanè & vivat adhuc, ut velit mihi parcere: quid cæteri, qui de se confitebuntur? me videlicet subtrahent? Maligna calamitas, & verè noxiâ, cum quis suo supplicio acquiescit, pro alio cruciatus. Tot conscii ne in equuleum quidem impositi verum fatebuntur? Atqui nemo parcit morituro, nec cuiquam moriturus, ut opinor. Ad verum crimen, & ad unum revertendum mihi est. Cur rem deletam ad te tacuisti? cur tam securus audisti? Hoc quaecumque est, confesso mihi, ubicumque es, Alexander, remisisti. Dexteram tuam amplexus, reconciliati pignus animi, convivio quoque interfui. Si credidisti mihi, absolutus sum; si pepercisti, dimissus. Vel iudicium tuum serva. Quid hac proxima nocte, qua digressus sum à mensa tua, feci? quod novum facinus delatum ad te mutavit animum tuum? Gravi sopore acquiescebam, cum me malis indormientem meis, inimici vinciendo excitarunt. Unde & parricidæ, & proditori tam alti quies somni? Scelerati conscientia obst repenti cum dormire non possint, agitant eos furie, non consummato modò, sed & cogitato parricidio. At mihi securitatem primùm innocentia mea, deinde dextera tua obtulerat. Non timui, ne plus alienæ crudelitati apud te liceret, quàm clementiæ tuæ. Sed, ne te mihi credidisse pœniteat, res ad me deferrebatur à puero, qui non testem, non pignus indicii exhibere poterat, impleturus omnes metu, si cœpisset audiri. Amatoris, & scorti jurgio interponi aures meas credidi infelix; & fidem ejus suspectum habui, quòd non ipse deferret, sed

P

fra-

fratrem potius subornaret. Timui, ne negaret mandasse se Ceballino, & ego viderer multis amicorum Regis fuisse periculi causa. Sic quoque cum læserim neminem, inveni, qui mallet perire me, quam incolumen esse. Quid inimicitiarum creditis excepturum fuisse, si insontes lacessissem? At enim Dymnus se occidit. Num igitur facturum eum divinare potui? Minime. Ita quod solum indicio fidem fecit, id me, cum à Ceballino interpellatus sum, movere non potuit. At herculè, si conscius Dymno tanti sceleris fuisset, bi-duo illo proditos esse nos, dissimulare non debui. Ceballinus ipse tolli de medio nullo negotio potuit. Denique post delatum indicium, quo periturus eram, cubiculum Regis solus intravi, ferro quidem cinctus. Cur distuli facinus? An sine Dymno non sum ausus? Ille igitur princeps conjurationis fuit. Sub illius umbra Philotas latebam, qui Regnum Macedonum affecto. Ecquis è vobis corruptus est donis? quem Ducem, quem Præfectum impensius colui? Mihi quidem obijcitur, quod societatem patrii sermonis asperner, quod Macedonum mores fastidiam. Sic ego Imperio, quod dedignor, immineo? Jam pridem natus ille sermo commercio aliarum gentium exolevit: tam victoribus, quam victis peregrina lingua discenda est. Non me herculè ista me magis lædunt, quam quod Amyntas Perdiccæ filius insidiatus est Regi. Cum quo quod amicitia fuerit mihi, non recuso defendere, si fratrem Regis non oportuit diligi à nobis. Sin autem in illo fortunæ gradu positum etiam venerari necesse erat, utrum quæso, quod non divinavi, reus sum? An impiorum amicis in-

son-

sontibus quoque moriendum est? Quod si æquum est, cur tandiu vivo? Si injustum, cur nunc demùm occidor? At enim scripsi, misereri me eorum, quibus vivendum esset sub eo, qui se Jovis filium crederet. Fides amicitiae, veri consilii periculosa libertas, vos me decepistis: vos, quæ sentiebam, ne reticerem, impulistis. Scripsisse me hoc fateor Regi, non de Rege. Non enim faciebam invidiam, sed pro eo timebam. Dignior mihi Alexander videbatur, qui Jovis stirpem tacitus agnosceret, quàm qui prædicatione jactaret. Sed quoniam Oraculi fides certa est, sit Deus causæ meæ testis. Retinete me in vinculis, dum consulitur Hammon in arcanum, & occultum scelus. Interim, qui Regem nostrum dignatus est filium, neminem eorum, qui stirpi suæ insidiati sunt, latere patietur. Si certiora Oraculis creditis esse tormenta, se hanc quidem exhibenda veritatis fidem deprecor. Solent rei capitis adhibere vobis parentes. Duos fratres ego nuper amisi; patrem nec ostendere possum, nec invocare audeo, cum & ipse tanti criminis reus sit. Parum est enim tot modò liberorum parentem, in unico filio acquiescentem, eo quoque orbari, ni ipse in rogam meum imponitur. Ergo, charrissime pater, & propter me morieris, & mecum. Ego tibi vitam adimo, ego senectutem tuam extinguo. Quid enim me procreabas infelicem adversantibus Diis? An, ut hos ex me fructus perciperes, qui te manent? Nescio, adolententia mea miserior sit, an senectus tua. Ego in ipso robore ætatis eripior: tibi carnifex spiritum adimet, quem, si fortuna expectare voluisset, natura reposcebat. Admonuit me patris mei mentio, quàm timidè, & cunctanter, quæ Ceballinus detulerat ad me, indicare debuerim, Parmenio enim, cum audisset venenum à Phi-

lippo medico Regi parari, deterrere cum voluit epistola scripta, quò minùs medicamentum biberet, quod medicus dare constituerat, Num creditum est patri meo? num ullam auctoritatem ejus littera habuerunt? Ego ipse, quoties, quæ audieram, detuli, cum ludibrio credulitatis repulsus sum. Si, & cùm indicamus, invisi, & cum tacemus, suspecti sumus; quid facere nos oportet? Cùmque unus è circumstantium turba exclamasset: Benemeritis non insidiari, Philotas Rectè, inquit, quisquis es, dicis. Itaque, si insidiatum sum, pœnam non deprecor, & finem facio dicendi, quoniam ultima verba gravia sunt auribus vestris. Abducitur deinde ab iis, qui custodiebant eum.

CAPUT XIX.

Oratio Belonis ducis in Philotam, qui vitam ejus, & delicias, superbiam, & contemptum aliorum ostendit; totamque concionem jam quietam, & hærentem in illum accendit.

(II.) **E**Rat inter Duces manu strenuus Belon quidam, pacis artium, & civilis habitus rudis, vetus miles, ab humili ordine ad eum gradum, in quo tunc erat, promotus, qui, tacentibus cæteris stolidi audacia ferox, admonere eos cæpit, quoties, suis quisque diversoriis, quæ occupassent, deturbatus esset, ut purgamenta servorum Philotæ reciperentur eò, unde commilitones expulisset. Auro, argentoque vehicula ejus onusta totis vicis stetisse: ac ne in vicinia quidem diversorii quemquam commilitonum receptum esse, sed per dispositos, quos
ad

ad somnum habebat, omnes procul relegatos, ne fremitu ullo murmurantium inter se silentio veriùs, quàm somno excitaretur. Ludibrio ei fuisse rusticos homines, Phrygasque, & Paphlagonas appellatos, qui non erubesceret, Macedo natus, homines linguæ suæ per interpretem audiri. Cur Hammonem consuli vellet? Eundem Jovis arguisse mendacium Alexandrum filium agnoscentis, scilicet veritum, ne invidiosum esset, quod Dii offerrent. Cum insidiaretur capiti Regis, & amici, non consulisse eum Jovem. Nunc ad Oraculum mittere, dùm pater ejus sollicitetur, qui præsit in Media; & pecunia, cujus custodia commissa sit, perditos homines ad societatem sceleris impellat. Ipsos missuros ad Oraculum, non qui Jovem interrogent, quod ex Rege cognoverint, sed qui gratias agant, qui vota pro incolumitate Regis oprimi persolvant. Tum verò universa concio accensa est, & à corporis custodibus initium factum, clamantibus, discerpendum esse parricidam manibus eorum. Id quidem Philotas, qui graviora supplicia merueret, haud sanè iniquo animo audiebat.

CAPUT XX.

Philotas torquetur, scelus fatetur, cum conjuratis saxis obruitur.

REX in concionem reversus, sive ut in custodia quoque torqueretur, sive ut diligentius cuncta cognosceret, concilium in posterum diem distulit. Quamquàm in vesperam inclinabat dies, tamen

amicos convocari jubet. Et cæteris quidem placebat, Macedonum more obrui saxis: Hephæstion autem, & Craterus, & Cœnus tormentis veritatem experimendam esse dixerunt. Et illi quoque, qui aliud suaserant, in horum sententiam transeunt. Concilio ergo dimisso, Hephæstion cum Cratero, & Cœno ad quæstionem de Philota habendam consurgunt. Rex, Cratero accersito, & sermone habito, cujus summa non edita est, in intimam diversorii partem secessit, & remotis arbitris, in multam noctem quæstionis expectavit eventum. Tortores in conspectu Philotæ omnia crudelitatis tormenta proponunt. Et ille ultrò, *Quid cessatis*, inquit, *Reges inimicum, interfectum, confitentem occidere? Quid quæstione opus est? Cogitavi, volui.* Craterus exigere, ut quæ confiteretur, in tormentis quoque diceret. Dum corripitur, dum obligantur oculi, dum vestis exuitur, gentium jura, Deos patrios nequicquam apud surdas aures invocabat. Per ultimos deinde cruciatus, utpotè damnatus, & inimicis in gratiam Regis torquentibus, laceratur. Ac primo quamquam hinc ignis, illinc verbera jam non ad quæstionem, sed ad pœnam ingerebantur, non vocem modo, sed etiam gemitus habuit in potestate. Sed postquam intumescens corpus ulceribus, flagellorum ictus nudis ossibus incussos ferre non poterat; si tormentis adhibituri modum essent, dicturum se, quæ scire expeterent, pollicetur. Sed finem quæstioni fore, jurare eos, per Alexandri salutem volebat, removerique tortores. Et utroque impetrato, Cratero inquit: *Dic, quid me vellis dicere.* Illo indignante, ludificari eum rursusque revocante tortores, tempus petere cæpit, dum

dum reciperet spiritum, cuncta, quæ sciret, indicaturus. Interim equites, nobilissimus quisque, & ii maximè, qui Parmenionem propinqua cognatione contingebant, posteaquam Philotam torqueri fama vulgaverat, legem Macedonum veriti, quæ cautum erat, ut propinqui eorum, qui Regi insidiati erant, cum ipsis necarentur, alii se interficiunt, alii in devios montes, vastasque solitudines fugiunt, ingenti per tota castra terrore diffuso, donec Rex tumultu cognito, legem se supplicii conjunctis sontium remittere edixit. Philotas vero ne, an mendatio liberare se à cruciatu voluerit, anceps conjectura est; quoniam, & vera confessis, & falsa dicentibus, idem doloris finibus ostenditur. Cæterum, Pater, inquit, meus Hegelochus quam familiariter usus sit, non ignoratis. Illum dico Hegelochum qui in acie cecidit. Ille omnium malorum nobis causa fuit. Nam, cum primùm Jovis filium se salutare jussit Rex, id indigne ferens ille. Hunc igitur Regem agnoscimus, inquit, qui Philippum dedignatur patrem? Actum est de nobis, si ista perpeti possumus. Non homines solum, sed etiam Deos despicit, qui postulat Deos credi. Amisimus Alexandrum, amisimus Regem, incidimus in superbiam, nec Diis, quibus se exequat, nec hominibus, quibus se eximit, tolerabilem. Nostro ne sanguine Deum facimus, qui nos fastidiat? qui gravetur mortalium adire concilium? Credite mihi, & nos, si viri sumus, à Diis adoptabimur. Quis proavum ejus Alexandrum, quis deinde Archelaum, quis Perdiccam occisos ultus est? Hic quidem interfectori-
bus patris ignovit. Hæc Hegelochus dixit super cœnam. Et postero die prima luce à patre accersor.

Tristis erat, & me mœstum videbat. Audieramus enim, quæ solitudinem incuterent. Itaque, ut experiremur, utrumne vino gravatus effudisset illa, an altiore concepta consilio accersiri eum placuit, ac venire. Eodemque sermone ultro repetito, adjecit, se, sive auderemus duces esse, proximas à nobis partes vindicaturum, sive deesset animus, consilium silentio esse tecturum. Parmenioni, vivo adhuc Dario, intempestiva res videbatur. Non enim sibi, sed hosti esse occisuros Alexandrum: Dario verò sublato, præmium Regis occisi Asiam, & totum Orientem interfectoris esse cessurum. Approbatoque consilio, in hæc fides data est, & accepta. Quod ad Dymnum pertinet, nihil scio. Et hæc confessus, intelligo, non prodesse mihi, quòd prorsus sceleris expers sum. Illi rursus, tormentis admotis, cum ipsi quoque hasti, os, oculosque ejus everberarent, ut hoc quoque crimen confiteretur, expressere. Exigentibus deinde, ut ordinem cogitati sceleris exponeret, cum diu Bactra retentura Regem viderentur, timuisse respondit, ne Pater LXX. natus annos, tanti exercitus dux, tantæ pecuniæ custos, interim extingueretur, ipsique spoliato tantis viribus, occidendi Regis causa non esset. Festinasse ergo se, dum præmium haberet in manibus. Representasse consilium, cujus patrem fuisse authorem si crederent, tormenta, quamquam tolerare non posset, tamen non recusare. Illi colloquuti, satis quæsitum videri, ad Regem revertuntur, qui postero die, &, quæ confessus erat Philotas, recitari, & ipsum, quia ingredi non poterat, jussit afferri. Omnia agnoscente eodem, Demetrius, qui proximi sceleris particeps esse arguebatur.

batur, producitur, multa affirmatione, animique pariter constantia, & vultu abnuens, quidquam sibi in Regem cogitatum esse. Tormenta etiam deposcebat in semetipsum. Cum Philotas circumlatis oculis, incideret in Calim quendam haud procul stantem, proprius eum jussit accedere. Illo perturbato, & recusanti transire ad eum, *Patieris*, inquit, *Demetrium mentiri, rursusque me excruciar?* Calin vox, sanguisque defecerant. Et Macedones Philotam inquinare innoxios velle suspicabantur, quia nec à Nicomacho, nec ab ipso Philota, cum torqueretur, nominatus esse adolescens. Qui ut Præfectos Regis circumstantes se vidit, Demetrium, & semetipsum id facinus cogitasse confessus est. Omnes ergo à Nicomacho nominatos, more patrio, dato signo, saxis obruerunt. Magno non modo salutis, sed etiam vitæ periculo liberatus erat Alexander; quippe Parmenio, & Philotas Principes amicorum, nisi palam sontes, sine indignatione totius exercitus non potuissent damnari. Itaque anceps quæstio fuit. Dum inficiatus est facinus, crudeliter torqueri videbatur, post confessionem Philotas ne amicorum quidem misericordiam meruit.

LIBER VII.

SYNOPSIS.

Incestem Alexander majestatis damnat : Amin-
tam , & Symam , ac Palemonem fratres suspectos
absolvit : Parmenionem per Polydamanta occidit.
Alios , atque alios populos bello domat. Caucasum su-
perat. Bessum tyrannum dolo captum Oxatri necan-
dum tradit. Branchidarum urbem funditus evertit.
Ad Tonam , ut putatur , accedit , Alexandriam ibi
condit. Scythis bellum facere cogitat. Menedemus
eum suis copiis ceditur. Scytharum legatus perorat
Alexandrum , qui trajecto flumine Scythas vincit ;
victis parcit. Sagæ deduntur. Sogdiani juvenes victi
triumphant ; supplicio liberantur. Bessus mactatur.
Petra expugnatur. Arimazes in crucem agitur.

CAPUT I.

*Serò Macedones desiderant , quem occiderant. Fiunt
alii rei : partim damnantur , partim absolvuntur.*

Philotam , sicut recentibus sceleris ejus vestigiis,
jure affectum supplicio censuerant milites , ita , pos-
teaquam desierat esse , quem odissent , invidia in
misericordiam vertitur. Moverat , & claritas juvenis ,
& patris ejus senectus , atque orbitas. Primus Asiam
aparuerat Regi. Omnium periculorum ejus particeps ,
semper alterum in acie eorum defenderat : Philippo
quo-

quoque ante omnes amicos, & ipsi Alexandro tam fidus, ut occidendi Attalum non alio ministro uti mallet. Horum cogitatio subibat exercitum. Seditiosæque voces referebantur ad Regem, queis ille haud sanè motus, satisque prudens: otii vitia negotio discuti, edixit, ut omnes in vestibulo Regiæ præstò afforent; quos ubi frequentes adesse cognovit, in concionem processit. Haud dubiè ex composito Apharias postulare cœpit, ut Lyncestes Alexander, qui multò ante, quàm Philotas, Regem voluisset occidere, exhiberetur; à duobus indicibus (sicut supra diximus) delatus, tertium jam annum custodiebatur in vinculis. Eundem in Philippi quoque cædem conjurasse cum Pausania, pro comperito fuit; sed, quia primus Alexandrum Regem salutaverat, supplicio magis, quam crimini fuerat exemptus. Tum quoque Antipatri soceri ejus preces justam Regis iram morabantur. Cæterùm recrudit soporatus dolor: quippe veteris periculi memoriam præsentis cura renovabat. Igitur Alexander ex custodia educitur; jussusque dicere, quamquàm toto triennio meditatus erat defensionem, tamen hæsitans, & trepidus, pauca ex iis, quæ composuerat, protulit; ad ultimum non memoria solum, sed etiam mens eum destituit. Nulli erat dubium, quin trepidatio conscientiæ judicium esset, non memoriæ vitium. Itaque ex iis, qui proximè astiterant, oblustantem adhuc oblivioni, lanceis confoderunt; cujus corpore sublato, Rex introduci jussit Amyntam, & Symam. Polemon verò minimus ex fratribus, cùm Philotam torqueri comperisset, profugerat. Omnium Philotæ amicorum hi charissimi fuerant, ad magna, & honorata mi-

ministeria illius maximè suffragatione producti; memineratque Rex summo studio ab eo conciliatos sibi. Nec dubitabat hujus quoque ultimi consilii fuisse participes. Igitur olim esset sibi suspectos matris suæ litteris, quibus esset admonitus, ut ab his salutem suam tueretur. Cæterùm se invitum deteriora credentem, nunc manifestis indiciis victum jussisse vinciri. Nam pridie, quam detegere-tur Philotæ scelus, quin in secreto cum ipso fuissent, non posse dubitari. Fratrem verò, qui profugerit, cùm Philotas torqueretur, aperuisse fugæ causam. Nuper præter consuetudinem, officii specie, amotis longius cæteris, admovisse semetipsos lateri suo, nulla probabili causa. Seque mirantem, quòd non vice sua tali fungerentur officio, & ipsa trepidatione eorum perterritum, strenuè ad armigeros, qui proximè sequebantur, recesisse. Ad hoc accedere, quòd cùm Antiphanes scribe equitum Amyntæ denuntiasset pridie, quàm Philotæ scelus deprehensum esset, ut ex suis equis, more solito, daret iis, qui amisissent suos, superbè respondisse, nisi incepto desisteret, brevi sciturum, quis ipse esset. Jam linguæ violentiam, temeritatemque verborum, quæ in semetipsum jacularentur, nihil aliud esse, quàm scelesti animi indicem, ac testem: quæ si vera essent, idem meruisse eos, quod Philotam, si falsa, exigere ipsum ut refellant. Productus deinde Antiphanes de equis non traditis, & adjectis etiam superbè minis indicat. Actum Amyntas, facta dicendi potestate, *Si nihil, inquit, interest Regis, peto, ut, dum dico, vinculis liberer.* Rex solvi utrumque jubet; desideranti-que Amyntæ, ut habitus quoque redderetur, ar-
mi-

migeri lanceam dari jussit : quam ut læva comprehendit, evitato eo loco, in quo Alexandri corpus paulò ante jacuerat, *Qualiscumque*, inquit, *exitus nos manet, Rex, confitemur, prosperum tibi debituros, tristiores fortunæ imputaturos. Sine præjudicio dicimus causam, liberis corporibus, animisque: habitum etiam, in quo te comitari solemus, reddidisti. Causam non possumus, fortunam timere desinemus. Te, quæso, permittas mihi id primùm defendere, quod à te ultimum objectum est. Nos, Rex, sermonis adversus majestatem tuam habiti nullius conscii sumus nobis. Dicerem, jam pridem vicisse te invidiam, nisi periculum esset, ne alia malignè dicta crederes blanda oratione purgari. Cæterùm etiamsi militis tui, vel in agmine deficientis, & fatigati, vel in acie periclitantis, vel in tabernaculo ægri, & vulnera curantis, aliqua vox asperior esset accepta, merueramus fortibus factis, ut malles ea tempori nostro imputare, quàm animo. Cùm quid accidit tristius, omenes rei sunt. Corporibus nostris, quæ utique non odimus, infestas admovemus manus : parentes, liberis si occurrant, & ingrati, & invisus sunt. Contra, cùm donis honoramur, cùm præmiis onusti revertimur, quis ferre non potest? quis illam animorum alacritatem continere? Militantium nec indignatio, nec lætitia moderata est. Ad omnes affectus impetu rapimur, vituperamus, laudamus, miseremur, irascimur. Utcumque præsens movet affectio; modò Indiam adire, & Oceanum libet; modò conjugum, & liberorum, patriæque memoria occurrit. Sed has cogitationes, has inter se colloquentium voces, signum tuba datum finit. In suos ordines quisque currimus:*

mus: & quidquid irarum in tabernaculo conceptum est, in hostium effunditur capata. Utinam Philotas quoque intra verba peccasset. Proinde ad id revertar, propter quod rei sumus. Amicitiam, quæ nobis cum Philota fuit, adeò non inficior, ut expetisse quoque nos, magnosque ex ea fructus percepisse confitear. An verò Parmenionis, quem tibi proximum esse voluisti, filium, omnes pænè amicos tuos dignatione vincentem, cultum à nobis esse miraris? Tu herculè, (si verum audire vis) Rex, hujus nobis periculi causa es. Quis enim alius effecit, ut ad Philotam decurrerent, qui placere vellent tibi? Ab illo traditi, ad hunc gradum amicitiae tuæ ascendimus. Is apud te fuit, cujus gratiam expectere, & iram timere possemus. An non propemodum in tua verba, tui omnes, te præeunte, juravimus, eosdem nos inimicos, amicosque habituros esse, quos tu haberes? Hoc sacramento pietatis obstricti adversarentur scilicet, quem tu omnibus præferebat; Igitur, si hoc crimen est, tu paucos innocentes habes, immò herculè neminem. Omnes enim Philotæ amici esse voluerunt; sed totidem, quot volebant, esse non poterant. Ita si à consciis amicos non dividis, nec ab amicis quidem separabis illos, qui idem esse voluerunt. Quod igitur conscientiae affertur indicium? ut opinor, quia pridie familiariter, & sine arbitris loquutus est nobiscum. At ego purgare non possem, si pridie quidquam ex veteri vita, ac more mutassem. Nunc verò, si, ut omnibus, diebus, illo quoque, qui suspectus est, facimus, consuetudo diluet crimen. Sed equos Antiphani non dedimus: &

pri-

*pridiè, quàm Philotas detectus est hæc mihi cum Antiphane res erat. Qui si nos suspectos facere vult, quòd illo die equos non dedimus, semetipsum, quòd eos desideravit, purgare non poterit. Anceps enim crimen est inter retinentem, & exigentem, nisi quòd melior est causa suum non tradentis, quàm poscentis alienum. Ceterùm, Rex, equos decem habui, è quæis Antiphanes octo jam distribuera*t* iis, qui amiserant suos. Omnino duos ipse habebam; quos cum vellet abducere homo superbissimus, certe iniquissimus, nisi pedes militare vellem, retinere cogebar. Nec inficias eo, liberi hominis animo loquutum esse me cum ignavissimo, & hoc unum militiæ suæ usurpante, ut alienos equos pugnaturis distribuat. Huc enim malorum ventum est, ut verba mea eodem tempore, & Alexandro excuse*m*, & Antiphani. At herculè mater de nobis inimicis tibi scripsit. Utinam prudentiùs esset sollicita pro filio, & non inanes quoque species anxio animo figuraret. Quare enim non adscribit metus sui causam? Denique non ostendit authorem, quo facto, dictove nostro mota, tam trepidas tibi litteras scripsit. O miseram conditionem meam, cui forsitan non periculosius est tacere, quàm dicere! Sed utcumque cessura res est, malo tibi defensionem meam displicere, quàm causam. Agnosces autem, quæ dicturus sum: quippe meministi, cum me ad perducendos ex Macedonia milites mitteres, dixisse te, multos integros juvenes in domo tua matris abscondi. Præcepisti igitur mihi, ne quem præter te intuerer, sed detrectantes militiam perducerem ad te. Quod equidem feci, & liberiùs, quàm expediebat mihi, exequutus sum imperium tuum. Gorgiam, & Hecatæum, & Gorgatam,*
quo-

quorum bona opera uteris, inde perduxisti. Quid igitur iniquius est, quàm me, qui, si tibi non paruissem, jure daturus fui pœnas, nunc perire, quia parui? Neque enim ulla alia matri tuæ persequendi nos causa est, quàm quòd utilitatem tuam muliebri præposuimus gratiæ. Sex millia Macedonum peditum, & DC. equitum adduxi, quorum pars sequutura me non erat, si militiam detrectantibus indulgere voluissem. Sequitur ergo, ut, quia illa propter hanc causam irascitur nobis, ut mitiges matrem, qui iræ ejus nos obtulisti. (2.) Dum hæc Amyntas agit, fortè supervenerunt, qui fratrem ejus Polemonem, de quo antè dictum, fugientem consequuti, vinctum reducebant. Infesta concio vix inhiberi potuit, quin protinùs suo more saxa in eum jaceret. Atque ille sanè interritus, *Nihil*, inquit, *pro me deprecor, modò ne fratrum innocentiae fuga imputetur mea. Hæc si defendi non potest, meum crimen sit. Horum ob id ipsum melior est causa quod ego, qui profugi, suspectus sum.* Hæc eloquuto universa conscio assensa est. Lacrymæ deinde omnibus manare cœperunt, adeò in contrarium repentè mutatis, ut solùm pro eo esset, quod maximè læserat. Juvenis erat primo ætatis flore pubescens, quem inter equites tormentis Philotæ conturbatos alienus terror abstulerat. Desertum eum à comitibus, & hæsitantem inter revertendi, fugiendique consilium, qui sequuti erant, occupaverunt. Is tum flere cœpit, & eos suum converberare, mæstus non ob suam vicem, sed propter ipsum periclitantium fratrum. Moveratque jam Regem, non concionem modò, sed unus erat implacabilis frater, qui terribili vultu intuens eum, *Tum*, ait,

aît, *demens lacrimare debueras, cum equo calcaria subderes, fratrum desertor, & desertorum comes. Miser, quò, & unde fugiebas? Effecisti, ut reus capitis accusatoris uterer verbis. Ille peccasse se, sed gravius in fratres, quàm in semetipsum, fatebatur. Tum verò neque lacrymis, neque acclamationibus, quibus, studia sua multitudo proficitur, temperaverunt. Una vox erat pari emissâ consensu, ut insonantibus, & fortibus viris parceret. Amici quoque, data misericordiæ occasione, consurgunt, flentesque Regem deprecantur. Ille, silentio factus: Et ipse, inquit, Amyntam mea sententia, fratresque ejus absolvo. Vos autem juvenes malo beneficii mei oblivisci, quam periculi vestri meminisse. Ea fide redite in gratiam mecum, qua ipse vobiscum revertor. Nisi, quæ delata essent, excussissem, valdè dissimulatio mea suspecta esse potuisset. Sed satius est purgatos esse, quàm suspectos. Cogitate, neminem absolvi posse, nisi qui dixerit causam. Tu, Amynta, ignosce fratri tuo: erit hoc simpliciter etiam mihi reconciliati animi tui pignus.*

CAPUT II.

Polydamas mittitur ad occidendum Parmenionem. Tumultus à cæde compositus. Parmenionis studiosi separantur.

Concione deinde demissa, Polydamanta vocari jubet. Longè acceptissimus Parmenioni erat, proximus lateri in acie stare solitus. Et quamquàm

Q

cons-

conscientia fretus in Regiam venerat, tamen, ut jussus est fratres suos exhibere admodum juvenes, & Regi ignotos ob ætatem, fiducia in sollicitudinem versa, trepidare cœpit, sæpius, quæ nocere possent, quàm quibus eluderetur, reputans. Jam armigeri, quibus imperatum erat, produxerant eos, cum exanguem metu Polydamanta proprius accedere jubet. Submotisque omnibus, *Scelere*, inquit, *Parmenionis omnes pariter appetiti sumus, maximè ego, ac tu, quos amicitie specie fefellit. Ad quem persequendum, puniendumque (vide, quantum fidei tuæ credam) te ministro uti statui. Obsides, dum hoc peragis, erunt fratres tui. Proficiscere in Mediam, & ad Præfektos meos litteras scriptas manu mea perfer. Velocitate opus est, qua celeritatem famæ antecedas. Noctu pervenire illuc te volo: postero die, quæ scripta erunt, exequi. Ad Parmenionem quoque epistolas feres, unam à me, alteram Philotæ nomine scriptam. Signum annuli ejus in mea potestate est. Si pater credet à filio impressum, cum te viderit, nihil metuet.* Polydamas tanto liberatus metu impensius etiam, quàm exigebatur, promittit operam. Collaudatusque, & præmiis oneratus, deposita veste, quam habebat, Arabica induitur. Duo Arabes, quorum interim conjuges, ac liberi; vinculum fidei obsides apud Regem erant, dati comites. Per deserta etiam ob siccitatem loca camelis, undecima die, quò destinaverat pervenit. Et priusquam ipsius nuntiaretur adventus, rursus Polydamas vestem Macedonicam sumit, & in tabernaculum Cleandri (Prætor hic Regius erat) quarta vigi-

gilia pervenit. Redditis deinde litteris, constituerunt prima luce ad Parmenionem coire. Namque cæteri quoque, quibus litteras Regis attulerat, ad eum venturi erant. Jam Parmenioni Polidamanta venisse nuntiatum erat, qui dum lætatur adventu amici, simulque noscendi, quæ Rex ageret, avidus (quippe longo intervallo nullam ob eo epistolam acceperat) Polydamanta requiri jubet. Diversoria regionis illius magnos recessus habent, amœnosque nemoribus manu consitis. Ea præcipuè Regum, Satraparumque voluptas erat. Spatiabatur in nemore Parmenion, medius inter duces, quibus erat imperatum litteris Regis, ut occiderent. Agendæ autem rei constituerant tempus, cùm Parmenion à Polydamante litteras traditas, legere cœpisset. Polydamas procul veniens, ut à Parmenione conspectus est, vultu lætitiæ speciem præferente, ad complectendum eum cucurrit, mutuaque gratulatione functi. Polydamas epistolam à Rege scriptam ei tradidit. Parmenion vinculum epistolæ solvens, quidnam Rex ageret, requirebat. Ille ex ipsis litteris cogniturum esse, respondit. Quibus Parmenion lectis, Rex, inquit, *expeditionem parat in Arachosios. Strenuum hominem, & nunquam cessantem. Sed tempus salutis suæ, tanta jam parta gloria, parcere.* Alteram deinde epistolam Philotæ nomine scriptam, lætus, quod ex vultu notari poterat, legebat. Tum ejus latus gladio haurit Cleander, deinde jugulum ferit: cæteri exanimem quoque confodiunt. Et armigeri, qui ad adiutum nemoris astiterant, cognita cæde, cujus causa ignorabatur, in castra perveniunt, & tumultuoso nuntio milites concitant. Illi armati ad nemus, in

quo perpetrata cædes erat ,coeunt, &, ni Polydamas, cæterique ejusdem noxæ participes dedantur, murum circumdatum nemori eversuros denuntiant, omniumque sanguine duci parentaturos. Cleander primores eorum intromitti jubet, litterasque Regis scriptas ad milites recitat, quibus insidiæ Parmenionis in Regem, precesque, ut ipsum vindicarent, continebantur. Igitur, cognita Regis voluntate, non quidem indignatio, sed tamen seditio compressa est. Dilapsis pluribus, pauci remanserunt, qui saltem ut corpus ipsius sepelire permetteret, precabantur. Diu id negatum est, Cleandri metu, ne offenderet Regem. Pertinaciùs deinde deprecantibus, materiam consternationis subtrahendam ratus, capite deciso, truncum humare permissit. Ad Regem caput missum est. Hic exitus Parmenionis fuit, militiæ, domique clari viri. Multa sine Rege prosperè, Rex sine illo nihil magnæ rei gesserat. Felicissimo Regi, & omnia ad fortunæ suæ exigenti modum satisfecit, lxx. natus annos: juvenis, ducis, & sæpe etiam gregarii milites munia explevit, acer consilio, manu strenuus, charus principibus vulgo militum acceptior. Hæc impulerint illum ad Regni cupiditatem, an tantum suspectum fecerint, ambigi potest: quia Philotas ultimis cruciatibus victus, vera ne dixerit, quæ facta probari non poterant, ad falsis tormentorum petierit finem, re quoque recenti, cum magis posset liquere, dubitatum est. Alexander, quos morrem Parmenionis conquestos esse compererat, separandos à cætero exercitu ratus, in unam cohortem secrevit, ducemque his Leonidam dedit, & ipsum Parmenioni quondam intima familiaritate

con-

conjunctum. Ferè iidem erant , quos alioqui Rex habuerat invisos. Nam cùm experiri vellet militum animos , admonuit , qui litteras in Macedoniam ad suos scripsisset , iis , quos , ipse mittebat, perlaturis cum fide , traderet. Simpliciter ad necessarios suos quisque scripserat , quæ sentiebat. Aliis gravis erat , plerisque non ingrata militia. Ita & agentium gratias , & querentium litteræ exceptæ sunt. Et qui fortè tædium laboris per litteras erant questi, hanc seorsum cohortem à cæteris tendere ignominia causa jubet , fortitudine usurus in bello , libertatem linguè ab auribus credulis remoturus , & consilium temerarium forsitam (quippe fortissimi juvenes contumeliis irritati erant) sicut omnia alia , felicitas Regis excipit. Nihil illis ad bella promptius fuit. Incitabat virtutem , & ignominia demendæ cupido , & quia fortiora facta in paucis latere non poterant.

CAPUT III.

Evergetas laudat Curtius. Rex Satibarzanem proditorem persequitur. Evergetis pecuniam donat. Arachosios subigit. Parmenionis exercitum recipit.

(3.) **HIS** ita compositis , Alexander Arianorum Satrapa constituto, iter pronuntiari jubet in Agriaspas , quos jam tunc mutato nomine Evergetas appellabant , ex quo frigore , victusque penuria Cyrii exercitum affectum , tectis , & com meatibus juverant. Quintus dies erat , ut in eam regionem pervenerat. Cognoscit Satibarzanem , qui ad Bessum defecerat , cum equitum manu irrupisse rursus in

Arios. Itaque Caranum, & Erygium cum Artabazo, & Andronico, & sex millibus Græcorum peditum, DC. equitibus sequebantur. Ipse sexaginta diebus gentem Evergetarum ordinavit, magna pecunia ob egregiam in Cyrum fidem donata. Relicto deinde, qui iis præset, Amenide, (scriba is Dari fuerat) Arachosios, quorum regio ad Ponticum mare pertinet, subegit. Ibi exercitum, qui sub Parmenione fuerat, occupavit. Sex millia Macedonum erant, & cc. nobiles, & v. millia Græcorum, cum equitibus ducentis, haud dubie robur omnium virium Regis Arachosiis datus Memnon Prætor, quatuor millibus peditum, & DC. equitibus in præsidium relictis.

CAPUT IV.

Paropamisadas barbarissimam gentem describit, quos exercitus adiens, penè frigore, & inopia periit.

IPse Rex nationem, ne finitimis quidem satis notam, quippe nullo commercio colentem mutuos usus, cum exercitu intravit. Paropamisadæ appellantur, agreste hominum genus, & inter Barbaros maximè inconditum. Locorum asperitas hominum quoque ingenia duraverat. Gelidissimum Septentrionis axem ex magna parte spectant. Bactrianis ad Occidentem conjuncti sunt: meridiana regio ad mare Indicum vergit. Tuguria latere primò struunt, & quia sterilis est terra materiæ, in nudo etiam montis dorso usque ad summum ædificiorum fastigium eodem laterculo utuntur. Cæterum structura latior ab imo, paulitim incremento operis in arc-

arctius cogitur, ad ultimum in carinæ maximè modum coit. Ibi foramine relicto, supernè lumèn accipiunt. Ad medium vites, & arbores, si quæ in tanto terræ rigore durare potuerunt, obruunt; penitus hyeme defossa latent; cùm nive discussa, aperiri humus cœpit, cœlo, Solique redduntur. Cæterùm adeò altæ nives premunt terram, gelu, & perpetuo penè rigore constrictæ, ut ne avium quidem, feræve ullius vestigium extet. Obscura cœli veriùs umbra, quàm lux nocti similis premit terram, vix ut, quæ propè sunt, conspici possint. In hac tamen omnis humani cultus solitudine destitutus exercitus, quidquid malorum tolerari potest, pertulit; inopiam, frigus, lassitudinem, desperationem. Multos exanimavit rigor insolitus nivis, multorum adussit pedes, plurimorum oculis præcipuè perniciosus fuit: fatigati quippe in ipso gelu deficientia corpora sternebant: quæ cùm moveri desissent, vis frigoris ita astringebat, ut rursus ad surgendum conniti non possent. A commilitonibus torpentes excitabantur. Neque aliud remedium erat, quàm ut ingredi cogerentur. Tum demum vitali calore moto, membris aliquis redibat vigor. Si qui tuguria Barbarorum adire potuerunt, celeriter refecti sunt; sed tanta caligo erat, ut ædificia nulla alia res, quàm fumus, ostenderet. Illi, nunquam antè in terris suis advena viso, cùm armatos repente conspicerent, exanimati metu, quidquid in tuguriis erat, afferebat, ut corporibus ipsorum parceretur, orantes. Rex agmen circuibat pedes, jacentes quosdam erigens, & alios, cùm ægrè sequerentur, adminiculo corporis suis excipiens. Nunc ad prima signa, nunc in medium,

nunc in ultimo agmine itineris multiplicato labore
aderat.

CAPUT V.

Ad Caucasum, quem cum Tauro describit Curtius, accedit Rex. Alexandriam ad montis radices ponit.

TAndem ad cultiora loca perventum est, com-
meatuque largo recreatus exercitus: simul & qui
consequi non poterant, in illa castra venerunt.
Inde agmen processit ad Caucasum montem, cu-
jus dorsum Asiam perpetuo jugo dividit. Hinc si-
mul mare, quod Ciliciam subit; illinc Caspium
fretum, & amnem Araxem, aliaque Regionis Scy-
thæ deserta spectat. Taurus secundæ magnitudi-
nis mons committitur Caucaso: à Cappadocia se
attolens Ciliciam præterit, Armeniæque montibus
jungitur: Sic inter se tota juga velut serie cohæ-
rentia, perpetuum habent dorsum: Ex quo Asiæ
omnia ferè flumina, alia in Rubrum, alia in Cas-
pium mare, alia in Hyrcanum, & Ponticum de-
cidunt, xvii. dierum spatio Caucasum superavit
exercitus. Rupes in eo x. in circuitu stadia com-
plectitur, quatuor in altitudinem excedit, in qua
vinctum Promethea fuisse antiquitas tradidit. Con-
dendæ in radicibus montis urqi sedes electa est.
vii. millibus seniorum Macedonum, & præterea
militibus, quorum opera uti desisset, permissum
in novam urbem considere. Hanc quoque Alexan-
driam incolæ appellaverunt.

CAPUT VI.

Bessus super mensam debellat Alexandrum : aplaudunt ebri adulescentes. Cobares Medus , & Magnus suadet Bessus deditionem : fugit ad Alexandrum Bessus copias auferturus cum suis trans Oxum ad Sogdianos se confert.

(4.) **A**T Bessus Alexandri celeritate perterritus, Diis patriis sacrificio ritè facto, sicut illis gentibus mos est, cum amicis, ducibusque copiarum inter epulas de bello consultabat. Graves mero suas vires extollere, hostium nunc temeritatem, nunc paucitatem spernere incipiunt. Præcipuè Bessus ferros verbis, & parto per scelus Regno superbus, ac vix potens mentis dicere orditur. Socordia Darii crevisse hostium famam. Occurrisse enim in Ciliciæ angustissimis faucibus, cum retrocedendo posset perducere incautos in loca natura, & situ invia, tot fluminibus objectis, tot montium latebris, inter quas deprehensus hostis, ne fugæ quidem, nedum resistendi occasionem fuerit habiturus. Sibi placere in Sogdianos recedere. Oxum amnem velut murum objecturum hosti, dum ex finitimis gentibus valida auxilia concurrerent. Venturos autem Chorasmios, & Dahas, Sagasque, & Indos, & ultra Tanaim amnem colentes Scythas; quorum neminem adeò humilem esse, ut humeri ejus non possent Macedonis militis verticem æquare. Conclamant temulenti, unam hanc sententiam salubrem esse. Et Bessus circumferri merum largiùs jubet, debellaturus super mensam Alexandrum. Erat in eo convivio Cobares natione Medus: sed

Ma-

Magicæ artis (si modò ars est non vanissimi cujus-
 que ludibrium) magis professione, quàm scientia
 celebrer, alioquin moderatus, & probus. Is cum
 præfatus esset, scire, servo esse utilius parere dic-
 to, quam afferre consilium, cum illos, qui pareant,
 idem, quod cæteros: maneat, qui verò suadeant,
 proprium periculum; poculum ei, quod habebat in
 manu, tradidit. Quo accepto Cobares, *Natura*,
 inquit, *mortalium hoc quoque nomine prava, & si-*
nistra dici potest; quod in suo quisque negotio he-
betior est, quàm in alieno. Turbida facta sunt con-
silia eorum, qui sibi suadent. Obstat aliis metus,
aliis cupiditas, nonnumquam naturalis eorum, quæ
cogitaveris, amor. Nam in te superbia non cadit.
Expertus es, unumquemque quod ipse repererit,
aut solum, aut optimum ducere. Magnum onus sus-
tines capite, Regium insigne. Hoc aut moderate
perferendum est, aut (quod abominor) in te ruet.
Consilio, non impetu opus est. Adjecit deinde, quod
 apud Bactrianos vulgò usurpabant. *Canem timidum*
vehementiùs latrare, quàm mordere. Altissima quæ-
que flumina minimo sono labi. Quæ inserui, ut
 qualiscumque inter Barbaros potuit esse pruden-
 tia, traderetur. In his audientium suspenderat ex-
 pectationem. Tum consilium aperit, utilius Bes-
 so, quàm gratiùs. *In vestibulo, inquit, Regiæ*
tux velocissimus consisti. Rex. Antè ille agmen,
quàm tu mensam istam movebis. Nunc ab Tanai
exercitum accerses, armis flumina oppones. Scilicet,
quà tu fugiturus es, hostis sequi non potest? iter
utrique commune est, victori tutius. Licet strenuum
metum putes esse, velocior tamen spes est. Quin va-
lidioris occupas gratiam, dedisque te? utrumque ces-

serit, meliorem fortunam deditus, quam hostis, habiturus. Alienum habes Regnum, quò facilius eo careas. Incipies forsitan justus esse Rex, cum ipse fecerit, qui tibi, & dare potest Regnum, & eripere, Consilium habes fidele, quò diutius exequi supervacaneum ess. Nobilis equus umbra quoque virgæ regitur, ignavus ne calcari quidem concitari potest. Bessus, & ingenio, & multò mero ferox adeò exarsit, ut vix ab amicis, quò minus occideret eum (nam strinxerat quoque acinacem) contineretur. Certè è convivio prosiluit, haudquaquam potens mentis. Cobares inter tumultum elapsus, ad Alexandrum transfugit. Octo milia Bactrianorum habebat armata Bessus, quæ, quandiu propter cœli intemperiem Indiam potius Macedonas petituos crediderant, obedienter imperata fecerunt: postquam adventare Alexandrum compertum est, in suos quisque vicos dilapsi Bessum reliquerunt. Ille cum clientum manu, qui non mutaverant fidem, Oxo amne superato, exustisque navigiis, quibus transierat, ne iisdem hostis uteretur, novas copias in Sogdianis contahebat.

CAPUT VII.

Inopia commeatus in copiis Alexandri. Bactrianos describit.

Alexander Caucasum quidem (ut supra dictum est) transierat: sed inopia frumenti propè ad famem ventum erat. Succo ex sesama expresso, haud secus, quàm oleo artus perungebant. Sed hujus succi ducenis quadragenis denariis amphoræ singu-

gulæ, mellis denariis trecenis nonagenis, trecenis vini æstimabantur. Tritici nihil, aut admodum exiguum reperiēbatur. Syros vocabant Barbari: quos ita solerter abscondunt, ut, nisi quid defoderint, inveniri non possint. In iis conditæ fruges erant, in quarum penuria milites fluviatili pisce, & herbis sustinebantur. Jamque hæc ipsa alimenta defecerant, cū jumenta, quibus onera portabant, cedere jussi sunt. Horum carne, dum in Bactrianos perventum, traxere vitam. Bactrianæ terre multiplex, & varia natura est. Alibi multa arbor, & vitis largos, mirosque fructus alit. Solum pingue crebri fontes rigant. Quæ mitiora sunt, frumento conferuntur: cætera armentorum pabulo cedunt. Magna deinde partem ejusdem terræ steriles arenæ tenent. Squalida siccitate regio non homine, non frugem alit. Cum vero venti à Pontico mari spirant, quidquid sabuli in campis jacet, convertunt. Quod ubi cumulatum est, magnorum collium procul species est, omniaque pristini itineris vestigia intereunt. Itaque, qui transeunt campos, navigantium modo noctu sidera observant, ad quorum cursum iter dirigunt: & propemodum clarior est noctis umbra, quàm lux. Ergo interdiu invia est regio, quia nec vestigium, quod sequantur, inveniunt, & nitor siderum caligine absconditur. Cæterum si quos ille ventus, qui à mari exoritur, deprehendit, arena obruit. Sed, quæ mitior terra est, ingens hominum, equorumque multitudo gignitur. Itaque Bactriani equites triginta millia expleverant. Ipsa Bactra, regionis ejus caput, sita est sub monte Paropamisso. Bactrus amnis præterit mœnia. Is urbi, & regioni dedit nomen.

CA-

CAPUT VIII.

Lacedæmoniorum defectio. Erigy Monomachia cum Satibarzane, & victoria.

HIC Regi stativa habenti nuntiatur ex Græcia Peloponnensium, Laconumque defectio. Nondum enim victi erant, cùm proficiscerentur, tumultus ejus principia nuntiaturi. Et alius præsens terror effertur, Scythas, qui ultra Tanaim amnem colunt, adventare, Besso ferentes opem. Eodem tempore, quæ in gente Ariorum Caranus, & Erigius gesserant, perferuntur. Commissum erat prælium inter Macedonas, Ariosque. Transfuga Satibarzanes Barbaris præerat, qui cùm pugnam segnem utrinque æquis viribus stare vidisset, in primos ordines adequitavit, demptaque galea, inhibitis, qui tela jaciebant, si quis viritim dimicare vellet, provocavit ad pugnam, nudum se caput in certamine habiturum. Non tulit ferociam Barbari Dux exercitus Erigyus, gravis quidem ætate, sed & animi, & corporis robore nulli juvenum postferendus. Is galea dempta canitiem ostentans: *Venit*, inquit, *dies, quo aut victoria, aut morte honestissima, quales amicos, & milites, Alexander habeat, ostendam.* Nec plura eloquutus, equum in hostem egit. Crederes imperatum, ut acies utræque tela cohiberent. Protinus certè recesserunt, dato libero spatio, intenti in eventum non duorum modò, sed etiam suæ sortis, quippè alienum discrimen sequuturi. Prior Barbarus emisit hastam, quam Eri-gyus modica capitis declinatione vitavit. At ipse infestam sarissam, equo calcaribus concito, in medio

dio Barbari gutture ita fixit, ut per cervicem emeretur. Præcipitatus ex equo Barbarus, adhuc tamen repugnabat. Sed ille extractam ex vulnere hastam rursus in os dirigit. Satibarzanes hastam manu complexus, quo maturius interiret, ictum hostis adjuvit. Et Barbari, duce amisso, quem magis necessitate, quàm sponte sequuti erant, tunc haud immemores meritorum Alexandri, arma Erygio tradunt. Rex his quidem lætus, de Spartanis haudquaquam securus, magno tamen animo defectionem eorum tulit, dicens, non ante ausus consilia nudare, quàm ipsum ad fines Indiæ pervenisse cognovissent. Ipse Bessum persequens copias movit; cui Erigyus spolia Barbarica, ceu opimum belli decus præferens, occurrit.

CAPUT IX.

Alexander Bessum persequendo in aquarum penuriam incidit. Ejusdem patientia, & miranda sitis tolerantia.

(5.) **I**Gitur Bactrianorum regione Artabazo tradita, sarcinas, & impedimenta ibi cum præsidio reliquit; ipse cum expedito agmine loca deserta Susitanorum intrat, nocturno itinere exercitum ducens. Aquarum (ut ante dictum est) penuria, prius desperatione, quàm desiderio bibendi sitim accendit. Per cccc. stadia ne modicus quidem humor existit. Arenas vapor æstivi solis accendit, quæ ubi flagrare cœperunt, haud secus, quàm continenti incendio cuncta torrentur. Caligo deinde immodico terræ fervore excitata, lucem tegit, camporumque non alia, quam vasti, & profundi æquoris species

cies est. Nocturnum iter tolerabile videbatur, quia rore, & matutino frigore corpora labantur. Cæterum, cum ipsa luce æstus oritur, omnemque naturalem absolve humorem siccitas; ora, visceraque penitus uruntur. Itaque primum animi, deinde corpora deficere cœperunt. Pigebat & consistere, & progredi. Pauci à peritis regionis admoniti præparant aquam. Hæc paulisper repressit sitim. Deinde, crescente æstu, rursum desiderium humoris accensum est. Ergo quidquid vini, oleique erat, hominibus ingerebatur. Tantaque dulcedo bibendi fuit, ut in posterum sitis non timeretur. Graves deinde avidè hausto humore, non sustinere arma, non ingredi poterant: & feliciores videbantur, quos aqua defecerat: cum ipse sine modo infusam vomito cogerentur egerere. Anxium Regem tantis malis, circumfusi amici, ut meminisset, orabant, animi sui magnitudinem, unicum remedium deficientis exercitus esse, cum ex iis, qui precesserant ad capiendum locum castris, duo occurrunt, utribus aquam gestantes, ut filiis suis, quos in eodem agmine esse, & ægrè pati sitim non ignorabant, occurrerent. Qui cum in Regem incidissent, alter ex iis, utre resoluta, vas, quod simul ferebat, implet, porrigens Regi. Ille percontatus, quibus aquam portarent, filiis ferre cognocit. Tum poculo pleno (sicut oblatum est) reddito: *Nec solus, inquit, bibere sustineo, nec tam exiguum dividere omnibus possum. Vos currite, & liberis vestris quod propter illos attulistis, date.*

CAPUT X.

Multi avidius bibentes intereunt. Regis cura pro exercitu. Oxi trajectus.

TAndem ad flumen Oxum ipse pervenit prima ferè vespera. Sed exercitus magna pars non potuerat consequi. In edito monte ignes jubet fieri, ut ii, qui ægrè sequebantur, haud procul castris se abesse cognoscerent. Eos autem, qui primi agminis erant, maturè cibo, ac potione firmatos, implere alios utre, alios vasa, quibuscumque aqua posset portari, jussit, ac suis opem ferre. Sed qui intemperantius hauserant, interclusso spiritu stincti sunt: multoque major horum numerus fuit, quam ullo amiserat prælio. At ille thoracem adhuc indutus, nec aut cibo refectus, aut potu, quàm veniebat exercitus, constitit. Nec antè ad curandum corpus recessit, quam præterierant, qui agmen sequebantur, totamque eam noctem cum magno animi motu perpetuis vigiliis egit. Nec postero die lætior erat, qui nulla navigia habebat, nec pons erigi poterat, circum amnem nudo solo, & materia maximè sterili. Consilium igitur, quod unum necessitas subjecerat, init. Utres quam plurimos stramentis refertos dividit. His incumbantes transnavigare amnem; quique primi transierant, in statione erant, dum trajicerent cæteri. Hoc modo sextò demùm die in ulteriore ripa totum exercitum exposuit.

CAPUT XI.

Spitamenes cum conjuratis Bessum victum ducit ad Alexandrum.

JAmque ad persequendum Bessum statuerat progredi, cum ea, quæ in Susianis erant, cognoscit. Spitamenes erat inter omnes amicos præcipuo honore cultos à Besso. Sed nullis meritis perfidia mitigari potest. Quæ tamen jam minùs in eo invisæ esse poterat, quia nihil ulli nefas tunc in Bessum interfectorem Regis sui videbatur. Titulus facinoris speciosus præferebatur, vindicta Darii. Sed fortunam, non scelu oderant Bessi. Nam, ut Alexandrum flumen Oxum superasse cognovit, Dataphernem, & Catenem, quibus à Besso maxima fides habebatur, in societatem cogitatæ rei asciscit. Illi promptiùs adeunt, quàm rogabantur: assumptisque octo fortissimis juvenibus, talem dolum intendunt. Spitamenes pergit ad Bessum, & remotis arbitris, comperisse ait se, insidiari ei Dataphernem, & Catenem, ut vivum Alexandro traderent, agentes à semet occupatos esse, & vinctos teneri. Bessus tanto merito (ut credebat) obligatus, partim gratias agit, partim avidos explendi supplicii, adduci eos jubet. Illi, manibus sua spontè religatis, à participibus consilii trahebantur. Quos Bessus truci vultu instuens, consurgit, manibus non temperaturus. At ille simulatione ommissa circumstant eum, & frustra repugnantem vinciunt, direpto ex capite Regni insigni, lacerataque veste, quam spoliū occisi Regis induerat. Ille Deos sui sceleris ultores adesse confessus, adjecit, non Da-

R

rio

rio iniquos fuisse, quem sic ulciscerentur, sed Alexandro propitios, cujus victoriam semper etiam hostis adjuvisset. Multitudo an vindicatura Bessum fuerit, incertum est, nisi illi, qui vincerant, jussu Alexandri fecisse ipsos ementiti, dubios adhuc animi terruissent. In equum impositum Alexandro tradituri ducunt.

CAPUT XII.

Missio veteranis data, Branchidarum excidium.

INter hæc Rex, quibus matura erat missio, electio non gentis fere, æquiti bina talenta dedit, pediti terna denarium millia, monitosque, ut liberos generarent, remissit domum. Cæteris gratiæ actæ, quod ad reliqua belli navaturos operam pollicebantur. Tum Bessus perducitur. Perventum erat in parvulum oppidum. Branchidæ ejus incolæ erant. Mileto quondam, jussu Xerxis, cùm è Græcia rediret, transierant, & in ea sede constiterant; quia templum, quod Didymæon appellatur, in gratiam Xerxis violaverant. Mores patrii nondum exoleverant; sed jam bilingues erant, paullatim à domestico, externoque sermone degeneres. Magno igitur gaudio Regem excipiunt, urbem, seque tradentes. Ille Milesios qui apud ipsum militabant: convocari jubet. Vetus odium miles gerebat in Branchidarum gentem, prodicionis ergo. His, sive injuriæ, sive originis meminisse malent, liberum de Branchidis permittit arbitrium. Variantibus deinde sententiis, seipsum consideraturum, quid optimum factu esset, ostendit. Postero die occurrentibus, Branchidas secum procedere jubet. Cumque
ad

ad urbem ventum esset, ipse cum expedita manu portam intrat. Phalanx mœnia oppide circumire jussa, & dato signo diripere urbem proditorum receptaculum, ipsosque ad unum cædere. Illi inermes passim trucidantur. Nec aut commercio linguæ, aut supplicium velamentis, precibusque inhiberi crudelitas potest. Tandem, ut dejicerent, fundamenta murorum ab imo moliuntur; ne quod urbis vestigium extaret. Nec mora, lucos quoque sacros non cædunt modò, sed etiam extirpant, ut vasta solitudo, & sterilis humus, excussis etiam radicibus, linqueretur: quæ si in ipsos proditiōis auctores excogitata essent, justa ultio esse, non crudelitas videretur. Nunc culpam majorum posteriori luere, qui ne viderant quidem Miletum; adeò Xerxi non potuerant prodere.

CAPUT XIII.

Spitamenes adducit nudum Bessum, qui in crucem agendus ad sagittas pro meta destinatur. Cotenis sagittarii laus.

INde processit ad Tanaim amnem; quò perductus est Bessus, non victus modò, sed etiam omni velamento corporis spoliatus. Spitamenes eum tenebat, collo inserta catena, tam Barbaris, quam Macedonibus gratum spectaculum. Tum Spitamenes, *Et te, inquit, & Darium reges meos ultus, interfectorem domini sui adduxi, eò modò captum, cujus ipse fecit exemplum. Aperiat ad hoc spectaculum oculus Darius: existat ab inferis, qui illo supplicio indignus fuit, & hoc solatio dignus est.* Alexander, multum collaudato Spitamene,

conversus ad Bessum : *Cujus* , inquit , *feræ rabies occupavit animum tuum , cùm Regem de te optimo meritum , prius vincere , deinde occidere sustinuisti ? Sed hujus parricidii mercedem falso Regis nomine persolvisti.* Ibi ille facinus purgare non ausus , Regis titulum se usurpasse dixit , ut gentem suam tradere ipsi posset , qui si cessasset , alium fuisse Regnum occupaturum. At Alexandrum Oxatrem fratrem Darii , quem inter corporis custodes habebat , propriùs jussit accedere , tradique Bessum ei , ut cruci affixum , mutilatis auribus , naribusque , sagittis configerent Barbari , asservarentque corpus , ut ne aves quidem contingerent. Oxatres cetera sibi curæ fore pollicetur , aves non ab alio , quam à Catene posse prohiberi adjecit , eximiam ejus artem cupiens ostendere. Namque adeò certo ictu destinata feriebat , ut aves quoque exciperet. Nam , etsi forsitan sagittandi tam celebri usu minus admirabilis videri hæc ars possit ; tamen ingens visentibus miraculum , magnoque honori Cateni fuit. Dona deinde omnibus , qui Bessum adduxerant , data sunt. Cæterum supplicium ejus distulit , ut eo loco , in quo Darium ipse occiderat , negaretur.

CAPUT XIV.

Ex Macedonibus nonnulli pabulatores oppressi à Barbaris capiuntur. Rex dimicans vulneratur. Barbari deduntur.

(6.) **I**Ntereà Macedones ad petendum pabulum in composito agmine egressi , à Barbaris , qui de proximis montibus decurrerunt , opprimuntur. Plures-

resque capti sunt, quàm occisi. Barbari autem, captivos præ se agentes, rursus in montem recesserunt. Viginti millia latronum erant. Fundis, sagittisque pugnam invadunt. Quos dum obsidet Rex, inter promptissimos dimicans, sagita ictus est, quæ in medio crure fixa reliquerat spiculum. Illum quidem mœsti, & amoniti Macedones in castra referebant. Sed nec Barbaros fefellit subductus ex acie Rex: quippe ex edito monte cuncta prospexerant. Itaque postero die misere legatos ad Regem, quos ille protinùs jussit admitti: solutisque fasciis magnitudinem vulneris dissimulans, crux Barbaris ostendit. Illi jussi considerare, affirmant, non Macedones, quam ipsos fuisse tristiores, cognito vulnere ipsius; cujus si auctorem reperissent, dedituros fuisse. Cum Diis enim pugnare sacrilegos tantum. Cæterum se gentem in fidem dedere, superatos virtute illius. Rex, fide data, & captivis receptis, gentem in deditionem accepit.

CAPUT XV.

Certamen elegans peditum, & equitum super gestando Rege, quod Rex amœbæum esse voluit. Maracanda occupat. Scytharum legatos audit. Locum urbi ad Tanaim designat.

CAstris inde motis, lectica militari ferebatur, quam pro se quisque, eques, pedesque subire certabant. Equites, cum quibus Rex prælia inire solitus erat, sui numeris id esse censebant. Pedites contra, cum saucios commilitones ipsi gestare assuevissent, eripi sibi proprium officium tum potissimum, cum Rex gestandum esset, querebantur. Rex in

tanto utriusque partis certamine, & sibi difficilem, & preteritis gravem electionem futuram ratus, invicem subire eos jussit. Hinc quarto die ad urbem Maracanda perventum est. LXX. stadia murus urbis amplectitur. Atx nullo cingitur muro. Præsidio urbi relicto; proximos vicos depopulatur, atque urit. Legati deinde Abiorum Scytharum superveniunt, liberi, ex quo decesserat Cyrus, tum imperata facturi. Justissimos Barbarorum constabat. Armis abstinebant, nisi lacessiti. Libertatis modico, & æquali usu, principibus humiliores pares fecerant. Hos benignè alloquutus, ad eos Scythas, qui Europam incolunt, Penidam quemdam misit ex amicis, qui denuntiaret eis, ne Tanaim amnem regionis injussu Regis, transirent. Eidem mandatum, ut contempleretur locorum situm, & illos quoque Scythas, qui super Bosphorum incolunt, viseret. Condendæ urbis sedem super ripam Tanais elegerat, claustrum, etiam perdomitorum, & quos deinde adire decreverat.

CAPUT XVI.

Sogdianorum, & Bactrianorum defectio: Cyropolis, & Memacena urbes cum Regis periculo evertuntur. Spitamenes obsidetur.

SED consilium distulit Sogdianorum nuntiata defectio, quæ Bactrianos quoque traxit. Septem milia equitum erant, quorum auctoritatem cæteri sequebantur. Alexander Spitamenem, & Catenem, à quibus ei traditus erat Bessus, haud dubius, quin eorum opera redigi possent in potestatem, coercendo, qui notaverant re, jussit accersiri. At illi defec-

fectionis, ad quam coercendam evocabantur, auctores, vulgaverant famam, Bactrianos equites à Rege omnes, ut occiderentur, accersiri, id qui imperatum ipsis, non sustinuisse tamen exequi, ne inexpressibile in populares facinus admitterent, non magis Alexandri sævitiam, quàm Bessi parracidium ferre potuisse. Itaque sua sponte jam motos, metu pœnæ haud difficulter concitaverunt ad arma. Alexander transfugarum defectione comperta, Craterum obsidere Cyropolym jubet. Ipse aliam urbem regionis ejusdem corona capit, signoque, ut puberes interficerentur, dato, reliqui in prædam cessare victoris. Urbs diruta est, ut cæteri cladis exemplo continerentur. Memaceni, valida gens, obsidionem, non ut honestiorem modò, sed etiam ut tutiorem ferre decreverant. Ad quorum pertinaciam mitigandam Rex L. equites præmisit, qui clementiam ipsius in deditos, simulque inexorabilem animum in devictos ostenderent. Illi nec de fide, nec de potentia Regis ipsos dubitare respondent, equitesque tendere extra munimenta urbis jubent. Hospitaliter deinde exceptos, gravesque epulis, & somno, intempesta nocte adorti interfecerunt. Alexander haud secùs, quàm par erat, motus, urbem corona circumdedit, munitiorem, quam in primo impetu capi posset. Itaque Meleagrum, & Perdiccam in obsidionem jungit, Cyropolim (ut antè dictum est) obsidentes. Statuerat autem parcere urbi conditæ à Cyro: quippe non alium gentium illarum magis admiratus est, quam hunc Regem, & Semiramim, in queis, & magnitudinem animi, & claritatem rerum longè emicuisse credebat. Cæterùm pertinacia oppidanorum ejus iram accendit.

Itaque captam urbem diripere jussit. Deleta, Memacenis haud injuria infestus, ad Meleagrum, & Perdiccam redit. Sed non alia urbs fortiùs obsidionem tulit; quippe & militum promptissimi cedere, & ipse Rex ad ultimum periculum venit. Namque cervix ejus saxo ita icta est, ut oculis caligine offusa collaberetur, ne mentis quidem compos. Exercitus certè velut erepto eo ingemuit. Sed invictus adversus ea, quæ cæteros terrent, nondum percurato vulnere, acriùs obsidioni institit, naturalem celeritatem ira concitante. Cuniculo ergo suffosa mœnia, ingens nudavere spatium, per quod irrupit, victorque urbem dirui jussit. Hinc Menedemum cum tribus millibus peditum, & octingentis equitibus ad urbem Maracanda missit. Spitamenes transfuga, præsidio Macedonum inde dejecto, muris urbis ejus incluserat se, haud oppidanis consilium defectionis approbantibus. Sequi tamen videbantur, quia prohibere non poterant.

CAPUT XVII.

Ad Tanaim Alexandriam ponit, quam Scythæ nequiquam diruere conatur.

INterim Alexander ad Tanaim amnem redit: & quantum soli occupaverant castis, muro circumdedit. Sexaginta stadiorum urbis murus fuit. Hanc quoque urbem Alexandrum appellari jussit. Opus tanta celeritate perfectum est, ut decimo septimo die, quam munimenta excitata erant, tecta quoque urbis absolverentur. Ingens militum certamen inter ipsos fuerat, ut suum quisque munus (nam divisum erat) primus ostenderet. Incolæ novæ urbi da-

dati captivi, quos, reddito prætio dominis, liberavit. Quorum posteri nunc quoque nondum apud eos tam longa ætate propter memoriam Alexandri exoleverunt. (7.) Rex Scytarum, cujus tum ultra Tanaim imperium erat, ratus eam urbem, quam in ripa amnis Macedones condiderant, suis impositam esse cervicibus, fratrem, Cathesim nomine, cum magna equitum manu missit ad diruendam eam, proculque amne ad submovendas Macedenum copias.

CAPUT XVIII.

Scytharum descriptio. Cura Alexandri de valetudine, & hoste. Ejusdem superstitio.

BACTRIANOS Tanais à Scythis, quos Europæos vocant, dividit. Idem Asiam, & Europam finis interfluit. Cæterum Scytarum gens haud procul Tracia sita, ab Oriente ad Septentrionem se vertit, Sarmatarumque, ut quidam credidere, non finitima, sed pars est. Recta deinde regionem aliam ultra Istrum jacentem colit: ultima Asiæ, quæ Bactra sunt, stringit. Quæ Septentrioni proxima sunt, profundæ inde sylvæ, vastæque solitudines excipiunt; rursus, quæ Tanaim, & Bactra spectant, humano cultu haud disparia sunt. Primus cum hac gente non provisum bellum Alexander gesturus, cum in conspectu ejus obequitaret hostis, adhuc æger ex vulnere, præcipue voce deficiens, quam & modicus cibus, & cervicis extenuabat dolor, amicos in consilium advocari jubet. Terrebat eum non hostis, sed iniquitas temporis. Bactriani deferant: Scythæ etiam lacescebant. Ipse non insis-

te-

tere in terra, non equo vehi, non docere, non hortari suos poterat. Anticipiti periculo implicitus, Deos quoque incusans, querebatur, se jacere segnem, cujus velocitatem nemo antea valuisset effugere. Vix suos credere, non simulari valetudinem. Itaque qui post Darium victum Ariolos, & Vates consulere desierat, rursus ad superstitionem humanarum mentium ludibria revolutus. Aristandrum, cui credulitatem suam addixerat, explorare eventum rerum sacrificiis jubet. Mos erat Aruspibus exta sine Rege spectare, & quæ portenderentur, referre. Inter hæc Rex, dum fibris pecudum exploratur eventus latentium rerum, proprius ipsum considerare amicos jubet, ne contentione vocis cicatricem infirmam adhuc rumperet. Hephæstion, Craterus, & Arigyus erant cum custodibus in tabernaculum admissi.

CAPUT XIX.

Consilium ponit de inferendo Scythis bello. Dehortantur Erigyus, & Aristander. Vates ab Alexandro reprehensus, iterum litat, & perlitatum feliciter nuntiat.

Discrimen, inquit, me occupavit, meliore hostium, quàm mea tempore. Sed necessitas ante rationem est, maximè in bello, quo raro permittitur tempora eligere. Defecere Bactriani, in quorum cervicibus stamus, & quantum in nobis animi sit, alieno Marte experiuntur, haud dubia fortuna. Si omiserimus Scythas ultrò arma inferentes, contempti ad illos, qui defecerunt, revertemur. Si verò Tanaim transierimus, & ubique invictos esse nos Scytharum per-

perniciæ, ac sanguine ostenderimus, quis dubitavit patere etiam Europam victoribus? Fallitur, qui terminos gloriæ nostræ metitur spatio, quod transituri sumus. Unus amnis interfluit, quem si trajicimus, in Europam arma proferimus. Et quanti æstimandum est, dum Asiam subigimus, in alio quodammodo orbe trophæa statuere, & quæ tam longo intervallo natura videtur diremissee, una victoria subito committere? At herculè si paullulùm cessaverimus, in tergis nostris Scythæ hærebunt. An soli sumus, qui flumina tranare possumus? Multa in nosmetipsos recident, quibus adhuc vicimus. Fortuna belli artem victos quoque docet. Utribus amnem trajiciendi exemplum fecimus nuper. Hoc ut Scythæ imitari nesciant, Bactriani docebunt. Præterea unus gentis hujus adhuc exercitus venit, cæteri expectantur. Ita bellum vitando alemus, & quod inferre possumus, accipere cogemur. Manifesta est consilii mei ratio. Sed an permissuri sint Macedones animo uti meo, dubito; quia, ex quo hoc vulnus accepi, non equo vectus sum, non pedibus ingressus. Sed, si me sequi vultis, valeo, amici. Satis virium est ad tolleranda ista. Aut, si jam adest vitæ meæ finis, in quo tandem opere melius extinguar? Hæc, quassa adhuc voce deficiens, vix proximis exaudientibus, dixerat; cum omnes à tam præcipiti consilio Regem detertere cœperunt. Erigyus maximè, qui haud sanè auctoritate proficiens apud obstinatum animum, superstitionem, cujus potens non erat Rex, incutere tentavit, dicendo, Deus quoque obstare consilio, magnumque periculum, si flumen transisset, ostendi. Intranti Erigyo tabernaculum Regis, Aristander occurrerat, tristia exta fuisse sig-

significans. Hæc ex vate comperta Erigyus nuntiabat. Quo inhibito, Alexander non ira solùm, sed etiam pudore confusus, quòd superstitio, quàm celaverat, detegebatur, Aristandrum vocari jubet. Qui ut venit, intuens eum, *Non Rex*, inquit, *sed privatus sum. Sacrificium ut faceres, mandavi. Quid eo portenderetur, cur apud alium, quam apud me professus es? Erigyus arcana mea, & secreta, te prodente, cognovit. Quem certum me hercule habeo extorum interpretem uti metu suo. Tibi autem sepiùs quàm potest, denuntio, ipse mihi indices quid ex extis cognoveris, ne possis inficiari dixisse, que dixeris. Exanguis ille, attonitoque similis stabat, per metum etiam voce suppressa. Tandemque eodem metu simulante, ne Regis expectationem moraretur, *Magni*, inquit, *laboris non irriti discrimen instare prædixi. Nec me ars mea, quàm benevolentia, magis perturbat. Infirmiorem valetudinis tuæ video, & quantum in te uno sit, scio. Vereor, ne præsentis fortunæ tuæ sufficere possit.* Rex jussum confidere felicitati suæ remissit. Sibi enim ad aliam gloriam concedere Deos. Consultanti deinde cum iisdem, quonam modo flumen transirent, supervenit Aristander, non alias lætiora exta vidisse se affirmans, utique prioribus longè diversa, tum solitudinis causas apparuisse, nunc prorsus egregiè litatum esse.*

CAPUT XX.

Menedemus Alexandri Præfectus ad Maracanda cum copiis à Spitamene deletur. Alexander cladem dissimulat.

CÆterùm quæ subinde nuntiata sunt Regi, continuæ felicitati rerum ejus imposueram labem. Menedemum, ut suprâ dictum est, miserat ad obsidendum Spitamenem Bactrianæ defectionis auctorem. Qui comperto hostis adventu, ne muris urbis includeretur, simul fretus excipi posse, quem venturum sciebat, consedit occultus. Sylvestre iter aptum insidiis tegendis erat. Ibi Dahas condidit. Equi binos armatos vehunt, quorum invicem singuli repente desiliunt, equestris pugnae ordinem turbant. Equorum velocitati par est hominum pernicitas. Hos Spitamenes saltum circumire jussos, pariter & à lateribus, & à fronte, & à tergo hosti ostendit. Menedemus undique inclusus, ne numero quidem par, diu tamen restitit, clamitans, nihil aliud superesse locorum fraude deceptis, quàm honestè mortis solatium ex hostium cæde. Ipsum prævalens equus vehebat, quo sæpiùs in cuneos Barbarorum effusis habenis evectus, magna strage eos fuderat. Sed, cùm unum omnes peterent, multis vulneribus exanguis Hypsidem quemdam ex amicis hortatus est, ut in equum suum ascenderet. & se fuga eriperet. Hæc agentem anima defecit, corpusque ex equo defluxit in terram. Hypsides poterat quidem effugere, sed amisso amico mori statuit. Una erat cura, ne inultus occideret. Itaque subditis calcaribus equo, in medios hostes se immisit

sit, & memorabili edita pugna, obrutus telis est. Quod ubi videre, qui cædi supererant, tumultum paullo, quàm cætera, editionem capiunt. Quos Spitamenes fame in deditionem subacturus obsedit. Cecidere eo prælio peditum duo millia, trecenti equites. Quam cladem Alexander solerti consilio exit, morte denunciata iis, qui ex prælio venerant, si acta vulgassent.

CAPUT XXI.

Rex pervigil consultat secum. Tum militem alloquitur & bellum in Scythas pronuntiat, ratesque parat. Legatio, & oratio Scytharum.

(8.) CÆterùm cùm animo disparem vultum diutius ferre non posset, in tabernaculum supra ripam fluminis de industria locarum secessit. Ibi sine arbitris singula animi consulta pensando, noctem vigiliis extraxit, sepè pellibus tabernaculi allevatis, ut conspiceret hostium ignes, è quibus conjectare poterat, quanta hominum multitudo esset. Jamque lux appetebat, cum thoracem indutus, procedit ad milites, tum primùm post vulnus primè acceptum. Tanta erat apud eos veneratio Regis, ut facile periculi, quod horrebant, cogitationem præsentia ejus excuteret. Læti ergo, & manantibus præ gaudio lacrymis, consalutant eum, & quod antè recusaverant bellum, feroces deprecant. Illi se rati-
bus equitem, phalangemque transportaturum esse pronuntiat, super utres jubet nare læviùs armatos. Plura nec dici res desideravit, nec Rex dicere per valerudinem potuit. Cæterùm tanta alacritate militum rates junctæ sunt, ut in triduum ad duodecim mil-

millia effectæ sint. Jamque ad transeundum omnia aptaverant; cùm legati Scytharum viginti, more gentis, per castra equis vecti, nuntiari jubent Regi, velle ipsos ad eum mandata perferre. Admissi in tabernaculum, jussique considerare, in vultu Regis defixerant oculos, credo, quia, magnitudine corporis animum æstimantibus, modicus habitus haudquaquam famæ par videbatur. Scythis autem, non ut cæteris Barbaris rudis, & inconditus sensus est. Quidam eorum sapientiam capere dicuntur, quam tamcumque gens capit semper armata. Sicque loquutus esse apud Regem memoriæ proditum est, abhorrentia forsitan moribus nostris, & tempora, & ingenia cultiora sortitis. Sed ut possit oratio eorum sperni, tamen fides nostra non debet. Quæ utcumque tradita sunt, incorrupta perferemus. Igitur unum ex his maximum natu ita loquutum accepimus: *Si Dii habitum corporis tui aviditati animi parem esse voluissent, orbis te non caperet; altera manu Orientem, altera Occidentem contingeres; & hoc assequutus scire velles, ubi tanti Numinis fulgor conderetur. Sic quoque concupiscis, quæ non capis. Ab Europa petis Asiam, ex Asia transis in Europam. Deinde, si humanum genus omne superaveris, cum sylvis, & nivibus, & fluminibus, ferisque bestiis gesturus es bellum. Quid tu? Ignoras arbores magnas diu crescere, una hora extirpari? Stultus est, qui fructus earum spectat, altitudinem non metitur. Vide, ne, dum ad cacumen pervenire contendis, cum ipsis ramis, quos comprehenderis, decidas. Leo quoque aliquando minimarum avium pabulum fuit, & ferrum rubigo consumit. Nihil tam firmum est, cui periculum non sit, etiam ab invalido. Quid nobis tecum*

cum est? numquam terram tuam attigimus. Qui sit, unde venias, licet ne ignorare in vastis sylvis viventibus? Nec serbire ulli possumus, nec imperare desideramus. Dona vobis data sunt, ne Scytharum gentem ignores, jugum boum, aratrum, & hasta, & sagitta, & patera. His utimur & cum amicis, & adversus inimicos. Fruges amicis damus, boum labore quæsitæ: patera cum iisdem vinum Diis libamus: inimicos sagitta eminens, hasta cominus petimus. Sic Scythæ Regem, & postea Persarum, Medorumque superavimus, patuitque nobis iter usque in Ægyptum. At tu, qui te gloriaris ad latrones persequendos venire, omnium gentium, quas adisti, latro es. Lydiam cepisti, Syriam occupasti, Persidem tenes, Bactrianos habes in potestate, Indos petisti. Jam etiam ad pecora nostra avaras, & insatiabiles manus porrigis. Quid tibi divitiis opus est, quæ te esurire cogunt? Primus omnium satietate parasti famem, ut quò plura haberes, acrius, quæ non habes, cuperes. Non succurrit tibi, quandiu circum Bactra hæreas? Dum illos subigis, Sogdiani bellare cœperunt. Bellum tibi ex victoria nascitur. Nam ut major, fortiorque sis, quàm quisquam, tamen alienigenam dominum pati nemo vult, Transi modò Tanaim, scies, quàm late pateant, nunquam tamen consequeris Scythas. Paupertas nostra velocior erit, quàm exercitus tuus, qui prædam tot nationum vehit. Rursus cum procul abesse nos credes, videbis in tuis castris. Eadem enim velocitate & sequimur, & fugimur. **SCYTHARUM SOLITUDINES** Græcis etiam proberbiis audio eludi. At nos deserta, & humano cultu vacua, magis, quam urbes, & opulentos agros sequimur. Proinde fortunam tuam pressis manibus tene. Rubrica est, nec in-

invita teneri potest. Impone felicitate tuæ frenum; facilius illam reges. Nostri SINE PEDIBUS dicunt esse FORTUNAM, quæ manus, & pinnas tantum habet. Cum manus porrigit, pinnas quoque comprehendere non sinit. Denique, si Deus es, tribuere mortalibus beneficia debes, non sua eripere: sin autem homo es, id, quod es, semper esse te cogita. Stultum est eorum meminisse, propter quæ tui oblivisceris. Quibus bellum non intuleris, bonis amicis poteris uti. Nam & firmissima est inter pares amicitia, & videntur pares, qui non fecerunt inter se periculum virium. Quos viceris, amicos tibi esse, cave, credas. Inter dominum, & servum nulla amicitia est. Etiam in pace, belli tamen jura servantur. Jurando gratiam Scythas sancire ne credideris. Colendo fidem jurant. Græcorum ista cautio est, qui acta consignant, & Deos invocant. Nos religionem in ipsa fide novimus. Qui non reverentur homines, fallunt Deos. Nec tibi amico opus est, de cujus benevolentia dubites. Cæterum nos & Asiæ, & Europæ custodes habebis. Bactra, nisi dividat Tanais, contigimus. Ultra Tanaim, usque ad Thraciam colimus. Thraciæ Macedoniam conjunctam esse fama est. Utrique imperio tuo finitimos, hostes, an amicos velis esse, considera. Hæc Barbarus.

CAPUT XXII.

Rex verba peracutè aespondet. Tanaim trajicit : hostes fundit. Sagas deditos in fidem recipit.

(9.) **C**ONTRÀ Rex, fortuna sua, & consiliis eorum se usurum esse respondet. Nam & fortunam, cui confidat, & consilium suadentium, ne quid temerè, & audacter faciat, sequenturum. Dimissisque legatis, in præparatas rates exercitum imposuit. In proris clypeatos locaverat, jussos in genua subsidere, quò tutiores essent adversùs ictus sagittarum. Post hos, qui tormenta intenderent, stabant, & ab utroque latere, & à fronte circumdati armatis. Reliqui, qui post tormenta constiterant, remigem lorica indutum scutorum testudine armati protegebant. Idem ordo in illis quoque ratibus, quæ equitem vehebant, servatus est, major pars à puppe nantes equos loris trahebat. At illos, quos utres stramento repleti vehebant, objectæ rates tuebantur. Ipse Rex cum delectis primus ratem solvit, & in ripam dirigi jussit. Cui Scythæ admotos ordines equitum in primo ripæ margine opponunt, ut ne applicari quidem terræ rates possent. Cæterùm præter hanc speciem ripis præsidentis exercitus, ingens navigantes terror invaserat. Namque cursum gubernatores, cùm obliquo flumine impellerentur, regere non poterant: vacillantesque milites, & ne excuterentur solliciti, nautarum ministeria turbaverant. Nec tela quidem conati nisu vibrare poterant, cùm prior standi sine periculo, quàm hostem laccessendi, cura esset. Tormenta saluti fuerunt, quibus in confertos, ac temerè, se offerentes
haud

haud frustra excussa sunt tela. Barbari quoque ingentem vim sagittarum infudere ratibus, vixque ullum fuit scutum, quod non pluribus simul spiculis perforaretur. Jamque terræ rates applicabantur, cum acies clypeata consurgi, & hastas certo ictu, utpote libero nisu, mittit è ratibus. Et, ut territos, recipientesque equos videre, alacres mutua adhortatione in terram desiliere. Turbatis acriter pedem inferre cœperunt. Equitum deinde turmæ, quæ frenatos habebant equos, perfregère Barbarorum aciem. Interim cæteri agmine dimicantium tecti aptavere se pugnæ. Rem, quod vigoris ægro adhuc corpori deerat, animi firmitate supplebat. Vox adhortantis non poterat audiri, nondum benè obducta cicatrice cervicis: sed dimicantem cuncti videbant. Itaque ipsi quidem ducum fungebantur officio, aliusque alium adhortari, in hostem salutis immemores, ruere cœperunt. Tum verò non ora, non arma, non clamorem hostium Barbari tolerare potuerunt; omnesque, effusis habenis, (namque equestris acies erat) capessunt fugam; quos Rex, quamquam vexationem invalidi corporis pati non poterat, per lxxx. tamen stadia insequi perseveravit. Jamque linquente animo, suis præcepit, ut, donec lucis aliquid superesset, fugientium tergis inhærent. Ipse, exhaustis etiam animi viribus, in castra se recepit, reliquum substitit. Transierant jam Liberi patris terminos, quorum monumenta lapides erant crebris intervallis dispositi, arboresque proceræ, quarum stipites hædera contexerat. Sed Macedones ira longiùs provexit: quippe media fere nocte in castra redierunt, multis interfectis, pluribus captis, equosque MDCCC. abegere. Cecide-

runt autem Macedonum equites LX. pedites C. ferè, M. saucii fuerunt. Hæc expeditio deficientem magna ex parte Asiam fama tam oportunæ victoriæ domuit. Inviçtos Scythas esse crediderant, quibus fractis, nullam gentem Macedonum armis parem fore confitebantur. Itaque Sacæ misère legatos, qui pollicerentur gentem imperata facturam. Moverat eos Regis non virtus magis, quàm clementia in devictos Scythas: quippe captivos omnes sine pretio remiserat, ut fidem faceret, sibi cum ferocissimis gentium de fortitudine, non de ira fuisse certamen. Benignè igitur exceptis Sacarum legatis, comitem Escipinum dedit, admodum juvenem, ætatis flore conciliatum sibi: qui cum specie corporis æquaret Hephæstionem, lepore haud sanè illi par erat.

CAPUT XXIII.

Spitamenum persequitur. Sogdianos describit, vastas. XXX. juvenes damnos vita donat, & per illos Sogdianos in fide continet. Bactra petit. Besum Ecbatana duci jubet.

IPse, Cratero cum majore parte exercitus modicis itineribus sequi jusso, ad Maracanda urbem pervenit, ex qua Spitamenes, cognito ejus adventu, Bactra perfugerat. Itaque quadriduo Rex longum itineris spatium emensus, pervenit in eum locum, in quo, Menedemo duce, duo millia peditum, & trecentos equites amiserat. Horum ossa tumulo contegi jussit, & in ferios more patrio dedit. Jam Croterus, cum phalange subsequi jussus, ad Regem pervenerat. Itaque, ut omnes, qui defecerant, pariter belli clade premerentur, copias dividit; utique

que agros, & interfici puberes jussit. (10.) Sogdiana regio majori ex parte deserta est : octingenta ferè stadia in latitudinem vastæ solitudines tenent. Ingens spatium rectæ regionis est , per quam amnis (Polytimetum vocant incolæ) fertur. Torrentem eum ripæ in tenuem alveum cogunt , deinde caverna accipit , & sub terram rapit cursus. Asconditi indicium est aquæ meantis sonus , cùm ipsum solum , sub quo tantus amnis fluit , ne modico quidem resudet humore. Ex captivis Sogdianorum ad Regem triginta nobilissimi , corporum robore eximio , perducti erant. Qui ut per interpretem cognoverunt , jussu Regis ipsos ad supplicium trahi , carmen lætantium more canere , tripudiisque & lasciviori corporis motu gaudium quoddam animi ostentare cœperunt. Admiratus Rex tanta magnitudine animi oppetere mortem , evocari eos jussit , causam tam effusæ lætitiæ , cùm supplicium ante oculos haberent , requirens. Illi , si ab alio occiderentur , tristes morituros fuisse respondent ; nunc à tanto Rege victore omnium gentium majoribus suis redditos , honestam mortem , quam fortes viri voto quoque expeterent , carminibus sui moris , lætitiæque celebrare. Tum Rex , *quæro itaque* , inquit , *an vivere velitis non inimici mihi , cujus beneficio victuri estis ?* Illi numquam se inimicos ei , sed bello lacessitos , hostes fuisse , respondent : si quis ipsos beneficio , quàm injuria experiri maluisset , certaturos fuisse , ne vinceretur officio. Interrogantique , quo pignore fidem obligaturi essent , *Vitam , quam acciperent , pignori futuram esse* , dixerunt , *redituros , quando ipse repetisset.* Nec promissum fefellerunt. Nam qui remissi domos ierant ,

in fide continuere populares : quatuor inter custodes corporis retenti , nulli Macedonum in Regem charitate cesserunt. In Sogdianis Peucolao cum tribus millibus peditum (neque enim majori praesidio indigebant) relicto , Bactra pervenit. Inde Bessum Ecbatana duci jussit , interfecto Dario , poenas capite persoluturum.

CAPUT XXIV.

Sexdecim millia accipit in supplementum. Sogdianos reliquos subigit. Ochum , & Oxum flumina superat. Ad marginiam urbem sex oppida condit.

Iisdem ferè diebus Ptolemæus , & Menidas peditum tria millia , & equites mille adduxerunt mercede militaturos. Alexander quoque ex Lycia cum pari numero peditum , & quingentis equitibus venit. Totidem è Syria Asclepiodorum sequebantur. Antipater Græcorum octo millia , in quibus quingenti equites erant , miserat. Itaque exercitu aucto , ad ea , quæ defectione turbata erant , componenda processit , interfectisque consternationis auctoribus , quarto die ad flumen Oxum perventum est. Hic , quia limum vehit , turbidus semper , & insalubris est potu. Itaque puteos miles coeperat fodere : nec tamen humo altè egesta existebat humor , cum in ipso tabernaculo Regis conspectus est fons , quem quia tardè notaverant , subito exitisse finxerunt , Rexque ipsè credi voluit , donum Dei id fuisse. Superatis deinde omnibus Ocho , & Oxo , ad urbem Marginiam pervenit. Circa eam sex oppidis condendis electa sedes est. Duo ad meridiem versa , qua-

quatuor spectantia Orientem modicis inter se spatiis distabant, ne procul repetendum esset mutuum auxilium. Hæc omnia sita sunt in editis collibus. Tum velut fræni domitarum gentium, nunc originis suæ oblita serviunt, quibus imperaverunt.

CAPUT XXV.

Petram Arimazis Sogdiani describit Curtius: Alexander expugnat. Arimazem cum propinquis in crucem tolli jubet.

(II.) **ET** cætera quidem pacaverat. Una erat Petra, quàm Arimazes Sogdianus cum triginta millibus armatorum obtinebat, alimentis ante congestis, quæ tantæ multitudini vel biennium suppeterent. Petra in altitudinem triginta eminet stadia, circuitu centum & quinquaginta complectitur. Undique abscissa, & abruta, semita peraugusta aditur. In medio altitudinis spatium habet specum, cujus os arcum, & obscurum est; paullatim deinde ulteriora panduntur; ultima etiam altos recessus habent. Fontes per totum fere specum manant, è quibus collatæ aquæ per prona montis flumen emittunt. Rex, loci difficultate spectata, statuerat inde abire: cupido deinde incessit animo naturam quoque fatigandi. Prius tamen quàm fortunam obsidionis experiretur, Cophen (Artabaxi hic filius erat) misit ad Barbaros, qui suaderet, ut dederent rupem. Arimazes loco fretus, superbe multa respondit: ad ultimum, an Alexander etiam volare possit, interrogat. Quæ nuntiata Regi sic accendere animum, ut adhibitis, cum quibus consultare erat solitus, indicaret insolentiam Barbari illudentis ipsos, quia

pinnas non haberent ; se autem proxima nocte effecturum , ut crederet Macèdonas etiam volare. Trecentos , inquit , pernicissimos juvenes ex suis quisque copiis perducite ad me , qui per calles , & penè invias rupes domi pecora agere consueverint. Illi præstantes , & levitate corporum , & ardore animorum strenuè adducunt , quos intuens Rex , *Vobiscum* , inquit , *ó juvenes* , & *mei æquales* , urbium invicturum antè munimenta superavi , montium juga perenni nive obruta emensus sum , angustias Ciliciæ intravi , Indiæ sine lassitudine vim frigoris sum perpessus. Et mei documenta vobis dedi , & vestra habeo. Petra , quam videtis unum aditum habet , quem Barbari obrident , cætera negligunt. Nullæ vigiliæ sunt , nisi quæ castra nostra spectant. Invenietis viam , si solerter rimati fueris aditus ferentes ad cacumen. Nihil tam altè natura constituit , quò virtus non possit eniti. Experiendo , quæ cæteri desperaverunt , Asiam habemus in potestate. Evadite in cacumen ; quod cùm ceperitis , candidis velis signum mihi dabitis , Ego , copiis admotis , hostem in nos à vobis convertam. Præmium erit ei , qui primus occupaverit verticem , talenta decem : uno minus accipiet , qui proximus ei venerit : eademque ad decem homines servabitur portio. Certum habeo , vos non tam liberalitatem intueri meam , quam voluntatem. His animis Regem audierunt , ut jam cœpisse verticem viderentur : dimissique , ferreos cuneos , quos inter saxa defigerent , validosque funes parabant. Rex circumvectus Petram , quàm minimè asper , ac præruptus aditus videbatur (secunda vigilia quod benè verteret) ingredi jubet. Illi , alimentis in biduum sumptis , gladiis modò , atque hastis armati , subire

cœ-

cœperunt. Ac primò pedibus ingressi sunt: deinde, ut in prærupta perventum est, alii manibus, eminentia saxa complexi, levavere semet, alii adjectis funium laqueis evasere, cum cuneos inter saxa defigerent, quæis gradus subinde insisterent. Diem inter metum, laboremque consumpserunt. Per aspera enixis duriora restabant, & crescere altitudo Petræ videbatur. Illa verò miserabilis erat facies, cùm ii, quos instabilis gradus fefellerat, ex præcipiti devolverentur: mox eadem in se patientia alieni casus ostendebat exemplum. Per has tamen difficultates enituntur in verticem montis, omnes fatigatione continuati laboris affecti, quidam mutilati parte membrorum. Pariterque eos & nox, & somnus oppressit. Stratis passim corporibus in inviis, & in asperis saxorum, periculi instantiis oblitæ, in lucem quieverunt. Tandemque velut ex alto sopore excitati, occultas, subjectasque ipsis valles rimantes, ignari in qua parte Petræ tanta vis hostium condita esset, fumum infra se evolutum, & os specus notaverunt. Ex quo intellectum est, illam hostium letebram esse. Itaque hastis imposuere, quod convenerat signum; totoque è numero duos, & triginta in ascensu interiisse cognoscunt. Rex non cupidine magis potiundi loci, quàm vicem eorum, quos ad tam manifestum periculum miserat, sollicitus, toto die cacumina montis intuens resistit. Noctu demùm, cùm obscuritas conspectum oculorum ademisset, ad curandum corpus recessit. Postero die nondùm satis clara luce primus vela, signum capti verticis, conspexit. Sed, ne falleretur acies, dubitare cogeabat varietas cœli, nunc internitente lucis fulgore, nunc condito. Verùm, ut

li-

liquidior lux apparuit cœlo, dubitatio exempta est: vocatumque Cophen, per quem Barbarorum animos tentaverat, mittit ad eos, qui moneret, nunc saltem salubris consilium inirent. Sin autem fiducia loci perseverent, ostendi à tergo jussi, qui ceperant verticem. Cophes ad eos missus, suadere cœpit Arimazi Petram tradere, gratiam Regis inituro, si tanta res molientem in unius rupis obsidione hæere non coegisset. Ille ferociùs, superbiusque, quàm antea loquutus, abire Cophen jubet. At is prehensum manu Barbarum rogat, ut secum extra specum prodeat. Quo impetrato, juvenes in cacumine ostendit, ejusque superbiæ haud immeritò illudens, pennas, ait, habere milites Alexandri. Jamque è Macedonum castris signorum concentus, & totius exercitus clamor audiebatur. Ea res, sicut pleraque belli vana, & inania, Barbaros ad deditionem traxit: quippe occupati metu, paucitatem eorum, qui à tergo erant, æstimare non poterant. Itaque Cophen (nam trepidantes reliquerat) strenuè revocant, & cum eo triginta principes mittunt, qui Petram tradant, & ut incolumibus abire liceat, paciscantur. Ille quamquam verebatur, ne conspecta juvenum paucitate deturbarent eos Barbari, tamen & fortunæ suæ confisus, & Arimazi superbiæ infensus, nullam se conditionem deditionis accipere respondit. Arimazes, desperatis magis, quàm perditis rebus, cùm propinquis, nobilissimisque gentis suæ descendit in castra, quos omnes verberibus affectos, sub ipsis radicibus Petræ crucibus jussit affigi. Multitudo peditorum incolis novarum urbium cum pecunia capta dono data est. Artabazus in Petræ, regionisque, quæ apposita est ei, tutela relictus est.

LIBER VIII.

SYNOPSIS.

MAssagetis, Dahis, Sogdianis; in potestatem redactis; Rex vanabundus leonem: & quatuor millia ferarum sternit. Clytōm inclytum Ducem sub cœnam temulentus interficit, quod illum serò pœnitet. Bactrianos, & Sysimithrem desertores, & defectores persequitur. Philippus, & Erigyus extinguuntur. Uxorem Spitamenis viri interfetricem Alexander execratur. In Præfectos provinciarum animadvertit. Provincias, mutatis Prætoribus, ab injuriis vindicat. Regis humanitas in militem, qui frigore obriuerat. Roxanem ducit uxorem. Callisthenes adulatores Alexandri reprimi; ipse in odium ejusdem incurrit. Conjurat Hermolaus; comprehenditur cum Callisthene; perorat contra Alexandrum. Respondet Hermolao Alexander; & damnatum necari cum Callisthene jubet. India describitur. Aornus capitur. Omphis Rex deditur. Porus ab Alexandro ingenti prælio superatus Regno restituitur.

CAPUT I.

Barbaros persequitur. Attinas cum 300. cœditur Craterus offensam belli emendat.

Alexander majore fama quàm glória in ditionem redacta Petra, cùm propter vagum hostem spargendæ manus essent, in tres partes divisit exerci-

citum. Hephæstionem uni, Cœnonem alteri duces dederat; ipse cæteris præerat. Sed non eadem mens omnibus barbaris fuit. Armis quidam subacti, plures ante certamen imperata fecerunt, quibus eorum, qui in defectione perseveraverant, urbes, agrosque jussit attribui. At exules Bactriani cum octingentis Massagetarum equitibus proximos vicos vastaverunt. Ad quos coercendos Attinas regionis ejus Præfectus trecentos equites, insidiarum, quæ parabantur, ignarus, eduxit. Namque hostis in sylvis, quæ erant fortè campo junctæ, armatum militem condidit, paucis propellentibus pecora, ut improvidem ad insidias præda perduceret. Itaque in-composito agmine, solutisque ordinibus, Attinas prædabundus sequebatur; quem prætergressum sylvam, qui in ea consederant, ex improvviso adorti, cum omnibus interemerunt. Celeriter ad Craterum hujus cladis fama perlata est, qui cum omni equitatu supervenit. Et Massagetæ quidem jam refugerant. Dahæ mille oppressi sunt, quorum clade, totius regionis finita defectio.

CAPUT II.

Legati varias gentes dedunt. Scythæ petunt connubia Macedonum. Rex Bazarium ingreditur, quæ describitur. Venatio Alexandri, & epulum.

Alexander quoque, Sogdianis rursus subactis, Maracanda repetit. Ibi Berdēs, quem ad Scythas super Bosphorum colentes miserat, cum legatis gentis occurrit: Phrataphernes quoque, qui Chosrasmiis præerat, Massagetis, & Dahis regionum confinio adjunctus, miserat, qui facturum impera-

ta

ta pollicerentur. Scythæ petebant, ut Regis sui filiam matrimonio sibi jungere: si dedignaretur affinitatem, Principes Macedonum cum primoribus suæ gentis connubio coire pateretur. Ipsum quoque Regem venturum ad eum pollicebantur. Utraque legatione benignè audita, Hephæstionem, & Artabazum opperiens, stativa habuit: quibus adjunctis, in regionem, quæ appellatur Bazaria, pervenit. Barbaræ opulentia in illis locis haud ulla sunt majora indicio, quàm magnis nemoribus, salibusque nobilium ferarum greges clausi. Spatiosas ad hoc eligunt sylvas, crebris perennium aquarum fontibus amœnas. Muris nemora cinguntur; turresque habent venantium receptacula. Quatuor continuis ætatibus intactum saltum fuisse constabat, quem Alexander cum toto exercitu ingressus, agitari undique feras jussit. Inter quas cum leo magnitudinis raræ ipsum Regem invasurus incurreret, fortè Lysimachus, qui postea regnavit proximus Alexandro, venabulum objicere feræ cœperat. Quo Rex repulso, & abire jusso, adjecit, tam à semet uno, quàm à Lysimacho leonem interfici posse Lysimachus enim quondam, cum veniretur in Syria, occiderat eximie magnitudinis feram solus, sed lævo humero usque ad ossa laceratus, ad ultimum periculi pervenerat. Id ipsum exprobrans ei Rex, fortius, quàm locutus est, fecit. Nam feram non excepit modò, sed etiam uno vulnere occidit. Fabulam, quæ objecum leoni à Rege Lysimachum temeri vulgavit, eo casu, quem supra diximus, ortam esse crediderim. Cæterùm Mecedones, quamquàm prospero eventu defunctus arat Alexander, tamen scivere gentis suæ more, ne pedes veneretur

tur

tur sine delectis principum, amicorumque. Ille quatuor millibus ferarum dejectis, in eodem saltu cum toto exercitu epulatus est.

CAPUT III.

Narratio de Clyto inter epulas ab Alexandro ob linguæ intemperantiam occiso.

INde Naracanda reditum est; acceptaque ætatis excusatione ab Artabazo, provinciam ejus destinat Clyto. Hic erat, qui apud Granicum amnem nudo capite Regem dimicantem, clypeo suo textit, & Rhosacis manum capiti Regis imminuentem gladio amputavit, vetus Philippi miles, multisque bellicis operibus clarus. Hellanice, quæ Alexandrum educaverat, soror ejus, haud secus quàm mater à Rege diligebatur. Ob has causas validissimam imperii partem fidei ejus, tutelæque commisit. Jamque iter parare in posterum jussus, sollemni, & tempestivo adhibetur convivio. In quo Rex, cum multo incaluisset mero, immodicus æstimator sui, celebrare, quæ gesserat, cœpit, gravis etiam eorum auribus, qui sentiebant vera memorari. Silentium tamen habuere seniores, donec Philippi res orsus obterere, nobilem apud Cheroneam victoriam sui operis fuisse jactavit, ademptamque sibi malignitate, & invidia patris tantæ rei gloriam. Illud quidem, seditione inter Macedonas milites, & Græcos mercenarios orta, debilitatum vulnere, quod in ea consternatione acceperat, jacuisse, non alias, quàm simulatione mortis tutiorem, se corpus ejus protexisse clypeo suo, ruentesque in illum sua manu occisos. Quæ patrem numquam æquo
ani-

animo esse confessum, invitum filio debentem salutem suam. Itaque post expeditionem, quam sine eo fecisset ipse in Illyrios, victorem scripsisse se patri, fusos, fugatosque hostes, nec affusse usquam Philippum. Laude dignos esse, non qui Samothracum initia viserent, cum Asiam uti, vastarique oportet; sed eos, qui magnitudinem rerum fidem antecessissent. Hæc, & his similia læti audire juvenes; ingrata senioribus erant, maxime propter Philippum, sub quo diutius vixerant. Tum Clytus, ne ipse quidem satis sobrius, ad eos, qui infra ipsum cubabant, conversus, Euripidis retulit carmen, ita, ut sonus magis, quam sermo exaudiri posset à Rege, quo significabatur, malè instituisse Græcos, quod trophæis Regum dumtaxat nomina inscriberentur, alieno enim sanguine partam gloriam intercipi. Itaque Rex, cum suspiceretur malignius habitum esse sermonem percontari proximos cœpit, quid ex Clyto audissent. Et illis ad silentium obstinatis, Clytus paullatim majore voce Philippi acta, bellaque in Græcia gesta commemorat, omnia præsentibus præferens. Hinc inter juniores, senesque orta contentio est. Et Rex, velut patienter audiret, queis Clytus obterebat laudes ejus, ingentem iram conceperat. Cæterum cum animo videretur imperaturus, si finem procaciter orto sermoni Clytus imponeret, nihil eorum omitte, magis exasperebatur. Jamque Clytus, etiam Parmenionem defendere audebat, & Philippi de Atheniensibus victoriam Thebarum præferebat excidio, non vino modò, sed etiam animi prava contentione provectus. Ad ultimum, *si moriendum,* inquit, *est pro te, Clytus est primus. At victoriæ*

ma-

majus præmium, ferunt, qui procacissimè patris tui memoriæ illudunt. Sogdianam regionem mihi attribuis, toties rebellem, & non modò indomitam, sed quæ ne subigi quidem possit. Mittor ad feras bestias præcipitia ingentia sortitas. Sed, quæ ad me pertinent, transeo: Philippi milites spernis, oblitus, nisi hic Atharias senex juniores pugnam detrectantes revocasset, adhuc nos circa Halicarnasum hæsurus fuisse. Quomodo ergo Asiam etiam cum istis junioribus subjecisti? Verum est, ut opinor, quod avunculum tuum in Italia dixisse constat: Ipsum in viros incidisse, te in fæminas. Nihil ex omnibus inconsultè, ac temerè actis Regem magis moverat, quàm Parmenionis cum honore mentio illata. Dolorem tamen Rex pressit, contentus jussisse, ut convivio excederet. Nec quidquam aliud adjecit, quàm forsitam eum, si diutius loquutos foret, exprobatum sibi fuisse vitam à semetipso datam; hoc enim superbè sæpè jactasse. Atque illum cunctantem adhuc surgere, qui proximi ei cubuerant, injectis manibus, jurgantes, monentesque conabantur adducere. Clytus, cum abstraheretur, ad pristinam violentiam ira quoque abjecta: Suo pectore tergum illius esse defensum; nunc, posteaquàm tanti meriti preterit tempus, etiam memoriam invisam esse proclamat. Attali quoque cædem abjiciebat, & ad ultimum, Jovis, quem patrem sibi Alexander assereret, Oraculum eludens, veriora se Regi, quàm patrem ejus respondisse dicebat. Jam tantum iræ conceperat Rex, quantum vix sobrius ferre potuisset. Enim verò mero sensibus victis, ex lecto repentè prosiluit. Attoniti amici, ne positis quidem, sed adjectis poculīs, consurgunt,

gunt, in eventum rei, quàm tanto impetu acturus esset, intenti. Alexander, rapta lancea ex manibus armigeri, Clytum adhuc eadem linguæ intemperantia furentem percutete conatus, à Ptolemæo, & Perdicca inhibetur, medium complexi, & oblutari perseverantem morabantur: Lysimachus, & Leonatus etiam lanceam abstulerant. Ille militum fidem implorans, comprehendisse à proximis amicorum, quod Dario nuper accidisset exclamat: signumque tuba dari, ut ad Regiam armati coirent, jubet. Tum verò Ptolemæus, & Perdiccas genibus advoluti orant, ne in tam præcipiti ira perseveret, spatiumque potius animo det, omnia postero die justius exequuturum: Sed clausæ erant aures obstrepentis ira. Itaque impotens animi percurrit in Regiæ vestibulum, & vigili excubanti hasta ablata, constitit in aditu, quo necesse erat iis, qui simul cœnaverant, egredi. Abierant cæteri. Clytus ultimus sine lumine exhibat, quem Rex quisnam esset, interrogat. Eminebat etiam in voce, sceleris, quod parabat, atrocitas. Et ille jam non suæ, sed Regis iræ memor, Clytum esse, & de convivio exire respondit. Hæc dicentis latus hasta transfixit, morientisque sanguine aspersus, *I nunc,* inquit, *ad Philippum, & Parmenionem, & Attalum,*

CAPUT IV.

Sera Regis pœnitentia non pœnitendo ingenio, & stylo describitur.

(2.) **M**Ale humanis ingeniis natura consulit, quòd plerumque non futura, sed transacta perpendi-

T

di-

dimus: quippe Rex, posteaquàm ira mente decesserat, etiam ebrietate discussa, magnitudinem facinoris sera æstimatione perspexit. Videbat tunc immodica libertate abusum, sed alioqui egregium bello virum, & nisi erubesceret fateri, servatorem sui occisum. Detestabile carnificis ministerium occupaverat Rex, verborum licentiam, quæ vino poterat imputari, nefanda cæde ultus. Manabat toto vestibulo cruor paulò antè convivæ. Vigiles attoniti, & stupentibus similes procul stabant, liberiorēque pœnitentiam solitudo excipiebat. Ergo hastam ex corpore jacentis evulsam retorsit in semet. Jamque admoverat pectori, cùm advolant vigiles, & repugnanti è manibus extorquent, allevatumque in tabernaculum deferunt. Ille humi prostraverat corpus, gemitu, ejulatuque miserabili tota personante Regia. Laniare deinde os unguibus, & circumstantes rogare, ne se tanto dedecori superstitem esse paterentur. Inter has preces tota nox exacta est. Scrutantēque, num ira Deorum ad tantum nefas actus esset, subit, aniversarium sacrificium Libero Patri non esse redditum stato tempore: itaque inter vinum, & epulas cæde comissa, iram Dei fuisse manifestam. Cæterum magis eò movebatur, quod omnium amicorum animos videbat attonitos: neminem cum ipso sociare sermonem postea ausurum: vivendum esse in solitudine, velut feræ bestiæ terrenti alias, alias timenti. Prima deinde luce tabernaculo corpus, sicut adhuc cruentum erat, jussit inferri. Quo posito antè ipsum lacrimis obortis, *Hanc, inquit, nutrici meæ gratiam retuli, cujus duo filii apud Miletum pro mea gloria occubuerunt mortem? hic frater unicum*

orbitatis solatium, à me inter epulas occisus est. Quo nunc se conferet misera? Omnibus ejus unus supersum, quem solum æquis oculis videre non poterit. Et ego servatorum meorum latro revertar in patriam, ut ne dexteram quidem nutrici sine memoria calamitatis ejus offerre possim? Et, cum finis lacrymis, querelisque non fieret, jussu amicorum corpus ablatum est. Rex triduum jacuit inclusus, quem armigeri, corporisque custodes ad moriendum obstinatum esse cognoverunt, universi in tabernaculum irrumpunt, diuque precibus ipsarum reluctatum ægrè vicerunt, ut cibum caperet. Quoque minùs cædis puderet, jure interfectum Clytum Macedones decernunt, sepulturaque quoque prohibitori, ni Rex humari jussisset.

CAPUT V.

Xenipporum descriptio. Amyntæ cruenta victoria de Bactrianis exulibus, in gratiam tamen ab Alexandro receptis.

Igitur decem diebus, maximè ad confirmandum pudorem, apud Maracanda consumptis, cum parte exercitus Hephestionem in regionem Bactrianam misit, commeatus in hyemem paraturum. Quam Clyto autem destinaverat provinciam, Amyntæ dedit. Ipse Xenippa pervenit. Scythiæ confinis est regio, habitaturque pluribus, ac frequentibus vicis, quia ubertas terræ non indigenas modò detinet, sed etiam advenas invitat. Bactrianorum exulum, qui ab Alexandro defecerant, receptaculum fuerat. Sed posteaquàm Regem adventare comper-
tum est, pulsus ab incolis, duo millia ferè, & du-

centi congregantur. Omnes equites erant, etiam in pace latrociniis assueti. Tum ferocia ingenia non bellum modò, sed etiam veniæ desperatio efferaverat. Itaque ex improvise adorti Amyntam Prætorem Alexandri, diu anceps prælium fecerant. Ad ultimum DCC. suorum amissis, quorum ccc. hostis cepit, dedere perga victoribus, haud sanè multi. Quippe lxxx. Macedonum interfecerunt, præterque eos trecenti, & quinquaginta saucii facti sunt. Veniam tamen etiam post alteram defectionem impetraverunt.

CAPUT VI.

Sysimithris deditio, & ardua Petræ adumbratio.

HIS in fidem acceptis, in regionem, quam Naura appellant, Rex cum toto exercitu venit. Satrapes erat Sysimithres, duobus ex sua matre filiis genitis; quippe apud eos parentibus stupro coire cum liberis fas est. Duobus millibus armatis popularibus, fauces regionis, quæ in arctissimum cogitur, valido munimento sepserat. Præterfluebat torrens amnis, qui terga Petræ claudebat. Hanc manu perviam incolæ fecerant. Sed aditu specus accipit lucem: interiora, nisi illato lumine, obscura sunt, perpetuus cuniculus iter præbet in campos ignotum, nisi indigenis. At Alexander, quamquam angustias naturali situ munitas, valida manu Barbari tuebantur, tamen arietibus admotis, munimenta, quæ manu adjuncta erant, concussit, fundisque, & sagittis propugnantium plerosque dejecit. Quos ubi dispersos fugavit, ruinas munimentorum supergressus, ad Petram admovit exercitum. Cæterum interveniebat fluvius coeuntibus aquis ex superiore fas-

fastigio in vallem. Magnique operis videbatur tam vastam voraginem explere. Cædi tamen arbores, & saxa congeri jussit. Ingensque Barbaros pavor rudes ad talia opera concusserat, excitatam molem subito cernentes. Itaque Rex ad deditionem metu posse compelli ratus, Oxartem misit nationis ejusdem, sed ditionis suæ, qui suaderet Duci, ut traderet Petram. Interim ad augendam formidinem & turres admovebantur, & excusa tormentis tela emicabant. Itaque verticem Petræ omni alio præsidio damnato, petiverunt. At Oxartes trepidum, diffidentemque rebus suis Sysimithrem cœpit hortari, ut fidem, quàm vim Macedonum mallet experiri, non moraretur festinationem victoris exercitus in Indiam tendentis; cui quisquis semet offerret, in suum caput alienam cladem esse versurum. Et ipse quidem Sysimithres deditionem annuebat. Cæterùm mater, eademque cōjux morituram se antè denuntians, quàm in ullius veniret potestatem, Barbari animum ad honestiora, quàm tutiora converterat: pudebatque, libertatis majus esse apud fœminas, quàm apud viros pretium. Itaque dimisso internuntio pacis, obsidionem ferre decreverat. Sed, cùm hostis vires, suasque pensaret, rursus muliebris consilii, quod præceps magis, quàm necessarium esse credebat, pœnitere eum cœpit; revocatoque strenuè Oxarte, futurum se in Regis potestate respondit, unum precatus, ne voluntatem, & consilium matris suæ proderet, quo facilius venia illi quoque impetraretur. Præmissum igitur Oxartem cum matre, liberisque, & totius cognitionis grege, sequebatur, ne expectato quidem fidei pignore, quod Oxartes promiserat. Rex, equi-

te præmisso, qui reverti eos juberet, opperiri que præsentiam ipsius, supervenit, & victimis Miner-væ, ac victoriæ cæsis, Imperium Sysimithri restituit, spes majoris etiam provinciæ facta, si cum fide amicitiam ipsius coluisset. Duos illi juvenes patre tradente, secum militaturos sequi jussit.

CAPUT VII.

Defectores per ardua viarum persequitur, fugatque. Philippi fratris Lysimachi, & Erigyi funera plorantur.

RELICTA deinde phalange, ad subigendos, qui defecerant, cum equite processit. Arduum, & impeditum saxis iter primò utcumque tolerabant. Mox equorum non ungulis modò attricis, sed corporibus etiam fatigatis, sequi plerique non poterant, & rarius subinde agmen fiebat, pudorem (ut ferè fit) immodico labore vincente. Rex tamen subinde equos mutans, sine intermissione fugientes insequabatur. Nobiles juvenes comitari eum soliti defecerant, præter Philippum. Lysimachi erat frater, tum primùm adultus, & quod facile appareret, indolis raræ. Is pedes, incredibile dictu, per D. stadia vectum Regem comittatus est, sæpè equum suum offerente Lysimacho: nec tamen, ut digrederetur à Rege, effici potuit, cùm lorica indutus arma gestaret. Idem, cùm perventum esset in saltum, in quo se Barbari abdiderant, nobilem edidit pugnam, Regemque cominùs cum hoste dimicantem protexit. Sed, postea quam Barbari in fugam effusi deseruere sylvas, animus, qui in ardore pugnæ corpus sustentaverat, liquit. Subitoque

ex

ex omnibus membris profuso sudore, arboris proximæ stipiti se applicuit. Deinde, ne illo quidem adminiculo sustinente, manibus Regis exceptus est, inter quas collapsus extinguitur. Mæstum Regem alius haud levis dolor excepit. Erigyus inter claros duces fuerat, quem extinctum esse paulò, antequam reverteretur in castra, cognovit. Utriusque funus omni apparatu, atque honore celebratum est.

CAPUT VIII.

Spitamenis ab uxore caput præcisum fertur ad Alexandrum. Dataphernes à Dabis vinctus traditur. Prætores rei deferuntur, puniuntur, & mutantur.

(3.) **D**Ahas deinde statuerat petere. Ibi namque Spitamenem esse cognoverat. Sed hanc quoque expeditionem, ut pleraque alia, fortuna indulgendo ei numquam fatigata, pro absente transegit. Spitamenes uxoris immodico amore flagrabat; quam ægrè fugam, & nova subinde exilia tolerantem, in omne discrimen comitem trahebat. Illa malis fatigata, identidem muliebres adhibere blanditias, ut tandem fugam sisteret, victorisque Alexandri clementiam expertus placaret, quem effugere non posset. Tres adulsi erant liberi ex eo geniti; quos cum pectori patris admovisset, ut saltem eorum miserrari vellet, orabat. Et, quò efficaciores essent preces, haud procul erat Alexander. Ille se prodi, non moneri ratus, & formæ profectò fiducia cupere eam quàm primùm dedi Alexandro, acinacem strinxit, percussurus uxorem, nisi prohibitus esset fratrum ejus occursu. Cæterùm abire è conspectu

jubet, addito metu mortis, si se oculis ejus obtulisset. Et ad desiderium levandum noctes inter pellices agere cœpit. Sed penitus hærens amor, fastidio præsentium accensus est. Itaque rursus uni ei deditus, orare non destitit, ut tali consilio abstineret, patereturque sortem, quamcumque ipsis fortuna fecisset: sibi mortem deditione esse levio-rem. At illa purgare se, quod, quæ utilia esse censebat, muliebriter forsitan, sed fida tamen mente, suasis- set: de cætero futuram in viri potestate. Spitame- nes simulato captus obsequio, de die convivium apparari jubet, vinoque, & epulis gravis semison- nus in cubiculum fertur. Quem ut alto, & gravi somno sopitum esse sensit uxor, gladium, quem veste occultaverat, stringit; caputque ejus abscis- sum cruore respersa servo suo conscio facinoris tradit. Eodem comitante (sicut erat cruenta veste) in Macedonum castra pervenit, nuntiarique Ale- xandro jubet, esse, quæ ex ipsa deberet agnoscere. Ille protinus Barbaram jussit admitti; quam ut as- persam cruore conspexit, ratus ad deplorandam contumeliam venisse, dicere, quæ vellet, jubet. At illa servum, quem stare in vestibulo jusserat, in- troduci desideravit, qui, quia caput Spitamenis veste tectum habebat, suspectus, scrutantibus, quid occuleret, ostendit. Confuderat oris exanguis notas pallor; nec, quis esset, nosci satis poterat. Ergo Rex certior factus, humanum caput afferre eum, tabernaculo excessit, percontatusque, quid rei sit, illo profitente, cognoscit. Variæ hinc cogi- tationes invicem animun diversa agitantem com- moverant. Meritum ingens in semet esse credebat, quod transfuga, & proditor, tantis rebus (si vi-
xis-

xisset) injecturus moram , interfectus esset. Contra facinus ingens aversabatur , cū optimè meritum de ipsa , communium parentem liberorum , per insidias interemisset. Vicit tamen gratiam meriti sceleris atrocitas , denuntiarique jussit , ut excederet castris , neu licentiæ Barbaræ exemplar in Græcorum mores , & mitia ingenia transferret. Dahæ , Spitamenis cæde comperta , Dataphernem defectionis ejus participem vinctum Alexandro , seque dedunt. Ille maxima præsentium curarum parte liberatus , convertit animum ad vindicandas injurias eorum , quibus à Prætoribus suis avarè , ac superbè imperabatur. Ergo Phratapherni Hyrcaniam , & Mardos cum Tapyris tradidit , mandavitque , ut Phradatem , cui succedebat , ad se in custodiam mitteret. Arsami Cariæ Præfecto substitutus est Stasanor. Arsaces in mediam missus , ut Oxidates inde discederet. Babylonia , mortuo Mazæo , Deditameni subjecta est.

CAPUT IX.

Gabazam petit , & in gravissimam tempestatem incidit , luculenter à Curtio descriptam , ut lector ipse inter tonitrua , grandines , & fulmina videatur versari. Regis inde cura in colligendo , & solando milite laudatur. Mille tamen perierunt.

(4.) **H**IS compositis , tertio mense ex hybernis movit exercitum , regionem , quæ Gabaza appellatur , aditurus. Primus dies quietum iter præbuit ; proximus ei nondum quidem procellosus , & tristis , obscurior tamen pristino , non sine minis cres-

cen-

centis mali, præteriit: tertio ab omni parte cœli emicare fulgure, & nunc internitente luce, nunc condita, non oculos modò meantis exercitus, sed etiam animos terrere cœperunt. Erat propè continuus cœli fragor, & passim cadentium fulminum species visebatur, attonitisque auribus stupens agmen, nec progredi, nec consistere audebat, cùm repentè imber grandinem incutiens, torrentis modo effunditur. Ac primò quidem armis suis tecti exceperant. Sed jam nec retinere arma lubrica rigentes manus poterant, nec ipsi destinare, in quam regionem obverterant corpora, cùm undique tempestatis violentia major, quàm vitabatur, occurreret. Ergo ordinibus solutis, per totum saltum errabundum agmen ferebatur. Multique priùs metu, quàm labore defatigati, prostraverant humi corpora, quamquam imbrem vix frigoris concreto gelu astrinxerat. Alii se stipitibus arborum admoverant: id plurimis & adminiculum, & suffugium erat. Nec fallebat ipsos, morti locum eligere, cum immobiles vitalis calor linqueret. Sed grata erat pigritia corporum fatigatis, nec recusabant extinguì quiescendo: quippe non vehemens modò, sed etiam pertinax vix mali insistebat; lucemque, naturale solatium, præter tempestatem haud disparem nocti, sylvarum quoque umbra suppresserat. Rex unus tanti mali patiens, circuire milites, contrahere dispersos, allevare prostratos, ostendere procul evolutum ex tuguriis fœdus, hortarique, ut proxima quæque suffugia occuparent. Nec ulla res magis salutis fuit, quàm quòd multiplicato labore sufficientem malis, quibus ipsi cesserant, Regem deserere erubescabant. Cæterùm efficacior in adversis

sis necessitas, quam ratio frigoris remedium invenit. Dolabris enim sylvas sternere aggressi, passim acervos, struesque accenderunt. Continenti incendio ardere crederes saltum, & vix inter flammagminibus relictum locum. Hic calor stupentia membra commovit, paullatimque spiritus, quem continuerat rigor, meare liberè cœpit. Excepere alios tecta Barbarorum, quæ in ultimo saltu abdita necessitas investigaverat: olivos castra, quæ in humido quidem, sed jam cœli mitescente sævitia locaverunt. Mille millitum, atque lixarum, calonumque pestis illa consumpsit. Memoriae proditum est, quosdam applicatos arborum truncis, non solùm viventibus, sed & inter se colloquentibus similes esse conspectos, durante adhuc habito, in quo mors quemque deprehenderat. Forte Macedo gregarius miles, seque, & arma sustentans, tandem in castra pervenerat. Quo viso, Rex, quamquam ipse tunc maximè admoto igne refovebat artus, sella sua exsiluit, torpentemque militem, & vix comitem mentis, demptis armis, in sua sede jussit considerare. Ille diu, nec ubi quiesceret, nec à quo esset exceptus agnovit. Tandem recepto calore vitali, ut Regiam sedem, Regemque vidit, territus surgit. Quem intuens Alexander: *Ecquid intelligis, miles inquit, quanto meliore sorte, quàm Persa sub Rege vivatis? Illis enim in sella Regis consedissee capitale foret, tibi salutis fuit.*

CAPUT X.

Rex compensat militi amissa. Certat beneficiis cum Sysimithre. Cohortanus Satrapes se, & sua dedit, cujus filiam Roxanem ducit Alexander uxorem.

Postero die convocatis amicis, copiarumque Ducibus, pronuntiari jussit, ipsum omnia, quæ amissa essent, redditurum. Et promisso fides extitit. Nam Sysimethres multa jumenta, & camelorum duo millia adduxit, pecoraque, & armenta: quæ distributa pariter militem & damno, & fame liberaverunt. Rex gratiam sibi relata à Sysimithre præfatus, sex dierum cocta cibaria ferre milites jussit. Sacas petens, totam hanc regionem depopulatus, triginta millia pecorum ex præda Sysimithri dono dat. Inde pervenit in Regionem, cui Cohortanus Satrapes nobilis præerat, qui se Regis potestati, fideique permissit. Ille imperio ei reddito, haud amplius quàm ut duo ex tribus filiis secum militarent, exegit. Satrapes etiam eo, qui penes ipsum relinquebatur, tradito. Barbara opulentia convivium, quo Regem accipiebat, instruxerat. Id cum multa comitate celebraret, introduci triginta nobiles virgines jussit. Inter quas erat filia ipsius, Roxane nomine, eximia corporis specie, & decore habitus in Barbaris raro. Quæ, quamquam inter electas processerat, omnium tamen oculos convertit in se, maximè Regis minus jam cupiditatibus suis imperantis iter obsequia fortunæ, contra quam non satis cauta mortalitas est. Itaque ille, qui uxorem Darii, qui duas filias virgines, quibus forma præ-

præter Roxanem comparare nulla poterat, haud alio animo; quam parentis aspexerat, tunc in amorem virgunculæ, si regiæ stirpi compararetur, ignobilis, ita effusus est, ut diceret, ad stabilendum Regnum pertinere, Persas, & Macedonas connubio jungi. Hoc uno modo, & pudorem victis, & superbiam victoribus detrahi posse. Achillem quoque, à quo genus ipse deduceret, cum captiva coisse. Ne inferri nefas arbitrarentur, ita matrimonio jure velle jungi. Insperato gaudio lætus pater, sermonem ejus excipit. Et Rex medio cupiditatis ardore jussit afferri patrio more panem, (hoc erat apud Macedonas sanctissimum coeuntium pignus, quem divisum gladio uterque libabat. Credo, eos) qui gentis mores condiderunt, parco, & parabili victu ostendere voluisset jungentibus opes, quantum contenti esse deberent. Hoc modo Rex Asiæ, & Europæ introductam inter convivales ludos matrimonio sibi adjunxit, è captiva geniturus, qui victoribus imperaret. Pudebat amicos, super vinum, & epulas socerum ex deditis esse electum. Sed post Glyti cædem, libertate sublata, vultu, qui maxime servit, assentiebantur.

CAPUT XI.

Iter in Indiam adornat. In ipsis CXX. millia recenset. Auro, & argento arma exercitus expoliri jubet.

(5.) CÆterum Indiam, & inde Oceanum petiturus, ne quid à tergo, quod destinata impedire posset, moveretur ex omnibus provinciis triginta millia juniorum legi jussit, & ad se armata perducere,

ci, obsides, simul habiturus, & milites. Craterum autem ad persequendos Haustanem; & Catenem, qui ab ipso defecerant, misit. Quorum Haustanes captus est, Catenes in prælio occisus. Polypercon quoque regionem, quæ Bubacene appellatur, in deditionem redegit. Itaque omnibus compositis, cogitationes in bellum Indicum vertit. Dives regio habebatur, non auro modò, sed gemmis quoque, margaritisque ad luxum magis, quàm ad magnificentiam exulta. Clypei militares auro, & ebore fulgere dicebantur. Itaque, necubui vinceretur, cum cæteris præstaret, scutis argenteas laminas, equis frænosc aureos addidit. Loricas quoque alias auro, alias argento adornavit. CXX. millia armorum erant, quæ Regem ad id bellum sequebantur.

CAPUT XII.

Rex vult Deus credi, & coli: in recusantes irarum fulmina jactat. Hages, & Cleo adulatores Græci Deum pronuntiant. Callisthenes Philosophus obnuntiat.

JAmque omnibus præparatis, quod olim prave mente conceperat, tunc esse maturum ratus, quoniam modo cœlestes honores usurparet, cœpit agitare. Jovis filium non dici tantum se, sed etiam credi volebat, tamquam perinde animis imperare posset, ac linguis. Itaque more Persarum, Macedonas venerabundos ipsum salutare jussit, proster-nentes humi corpora. Non deerat alia concupiscenti pernitiola adulatio, perpetuum malum Regum, quorum opes sæpius assentatio, quàm hostis evertit. Nec Macedonum hæc erat culpa, (nemo enim

enim illorum quidquam ex patrio more labare sustinuit) sed Græcorum, qui professionem honestarum artium malis corruerant moribus: Hægis quidam Argivus, pessimorum carminum post Chærilum conditor, & ex Sicilia Cleo, hic quidem non ingenii solum, sed etiam nationis vicio adulator, & cætera urbium suarum purgamenta, quæ propinquis etiam, maximorumque exercitum ducibus à Rege præferebantur, hi tum cælum illi aperiebant, Herculemque, & Patrem Liberum, & cum Polluce Castorem novo mumini cessuros esse iactabant. Igitur festo die omni opulentia convivium exornari jubet, cui non Macedones modò, & Græci principes amicorum, sed etiam nobiles adhiberentur; cum quibus cùm distribuisset Rex, paulisper epulatus, convivio egreditur. Cleo, sicut præparaverat, sermonem cum admiratione laudum ejus instituit. Merita deinde percensuit, quibus uno modo referri gratiam posse, si quem intelligerent Deum esse, confiterentur, exigua thuris impensa tanta beneficia pensaturi. Persas quidem non piè solum, sed etiam prudenter, Reges suos inter Deos colere. Majestatem enim Imperii, salutis esse tutelam. Ne Herculem quidem, & Patrem Liberum priùs dicatos Deos, quam vicissent secum viventium invdiam. Tantumdem quoque posteros credere, quantum præsens ætas spopondisset. Quod si cæteri dubitent, semetipsum, cùm Rex inisset convivium, prostraturum humi corpus, debere idem facere cæteros, & in primis sapientia præditos. Ab illis enim cultus in Regem esse prodendum exemplum. Haud perplexè in Callisthenem dirigebatur oratio. Gravitas viri, & prompta libertas invisa erat Regi, qua-

quasi solus Macedonas paratos ad tale obsequium moraretur. Is tum silentio facto, unum illum intuentibus cæteris. *Si Rex*, inquit, *sermoni tuo affuisset, nullius profectò vox responsuri tibi desideraretur. Ipse enim peteret, ne in peregrinos ritus degenerare se cogeres, non rebus felicissimè gestis invidiam tali adulatione contraheres. Sed quoniam abest, ago tibi pro illo respondeo, nullum esse eundem, & diuturnum, & præcoccem fructum; cœlestesque honores non dare te Regi, sed auferre. Intervallo enim opus est, ut credatur Deus, semperque hanc gratiam magnis viris posteri reddunt. Ego autem seram immortalitatem precor Regi, ut & vita diuturna sit, & æterna majestas. Hominem consequitur aliquandò, nunquam comitatur divinitas. Herculem modò, & Patrem Liberum, consecratæ immortalitatis exempla referebas. Credisne illos unius convivii decreto Deos factos? Prius ab oculis mortalium amolita natura est, quàm in cælum fama perveheret. Scilicet ego, & tu, Cleo, Deos facimus? à nobis divinitatis suæ auctoritatem accepturus est Rex? Potentiam tuam experiri libet. Fac aliquem Regem, si Deum potest facere. Facilius est imperium dare, quàm Cælum. Dii propitii sine invidia, quæ Cleo dixit, audierint, eodemque cursu, quo fluxere adhuc res, ire patiantur. Nostris moribus velint non esse contentos. Non pudet patriæ, nec desidero, ad quem modum Rex mihi colendus sit, à Persis discere. Quos equidem victores esse confiteor, si ab illis leges, quæ vivamus, accipimus. Æquis auribus Calisthenes, veluti vindex publicæ libertatis, audiebatur. Expresserat non assensionem modò, sed etiam vocem, seniorum præcipuè, quibus gravis erat inveterati moris externa*

mu-

mutatio. Nec quidquam eorum, quæ invicem iactata erant, Rex ignorabat, cum post aulae, quæ lectis obduxerat, staref. Igitur ad Agim, & Cleonem misit, ut, sermone finito, Barbaros tantum, cum intrasset, procumbere suo more paterentur. Et paulò post, quasi potiora quædam egisset, convivium repetit. Quem venerantibus Persis, Polypercon, qui cubabat super Regem, unum ex his mento contingentem humum, per ludibrium cœpit hortari, ut vehementiùs id quateret ad terram; elicuitque iram Alexandri, quam olim animo capere non poterat. Itaque Rex, *Tu autem*, inquit, *non veneraberis me? an tibi uni digni videmur esse ludibrio*: Ille nec Regem ludibrio, nec se contemptu dignum esse respondit. Tum detractum eum lecto Rex præcipitat in terram. Et cum is pronus corruisset. *Videsne*, inquit, *idem te fecisse, quod in alio paulò antè ridebas?* Et tradi eo in custodiam jussu, convivium solvit. Polyperconti quidem postea castigato, diu ignovit. (6.) In Callisthenem olim contumacia suspectum, pervicatoris iræ fuit, cujus explendæ matura obvenit occasio.

CAPUT XII.

Mos principium juventutis excubandi: Honos eorundem. Hermolai castigati in Regem cum sociis conjuratio. Periculum Regis.

MOS erat (ut supra dictum est) principibus Macedonum, adultos liberos Regibus tradere ad munia haud multum servilibus ministeriis abhorrentia. Excubabant, servatis noctium vicibus, proximi foribus ejus ædis, in qua Rex acquiescebat. Per hos pellices introducebantur alio aditu, quam quem armati obsidebant. Iidem acceptos ab agasonibus equos, cum Rex ascensurus esset, admovebant; comitabanturque, & venantem, & in præliis, omnibus artibus studiorum liberalium exculti. Præcipuus honor habebatur, quod licebat sedentibus vesci cum Rege. Castigandi verberibus eos nulli jus, nisi potestas per ipsum erat. Hæc cohors velut seminarium Ducum, Præfectorumque apud Macedonas fuit. Hinc habuere posteri Reges, quorum stirpi per multas ætates Romani opes ademerunt. Igitur Hermolaus puer nobilis ex regia cohorte, cum aptum telo occupasset, quem Rex ferire destinaverat, jussu ejus verberibus affectus est. Quam ignominiam ægrè ferens, deflere apud Sostratum cœpit. Ex eadem cohorte erat. Sostratus amore ejus ardens, qui cum laceratum corpus, in quo deperibat, intueretur, forsitan olim ob aliam quoque causam Regi infestus, juvenem sua spontè jam motum, data fide, acceptaque, perpulit, ut occidendi Regem consilium secum iniret. Nec puerili impetu rem exequuti sunt: quippe solertè legerunt, quos in socie-

cietatem sceleris asciscerunt, Nicostratum, Antipratum, Asclepiodorumque, & Philotam placuit assumi. Per hos adjecti sunt Anticles, Eleptonius, & Epimenes. Cæterum agendæ rei haud sanè facilis patebat via. Opus erat eadem omnes conjuratos nocte excubare, ne ab expertibus consilii impedi-
rentur. Fortè autem alius alia nocte excubabat. Itaque in permutandis stationum vicibus, cæteroque apparatu exequendæ rei, triginta & duo dies absumpti sunt. Aderat nox, qua conjurati excubare debebant, mutua fide læti, cujus documentum tot dies fuerant. Neminem metus, spesve mutaverat. Tanta omnibus vel in Regem ira, vel fides inter ipsos fuit. Stabat igitur ad fores ædis ejus, in qua Rex vescebatur, ut convivio egressum in cubiculum deducerent. Sed fortuna ipsius, simulque epulantium comitas provexit omnes ad largius vinum. Ludi etiam convivales extraxere tempus, nunc lætis conjuratis, quòd sopitum aggressuri essent, nunc sollicitis, ne in lucem convivium extraheretur: quippe alios in stationem oportebat prima luce succedere, ipsorum post septem dies reditura vice: nec sperare poterant, in illud tempus omnibus duraturam fidem. Cæterum, cùm jam lux appeteret, & convivium solvitur, & conjurati exceperunt Regem, læti occasionem exequendi sceleris admotam; cùm mulier attonitæ, ut creditum est, mentis, conversari in regia solita, quia instinctu videbatur futura prædicere, non occurrit modò obeunti, sed etiam semet objecit, vultuque, & oculis motum præferens animi, ut rediret in convivium, monuit: & ille per ludum, benè Deos suadere, respondit; revocatisque amicis, in horam diei fermè secundam

dam convivii tempus extraxit. Jam alii ex cohorte in stationem successerant, ante cubiculi fores excubaturi. Adhuc tamen conjurati stabant, vice officii sui expleta. Adeò pertinax spes est, quam humanæ mentes, quam ingentes concupiscentiæ devoraverant. Rex benignius, quàm alias alloquutus, discedere eos ad curanda corpora, quoniam tota nocte perstitissent, jubet. Data sunt singulis quinquaginta sextertia, collaudatique, quòd etiam aliis tradita vice, tamen excubare perseverassent. Illi tanta spe destituti domos abeunt. Et cæteri quidem expectabant stationis suæ noctem.

CAPUT XIV.

Epimenes aperit conjurationem. Vinciuntur conjurati, & Callisthenes inter hos.

EPimenes, sive comitate Regis, qua ipsum inter conjuratos exceperat, repente mutatus, sive quia cœptis Deos obstare credebat, fratri suo Eurylocho, quam antea expertum esse consilii voluerat, quid pararetur, aperit. Omnibus Philotæ supplicium in oculis erat. Itaque protinus injicit fratri manum, & in regiam pervenit; excitatisque custodibus corporis, ad salutem Regis pertinere, quæ afferret, affirmat. Et tempus, quo venerant, & vultus haud sanè securi animi index, & mæstitia è duobus alterius, Ptolomeum, ac Leonnatum excubantes ad cubiculi limen excitaverunt. Itaque apertis fortibus, & lumine illato, sopitum mero, ac somno excitant Regem. Ille, paullatim mente collecta, quid afferrent, interrogat. Nec cunctatus Eurylochos, non ex toto domum suam aversari Deos dixit, quia
fra-

frater ipsius, quamquàm impium facinus ausus foret, tamen & pœnitentiam ejus ageret, & per se potissimum profiteretur indicium, in eam ipsam noctem, quæ decederat, insidias comparatas fuisse. Auctores scelesti consilii esse, quos minimè crederet Rex. Tum Epimenes cuncta ordine, conscriptorumque nomina exponit. Callisthenem, non ut participem facinoris nominatum esse constabat, sed solitum puerorum sermonibus vituperantium, criminantiumque Regem faciles aures præbere. Quidam adjiciunt, cùm Hermolaus apud eum quoque verberatum se à Rege quereretur, dixisse Callisthenem, meminisse debere eos jam viros esse: idque, an ad consolandam patientiam verberum, an ad incitandum juvenum dolorem dictum esset, in ambiguo fuisse. Rex, animi, corporisque sopore discussus, cùm tanti periculi imago oculis oberraret, Eurylochum quinquaginta talentis, & cujusdam Tyridatis opulenti bonis protinus donat, fratremque, antequàm pro salve ejus precaretur, restituit. Sceleris autem auctores, interque eos Callisthenem, victos, asservari jubet. Quibus in regiam adductis, toto die, & nocte proxima, mero, ac vigiliis gravis acquievit.

CAPUT XV.

Causa conjuratorum agitur. Hermolaus contra Regem perorat.

POstero autem die frequens concilium adhibuit, cui patres propinque eorum, de quibus agebatur, intererant, ne de sua quidem salute securi: quippe Macedonum more perire debebant, om-
in
nium

nium devotis capitibus, qui sanguine contigissent eos. Rex introduci conjuratos, præter Callisthenem, jussit, atque, quæ agitaverant, sine cunctatione confessi sunt. Increpantibus deinde universis eos, ipse Rex, quo suo merito tantum in semet cogitassent facinus, interrogat. (7.) Stupentibus cæteris, Hermolaus: *Nos verò, inquit, quoniam, quasi nescias, quæris, occidendi te consilium inivimus, quia non ut ingenuis imperare cæpisti, sed quasi in mancipia dominaris.* Primus ex omnibus pater ipsius Sopolis, parricidam etiam parentis sui clamitans esse, consurgit, & ad os manu objecta, scelere, & malis insanientem ultrà negat audiendum. Rex inhibito, patre, dicere Hermolaum jubet, quæ ex magistro didicisset Callisthene. Et Hermolaus. *Utor, inquit, beneficio tuo, & dico, quæ nostris malis didici. Quota pars Macedonum sævitæ tuæ superest? quotusquisque non è vilissimo sanguine? Attalus, & Philotas, & Parmenio, & Lyncester Alexander, & Clytus quantum ad hostes pertinet, vivunt, stant in acie, te clypeis suis protegent, & pro gloria tua, pro victoria vulnera accipiunt, quibus tu egregiam gratiam retulisti. Alius mensam tuam sanguine suo aspersit: alius ne simplici quidem morte defunctus est. Duces exercituum tuorum in equuleum impositi, Persis, quos vicerant, fuere spectaculo. Parmenio, indicta causa, trucidatus est, per quem Attalum occideras, invicem enim miserorum uteris manibus ad expetenda supplicia. Et quos paullo antè ministros cædis habuisti, subito ab aliis jubes trucidari. Obstrepunt subinde cuncti Hermolao. Pater supremum strinxerat ferrum, percussurus haud dubiè,*

ni inhibitus esset à Rege: quippe Hermolaum dicere jussit, petiitque, ut causas supplicii augentem, patienter audirent. Ægrè ergo coercitis, rursus Hermolaus. *Quàm liberaliter, inquit, pueris rudibus ad dicendum agere permittis! At Callisthenis vox carcere inclusa est, quia solus potest dicere. Cur enim non producitur, cùm etiam confessi audiuntur? Nempè quia liberam vocem innocentis audire metuis, ac ne vultum quidem pateris. At qui nihil eum fecisse contendo. Sunt hic, qui mecum rem pulcherrimam cogitaverunt. Nemo est, qui conscium fuisse nobis Callisthenem dicat, cùm morti olim destinatus sit à justissimo, & patientissimo Rege. Hæc ergo sunt Macedonum præmia, quorum ut supervacuo, & sordido abateris sanguine. At tibi triginta millia mulorum captivum aurum vehunt, cùm milites nihil domum præter gratuitas cicatrices relaturi sint. Quæ tamen omnia tolerare potuimus, antequam nos Barbaris dederes, & novo more victores sub jugum mitteres. Persarum te vestis, & disciplina delectat: patrios mores exosus es. Persarum ergo, non Macedonum Regem occidere voluimus; & te transfugam, belli jure, persequimur. Tu Macedonas voluisti genua tibi ponere, venerarique te, ut Deum. Tu Philipum Patrem aversaris; & si quis Deorum ante Jovem haberetur, fastidires etiam Jovem. Miraris, si liberi homines superbiam tuam ferre non possumus? Quid speramus ex te, quibus aut insontibus moriendum est, aut, quod tristius morte est, in servitute vivendum? Tu quidem, si emendari potes, multum mihi debes. Ex me enim scire cæpisti, quid ingenui ho-*

mines ferre non possint. De cætero parce his, quorum orbam senectutem suppliciis ne oneraveris. Nos jube duci, ut, quod ex tua morte petieramus, consequamur ex nostra. Hæc Hermolaus.

CAPUT XVI.

Hermolao respondet Alexander, qui reos duci jubet, atque inter hos Callisthenem, cujus mors, genusque mortis æternam Regi peperit invidiam, & infamiam.

(8.) **A**T Rex, quam falsa sint, inquit, quæ iste tradita à magistro suo dixit, patientia mea ostendit. Confessum enim ultimum facinus, tamen ut vos quoque, non solum ipse, audiretis, expressi, non imprudens, cum permissem huic latroni dicere; usurum eum rabie, qua compulsus est, ut me, quem parentis loco colere debet, vellet occidere. Nuper cum prociatius se in reatione gessisset, more patrio, & ab antiquissimis Macedonia Regibus usurpato, castigari eum jussi. Hoc & oportet fieri, &, ut à tutoribus pupilli, à maritis uxores, servis quoque pueros hujus ætatis verberare concedimus. Hæc est sævitia in ipsum mea, quam impia, cæde voluit ulcisci. Nam in cæteros, qui mihi permittunt uti ingenio meo, quam mitis sim, non ignoratis: commemorare supervacuum est, Hermolao parricidarum supplicia non probari, cum eadem ipse meruerit, minimè herculè admiror. Nam cum Parmenionem, & Philotam laudat, sue servit causæ. Lincstem verò Alexandrum his insiliatum capiti meo à duobus indicis liberavi. Rursus convictum, per biennium

tamen distuli, donec vos postularetis, ut tandem debito supplicio scelus lueret. Attalum antequam Rex essem, hostem meo capiti fuisse meministis. Clytus utinam non coegisset me sibi irasci; cujus temerariam linguam probra dicentem mihi, & vobis, diutius tuli, quam ille eadem me dicentem tulisset. Regum, Ducumque clementia non in ipsorum modò, sed etiam in illorum, que parent, ingeniis sita est. Obsequio mitigantur imperia. Ubi verò reverentia excessit animis, & summa imis confudimus, vi opus est, ut vim repellamus. Sed quid ego mirer, istum crudelitatem mihi obiecisse, qui avaritiam exprobrare ausus sit? Nolo singulos vestrum excitare, ne invisam liberalitatem meam faciam, si pudori vestro gravem fecero. Totum exercitum aspiciate. Qui paullò ante nihil præter arma habebat, nunc argenteis cubat lectis. Mensas auro onerant, greges servorum ducunt, spolia de hostibus sustinere non possunt. At enim Persæ, quos vicimus, in magno honore sunt. Apud me quidem, moderationis meæ certissimum indicium est, quod ne vestris quidem superbe impero. Veni enim in Asiam, non ut funditus everterem gentes, nec ut dimidiam partem terrarum solitudinem facerem, sed ut illos quoque, quos bello subegissem, victoriæ meæ non pœniteret. Itaque militant vobiscum, pro imperio vestro sanguinem fundunt, qui superbè habitus rebellassent. Non est diuturna possessio, in quam gladio inducimur: beneficiorum gratia sempiterna est. Si habere Asiam, non transire volumus, cum his communicanda est nostra clementia. Horum fide stabile, & æternum faciet imperium. Et sanè plu
ha

habemus, quàm cupimus. Insatiabilis autem avaritia est, adhuc implere velle, quod jam circumfluit. Verumtamen eorum mores in Macedonas transfundo. In multis enim gentibus esse video, quæ non erubescamus imitari. Nec aliter tantum imperium aptè regi potest, quàm ut quædam & tradamus illis, & ab iisdem discamus. Illud penè dignum risu fuit, quod Hermolaus postulabat à me, ut aversarer Jovem, cujus Oraculo agnoscor. An etiam quid Dii respondeant, in mea potestate est? Obtulit nomen filii mihi recipere ipsis rebus, quas agimus, haud alienum fuit. Utinam. Indi quoque Deum esse me credant. Fama enim bella constant. Et sæpè etiam, quod falsò creditum est, veri vicem obtinuit. An me luxuriæ indulgentem putatis arma vestra auro, argentoque adornasse? Assuetis nihil vilius hac videri maturia, volui ostendere, Macedonas invictos cæteris, nec auro quidem vinci. Oculos ergo primam eorum sordida omnia, & humilia spectantium capiam, & docebo, nos non auri, aut argenti cupidos, sed orbem terrarum subacturos venisse: quam gloriam tu parricida intercipere voluisti, & Macedonas, Rege adempto, devictis gentibus dedere. At nunc mones me, ut vestris parentibus parcam. Non oportebat quidem vos scire, quid de his statuissem, quò tristiores periretis, si qua vobis parentum memoria, & cura est. Sed olim istum marem occidendi cum scelestis insontes, propinquos, parentesque solvi: & profiteor in eodem honore faturos omnes eos, in quo fuerunt. Jam tuum Callisthenem, cui uni vir videris, quia latro es, scio, cur produci velis, ut coram his probra, quæ
mo-

modo in me jecisti, illius quoque ore referantur. Quem, si Macedo esset, tecum introduxissem, dignissimum te discipulo magistrum. Nunc Olinthir non idem jussus est. Post hæc concilium dimisit, tradique damnatos hominibus, qui ex eadem cohorte erant, jussit. Illi, ut fidem suam sævitia Regi approbarent, excruciatos necaverunt. Callisthenes quoque ante tortus interiit, initi consilii in caput Regis innoxius, sed haudquaquàm aulæ, & assentantium accommodatus ingenio. Itaque nullius cædes majorem apud Græcos Alexandro excitavit invidiam, quàm quòd præditum optimis moribus, artibusque, à quo revocatus ad vitam erat, cum interfecto Clyto mori perseveraret, non tantum occiderit, sed etiam torserit, indicta quidem causa. Quàm crudelitatem sera pœnitentia consequuta est.

CAPUT XVII.

In Indiam movet. Indiæ prolixa, & nobilis descriptio, morumque Indorum.

(9.) **S**ED, ne otium ferendis rumoribus natum aleret, in Indiam movit, semper bello, quàm post victoriam, clarior. India tota fermè spectat Orientem, minùs in latitudinem, quàm recta regione spatiosa: quæ Austrum accipiunt, altius terræ fastigium excedunt. Plana sunt cætera, multisque inclytis amnibus, Caucasio monte ortis, placidum per campos inter præbent. Indus gelidior est, quam cæteri. Aquas vehit à colore maris haud multum abhorrentes. Ganges omnium ab ortu maximus, à Meridiana regione decurrit, magnorum montium
ju-

juga recto alveo stringit. In eum objectæ rupes inclinant ad Orientem. Uterque Rubro mari accipitur, findens ripas, multasque arbores cum magna soli parte exsorbet. Saxis quoque impeditur, quibus crebrò reverberatur. Ubi mollius solum reperit, stagnat, insulasque molitur. Acesines eum auget. Ganges decursurum in mare intercipit: magnoque motu amnis uterque colliditur: quippe Ganges asperum os influenti objicit, nec repercussæ aquæ cedunt. Dyardenes minus celebris auditu est, quia per ultima Indiæ currit. Cæterum non crocodilos modò, uti Nilus, sed etiam Delphines, ignotasque aliis gentibus belluas alit. Erimanthus crebris flexibus subinde curvatus, ab accolis rignantibus carpitur. Ea causa est, cur tennes reliquias jam sine nomine in mare emittat. Multis præter hos amnibus tota regio dividitur, sed ignobilibus, quia non adeò interfluunt. Cæterum, quæ propiora sunt mari, Aquilones maximè deurant. Ii cohibiti jugis montium, ad interiora non penetrant, ita alendis frugibus mitia. Sed adeò in illa plaga mundus statutas temporum vices mutat, ut, cum alia fervore Solis exestuant, Indiam nives obruant, rursusque, ubi cætera rigent, illic intolerandus æstus existat. Nec cur, ulli se natutz causa ingessit. Mare certè, quo alluitur, ne colore quidem abhorret à cæteris. Ab Erythro Rege inditum est nomen, propter quod ignari rubère aquas credunt. Terra lini ferax: indè plerisque sunt vestes. Libri arborum teneri, haud secùs quàm chartæ litterarum notas capiunt. Aves, ad imitandum humanæ vocis sonum dociles sunt. Animalia inusitata cæteris gentibus, nisi invecta. Eadem terra & Rhinoceros alit,

alit, non generat. Elephantorum major est vis, quam quos in Africa domitant, & viribus magnitudo respondet. Aurum flumina, vehunt, quæ leni, modicoque lapsu segnes aquas ducunt. Gemmas, margaritasque mare litoribus infundit. Neque alia illis major opulentiae causa est, utique posteaquam vitiorum commercium vulgavere in exterarum gentes; quippe aestimantur purgamenta aestuantis freti pretio, quod libido constituit. Ingenia hominum, sicut ubique, apud illos quoque locorum situs format. Corpora usque ad pedes carbaso velant. Soleis pedes, capita linteis vinciunt. Lapilli ex auribus pendent. Brachia quoque, & lacertos auro colunt, quibus inter populares aut nobilitas, aut opes eminent. Capillum pectus sæpius, quam tondent. Mentum semper intonsum est, reliquam oris cutem ad lævitatem exæquant. Regum tamen luxuria, quam ipsi magnificentiam appellant, supra omnium gentium vitia. Cum Rex se in publico conspici patitur, thuribula argentea ministri ferunt, totumque iter, per quod ferri destinavit, odoribus complent. Aurea lectica margaritis circumpendentibus recubat. Distincta sunt auro, & purpura carbaso, quæ indutus est. Lecticam sequuntur armati, corporisque custodes. Inter quos ramis aves pendent, quas cantu seriis rebus obstrepere docuerunt. Regia auratas columnas habet; totas eas vitis auro cælata percurrit, aviumque, quarum visu maxime gaudent, argenteæ effigies opera distinguunt. Regia adeuntibus patet. Cum capillum pectit, atque ornat, tunc responsa legationibus, tunc jura popularibus reddit. Dempitis soleis, odoribus illinuntur pedes. Venatus maximus labor est, inclu-

sa

sa vivario animalia inter vota ; cantusque pellicum figere. Binorum cubitorum sagittæ sunt, quas emittunt majore nisu, quàm effectu. Quippe telum, cuius in levitate vis omnis est, inhabili pondere oneratur. Breviora itinera equo conficit. Longior ubi expeditio est, elephanti vehunt currum ; & tantarum belluarum corpora tota contegunt auro. Ac, nequid perditis moribus desit, lecticis aureis pellicum longus ordo sequitur. Separatum à Reginæ ordine agmen est, æquatque luxuria. Fœminæ epulas parant. Ab iisdem vinum ministratur, cuius omnibus Indis largus est usus. Regem mero, somnoque sopitum in cubiculum pellices referunt, patrio carmine noctium invocantes Deos. Quis credat, inter hæc vitia curam esse sapientiæ ? Unum agreste, & horridum genus est, quos Sapientes vocant. Apud hos occupare fati diem pulchrum, & vivos se cremari jubent, quibus aut segnīs ætas, aut incommoda valetudo est. Expectatam mortem pro dedecore vitæ habent. Nec ullus corporibus, quæ senectus solvit, honos redditur. Inquinari putant ignem, nisi qui spirantes recipit. Illi, qui in urbibus publicis moribus degunt, siderum motus scitè spectare dicuntur ; & futura prædicere. Nec quemquam admovere lethi diem credunt, cui expectare interrito liceat. Deos putant, quidquid colere cœperunt, arbores maximè, quas violare capitale est. Menses in quinos denos descripserunt dies. Anni plena spatia servantur. Lunæ cursu norant tempora, non ut plerique, cùm orbem sidus implevit, sed cùm se curvare cœpit in cornua. Et idcirco breviores habent menses, qui spatium eorum ad hunc Lunæ modum dirigunt. Multa & alia tra-

dun-

duntur, quibus morari ordinem rerum haud sanè operæ pretium videbatur.

CAPUT XVIII.

Indiam partim deditione, partim vi, & armis occupat.

(10.) **I**gitur Alexandro fines Indiæ ingresso, gentium suarum Reguli occurrerunt, imperata facturi, illum tertium Jove genitum ad ipsos pervenisse memorantes. Patrem Liberum, atque Herculem fama cognitos esse, ipsum coram adesse, cernique. Rex benignè exceptos sequi jussit, iisdem itinerum ducibus usus. Cæterum, cum ampliùs nemo occurreret, Hephæsiōnem, & Perdiccā cum copiarum parte præmisit ad subigendos, qui averserentur Imperium; jussitque ad flumen Indum procedere, & navigia facere, quæ in ulteriora transportari posset exercitus. Illi, quia plura flumina superanda erant, sic junxere naves, ut solutæ plaustris vehi possent, rursusque conjugi. Post se Crætero cum phalange jusso sequi, equitatum, levem armaturam eduxit, eosque, qui occurrerant, levi prælio in urbem proximam compulit. Jam supervenerat Craterus. Itaque, ut principio terrorem incuteret genti nondum arma Macedonum expertæ, præcepit, ne cui parceretur, munimentis urbis, quam obsidebat, incensis. Cæterum, dum obsequitabat mœnibus, sagitta ictus est. Cepit tamen oppidum, & omnibus incolis ejus trucidatis, etiam in tecta sævitum est.

CA-

CAPUT XIX.

Nysæ à Bacebo conditæ descriptio, oppugnatio, editio. Exercitus operatur Libero, & Bacchanalia vivit.

INde domina ignobili gente, ad Nysam urbem pervenit. Forte castris ante mœnia ipsa in silvestri loco positis, nocturnum frigus vehementius, quàm aliàs horrore corpora affecit: opportunumque remedium ignis oblatum est. Cæsis quippe sylvis flammam excitaverunt; quæ igni alita, oppida norum sepulchra comprehendit. Vetusta cedro facta erant, conceptumque ignem latè fudere, donec omnia sola æquata sunt. Et ex urbe primùm canum latratus, deinde etiam hominum fremitus auditus est. Tum & oppidani hostem, & Macedones ipsos ad urbem venisse cognoscunt. Jamque Rex eduxerat copias, & mœnia obsidebat, cùm hostium, qui discrimen tentaverant, obruti telis sunt. Aliis ergo deditionem, aliis pugnam experiri placebat. Quorum dubitatione comperta, circumsideri tantùm eos, & abstineri cædibus jussit, tandemque obsidionis malis fatigati deditère se. A Libero Patre conditos se esse dicebant. Et vera hæc origo erat. Sita est sub radicibus montis, quem Meron incolæ appellabant. Inde Græci mentiendi traxère licentiam, Jovis semine Liberum Patrem esse celatum. Rex situ montis cognito ex incolis, cum toto exercitu, præmissis commeatibus, verticum ejus ascendit. Multa hedera, vitisque toto gignitur monte, multæ perennes aquæ manant. Pomorum quoque varii, salubresque succi sunt, sua spontè fortuito-

rum

rum seminum fruges humore nutriente. Lauri, baccæque, & multa in illis rupibus agrestis est sylva. Credo equidem, non divino instinctu, sed lasciviâ esse provectos, ut passim hederæ, ac vitium folia decerperent, redimitique fronde toto nemore similes bacchantibus vagarentur. Vocibus ergo tot millum, præsidem nemoris ejus Deum adorantium, juga montis, collesque resonabant, cum orta licentia à paucis (ut ferè fit) in omnes se repente vulgasset: quippe velut in media pace, per herbas, congestamque fronde prostraverant corpora. Et Rex fortuitam licentiam non aversatus, largè ad epulas omnibus præbitis, per decem dies Libero Patri operatum habuit exercitum. Quis neget, eximiam quoque gloriam sæpiùs fortunæ, quàm virtutis esse beneficium? Quippe ne epulantes quidem, & sopitos mero aggredi ausus est hostis, aut secus Bacchantium, ululantiumque fremitu perterritus, quàm si præliantium clamor esset auditus. Eadem felicitas ab Oceano revertentes temulentos, commesantesque protexit.

CAPUT XX.

Varias urbes, & regiones expugnat: inter has Mazagas, & Cleephen Reginam. Rex vulneratus sentit se hominem esse.

HInc ad regionem, quæ Dædala vocatur, perventum est. Deseruerant incolæ sedes, & in avios, sylvestresque montes confugerant. Ergo Acadera transit, æquè vasta, & destituta incolentium fuga. Itaque rationem belli necessitas mutavit. Divisis enim copiis, pluribus simul locis arma ostendit:

oppressique, qui non expectaverant hostem, omni clade perdomiti sunt. Ptolomæus plurimas urbes, Alexander maximas cepit, Rursusque, quas distribuerat copias, junxit. Superato deinde Choaspe amne, Cœnon in obsidione urbis opulentæ (Beziram incolæ vocant) reliqui: ipse ad Mazagas venit, nuper Assacano (cujus regnum fuerat) demortuo: regioni, urbiq̃ue præerat mater ejus Cleophes. Triginta millia peditum tuebantur urbem, non situ solum, sed etiam opere munitam. Nam, quâ spectat Orientem, cingitur amne torrenti, qui præruptis utrinque rupibus aditum ad urbem impedit. Ab Occidente, & à Meridie, velut de industria, rupes præaltas admolita natura est; infra quas cavernæ, & voragines longa vetustate in altum cavatæ jacent; quaque desinunt, fossa ingentis operis objecta est. Triginta quinque stadia murus urbem complectitur, cujus inferiora saxo, superiora crudo latere sunt structa. Lateri vinculum lapides sunt, quos interposuere, ut duriori materiæ fragilis incumberet; simulque terra humore dilata, ne tamen universa consideret, interpositæ erant trabes validæ, quibus injecta tabula muros tegebant & pervios fecerant. Hæc munimenta contemplantem Alexandrum, consiliiq̃ue incertum (quia nec cavernas, nisi aggere poterat implere, nec tormenta aliter muris admoveere) quidam è muro sagitta percussit. Fortè in suram incidit telum, cujus spiculo evulso admoveri equum jussit; quo vectus, ne obligato quidem vulnere, haud segnius destinata exequebatur. Cæterùm, cum crus saucium penderet, & cruore siccato frigescens vulnus aggravaret dolorem, dixisse fertur, se quidem Jo-

vis

vis filium dici, sed corporis ægri vitia sentire. Non tamen antè se recepit incastra, quàm cuncta perpexit, & quæ fieri vellet, eduxit. Ergo, sicut imperatum erat, alii extra urbem tecta demoliebantur, ingentemque vim materiæ faciendo aggeri detrahebant; alii magnarum arborum stipites cumulis, ac moles saxorum in cavernas deficiebant. Jamque agger æquaverat summæ fastigium terræ. Itaque turres erigebantur, quæ opera ingenti militum ardore intra nonum diem absoluta sunt. Ad ea visenda Rex, nonum obducta vulneri cicatrice, processit, laudatisque militibus, admoventi machinas jussit, è quibus ingens vis telorum in propugnatores effusa est. Præcipuè rudes talium operum terrebant mobiles turres: tantasque moles nulla ope, quæ cerneretur, adductas, Deorum numine agi credebant. Pila quoque muralia, & excusas tormentis prægraves hastas, negabant convenire mortalibus. Itaque desperata urbis tutela concessere in arcem. Inde, quia nihil obsessis præter deditionem placebat, legati ad Regem descenderunt, veniam petitori; qua impetrata, Regina cum magno nobilium fœminarum grege aureis pateris vina libantium processit. Ipsa, genibus Regis parvo filio admoto, non veniam modò, sed etiam pristinae fortunæ impetravit decus: quippe appellata est Regina, & credidere quidam, plus formæ, quàm miserationi datum. Puero quoque certè, postea ex ea utcumque genito, Alexandro nomen fuit.

Noram occupat. Petram Aornin describit Curtius, quam obsidet Rex. Fugiunt obsessi, & trucidantur. Usque ad Indum penetrat.

(II.) **H**inc Polypercon ad urbem Noram cum exercitu missus, inconditos oppidanos prælio vicit; intra munimenta compulsos sequutus, urbem in deditionem redegit. Multa ignobilia oppida desertâ suis venire in Regis potestatem. Quorum incolæ armati Petram Aornin nomine occupaverunt. Hanc ab Hércule frustra obsessam esse, terræque motu coactum obsistere, fama vulgaverat. Inopem consilii Alexandrum, quia undique præces, & abrupta rupeserat, senior quidam peritus locorum cum duobus filiis adiit, si pretium operi esset, adiutum se monstraturum esse promittens. Octoginta talenta constituit se daturum Alexander, & altero ex juvenibus obside retento, ipsum ad exequenda, quæ obtulerat, dimisit. Leviter armatis dux datus est Mullinus scriba Regis. Hos enim circuitu, qui fallerent hostem, in summum jugum placebat evadere. Petra non, ut pleraque modicis, ac mollibus clivis in sublime fastigium crescit, sed in metæ maximè modum erecta est; cujus ima spatiosiora sunt, altiora in arctius coeunt, summa in acutum cacumen exurgunt. Radices ejus Indus amnis subit, præaltis utrinque, & asperis ripis. Ab altera parte voragines, eluviesque præruptæ sunt. Nec alia expugnandi parebat via, quam ut replerentur. Ad manum sylva erat, quam Rex ita cædi jussit, ut nudi stipites jacerentur: quippe rami fronde vestiti impe-

pe-

pedissent ferentes. Ipse primus truncam arborum jecit ; clamorque exercitus , index alacritatis , sequutus est , nullo detrectante munus , quod Rex occupasset. Intra septimum diem cavernas expleverant , cùm Rex sagittarios , & Agrianos jubet per ardua niti ; juvenesque fortissimos ex sua cohorte triginta delegit. Duces his dati sunt Charus , & Alexander , quem Rex nominis , quod sibi cum eo commune esse , admonuit. Ac primo , quia tam manifestum periculum erat , ipsum Regem discrimen subire non placuit. Sed ut signum tuba datum est , vir audaciæ promptæ , conversus ad corporis custodes , sequi se jubet , primusque invadit in rupem. Nec deinde quisquam Macedonum substitit ; relictisque stationibus sua spontè Regem sequebantur. Multorum miserabilis fuit casus , quos ex prærupta rupe lapsos amnis præterfluens hausit. Triste spectaculum etiam non periclitantibus. Cùm verò alieno exitio , quid ipsis timendum foret , admonerentur , in metum misericordia versa , non extinctos , sed semetipsos deflebant. Et jam eò perventum erat , unde sine pernicië , nisi victores redire non possent , ingentia saxa in subeuntes provolventibus Barbaris ; qui perculsi , instabili , & lubrico gradu præcípites recidebant. Evaserant tamen Alexander , & Charus , quos cum triginta delectis præmiserat Rex ; & jam pugnare cominùs cœperant. Sed , cùm supernè tela Barbari ingererent , sæpiùs ipsi feriebantur , quam vulnerabant. Ergo Alexander & nominis sui , & promissi memor , dum acriùs , quàm cautiùs dimicat , confossus undique obruitur. Quem ut Charus jacentem respexit , ruere in hostem , omnium præter ultionem immemor , cœpit : multos-

que hasta , quosdam gladio interemit. Sed , cū tot unum incesserent manus , super amici corpus procubuit exanimis. Haud secūs , quā par erat , promptissimorum juvenum , cāterorumque militum interitu commotus Rex , signum receptui dedit. Saluti fuit , quōd sensim , & intrepidē se receperunt , & Barbari hostem depulisse contenti non institere cedentibus. Cāterum Alexander , cū statuisset desistere incēpto , quippe nulla spes potiundæ Petraē offerebatur , tamen speciem ostendit in obsidione perseverantis. Nam & itinera obsideri jussit , & turres admoveri , & fatigatis alios succedere. Cujus pertinacia cegnita , Indi per biduum quidem , ac duas noctes , cum ostentatione non fiduciæ modō , sed etiam victoriæ , epulati sunt , tympana suo morē pulsantes. Tertia verō nocto tympanorum quidē strepitus desierat audiri : ceterum ex tota Petra faces refulgebant , quas accenderant Barbari , ut tutior esset ipsis fuga obscura nocte per invia saxa cursuris. Rex , Balacro , qui specularetur , prēmisse , cognoscit Petram fuga Indorum esse desertam. Tum dato signo , ut uiniversi conclamarent , incompositē fugientibus metum incussit. Multique , tanquam adesset hostis , per lubrica saxa , perque invias cotes præcipitati occiderunt. Plures aliqua membrorum parte mulctati , ab integris deserti sunt. Rex locorum magis , quam hostium victor , tamen magnæ victoriæ sacrificiis , & cultu Deum satisfecit. Arae in Petra locatae sunt Minervæ , Victoriæque. Ducibus itineris , quos subire jusserat leviter armatos , etsi promissis minora præstiterant , pretium cum fide redditum est. (12.) Petrae , regionisque ei adjunctæ Sisocosto tutela permissa.

In-

Inde processit Ecbolima : & cùm angustias itineris obsideri viginti millibus armatorum ab Eryce quodam comperisset , gravius agmen exercitus Cæno ducendum modicis itineribus tradidit. Ipse prægressus cum funditore , ac sagitario , deturbatis , qui obsederant saltum , sequentibus se copiis viam fecit. Indi sive odio Ducis , sive gratiam victoris Regis inituri , Erycem fugientem adorti interemerunt , caputque ejus atque arma ad Alexandrum detulerunt. Ille factò impunitatem dedit , honorem denegavit exemplo.

CAPUT XXII.

Omphin , seu Taxilem Regem in fidem recipit. Certant muneribus , quibus offensi Macedones.

HInc ad flumen Indum sextis decimis castris pervenit , omniaque , ut præceperat , ad trajiciendum præparata ab Hephæstione reperit. Regnabat in ea regione Omphis , qui patri quoque fuerat auctor dedendi Regnum Alexandro ; & post mortem parentis legatos miserat , qui consulerem eum , regnare se interim vellet , an privatum opperiri ejus adventum ? Permissoque , ut regnaret , non tamen jus datum usurpare sustinuit. Is benignè quidem exceperat Hephæstionem , gratuitum frumentum copiis ejus admensus : non tamen ei occurrerat , ne fidem ullius , nisi Regis experiretur. Itaque venienti obviam cum armato exercitu egressus est. Elephantique quoque per modica intervalla militum agmini immixti , procul castellorum fecerant speciem. Ac primò Alexander non socium , sed hostem adventare credebat. Jamque & ipse arma milites capere , &

equites discedere in cornua jusserat, paratos ad pugnam. At Indus cognito Macedonum errore, jussis subsistere cæteris, ipse concitat equum, quo vehebatur. Idem Alexander quoque fecit, sive hostis, sive amicus occurreret, vel sua virtute, vel illius fide tutus. Coivere, quod ex utriusque vultu posset intelligi, amicis animis: cæterum sine interprete non poterat conseri sermo. Itaque adhibito eo, Barbarus occurrisse se dixit cum exercitu, totas Imperii vires protinus traditurum, nec spectasse, dum pernuntios daretur fides. Corpus suum, & Regnum permittere illi, quem sciret gloriæ militantem nihil magis, quam famam timere perfidiæ. Lætus simplicitate Barbari Rex, & dexteram fidei suæ pignus dedit, & Regnum restituit. LVI. elephantum erant, quos tradidit, Alexandro, multaque pecora eximiæ magnitudinis, tauros ad tria millia, pretiosum in ea regione, acceptumque animis regnantium armentum. Quærenti Alexandro, plures agricultores haberet, an milites, cum duobus Regibus bellanti sibi, majore militum, quam agrestium manu opus esse respondit. Abisares, & Porus erant. Sed in Poro eminebat auctoritas. Uterque ultra Hydaspem amnem regnabat. Et belli fortunam, quisquis arma inferret, experiri decreverat. Omphis permittente Alexandro, & Regium insigne sumpsit, & more gentis suæ nomen, quod patris fuerat, Taxilem appellavere populares, sequente nomine imperium, in quemcumque transiret. Ergo, cum per triduum hospitaliter Alexandrum accepisset, quarto die, & quantum frumenti copiis, quas Hephæstion duxerat, præbitum à se esset, ostendit; & aureas coronas ipsi, amicisque

om-

omnibus, præter hæc signati argenti octoginta talenta dono dedit. Quæ benignitate ejus Alexander mirè latus, & quæ is dederat, remisit, & mille talenta ex præda, quam vehebat, adjecit, multaque convivalia ex auro, & argento vasa, plurimum Persicæ vestis, triginta equos ex suis cum iisdem insignibus, quæ assueverant, cum ipsum venerent. Quæ liberalitas, sicut Barbarum adstrinxerat, ita amicos ipsius vehementer offendit. E quibus Meleager super cœnam largiore vino usus, gratulari se Alexandro dixit, quod saltem in India reperisset dignum talentis mille. Rex haud oblitus, quàm ægrè tulisset quod Clytū ob linguæ temeritatem occidisset, iram quidem tenuit, sed dixit, invidos homines, nihil aliud, quàm ipsorum esse tormenta.

CAPUT XXIII.

Abissares Rex deditur. Porus bellum cogitat. Defectores quidam capti ducuntur. Ad Hydaspem Alexander. Porum habet obvium cum octoginta quinque elephantis, CCC. curribus, XXX. millibus perditum. Describitur ipse Porus, & Hydaspes, & insulæ in illo.

(II.) **P**ostero die legati Abissaræ adiere Regem. Omnia ditioni ejus, ita, ut mandatum erat, permittebant, firmataque invicem fide remittuntur ad Regem. Porum quoque nominis sui fama ratus ad deditionem posse compelli, misit ad eum Cleocharem, qui denuntiaret ei, ut stipendium penderet, & in primo finium suorum aditu occurreret Regi. Porus alterum ex his facturum sese respondit, ut intranti Regnum suum præstò esset, sed armatus.

Jam

Jam Hydaspem Alexander superare decreverat, cum Barzaentes defectionis Araqhosiis auctor, victus, trigintaque elephantis simul capti, perducuntur, opportunum adversus Indos auxilium. Quippe plus in belluis, quam in exercitu spei, aut virium illis erat. Gamaxusque Rex exiguae partis Indorum, qui Barzenti se conjuxerat, victus adhuc est. Igitur transfuga & Regulo in custodiam dato, elephantis autem Taxili traditis, ad amnem Hydaspem pervenit. In cujus ulteriore ripa Porus consederat, transitu prohibiturus hostem. LXXXV. elephantos objecerat eximio corporum robore, utraque eos currus ccc. & peditum xxx. fere millia: in quibus erant sagittarii (sicut antè dictum est) gravioribus telis, quam ut aptè excuti possent. Ipsum vehebat elephantis super cæteras belluas eminens: armaque auro, & argento distincta corpus raræ magnitudinis honestabant. Par animus robori corporis, & quanta inter rudes poterat esse sapientia. Macedonas non conspectus hostium solum, sed etiam fluminis, quod transeundum erat, magnitudo deterrebat. Quatuor in latitudinem stadia diffusum profundo alveo, & nusquam vada aperiente, speciem vasti maris fecerat. Nec pro spatio aquarum latè stagnantium impetum coercebat, sed quasi in arctum coeuntibus ripis, torrens, & elisum ferebatur. Occultaque saxa inesse ostendebant pluribus locis undæ repercussæ. Terribilior erat facies ripæ, quam equi, virique compleverant. Stabant ingentes vastorum corporum moles, & de industria irritatæ horrendo stridore aures fatigabant. Hinc hostis, hinc amnis capacia quidem bonæ spei pectora, & sæpè se experta, improvise tamen pavo-

re percusserant: quippe instabiles rates, nec dirigi ad ripam, nec tutò applicari posse credebant. Erant in medio amne insulæ crebræ, in quas Indi, & Macedones nantes, levatis super capita armis, transibant. Ibi levia prælia conserebantur, & uterque Rex parvæ rei discrimine, summæ experiebatur eventum.

CAPUT XXIV.

Duorum juvenum infelix audacia. Alexander strata-gemate Hydaspem superat.

CÆterùm in Macedonum exercitu temeritate, atque audacia insignes fuere Symmachus, & Nicenor nobiles juvenes, & perpetua partium felicitate ad spernendum omne periculum accensi, quibus promptissimi juvenum lanceis modò armati transire in insulam, quam frequens hostis tenebat, multosque Indorum nulla re magis, quàm audacia armati interemerunt. Abire cum gloria poterant, si unquam temeritas felix inveniret modum. Sed, dum supervenientes contemptim, & superbè quoque expectant, circumventi ab his, qui occultè enataverant, eminùs obruti telissunt. Qui effugerant hostem, aut impetu amnis ablati sunt, aut vorticibus impliciti. Eaque pugna multam fiduciam Pori erexit, cuncta cernentis è ripa Alexander inops consilii, tandem ad fallendum hostem talem dolum intendit. Erat insula in flumine amplior cæteris, sylvestris eadem, & tegendis insidiis apta. Fossa quoque præalta, haud procul à ripa, quam tenebat ipse, non pedites modò, sed etiam cum equis viros poterat abscondere. Ut igitur à custodia hujus opportunitatis oculos hostium

aver-

avertaret, Ptolomæum cum omnibus turmis ob-
equitare jussit procul ab insula, & subinde Indos
clamore terrere, quasi flumen tranaturus foret. Per
complures dies Ptolomæus id fecit; eoque consilio
Porum quoque agmen suum ei parti, quam se pe-
tere simulabat; coegit advertere. Jam extra consp-
ectum hostis insula erat. Alexander in diversa
parte ripæ statui suum tabernaculum jussit, assue-
tamque comitari ipsum cohortem, ante id taberna-
culum stare, & omnem apparatus Regiæ magni-
ficentiæ hostium oculis de industria ostendit. At-
talum etiam æqualem sibi, & haud disparem ha-
bitu oris, & corporis, utique cum procul viseretur,
veste Regia exornat, præbiturum speciem, ipsum
Regem illi ripæ præsidere, nec agitare de transi-
tu. Hujus consilii effectum primò morata tempes-
tas est, mox adjuvit, incommoda quoque ad bonos
eventus vertente fortuna. Trajicere amnem cum cæ-
teris copiis in regionem insulæ, de qua antè dictum
est, parabat, averso hoste in eos, qui cum Pto-
lomæo inferiorem obsederant ripam, cum procella
imbrem vix sub tectis tolerabilem effudit, obruti-
que milites nimbo, in terram refugerunt, navigiis,
ratibusque desertis. Sed tumultuatium fremitus,
obstreperantibus ripis, ab hoste non poterat audiri.
Deinde momento temporis repressus est imber. Cæ-
terùm adeò spissæ intendere se nubes, ut conde-
rent lucem, vixque colloquentium, inter ipsos facies
noscitaretur. Terruisset alium obducta nox cælo,
cùm ignoto amne navigandum esset, forsitan hos-
te eam ipsam ripam, quam cæci, atque improvi-
di, & ex periculo gloriam accersentes petebant,
occupante: obscuritatem, quæ cæteros terrebat,
suam

suam occasionem ratus, dato signo, ut omnes silentio ascenderent in rates, eam qua ipse vehebatur, primam jussit expelli. Vacua erat ab hostibus ripa, quæ petebatur : quippe adhuc Porus Ptolomæum tantum intuebatur. Una ergo navi, quam petrae fluctus illiserat hærentæ, cæteræ evadunt ; armaque capere milites, & ire in ordinem jussit.

CAPUT XXV.

Praelium Alexander cum Poro committit, vincit, fugientem capi, capto parcit, majoremque Regem efficit.

(14.) **J**Amque amnem in cornua divisum ipse ducebat, cum Poro nuntiatur, armis, virisque ripam obtineri, & rerum adesse discrimen. Ad primo humani ingenii vitio spei suæ indulgens, Abisarem belli socium (& ita convenerant) adventare credebat. Mox liquidiore luce aperiente hostem, centum quadrigas, & quatuor millia equitum venienti agmini objecit. Dux erat copiarum, quas præmisit. Hages frater ipsius. Summa virium incurribus, senos viros singuli vehebant, duos clypeatos, duos sagitarios ab utroque latere dispositos, cæteri aurigæ erant haud sanè inermes. Quippe jacula complura, ubi cominus præliandum erat, omissis habenis, in hostem ingerebant. Cæterum vix ullus usus hujus auxilii eo die fuit. Namque (ut supra dictum est) imber violentius, quam alia à fusus, campos lubricos, & inequitabiles fecerat : gravesque, & propemodum immobiles currus illuvie, & voraginibus hærebant. Contra Alexander, expedito, ac levi agmine strenuè invecus est. Scythæ, &

Da-

Dahæ primi omnium invasere Indos, Perdiccam deinde cum equitibus in dextrum cornu hostium emisit. Jam undique pugna se moverat, cum ii, qui currus agebant, illud ultimum auxilium suorum rati, effusis babenis in medium discrimem ruere cœperunt. Anceps id malum utrisque erat. Nam & Macedonum pedites primo impetu obterebantur, & per lubrica, atque invia immissis currus excutiebant eos, à quibus regebantur. Aliorum turbati equi non invoragines modò, lacunasque, sed etiam in amnem præcipitare curricula. Pauci tamen hostium tenus exacti penetrare ad Porum acerrime pugnam cientem. Is ut dissipatos tota acie currus vagari sine rectoribus vidit, proximis amicorum distribuit elephantos. Post eos posuerat pedites, ac sagittarios tympana pulsare solitos. Id pro cantu tubarum Indis erat, nec strepitu eorum movebantur, olim ad notum sonum auribus mitigatis. Herculis simulacrum agmini peditum præferebatur. Id maximum erat bellantibus incitamentum; & deseruisse gestantes, militare flagitium habebatur. Capitis enim sanxerant pœnam iis, qui ex acie non retulissent, metu, quem ex illo hoste quondam conceperant, etiam in religionem, venerationemque converso. Macedonas non belluarum modò, sed etiam ipsius Regis aspectus parumper inhibuit. Belluæ dispositæ inter armatos, speciem turrium procul fecerant. Ipse Porus humanæ magnitudinis propemodum excesserat formam. Magnitudini Pori adjicere videbatur bellua, qua vehebatur; tantum inter cæteras eminens, quarum aliis ipse præstabat. Itaque Alexander contemplatus & Regem, & agmen Indorum, *Tandem*, inquit, *par animo meo periculum*

lum video. Cum bestiis simul ; & cum egregii viris res est. Intuensque Cœnom : Cùm ego, inquit, Ptolemæo , Perdicæque, & Hephæstione comitatus , in lævum hostium cornu impetum fecer, o viderisque me in medio ardore certaminis, ipse in dextrum move, & turbatis signa infer. Tu Antigone, & tu, Leonate, & Tauron , invehimini in mediam aciem , & urgebitis frontem. Hastæ nostræ prælongæ, & validæ, non alias magis, quam adversus belluas, rectoresque earum usui esse poterunt. Deturbate eos , qui vehuntur, & ipsas confodite. Anceps genus auxilii est, & in suos acriùs furit. In hostem enim imperio, in suos pavore agitur. Hæc eloquutus , concitat equum primus. Jamque (ut destinatum erat) invaserat ordines hostium, cùm Cœnus, ingenti vi in lævum cornu invehitur. Phalanx quoque in mediam Indorum aciem uno impetu prorupit. At Porus , quâ equitem invehì senserat, belluas agi jussit. Sed tardum , & penè immobile animal , equorum velocitatem æquare non poterat. Nec sagittarum quidem ullus arat Barbaris usus ; quippe longas , & prægraves, nisi prius in terra statuerant arcum, haud satis aptè, & commodè imponunt ; tum humo lubrica , & ob id impediēte conatum, molientes ictus, celeritate hostium occupabantur. Ergo spreto Regis imperio (quod ferè fit , ubi turbatis acriùs metùs , quàm Dux imperare cœpit) totidem erant imperatores , quot agmina errabant. Alius jungere aciem , alius dividere stare quidam , & nonnulli circumvehi terga hostium jubebant. Nihil in medium consulebatur. Porus tamen cum paucis, quibus metu potior fuerat pudor , colligere dispersos , obvius hosti ire pergit , elephantosque ante agmen suorum agi jubet.

bet. Magnum belluæ injicere, terrorem, insolitusque stridor non equos modò, tam pavidum ad omnia animal, sed viros quoque, ordinesque turbaverat. Jam fugæ circumspiciebant locum paulò antè victores, cum Alexander Agrianos, & Thracas leviter armatos, meliorem concursatione, quam cominùs militem, emisit in belluas. Ingentem ii vim telorum injecere & elephantis, & regentibus eos. Phalanx quoque instare constanter teritis cœpit. Sed quidam avidiùs persequuti, belluas in semet irritavere vulneribus. Obtriti erga pedibus earum, cæteris, ut parciùs instarent, fuere documentum. Præcipuè terribilis illa facies erat, cum manu armâ virosque corripere, & super se regentibus traderent. Anceps ergo pugna nunc sequentium, nunn fugientium elephantos, in multum diei varium certamen extraxit, donec securibus (id namque genus auxiliî præparatum erat) pedes amputare cœperunt. Copidas vocant gladios leviter curvatos falcibus similes, queis appetebant belluarum manus. Nec quidquam inexpertum, non mortis modò, sed etiam in ipsa morte novi supplicii timor omittebat. Ergo elephantis vulneribus tandem fatigatis, suos impetu sternunt; & qui rexe- rant eos, præcipitati in terram ab ipsis obterebantur. Itaque pecorum modo magis pavidi, quàm infessi, ultra aciem exigebantur, cum Porus destitutus à pluribus, tela multò antè preparata, in circumfusus ex elephanto suo cæpit ingerere. Multisque eminus vulneratis, expositus ipse ad ictus, undique petebatur. Nomen jam vulnera hinc tergo, illinc pectore exceperat: multoque sanguine profuso, languidis manibus magis elapsa, quam excussa tel-

tella mittebat. Nec segniùs bellua instincta rabie nondum saucia, invehebatur ordinibus, donec rector belluæ Regem conspexit fluentibus membris, omissisque armis vix compotem mentis. Tum belluam in fugam consistat, sequente Alexandro. Sed equus ejus multis vulneribus confossus, deficiensque procubuit, posito magis Rege, quàm effuso. Itaque, dum equum mutat, tardiùs insequutus est. Interim frater Taxilis Regis Indorum præmissus ab Alexandro, monere cœpit Porum, ne ultima experire perseveraret, dederetque se victori. At ille, quamquam exhaustæ erant vires, deficiebatque sanguis, tamen ad notam vocem excitatus, *Agnosco*, inquit, *Taxilis fratrem, Imperii, Regisque sui proditorem*: & telum, quod unum fortè non effluerat, contorsit in eum, quod per medium pectus penetravit ad tergum. Hoc ultimo virtutis opere edito, fugere acrius cœpit. Sed elephantos quoque, qui multa exceperat tela, deficiebat. Itaque sistit fugam, peditemque sequenti hosti objecit. Jam Alexander consequutus erat, & pertinacia Pori cognita, vetabat resistentibus parci. Ergo undique & in pedites, & in ipsum Porum tela congesta sunt, queis tandem gravatus, labi ex bellua cœpit. Indus, qui elephantum regebat, descendere eum ratus, more solito elephantum procumbere jussit in genua. Qui ut se submitit, cæteri quoque (ita enim instituti erant) demisere corpora in terram. Ea res & Porum, & cæteros victoribus tradidit. Rex spoliari corpus Pori, interemptum esse credens, jussit, & qui detraherent loricam, vestemque, concurrere: cum bellua dominum tueri, & spoliantes cœpit appetere, levatumque corpus ejus rursus dorso suo

Y

im-

imponere. Ergo telis undique obruitur, confossoque eo, in vehiculum Porus imponitur. Quem Rex ut vidit allevantem oculos, non odio, sed miseratione commotus, *Quæ malum, inquit, amentia te coegit, rerum mearum cognita fama, belli fortunam experiri, cum Taxiles esset in deditos clementiæ meæ tam propinquum tibi exemplum? At ille, Quoniam, inquit, percontaris, respondebo ea libertate, quam interrogando, fecisti. Neminem me fortiozem esse, censebam: meas enim noveram vires, nondum expertus tuas. Fortiozem esse te, belli docuit eventus. Sed ne sic quidem parum felix sum, secundus tibi. Rursus interrogatus, quid ipse victorem statuere debere censeret? Quod hic, inquit, dies tibi suadet, quo expertus es, quam caduca felicitas esset. Plus monendo profecit, quam si precatus esset: quippe magnitudinem animi ejus interritam, ac ne fortuna quidem infractam, non misericordia modò, sed etiam honore excipere dignatus est. Ægrum curavit haud secùs, quam si pro ipso pugnasset: confirmatum, contra spem omnium, in amicorum numerum recepit: mox donavit ampliore regno, quam tenuit. Nec sanè quidquam ingenium ejus solidius, aut constantius habuit, quam admirationem veræ laudis, & gloriæ. Simplicius tamen famam æstimabat in hoste, quam in cive: quippe à suis credebat magnitudinem suam destrui posse: eandem clariorem fore, quò majores fuissent, quos ipse vicisset.*

LIBER IX.

SYNOPSIS.

Interiores Indiam, victis passim gentibus, peragrat. Classem parat. Ingentes in saltibus serpentes, & rhinoceros reperit. Canes miro ingenio promunere accipit. Hortatur militem ad futura bella suscipienda; miles abnuat. Cænon pro milite causam agit. Rex dat manus votis exercitus; aras finium, quos attigerat, monumentum ponit. Cænonis mors. Nicæam, & Bucephalam urbes condit. Supplementum militum è Græcia accipit. Per flumen Acesinem portat copias Oceanum aditurus. Ad Sobios Herculis posteritatem pervenit. Oxydracas, & Mallos expugnat. Miles in seditionem rursus vertitur, quam sedat Rex. In oppido Oxydracarum ultimum vitæ discrimen adit; ægreque tandem eripitur. Oppidum excinditur. Rex curatur. Amici hortantur, ne deinceps se tantis discriminibus objiciat, ab illius vita vendere vitam omnium. Respondet Alexander, & gloriæ studium infinitum præsefert: Græci Coloni circa Bactra, & Scythas, relictis coloniis, in patriam abeunt. Legatos duarum gentium se dedentium audit. Dioxippus athleta provocatorem vincit, deinde seipsum interficit. Variæ gentes se Regis fidei permittunt, alia vi subiguntur. Ptolomæi vulnus, periculum, curatio. Classis in ore fluminis ad Oceanum ingens discrimen adit. Adnavigant inde proxime Oceanum, & in fluminis insulis æstu maris inundatis

omnes vita periclitantur. Rex æstus sequutus, CCCC. stadia provehitur in mare, inde redit ad classem, quæ adverso flumine reventa militem exponit. Alexander complures urbes condit. Nearcus, & Onesichitus navarchi explorant Occeanum. Alexander copias terrestri itinere reducit. Incidunt in Barbaros, & ultimam patiuntur famem: inde in morbos, & montes dantur multi. Rex commeatum aliunde curat. Tandem omnis redit felicitas. Imitatur Rex Bacchi triumphum. Aspasten Carmaniæ Satrapen interficit.

CAPUT I.

Hortatur militem ad persequendum bellum spe prædæ. Duas urbes ad Hydaspes constituit. Donat fortes præmiis. Abisares deditionem formidat. Rex ad interiorem Indiam transit.

Alexander tamen memorabili victoria lætus, quasi sibi Orientis fines apertos esse censebat, Soli victimis cæssis, milites quoque, quò promptioribus animis reliqua belli munia obirent, pro concione laudatos docuit, quidquid Indis virium fuisset, illa dimicatione prostratum: cæteram opimam prædam fore, celebratasque opes in ea regione eminere, quam peterent: proinde jam vilia, & obsoleta esse spolia de Persis: gemmis, margaritisque, & auro, atque ebore Macedoniam, Greciamque, non suas tantum domos, repleturum. Avidi milites, & pecuniæ, & gloriæ, simul, quia numquam affirmatio ejus fefellerat eos, pollicentur operam. Dimissisque cum bona spe, navigia ædificari jubet, ut cum totam Asiam percurrisset, finem terrarum mare inviseret.

Mul-

Multa materia navalis in proximis montibus erat, quam cædere aggressi, magnitudinis inusitatæ reperere serpentes. Rhinocerotes quoque, rarum alibi animal, in iisdem montibus erant. Cæterum hoc nomen belluis eis inditum à Græcis, sermonis ejus ignari aliud lingua sua usurpant. Rex duabus urbibus conditis in utraque fluminis, quod superaverat, ripa, copiarum duces coronis, & mille aureis singulos donat. Cæteris quoque proportionem, aut gradu, quem in militia obtinebant, aut navatæ operæ, honos habitus est. Abisares, qui prius, quàm cum Poro dimicaretur, legatos ad Alexandrum miserat, rursus alios misit, pollicentes omnia facturum, quæ imperasset, modò ne cogeretur corpus suum dedere. Neque enim aut sine regio imperio victurum, aut regnaturum esse captivum. Cui Alexander nuntiari jussit, si gravaretur ad se venire, ipsum ad eum esse venturum.

CAPUT II.

Intetioris Indiæ descriptio. Rex multas gentes partim vi, partim ultro deditas recipit.

Hinc Poro, amneque superato, ad interiora Indiæ processit. Sylvæ erant propè in immensum spatium diffusæ, procerisque, & in eximiam altitudinem editis arboribus umbrosæ. Plerique rami instat ingentium stipitum flexi in humum, rursus quæ se curvaverant, erigebantur, adeò, ut species esset non rami resurgentis, sed arboris ex sua radice generatæ. Cœli temperies salubris: quippe, & vim Solis umbræ levant, & aquæ largè manant è fontibus. Cæterum hinc quoque serpentium magna vix

erat, squamis fulgorem auri reddentibus. Virus haud ullum magis noxium est: quippe morsum præsens mors sequebatur, donec ab incolis remedium oblatum est. Hinc per deserta ventum est ad flumen Hydraotem. Junctum erat flumini nemus opacum arboribus alibi inusitatis, agrestiumque pavonum multitudine frequens. Castris inde motis, oppidum haud procul positum corona capit, obsidibusque acceptis, stipendium imponit. Ad magnam deinde (ut in ea regione) urbem pervenit, non muro solum, sed etiam palude munitam. Cæterum Barbari vehiculis inter se junctis dimicaturi occurrerunt. Aliis tela, aliis hastæ, aliis secures erant, transliebanque in vehicula strenuo saltu, cum succurrere laborantibus suis vellent. Ac primo insolitum genus pugnæ Macedonas terruit, cum eminens vulnerarentur. Deinde spreto tam incondito agmine, ab utroque latere vehiculis circumfusi, repugnantes fodere cœperunt. Et vehicula, quæ conserta erant, jussit incidi, quò facilius singula circumvenirentur. Itaque octingentis suorum amissis, in oppidum refugerunt. Postero die scalis undique admotis, muri occupantur. Paucis pernicitas saluti fuit, qui cognito urbis excidio, paludem tranavere, & in vicina oppida ingentem intulere terrorem, invictum exercitum, & Deorum profectò, advenisse, memorantes. Alexander, ad vastandam eam regionem, Perdicca cum expedita manu misso, partem copiarum Eumeni tradit, ut is quoque Barbaros ad deditionem compelleret. Ipse cæteros ad urbem validam, in quam aliarum quoque confugerat incolæ, duxit. Oppidani, missis, qui Regem depreccarentur, nihilominus bellum parabant: quippe

or-

orta seditio in diversa consilio diduxerat vulgum. Alii omnia deditioe potiora, quidam nullam opem in ipsa esse ducebant. Sed dum nihil in commune consulitur, qui deditioe imminebant, apertis portis hostem recipiunt. Alexander, quamquàm belli auctoribus jure poterat irasci, tamen omnibus venia data, & obsidibus acceptis, ad proximam deinde urbem castra movit. Obsides ducebantur ante agmen; quos cùm è muris agnovissent, utpotè gentis ejusdem, in colloquium convocaverunt. Illi clementiam Regis, simulque vim commemorando, ad deditioem eos compulere. Cæterasque urbes simili modo deditas in fidem accepit.

CAPUT III.

Sophitis Regnum deditur. De canibus venaticis admiranda.

HInc in Regnum Sophitis perventum est. Gens, ut Barbari, sapientia excellit, bonisque moribus regitur. Genitos liberos non parentum arbitrio tollunt, aluntque, sed eorum, quibus spectandi infantum habitum cura mandata est. Si quos segnes, aut aliqua membrorum parte inutiles notaverunt, necari jubent. Nuptiis coeunt, non genere, ac nobilitate conjunctis, sed electa corporum specie: quia eadem æstimatur in liberis. Hujus gentis oppidum, cui Alexander admoverat copias, ab ipso Sophite obtinebatur. Clausæ erant portæ, sed nulli in muris, turribusque se armati ostendebant. Dubitabantque Macedones, deseruissent ne urbem incolæ, an fraude se occulerent: cum subito patefacta porta, Rex Indus cum duobus adultis filiis

occurrit , multum inter omnes Barbaros eminens corporis specie. Vestis erat auro , purpuraque distincta , quæ etiam crura velabat. Aureis soleis inseruerat gemmas. Lacerti quoque , & brachia margaritis ornata erant. Pendebant ex auribus insignes candore , & magnitudine lapilli. Baculum aureum berylli distinguebant. Quo tradito , precatus , ut sospes acciperent se , liberosque , & gentem suam dedit. Nobiles ad venandum canes in ea regione sunt. Latratu abstinere dicuntur , cùm videre feram , leonibus maximè infesti. Horum vim ut ostenderet. Alexandro , in conspectu leonem eximiæ magnitudinis iussit emitti , & quatuor omninò ad-moveri canes , qui celeriter occupaverunt feram: cùm ex his , qui assueverant talibus ministeriis , unus canis leoni cum aliis inhærentis crus avellere , & , quia non sequebatur , ferro amputare cœpit : nec sic quidem pertinacia victa , rursus aliam partem secare instituit , & inde non segniùs inhærentem , ferro subinde cædebat. Ille in vulnere feræ dentes moribundus quoque infixerat. Tantam in illis animalibus ad venandum cupiditatem ingenerasse naturam memoriæ proditum est. Equidem plura transcribo , quam credo. Nam nec affirmare sustineo , de quibus dubito , nec subducere , quæ accepi.

CAPUT IV.

Phegeles Rex deditur. Natura loci describitur, & Ganges fluvius, & Agrammes Rex potentissimus. Dubius Rex de milite, an esset sequuturus, concionem habet.

RELICTO igitur Sophite in suo Regno, ad fluvium Hypasim processit, Hephæstione, qui diversam regionem subegerat, conjuncto. Phegeles erat gentis proximæ Rex, qui popularibus suis colere agros, ut assueverant, jussis, Alexandro cum donis occurrit, nihil, quod imperaret, detrectans. (2.) Biddum apud eum substitit Rex: tertio die amnem superare decreverat, transitu difficilem, non spatium solum aquarum, sed etiam saxis impeditum. Percontatus igitur Phegelem, quæ noscenda erant undecim dierum ultra flumen per vastas solitudines iter esse cognoscit, excipere deinde Gangem maximum totius Indiæ fluminum: ulteriorem ripam colere gentes Gangaridas, & Pharrasios, eorumque Regem esse Agrammen, viginti millibus equitum, ducentisque peditum obsidentem vias: ad hæc quadrigarum duo millia trahere, & præcipuum terrorem elephantos, quos trium millium numerum explere dicebat. Incredibilia Regi omnia videbantur. Igitur Porum (nam cum eo erat) percontatur, an vera essent, quæ dicerentur. Ille vires quidem gentis, & Regni haud falsò jactari affirmat, cæterum qui regnaret, non modò ignobilem esse, sed etiam ultimæ sortis; quippe patrem ejus tonsorem vix diurno quæstu propulsantem famem, propter habitum haud indecorum, cordi fuis-

fuisse Reginæ. Ab ea in propriorem ejus, qui tum regnasset, amicitia locum admotum, interfecto eo per insidias, sub specie tutelæ liberum ejus invasisse regnum; necatisque pueris, hunc, qui nunc regnat, generasse, invisum, vilemque popularibus, magis paternæ fortunæ, quam suæ memorem. Affirmatio Pori multiplicem animo Regis injecerat curam. Hostem, belluasque spernebat, situm locorum, & vim fluminum extimescebat. Relegatos in ultimum pœnè rerum humanarum persequi terminum, & eruere, arduum videbatur. Rursus avaritia gloriæ, & insatiabilis cupido famæ, nihil invium, nihil remotum videri sinebat. Et interdum dubitabat, an Macedones tot emensi spatia terrarum, in acie, & in castris senes facti, per objecta flumina, per tot naturæ obstantes difficultates, sequuturi essent. Abundantes, onustosque præda, magis parta frui velle, quàm acquirenda fatigari. Non idem sibi, & militibus animi esse. Se totius orbis imperium mente complexum, adhuc in operum suorum primordio stare, militem labore defatigatum, proximum quemque fructum finito tandem periculo experere. Vicit ergo cupido rationem; & ad concionem vocatis militibus, ad hunc maximè modum disseruit.

CAPUT V.

Suadet militi ultimum restare bellum. Elevat conceptam de hastis potentia opinionem, laudat virtutem suorum. Nec tamen persuadet. Oritur omnium fletus.

NON ignoro, milites, multa, quæ terrere vos possent, ab incolis Indiæ per hos dies de industria esse jactata. Sed non est improvisa nobis mentientium vanitas. Sic Ciliciæ fauces, sic Mesopotamiæ campos, Tigrim, & Euphratem, quorum alterum vado transivimus, alterum ponte, terribilem fecerant Persæ. Numquam ad liquidum fama perducitur: omnia, illa tradente, majora sunt vero. Nostra quoque gloria, cum sit ex solido, plus tamen habet nominis, quam operis. Modò quis belluas offerentes mænium speciem, quis Hydaspem amnem, quis cætera auditu majora, quam vero, sustinere posse credebat? Olim herculè fugissemus ex Asia, si nos fabulæ debellare potuissent. Creditione elephantorum greges majores esse, quam usquàm armentorum sunt eum & rarum sit animal, nec facile capiatur, multoque difficilius mitigetur. Atqui eadem vanitas copias peditum, equitumque numeravit. Nam flumen quò latiùs fustum est, hoc placidiùs stagnat; quippe angustis ripis coercita, & in arctiorem alveum elisa torrentes aquas invehunt: contra spatio alvei segnior cursus est. Præterea in ripa omne periculum est, ubi applicantes navigia hostis expectat. Ita quantumcumque flumen intervenit, idem futurum discrimen est evadentium in terram. Sed omnia ista vera esse fingamus. Utrum ne vos magnitudo belluarum, an multitudo hostium terret? Quod pertinet

net ad elephantos, præsens habemus exemplum: in suos vehementius, quàm in nos incurrerunt. Tam vasta corpora securibus, falcibusque mutilata sunt. Quid autem interest, totidem sint, quos Porus habuit, an tria millia, cum uno, aut altero vulneratis, cæteros in fugam declinare videamus? Deinde paucos quoque commodè regunt: congregata verò tot millia ipsa se elidunt: ubi nec stare, nec fugere potuerint inhabiles vastorum corporum moles. Equidem sic animalia ista contempsi, ut, cùm haberem, ipse non opposuerim, satis gnarus, plus suis, quàm hostibus periculi inferre. At enim equitum, peditumque multitudo vos commovet. Cum paucis enim pugnare soliti estis, & nunc primùm inconditam, sustinebitis turbam? Testis adversus multitudinem invicti Macedonum roboris Granicus amnis, & Cilicia inundata cruore Persarum, & Arbella, cujus campi devictorum à nobis ossibus strati sunt. Serò hostium legiones numerare cœpistis, posteaquam solitudinem in Asia vincendo fecistis. Cùm per Hellespontum navigaremus, de paucitate nostra cogitandum fuit. Nunc nos Scythæ sequuntur, Bactriana auxilia præsto sunt, Dabæ, Sogdianique inter nos militant. Nec tamen illi turbæ confido. Vestras manus intueor, vestram virtutem, rerum, quas gesturus sum, vadem, prædemque habeo. Quandiu vobiscum in acie stabo, nec meos, nec hostium exercitus numeravero. Vos modò animos mihi plenos alacritatis, ac fiduciæ adhibete. Non in limine operum, laborumque nostrorum, sed in exitu flamus. Pervenimus ad Solis ortum, & Oceanum, nisi obstat ignavia: inde victores, perdomito sine terrarum, revertemur in patriam. Nolite (quod pigri agricolæ faciunt) maturos fructus per inertiam amittere è manibus. *Majora sunt*

*sunt periculis præmia. Dives eadem, & imbellis est regio. Itaque non tam ad gloriam vos duco, quàm ad prædam. Digni estis, qui opes, quas illud mare lit-
toribus invehis, referatis in patriam. Digni, qui ni-
hil inexpertum, nihil metu omissum relinquatis. Per
vos, gloriamque vestram, qua humanum fastigium
exceditis, perque & mea in vos, & in me vestra
merita, quibus invicti contendimus, oro, quæsoque,
ne humanarum rerum terminos adeuntem alumnum,
commilitone nque vestrum, ne dicam Regem, desera-
tis. Cætera vobis imperavi, hoc unum debiturus sum.
Et is vos rego, qui nihil unquam vobis præcipi, qui
primus me periculis obtulerim, qui sæpe aciem clypeo
meo texi, ne infringeretis in manibus meis palmam,
quam Herculem, Liberumque Patrem, si invidiam ab-
fuerit, æquabo. Date hoc precibus meis, & tandem
obstinatum silentium rumpite. Ubi est ille clamor, ala-
critatis vestræ index? ubi est ille meorum Macedonum
vultus? Non agnosco vos, milites, nec agnosci vi-
deor à vobis. Surdas jamdudum aures pulso. Aversos
animos, & infraçtos excitare conor. Cùmque illi in
terram dimissis capitibus tacere perseverarent. Nes-
cio quid, inquit, imprudens in vos deliqui, quod me
ne intueri quidem vultis. In solitudine mihi videor es-
se. Nemo respondet, nemo saltem negat: Quos allo-
quor? quid autem postulo? vestram gloriam, & mag-
nitudinem vindicamus. Ubi sunt illi, quorum certa-
men paulò antè vidi, contendentiùm, qui potissimum
vulnerati Regis corpus exciperent? Desertus, des-
titutus sum, hostibus deditus. Sed solus quoque ire
perseverabo. Objicite me fluminibus, & belluis, &
illis gentibus, quarum nomina horretis. Inveniam, qui
desertum à vobis sequantur. Scythæ, Bactrianique
erunt*

erunt mecum, hostes paulò ante, nunc milites nostri. Mori præstat, quàm precario Imperatorem esse. Itè reduces domos, itè deserto Rege ovantes. Ego hic à vobis desperatæ victoriæ, aut honestæ morti locum inveniam. (3.) Nec sic quidem ulli militum vox expressi potuit. Expectabant, ut duces, principesque ad Regem perferrent, vulneribus, & continuo labore militiæ fatigatos, non detrectare munia, sed sustinere non posse. Cæterum illi metu attoniti in terram ora defixerant. Igitur primò fremitus sua sponte, deinde gemitus quoque oritur: paullatimque liberiùs dolor erigi cœpit, manantibus lacrymis adeò, ut Rex, ira in misericordiam versa, ne ipse quidem, quamquàm cuperet, temperare oculis potuerit.

CAPUT VI.

Cænon respondet orationi Regis, & deprecatur loco exercitus longiorem militiam. Solvitur lacrymis concio. Rex indignatus includitur.

TAndem universa concione effusiùs flente, Cænon ausus est, cunctantibus cæteris, propriùs tribunal accedere, significans se loqui velle. Quem ut videre milites detrahentem galeam capiti (ita enim Regem alloqui mos est) hortari cœperunt, ut causam ageret exercitus. Tum Cænon, *Dij prohibeant*, inquit, *à nobis impias mentes, & profectò prohibent.* Idem animus est tuis, qui fuit semper, ire quò jusseris, pugnare, periclitari, sanguine nostro commendare posteritati tuum nomen. Proinde si per-

se-

severas, inermes quoque, & nudi, & exangues, utcumque tibi cordi est, sequimur, vel anteceditimus. Sed si audire vis non fictas tuorum militum voces, rerum necessitate ultima expressas, præbe, quæso, propitias aures, imperium, atque auspiciū tuum constantissimè sequutis, & quocumque pergis, sequuturis. Vicisti, Rex, magnitudine rerum non hostes modò, sed etiam milites. Quidquid mortalitas capere poterat, implevimus, emensis maria, terrasque, meliùs nobis, quàm incolis omnia nota sunt. Pænè in ultimo mundi fine consistimus. In alium orbem paras ire, & Indiam quæris, Indis quoque ignotam. Inter feras, serpentesque detegentes eruere ex latebris, & cubilibus suis expetis, ut plura, quàm Sol videt, victoria lustres. Digna prorsus cogitatio animo tuo, sed altior nostro. Virtus enim tua semper in incremento erit; nostra vix in fine jam est. Intuere corpora exanguia, tot perfossa vulneribus, tot cicatricibus turpia. Jam tela hebetia sunt, jam arma deficiunt. Vestem Persicam induimus quia domestica subvehi non potest. In externum degeneravimus cultum. Quoto cuique lorica est? Quis equum habet? Jube quæri, quam multos servi ipsorum persequuti sint, qui cuique supersit ex præda. Omnium victores, omnium inopes sumus. Nec luxuria laboramus, sed bello instrumenta belli consumpsimus. Hunc tu pulcherrimum exercitum nudum objicies belluis? Quarum ut multitudinem augeant de industria Barbari, magnum tamen esse numerum etiam ex mendatio intelligo. Quod si adhuc penetrare in Indiam certum est, Regio à Meridie minùs vasta est; qua subacta, licebit decurrere in illud mare, quod rebus humanis terminum voluit esse natura. Cum circuitu petis gloriam, quæ ad manum posita est? Hic quoque occurrit

Oc-

Oceanus. Nisi mavis errare, pervenimus, quò tua fortuna ducit. Hæc tecum, quàm sine te cum his loqui malui, non ut inirem circumstantis exercitus gratiam, sed ut vocem loquentium potiùs, quàm ut gemitum murmurantium audires. Ut finem orationi Cænon imposuit, clamor undique cum ploratu oritur, Regem, patrem, dominum, confussis appellatum vocibus. Jamque & alii duces, præcipuèque seniores, quæ ob ætatem & excusatio honestior erat, & auctoritas major, eadem precabantur. Ille nec castigare obstinatos, nec mitigare poterat iratos. Itaque inops consilii desiluit è tribunali, claudique regiam jussit, omnibus, præter assuetos, adire prohibitis.

CAPUT VII.

Signat terminos expeditionis. Redit, quæ venerat. Cænonis mors. Ad Acesinem flumen novum supplementum accipit. Duns Reges conciliat. Duo oppida condit. Classis ad Sobios devenit.

BIduum iræ datum est, testio die processit, erigique duodecim aras ex quadrato saxo, monumentum expeditionis suæ, munimenta quoque castrorum jussit extendi, cubiliaque amplioris formæ, quam pro corporum habitu, relinqui, ut speciem omnium augeret, posteritati fallax miraculum præparans. Hinc repetens, quæ emensus erat, ad flumen Acesinem locat castra. Ibi fortè Cænon morbo extinctus est, cujus morte ingemuit Rex quidem, adjecit tamen, propter paucos dies longam orationem eum exorsum, tanquam solus Macedoniam visurus esset. Jam in aqua classis, quam ædificari jusserat, stabat. Inter hæc Memnon ex Thracia in supplementum equitum VI. millia, præter eos ab Harpalo peditum septem millia adduxerat, armaque viginti quinque millia auro, & argento cælata pertulerat, queis distributis, vetera cremari jussit, mille navigiis aditurus Oceanum. Discordes, & vetera odia retractantes Porum, & Taxilem Indiæ Reges, firmata per affinitatem gratia, reliquit in suis regnis, summo in ædificanda classe amborum studio usus. Oppida quoque duo condidit, quorum alterum Nicæam appellavit, alterum Bucephalon, equi, quem amiserat, memoriæ, ac nomini dedicans urbem. Elephantis deinde, & impedimentis terra sequi jussis, secundo amne de-

Z

flu-

fluxit, quadraginta ferme stadia singulis diebus procedens, ut opportunis locis exponi subinde copiae possent.

CAPUT VIII.

Sobios describit. Rex oppida vi occupat. Per flumen concursus in vorrices obripitur, & tantum non hauritur.

(4.) **P**erventum erat in Regionem, in qua Hydaspes amnis Acesini committitur. Hinc decurrit in fines Sobiorum. Hi de exercito Herculis majores suos esse commemorant, ægros relictos esse, cepisse sedem, quam ipsi obtinebant. Pelles ferarum pro veste, clavæ pro tello erant. Multaque, etiam cum Græci mores exolevissent, stirpis ostendebant vestigia. Hinc excensione facta, CCL. stadia processit. Depopulatusque regionem, oppidum caput ejus corona cepit. XL. peditum millia alia gens in ripa fluminis opposuerat, quæ, amne superato, in fugam compulit, inclusosque mœnibus expugnat. Puberes interfecti sunt, cæteri venierunt. Alteram deinde urbem expugnare adortus, magnaque vi defendentium pulsus, multos Macedonum amisit. Sed, cum in obsidione perseverasset, oppidani, desperata salute, ignem subjecere tectis, se quoque, ac liberos, conjugesque incendio cremant. Quod cum ipsi augerent, hostes extinguerent, nova forma pugnae erat. Delebant incolæ urbem, hostes defendebant. Adeo tam naturæ jura vellum in contrarium mutat. Arx erat oppidi intacta in qua præsidium dereliquit. Ipse navigio circumventus est arcem: quippe tria flumina tota India præter Gangem maxima, munimento arcis applicant undes.

des. A Septentrione Indus alluit, à Meridie Acesi-
 nes Hydaspi confunditur. Cæterùm amnium coitus
 maritimis similes fluctus movet, multòque, ac tur-
 bido limo, quod aquarum concursu subinde turba-
 tur, iter, quàm meant navigia, in tenuem alvum co-
 gitur. Itaque, cum crebri fluctus se inveherent, &
 navium hinc proras, hinc latera pulsarent, subdu-
 cere nautæ cœperunt. Sed ministeria eorum hinc
 metu, hinc prærapida celeritate fluminum occu-
 pantur. In oculis duo majora omnium navigia sub-
 mersa sunt: leviora, cum & ipsa nequirent regi,
 in ripam tamen innoxia expulsa sunt. Ipse Rex in
 rapidissimos vortices incidit, quibus intorta navis
 obliqua, & gubernaculi impatiens agebatur. Jam
 vestem detraxerat corpori, projecturus semet in flu-
 men, amicique, ut exciperent eum, haud procul
 nabant: apparebatque anceps periculum tam nata-
 turi, quàm navigare perseverantis. Ergo ingenti
 certamine concitant remos, quantaque vis humana
 esse poterat, admota est, ut fluctus, qui se inve-
 hebant, everberarentur. Findi crederes undas, &
 retrò gurgites cedere. Quibus tandem navis erepta
 non tamen ripæ applicatur, sed in proximum va-
 dum illiditur. Cum amne bellum fuisse crederes.
 Ergo aris pro numero fluminum positis, sacrifi-
 cioque factò, triginta stadia processit.

CAPUT IX.

*Ad Oxydracas, & Mallos accedit. Seditionem mili-
 tarem compescit.*

INde ventum est in regionem Oxydracarum, Mal-
 lorumque, quos aliàs bellare inter se solitas, tunc

periculi societas junxerat. Nonaginta millia juniorum peditum in armis erant, præter hos equitum decem millia, nongentæque quadrigæ. At Macedones, qui omne discrimine jam defunctos sese esse crediderant, posteaquàm integrum bellum cum ferocissimis Indiæ gentibus superesse cognoverunt, improvise metu territi, rursus seditiosis vocibus Regem increpare cœperunt. Gangem amnem, & quæ ultrà essent, coactos transmittere, non tamen finisse, sed mutasse bellum. Indomitæ gentibus se objectos, ut sanguine suo aperirent ei Oceanum. Trahi extra sydera, & Solem, cogique adire, quæ mortalium oculis natura subduxerit. Novis identidem armis novos hostes existere. Quos ut omnes fundant, fugentque, quod præmium ipsos manere? caliginem, ac tenebras, & perpetuam noctem profundo incubantem, repletum immanium belluarum gregibus fretum, immobiles undas, in quibus emoriens natura defecerit. Rex non sua, sed militum solitudine anxius, concione advocata, docet, imbelles esse, quos metuant. Nihil deinde præter has gentes obstare, quò minus terrarum spatia emensi, ad finem simul mundi, laborumque perveniant. Cessisse illis metuentibus Gangem, & multitudinem nationum, quæ ultra amnem essent, declinasset iter eò, ubi par gloria, minus periculum esse. Jam prospicere se Oceanum, jam perflare ad ipsos auram maris. Ne inviderent sibi laudem, quàm peteret; Herculis, & Liberi Patris terminos transituros. Ipsos Regi suo parvo impendio immortalitatem famæ duros. Paterentur se ex India redire, non fugere. Omnis multitudo, & maximè militaris, mobili impetu fertur. Ita seditionis non remedia, quàm

quàm principia majora sunt. Non aliàs tam alacer clamor ab exercitu est redditus, jubentium duceret Diis secundis, & æquaret gloria, quos æmularetur. Lætus his acclamationibus ad hostes protinus castra movit.

CAPUT X.

Hostes fugat. Oppidum obsidet. Ultimum vitæ discrimen, contempto Vate, addit. Solus in oppidum hostile desiliens ægrè tandem per suos jam saucius eripitur. Hostes internecione delentur.

V Alidissimæ Indorum gentes erant, & bellum impigrè parabant, Ducemque ex natione Oxydracarum spectatæ virtutis elegerant, qui sub racidibus montis castra possit; latèque ignes, ut speciem multitudinis augeret, ostendit; clamore quoque, ac sui moris ululatu identidem acquiescentes Macedones frustra terrere conatus. Jam lux appetebat, cùm Rex fiduciæ, ac spei plenus, alacres milites arma capere, & exire in aciem jubet. Sed metu ne, an seditione oborta inter ipsos, subito profugerunt Barbari. Certè avios montes, & impeditos occupaverunt; quorum agnem Rex frustra persquutus, impedimenta cepit. Perventum deinde est ad oppidum Oxydracarum, in quo plerique confugerant, haud majore fiducia mœnium, quam armorum. Jam admovebat Rex, cùm vates monere eum cœpit, ne comitteret, aut certè differret obsidionem: vitæ ejus periculum ostendit. Rex Demophoonta (is namque vates erat) intuens, Si quis, inquit, te arti tuæ intentum, & extra spectantem sic interpellet, non dubitem, quin in-

commodus, ac molestus videri tibi possit. Et cum illa ita prorsus futurum respondisset, Censesne, inquit, tunc tantas res, non pecudum fibras, anto oculos habenti, ullum esse majus impedimentum, quam vatem superstitione captum? Nec diutius, quam respondit, moratus, admoveri jubet scalas: cunctantibusque cæteris, evadit in murum. Angusta muri corona erat. Non pinnae, sicut alibi, fastigium ejus distinxerant, sed perpetua lorica obducta transitum seperat. Itaque Rex hærebat magis, quam stabat in margine, clypeo undique incidentia tela propulsans. Nam undique eminens ex turribus petebatur. Nec subire milites poterant, quia superne vi telorum obruebantur. Tandem magnitudinem periculi pudor vicit: quippe cernebant cunctatione sua dedi hostibus Regem. Sed festinando morabantur auxilia. Nam, dum pro se quisque certat evadere, oneravere scalas; quibus non sufficientibus, devoluti, unicam spem Regis fefellerunt. Stabat enim in conspectu tanti exercitus, velut in solitudine destitutus (5.) Jamque lævam, qua clypeum ad ictus circumferebat, lassaverat, clamantibus amicis, ut ad ipsos desileret, stabantque excepturi, cum ille rem ausus est incredibilem, atque inauditam, multoque magis ad famam temeritatis, quam gloriæ, insignem. Namque in urbem hostium plenam præcipiti saltu semet ipse immisit, cum vix sperare posset, dimicantem certe, & non inultum esse moriturum: quippe, antequam assurgeret, opprimi poterat, & capi vivus. Sed fortè ita libramerat corpus, ut se pedibus exciperet. Itaque stans init pugnam. Et, ne circuii posset, fortuna providerat. Vetusta arbor haud procul muro ramos mul-

multa fronde vestitos, velut de industria Regem protegentes, objecerat. Hujus spatioso stipiti, ne corpus circumiri posset, applicuit, clypeo tela, quæ ex adverso ingerebantur, excipiens. Nam, cum unum procul tot manus peterent, nemo tamen audebat proprius accedere. Missilia ramis plura, quàm clypeo incidebant. Pugnat pro Rege primum celebrati nominis fama, deinde desperatio, magnum ad honestè moriendum incitamentum. Sed, cùm subinde hostis affluerit, jam ingentem vim telorum exceperat clypeo, jam galeam saxa perfregerant, jam continuo labore gravia genua succiderant. Itaque contemptim, & in caute, qui proximi steterant, incurrerunt. Et quibus duos gladio ita excipit, ut antè ipsum exanimes procumberent. Nec cuiquam deinde proprius incessendi eum animus fuit. Procul jacula, sagittasque mittebant. Ille ad omnes ictus expositus, ægrè jam exceptum poplitibus corpus ruebatur, donec Indus duorum cubitorum sagittam (namque Indis ut antè diximus, hujus magnitudinis sagittæ erant) ita excussit, ut per thoracem paullum super latus dexterum infingeretur. Quo vulnere afflictus, magna vi sanguinis emicante, remissit arma moribundo similis, adeoque resolutus, ut ne ad vellendum quidem telum sufficeret dextera. Itaque ad expoliandum corpus, qui vulneraverant, alacer gaudio accurrit. Quem ut injicere corpori suo manus sensit, credo, ultimi dedecoris indignitate commotus, linquentem revocavit animum, & nudum hostis latus subjecto mucrone hausit. Jacebant circa Regem tria corpora, procul stupentibus cæteris. Ille, ut antequam ultimus spiritus deficeret, dimicans jam extingue-

retur, clypeo se allevare conatus est: & postea-
quàm ad continendum nihil supererat virium, dex-
tera impendentes ramos complexus, tentabat as-
surgere. Sed ne sic quidem potens corporis, rursus
in genua procumbit, manu provocans hostes, si
quis congredi auderet. Tandem Peucestes per aliam
oppidi partem, deturbatis propugnatoribus muri,
vestigia persequens Regis supervenit. Quo cons-
pecto, Alexander jam non vitæ suæ, sed mortis so-
latium supervenisse ratus, clypeo fatigatum corpus
excepit. Subit inde Timæus, & paullò post Leonna-
tus: huic Aristonus supervenit. Indi quoque, cùm
intra moenia Regem esse comperissent, omissis cæ-
teris, illuc concurrerunt, urgebantque protegen-
tes. Ex quibus Timæus, multis adverso corpore
vulneribus acceptis, egregiaque edita pugna, ceci-
dit. Peucestes quoque tribus jaculis confossus, non
se tamen scuto, sed Regem tuebatur. Leonnatus,
dum avidè ruentes Barbaros submovet, cervice
graviter icta, semianimis procumbit ante Regis pe-
des. Jam & Peucestes vulneribus fatigatus submi-
serat clypeum. In Aristono spes ultima hærebat.
Hic quoque graviter saucius tantam vim hostium
ultrà sustinere non poterat. Inter hæc ad Macedo-
nas, Regem cecidisse, fama perlata est. Terruisset
alios, quod illos incitavit. Namque periculi omnis
immemores dolabris perfregère murum, &, qua
moliti erant aditum, irrupere in urbem: Indosque
plures fugientes, quàm congredi ausos, occiderunt.
Non senibus, non fœminis, non infantibus parci-
tur. Quisquis occurreret, ab illo vulneratum Re-
gem esse credebant. Tandemque internatione hos-
tium justæ iræ parentatum est. Ptolomæum, qui
pos-

postea regnavit, huic pugnae affuisset, auctor est Clitarchus, & Timagenes. Sed ipse, scilicet gloriae suae non refragatus, abfuisse se missum in expeditionem, memoriae tradidit. Tanta componentium vetusta rerum monumenta, vel securitas, vel, par huic vitium, credulitas fuit.

CAPUT XI.

Vulnus curat non sine cura deploratae vitae. Nec omnino curatos pergit rursus in hostes.

REge in tabernaculum relato, medici lignum hastae corpori infixum, ita, ne spiculum moveretur, abscindunt. Corpore deinde nudato, animadvertunt hamos inesse tello, nec aliter id sine pernicie corporis extrahi posse, quam ut secando vulnus augerent. Caeterum, ne secantes profluvium sanguinis occuparet, verebantur: quippe ingens telum aductum erat, & penetrasse in viscera videbatur. Critobulus inter medicos artis eximiae, sed in tanto periculo territus, manus admoveere metuebat, ne in ipsius caput parum prosperae curationis recideret eventus. Lacrymantem eum, ac metuentem, & solitudine propemodum exanguem Rex conspexerat. Quid, inquit, quodve tempus expectas, & non quam primum hoc dolore me saltem moriturum liberas? An times, ne reus sis, cum insanabile vulnus acceperim? At Critobulus tandem, vel finito, vel dissimulato metu, hortari eum coepit, ut se continendum praeberet, dum spiculum evelleret, etiam levem corporis motum noxium fore. Rex, cum affirmasset nihil opus esse iis, qui semet continerent, sicut praeceptum erat, sine motu praebit corpus.

pus. Igitur, patefacto latius vulnere, & spiculo evulso, ingens vis sanguinis manare cœpit, linq̃ue animo Rex, & caligine oculis offusa, veluti moribundus extendi. Cumque profluvium medicamenti frustra inhiherent, clamor simul, atque ploratus amicorum oritur, Regem expirasse credentium. Tandem constitit sanguis, paullatimque animum recepit, & circumstantes cœpit agnoscere. Toto eo die, ac nocte, quæ sequuta est, armatus exercitus regiam obsedit, confessus omnes unius spiritu vivere. Nec prius recesserunt, quàm compertum est, somno paulisper acquiescere. Hinc certio-rem spem salutis ejus in castra retulerunt. 6.) Rex, septem diebus curato vulnere, necdum obducta cicatrice, cùm audisset convaluisse apud Barbaros famam mortis suæ, duobus navigiis junctis, statui in medium undique conspicuum tabernaculum jussit, ex quo se ostenderet periisse credentibus. Conspectusque ab incolis, spem hostium falso nuntio conceptam inhibuit. Secundo deinde amne defluxit, aliquantulum intervalli à cætera classe præcipiens, ne quis corpori invalido adhuc, necessaria, pulsu remorum impediretur. Quarto, posteaquàm navigare cœperat, die, pervenit in regionem, desertam quidem ab incolis, sed frumento, & pecoribus abundantem. Placuit in locus & ad suam, & ad militum requiem.

CAPUT XII.

Monent amici Regem, ne se in posterum tantis committat periculis: nullam sequi gloriam ex ignobili hoste petitam. Respondet Rex, ubique laudis materiam offerri, ubi liceat fortiter agere: ipsi Regem suum à domesticis insidiis defendant, de hoste ne sint solliciti.

MOS erat principibus amicorum, & custodibus corporis excubare ante Prætorium, quoties Regi adversa veletudo incidisset. Hoc tunc more quoque servato, universi cubiculum ejus intrant. Ille sollicitus, ne quid novi afferrent, quia simul venerant, percontatur, num hostium recens nuntiaretur adventus. At Craterus, cui mandatum erat, ut amicorum preces perferret ad eum: *Credisne, inquit, adventu magis hostium, ut jam in vallo consisterent, quàm curæ salutis tuæ, ut nunc est tibi vilis, nos esse sollicitos? Quantalibet vis omnium gentium conspiceret in nos, impleat armis, virisque totum orbem, clasibus maria consternat, inusitatas belluas inducat, tu nos præstabis invictos. Sed quis Deorum hoc Macedoniæ columen, ac sidus diuturnum fore polliceri, potest? Cùm tam avidè manifestis periculis offeras corpus, oblitus tot civium animas trahere te in casum? Quis enim tibi superstes, aut optat esse, aut potest? Eò pervenimus, auspiciū, atque imperiū sequuti tuum, undè, nisi te reduce, nulli ad Penates suos iter est. Qui si adhuc de Persidis Regno cum Dario dimicares, etsi nemo vellet, tamen ne admirari quidem posset, tam promptæ esse te ad omne discrimen au-*
da-

aciæ. Nam ubi paria sunt periculum, ac præmium, & secundis rebus amplior fructus est, & adversis solatium majus. Tuo verò capiti ignobilem vicum emi, quis ferat non tuorum modò militum, sed ullius etiam gentis barbaræ, qui tum magnitudinem novit? Horret animus cogitatione rei, quàm paullò antè vidimus. Eloqui timeo, invicta corporis spolia inertissimas manus fuisse avecturas, nisi te interceptum misericors in nos fortuna servasset. Totidem proditores, totidem desertores sumus, quot te non potuimus persequi. Universos licèt milites ignominia notes, nemo recusabit luere id, quod ne admitteret, præstare non potuit. Patere nos, quæso, alio modo esse viles tibi. Quocumque jusseris, ibimus. Obscura bella, & ignobiles pugnas nobis deposcimus: temetipsum ad ea serva, quæ magnitudinem tuam capiunt. Cito gloria obsolescit in sordidis hostibus: nec quidquam indignius est, quàm consumi eam, ubi non possit ostendi. Eadem ferè Ptolomæus, & similia is cæteri. Jamque confusis vocibus flentes eum orabant, ut tandem exatiatæ laudi modum faceret, ac salutis suæ: idest publicæ, parceret. Grata erat Regi pietas amicorum. Itaque singulos familiarius amplexus considerare jubet, altiusque sermone repetito, Vobis quidem, inquit, ò fidissimi, piissimique civium, atque amicorum grates ago, habeoque, non solum eo nomine, quod hodie salutem meam vestræ præponitis, sed quod à primordiis belli nullum erga me benevolentie pignus, atque indicium omisistis, adeò, ut constendum sit, numquam mihi vitam meam fuisse tam charam, quàm esse cæpit, ut vobis diu frui possim. Cæterum non eadem est cogitatio eorum, qui pro me mari optant, & mea, qui quidem hanc benevolentiam

tiam vestram virtute meruisse me iudico. Vos enim diuturnum fructum ex me, forsitan etiam perpetuum percipere cupitis: ego me metior non ætatis spatio, sed gloriæ. Licuit paternis opibus contento, intra Macedonia terminos per otium corporis spectare obscuram, & ignobilem senectutem. Quamquam ne pigri quidem sibi fata disponunt, sed unicum bonum, diuturnam vitam estimantes sæpè acerba mors occupat. Veterum ego, qui non annos meos, sed victorias numero, si numeræ fortunæ benè computo, diu vixi. Orsus à Macedonia Imperium, Græciam teneo, Thraciam, & Illyrios subegi, Triballis, Medisque impero. Asiam, qua Hellesponto, qua Rubro mari alluitur, possideo. Jamque haud procul absum à fine mundi. Quem egressus, aliam naturam, alium orbem aperire mihi statui. Ex Asia in Europæ terminos momento unius horæ transivi. Victor utriusque regionis post novum Regni mei, post XXVIII. ætatis annum, videor ne vobis in excolenda gloria, cui me uni devovi, posse cessare? Ego verò non deero, & ubicumque pugnabo, in theatro terrarum orbis esse me credam, Dabo nobilitatem ignobilibus locis; aperiam cunctis gentibus terras, quas natura longè submoverat. In his operibus extinguere me, si sors ita feret, pulchrum est. Ea stirpe sunt genitus, ut multam prius, quàm longam vitam debeam optare. Obsecro vos, cogitate nos pervenisse in terras, quibus fœminæ ob virtutem celeberrimum nomen est. Quas urbes Semiramis condidit? Quas gentes redegit in potestatem? quanta opera molita est? Nondum fœminam equavimus gloria, & jam non laudis satietas cepit? Dii faveant, majora adhuc restant. Sed ita nostra erunt, quæ nondum attigimus, si nihil parvum duxerimus, in quo
mag-

magnæ gloriæ locus est. Vos modò me ab intestina fraude, & domesticorum insidiis præstate securum. Belli Martisque discrimen impavidus subibo. Philippus in acie tutior, quam in theatro fuit. Hostium manus sæpè vitavit; suorum effugere non valuit. Aliorum quoque Regum exitus si reputaveritis, plures à suis, quàm ab hoste interemptos numerabitis. Cæterum, quoniam olim rei agitatæ in animo meo, nunc promendæ occasio oblata est, mihi maximus laborum, atque operum meorum erit fructus, si Olympias mater immortalitati consecretur, quandocumque excesserit vita. Hoc si licuerit, ipse præstabo, si me præcesserit, factum vobis mandasse mementote. Ac tum quidem amicos dimisit. Cæterum per complures dies ibi stativa habuit.

CAPUT XIII.

Colonia Græcorum Bactriana deficit, & relictis Barbaris Græciam repetit.

(7.) **H**ÆC dum in India geruntur, Græci milites, nuper in colonias à Rege deducti Bactra, orta inter ipsos seditione, defecerant, non tam Alexandro infensi, quam metu supplicii: quippe occisis quibusdam popularium, qui validiores erant, arma spectare cæperunt; & Bactriana arce, quæ casu negligentius asservata erat, occupata, Barbaros quoque in societatem defectionis impulerant. Athenodorus erat princeps eorum, qui Regis quoque nomen assumpserat, non tam Imperii cupidine quàm in patriam revertendi cum iis, qui auctoritatem ipsius sequebantur. Huic Bicon quidam natio-

tionis ejusdem, sed ob emulationem infestus, comparavit insidias: invitatumque ad epulas, per Boxum quendam Macerianum in convivio occidit. Postero die concione advocata, Bicon ultrò insidiatum sibi Athenodorum plerisque persuaserat. Sed aliis suspecta fraus erat Biconis, & paullatim in plures cœpit manare suspicio. Itaque Græci milites arma capiunt, occisuri Biconem, si daretur occasio. Cæterum principes eorum iram multitudinis mitigaverunt. Præter spem suam Bicon præsentī periculo ereptus, paullò post insidiatus auctoribus salutis suæ est. Cujus dolo cognito, & ipsum comprehenderunt, & Boxum. Cæterum Boxum protinùs placuit interfici, Biconem etiam per cruciatum necari. Jamque corpori tormenta admovebantur, cùm Græci milites incerti ob quam causam lymphatis similes ad arma discurrunt: quorum fremitu exaudito, qui torquere Biconem jussi erant, omisere, veriti, ne id facere tumultuantium vociferatione prohiberentur. Ille, sicut nudatus erat, pervenit ad Græcos, & miserabilis facies supplicio destinati in diversum animos repente mutavit. Dimittique eum jusserunt. Hoc modo pœna bis liberatus, cùm cæteris, qui colonias à Rege attributas reliquerunt, revertit in patriam. Hæc circa Bactra, & Scytharum terminos gesta.

CAPUT XIV.

Oxydrace, & Maili gentes se dedunt Regi. Legati adhibentur convivio. Dioxippus provocatus duello adversarium vincit, furii per invidiam falsò insinulatos in se manus vertit.

INterim Regem duarum gentium (de quibus antè dictum est) centum legati adeunt. Omnes curru vehabantur, eximia magnitudine corporum, decoro habitu; lineæ vestes intextæ auro, purpuraque distinctæ. Ei se dedere ipsos, urbes, agrosque referebant, per tot ætates inviolatam libertatem, illiùs primùm fidei, ditionique permissuros. Deos sibi deditiõis auctores, non metum; quippe intactis viribus jugum excipere. Rex, concilio habito, deditos in fidem accipit, stipendio, quod Arachosiis utraque natio pensitabat, imposito. Præterea duo millia, & D. equites imperati. Et omnia obedienter à Barbaris facta. Invitatis deinde ad epulas legatis gentium, Regulisque, exornari convivium jussit. Centum aurei lecti modicis intervallis positi erant. Lectos circumdederant aulæa purpura, auroque fulgentia, quidquid aut aqud Persas vertere luxu, aut apud Mecedonas nova immuratione corruptum erar, confusis utriusque gentis vitiis, in illo convivio ostendens. Intererat epulis Dioxippus Atheniensis, pugil nobilis, & ob eximiam virtutem virium jam Regi pernotus & gratus. Invidi, maligneque increpabant per seria, & ludum, saginati corporis sequi inutilem belluam: cùm ipsi prælium inirent, oleo mudentem præparare ventrem epulis. Eadem igitur in convivio Horratas Macedo jam temulentus exproba-

bare ei cœpit; & postulare, ut, si vir esset, postero die secum ferro decerneret: Regem tandem vel de sua temeritate, vel de illius ignavia judicaturum. Et à Dioxippo contemptim militarem aludente ferociam, accepta conditio est. Ac postero die Rex, cùm etiam acriùs certamen exposcerent, quia deterrere non poterat, destinata exequi passus est. Ingens hic militum, inter quos erant Græci, qui Dioxippo studebant, convenerat multitudo. Macedo justa arma sumpserat, æreum clypeum, hastam, quam Sarissam vocant, læva tenens, dextra lanceam, gladioque cinctus, velut cum pluribus simul dimicaturus. Dioxippus oleo nitens, & coronatus, læva puniceum amiculum, dextra validum, nodosumque sitipitem præferebat. Ea ipsa res omnium animos expectatione suspenderat: quippe armato congredi nudum, dementia, non temeritas videbatur. Igitur Macedo haud dubius eminùs interfici posse, lanceam emisit, quam Dioxippus cum exigua corporis declinatione vitasset, antequàm ille gastam transferret in dextram, assiluit, & stipite mediam eam fregit. Amisso utroque telo, Macedo gladium cœperat stringere; quem occupatum complexu, pedibus repenti subductis Dioxippus arietavit in terram, ereptoque gladio, pedem super cervicem jacentis imposuit, stipitem intentans, elisurusque eo victum, ni prohibitus est à Rege. Tristis spectaculi eventus non Macedonibus modò, sed etiam Alexandro fuit, maxime, quia Barbari affuerant: quippe celebratam Macedonum fortitudinem ad ludibrium recidissee verebatur. Hinc ad criminationem invidorum adapertæ sunt aures Regis. Et post paucos dies inter epulas aurum poculum ex

composito subducitur : ministrique , quasi amisissent , quod amoverant , Regem adeunt. Sæpè minus est constantiæ in rubore , quàm in culpa. Conjectum oculorum , quibus ut fur destinabatur , Dioxippus ferre non potuit. Et , cum excessissent convivio , literis conscriptis , quæ Regi redderentur , ferro se interemitt. Graviter mortem ejus tulit Rex , existimans indignationis esse , non pœnitentiæ testem , utique , posteaquàm falsò insimulatum eum , nimium invidorum gaudium ostendit.

C A P U T X V.

Gentium duarum legati dimissi , & reversi ferunt munera, Rex varias gentes , & oppida expugnat.

(8.) **I**ndorum legati dimissi domos paucis post diebus cum donis revertuntur. Ccc. erant equi. Mxxx. currus , quos quadrijugi equi ducebant , lineæ vestis aliquantum , mille scuta Indica , & ferri candidi talenta centum , Leonesque raræ magnitudinis , & Tigres , utrumque animal ad mansuetudinem domitum. Lacertarum quoque ingentium pelles , & dorsa testudinum. Cratero deinde imperat Rex , haud procul amne , per quem erat ipse navigaturus , copias duceret : eos autem , qui comitari eum solebant , imponit in naves , & in fines Mallorum secundo amne devehitur. Inde Sabracas adiit , validam Indiæ gentem , quæ populi , non Regum imperio regebatur. Sexaginta millia peditum habebant , equitum sex millia : has copias currus D. sequebantur. Tres duces spectatos virtute bellica elegerant. At qui in agris erant proximi flumini , (frequen-

quētes autē vicōs maximē in ripa habebant) ut videre totum amnem, quā prospici poterat, navigiis constratum, & tot militum arma fulgentia, terribi nova facie, Deorum exercitum, & alium Liberum Patrem, celebre in illis gentibus nomen, adventare credebant. Hinc militum clamor, hinc remorum pulsus, variaeque naturae voces hortantium, pavidas aures impleverant. Ergo universi ad eos, qui in armis erant, currunt, furere clamitantes, & cum Diis praelium inituros. Navigia non posse numerari, quae invictos veherent. Tantumque in exercitum suorum intulere terroris, ut legatos mitterent gentem dedituros. His in fidem acceptis, ad alias deinde gentes quarto die pervenit. Nihil plus animi his fuit, quam ceteris fuerat. Itaque oppido ibi condito, quod Alexandriam appellari jusserrat, fines eorum, qui Musicani appellantur, intravit. Hic, de Teriolis Satrapē, quem Paropamisadis praefecerat, iisdem arguentibus, cognovit, multaue avarē, ac superbe fecisse convictum, interfici jussit. Oxytres Praetor Bactrianorum non absolutus modō, sed etiam jure amplioris imperii donatus est. Finibus Musicanis deinde in deditionem reductis, urbi eorum praesidium imposuit. Inde Praestos, & ipsam Indiae gentem, perventum est. Oxycanus Rex erat, qui se moenibus urbi cum magna manu popularium incluserat. Hanc Alexander tertio die, quam coeperat obsidere, expugnavit. Et Oxycanus, cum in arcem confugisset, legatos de conditione deditionis misit ad Regem. Sed antequam adirent eum, duae torres cum ingenti fragore prociderant, per quarum ruinas Macedones evasere in arcem, quae capta, Oxycanus cum paucis repugnans occiditur.

Diruta igitur arce, & omnibus captivis venundatis, Sabi Regis fines ingressus est. Multisque oppidis in fidem acceptis, validissimam gentis urbem cuniculo cepit. Barbari simile monstri visum est, rudibus militarium operum: quippe in media ferme urbe è terra existebant, nullo suffosi specus antè vestigio facto. Octoginta millia Indorum in ea regione cæsa, Clitarchus est author, multosque captivos sub corona venisse. Rursus Musicani defece-
runt, ad quos opprimendos missus est Python, qui captum Principem gentis, eundemque defectionis auctorem, adduxit ad Regem. Quo Alexander in crucem sublato, rursus amnem, in quo classem expectare se jusserat, repetit. Quarto deinde die secundo amne pervenit ad oppidum, qua iter in Regnum erat Sabi. Nuper se ille dediderat; sed oppidani detrectabant imperium, & clauseraut portas. Quorum paucitate contempta, Rex D. Agrianos mœnia subire jusserat, & sensim recedentes elicere extra muros hostem, sequuturum profectò, si fugere eos crederet. Agriani (sicut imperatum erat) lacessito hoste, subito terga verterunt; quos Barbari effusè sequentes, in alios, inter quos ipse Rex erat, incidunt. Renovato ergo prælio, ex tribus millibus Barbarorum sexcenti cæsi sunt, mille capti, cæteri mœnibus urbis inclusi. Sed non, ut prima specie læta victoria, ita eventus quoque fuit. Quippe Barbari veneno tinxerant glados: itaque saucii subinde expirabant. Nec causa tam strenuæ mortis excogitari poterat à medicis, cum etiam leves plagæ insanabiles essent. Barbari autem speraverant, incautum, & temerarium Regem excipi posse. Et fortè inter promptissimos dimicans, intactus eva-

se-

erat. Præcipuè Ptolomeus lævo humero leviter quidem saucius; sed majore periculo, quam vulnere affectus, Regis solitudinem in se convertebat. Sanguine conjunctus erat, & quidam Philippo genitum esse credebant. Certè pellice ejus ortum constabat. Idem corporis custos, promptissimusque bellator, & pacis artibus, quàm militiæ major, & clarior, modico, civilique cultu, liberalis in primis, adituque facilis, nihil ex fastu Regio assumpserat. Ob hæc Regi, an popularibus charior esset, dubitari poterat, tum certè primum expertus suorum animos, adeo ut fortunam in quam postea ascendit, in illo periculo Macedonès ominati esse videantur: quippe non levior illis Ptolemæi fuit cura, quàm Regis, qui & prælio, & solitudine fatigatus cum Ptolemæo assideret, lectum, in quo ipse acquiesceret, jussit inferri. In quem ut se recepit, protinus altior insequutus est somnus. Ex quo excitatus, per quietem vidisse se exponit speciem draconis oblatam herbam ferentis ore, quam veneni remedium esse monstrasset. Colorem quoque herbæ referebat, agniturum, si quis reperisset, affirmans. Inventamque deinde, quippe à multis erat requisita, vulneri imposuit. Protinusque dolore finito, intra breve spacium cicatrix quoque obducta est. Barbaros ut prima spes fefellerat, seipsos, urbemque dediderunt. Hinc in proximam gentem Pathaliam perventum est. Rex erat Mæris, qui urbe deserta, in montes profugerat. Itaque Alexander oppido potitur, agrosque populatur. Magnæ inde prædæ actæ sunt pecorum, armentorumque, magna vix reperta frumenti.

CAPUT XVI.

*Per amnem ad Oceanum pervenit. Ex ostii maris
clasis ultimum discessimen adit. Jubet explorari
Oceani naturam. Oppida condit.*

DUcibus deinde sumptis amnis peritis, defluxit ad insulam medio fermè alveo enatam. (9.) Ibi diutiùs subsistere coactus, quia duces eo cordius asservati profugerant, misit, qui conquirerent alios; nec repertis, pervicax cupido visendi Oceanum, adeundique terminos mundi adegit sine regionis peritis flumini ignoto caput suum, totoque fortissimorum virorum salutem permittere. Navigabant ergo omnium, per quæ ferebantur, ignari. Quantum inde abesset mare, quæ gentes colerent, quam placidum amnisos, quàm patiens longarum navium esset, anceps, & cæca æstimatio augurabatur. Unum erat temeritatis solatium, perpetua felicitas. Jam ecce stadia processerant, cùm gubernatores agnoscere ipsos auram maris, & haud procul videri sibi Océanum adesse, indicant Regi. Lætus ille hortari nauticos coepit, *incumberent remis. Adesse finem laboris omnium votis expetiturum. Jam nihil gloriæ deesse, nihil ob stare virtuti. Sine ullo Martis discrimine, sine sanguine orbem terræ ab illis capi. Nec naturam quidem longiùs posse procedere. Brevi incognita, nisi immortalibus, esse visuros.* Paucos tamen navigio emisit in ripam, qui agrestes vagos exciperent, è quibus certiora nosci posse sperabat. Illi scrutati omnia tuguria, tandem latentes reperere. Qui interrogati, quàm procul abesset mare, responderunt, nullum ipsos mare ne fama quidem

accepisse; cæterum tertio die perveniri posse ad aquam amaram, quæ corrumpere dulcem. Intellectum est mare destinari ab ignaris naturæ ejus. Itaque ingenti alacritate nautici remigant, & proximo quoque die, quò propriùs spes admovebatur, crescebat ardor animorum. Tertio jam die mixtum flumini subibat mare, leni adhuc æstu confundente disipares undas. Tum aliam insulam medio amni sitam evecti paulò leniùs, quia cursus æstu reverberabatur, applicant classem, & ad comæatus petendos discurrunt, securi casus ejus, qui supervenit ignaris. Tertia fermè hora erat, cùm sterta vice Oceanus exæstuans invehi cœpit, & retrò flumen urgere. Quod primò coercitum, deinde vehementiùs pulsum, majore impetu adversum agebatur, quàm torrentia præcipiti alveo incurrunt. Ignota vulgo freti natura erat, monstraque, & iræ Deum indicia cernere videbantur, identidem intumescere mare, & in campos paulò antè siccos descendere superfusum. Jamque levatis navigiis, & tota classe dispersa, qui expositi erant, undique ad naves trepidi, & improvise malo attoniti recurrunt. Sed in tumultu festinatio quoque tarda est. Hi contis navigia appellabant, hi, dum considerent, remos aptari prohibebant. Quidam enavigare properantes, sed non expectatis, qui simul esse debebant, clauda, & inhabilia navigia languidè moliebantur; aliæ navium inconsultè ruentes non receperant, pariterque & multitudo, & paucitas festinantes morabatur. Clamor hinc expectare, hinc ire jubentium, dissonæque voces nusquam ad idem, ac unum tendentium, non oculorum modò usum, sed etiam aurium abstulerant.

rant. Ne in gubernatoribus quidem quidquam opis erat, quorum nec exaudiri vox à tumultuantibus poterat, nec imperium à territis, incompressisque servari. Ergo collidi inter se naves, abstergerique invicem remi, & alii aliorum navigia urgere cœperunt. Crederes non unus exercitus classem vehi, sed duorum navale inisse certamen. Incutiebantur puppibus proræ, præmebantur à sequentibus, qui antecedentes turbaverant. Jurgantium ira perveniebat etiam ad manus. Jamque æstus totos circa flumen campos inundaverat, tumulis dumtaxat eminentibus, velut insulis parvis, in quos plerique trepidi, omissis navigiis, enare cæperunt. Dispersa classis partim in præalta aqua staba, qua subsederant valles, partim in vado hærebat; utcumque inæquale terræ fastigium occupaverant undæ, cùm subitò novus, & pristino major terror incutitur. Reciprocare cœpit mare, magno tractu aquis in sùum fretum recurrentibus; reddebatque terras paulò antè profundo salo mersas. Igitur destituta navigia, alia præcipitantur in proas, alia in latera procumbunt. Strati erant campi sarcinis, armis, avulsarum tabularum, remorumque fragmentis. Miles nec egredi in terram, nec in naves subsistere audebat, identidem præsentibus graviora, quæ sequerentur, expectans. Vix, quæ perpetiebantur, videre ipsos posse credebant, in sicco naufrogio, in amni mare, nec finis malorum: quippe æstum paulò post mare relaturum, quo navigia allevarentur, ignari, famen, & ultima sibi met ominabantur. Belluæ quoque fluctibus destitutæ, terribiles vagabantur. Jamque nox appetebat, & Regem quoque desperatio salutis ægritudi-

di-

dine affecerat. Non tamen invictum animum curæ obruunt, quin tota nocte præsideret in speculis, equitesque præmitteret, ad os amnis, ut, cum mare rursus exæstuarare sensissent, precederent. Navigia quoque lacerata refici, & versa fluctibus erigi jubet, paratosque esse, & intentos, cum rursus mare terras inundasse. Tota ea nocte inter vigilias, adhortationesque consumpta, celeriter equites ingenti cursu refugere; & sequutus est æstus. Qui primò, aquis leni tractu subeuntibus, cœpit levare navigia, mox totos campos inundans, etiam impulit classem. Plaususque militum, nauticorumque insperatam salutem immodico celebrantium gaudio, litoribus, ripisque resonabat. Unde tantum redisset subitò mare, quo priedie refugisset, quænam esset ejusdem elementi natura, modò discors, modò imperium temporum obnoxia, mirabundi requirebant. Rex, cum ex eo, quod acciderat, conjectaret, post Solis ortum statum tempus esse, media nocte, ut æstum occupare, cum paucis navigiis secundo amne defluxit. Evectusque os ejus, cccc. stadia processit in mare. Tandem voti sui compos, præsidibus, & maris, & locorum Diis sacrificio factò, ad classem rediit. (10.) Hinc adversum flumen subiit classis. Et altero die appulsa est haud procul lacu salso, cujus ignota natura plerosque decepit temerè ingressos aquam. Quippe scavies corpora invasit, & contagium morbi etiam in alios vulgatum est. Oleum remedio fuit. Leonato deinde præmisso, ut puteos foderet, qua terrestri itinere ducturus exercitum videbatur (quippe sicca erat regio) ipse cum copiis substitit; vernum tempus expectans. Interim urbes plerasque condidit.

dit. Nearcho atque Onesicrito, nauticæ rei peritis, imperavit, ut validissimas navium deducerent in Oceanum; progressique, quoad tutò possent, naturam maris noscerent; vel eodem amne, vel Euphrate subire eos posse, cum reverti ad se vellent.

CAPUT XVII.

Varias gentes recipit in fidem. Oppidum constituit. Maritimos Indos adit. Esurit: simul exercitus peste laborat.

JAmque mitigata hyeme, & navibus, quæ innutiles videbantur, crematis, terra ducebat exercitum. Nonis castris in regionem Arabitarum, inde totidem diebus in Gedrosiorum regionem perventum est. Libér hic populus, concilio habito, dididit se. Nec quidquam deditis præter commeatus imperatum est. Quinto hinc die venit ad flumen, Araban incolæ appellant. Regio deserta, & aquarum inops excipit, quam emensus in Horitas transit. Ibi majorem exercitus partem Hephæstioni tradidit; levem armaturam cum Ptolemæo, Leonnatoque paritus est. Tria simul agmina populabantur Indos; magnæque prædæ actæ sunt. Maritimos Ptolemæus, cæteros ipse Rex, & ab alia parte Leonnatus urebant. In hac quoque regione urbem condidit, deductique sunt in eam Arachosii. Hinc pervenit ad maritimos Indos. Desertam, vastamque regionem latè tenent, ac ne cum finitimis quidem ullo commercii jure miscentur. Ita solitudo natura quoque immitia efferavit ingenia. Prominent ungues numquam recisi; comæ hirsutæ, & intonsæ sunt. Tuguria conchis, & cæteris purgamentis

ma-

maris struunt. Ferarum pellibus tecti, piscibus So-
le duratis, & majorum quoque belluarum, quas
fluctus ejicit, carne vescuntur. Consumptis igitur
alimentis, Macedones primò inopiam, deinde ad
ultimum famem sentiri cœperunt, radices palma-
rum (namque sola ea arbor gignitur) ubique reman-
tes. Sed cùm hæc quoque alimenta defecerant, ju-
menta cædere aggressi, ne equis quidem abstine-
bant. Et, cùm deessent, quæ sarcinas veherent,
spolia de hostibus, propter quæ ultima Orientis
peragraverant, cremabant incendio. Famem de-
inde pestilentia sequuta est. Quippe insalubrium
ciborum novi succi, ad hoc itineris labor, & ægri-
tudo animi vulgaverant morbos. Et nec manere si-
ne clade, nec progredi poterant. Manentes fames,
progressos acrior pestilentia urgebant. Ergo strati
erant campi pœnè pluribus semivivis, quam cada-
veribus. Ac ne levius quidem agri sequi poterant:
quippe agmen raptim agebatur, tantum singulis ad
spem salutis ipsos proficere credentibus, quantum
itineris festinando præriperent. Igitur qui defece-
rant, notos, ignotosque, ut allevarentur, orabant.
Sed nec jumenta erant, quibus excipi possent, &
miles vix arma portabat, imminentisque etiam ip-
sis facies mali ante oculos erat. Ergo sæpius revo-
cati, ne respicere quidem suos sustinebant, mise-
ricordia in formidinem versa. Ille relictis Deos tes-
tes, sacra communia, Regisque implorabant opem.
Cumque frustra surdas aures fatigarent, in ra-
biem desperatione versi, parem suo exitum, simi-
lesque ipsis amicos, & contubernales precabantur.
Rex dolore simul, & pudore anxius, quia causa
tantæ cladis ipse esset, ad Phrataphernem Parthe-
no-

norum Satrapem misit, qui juberent camelis cocta cibaria efferre. Alios quoque finitimarum regionum præfectos, certioris necessitatis suæ fecit. Nec cessatum est ab his. Itaque fame dumtaxat vindicatus exercitus, tandem in Gedrosiæ fines perducitur. Omnium rerum sola festilis regio est, in qua stativa habuit, ut vexatos milites quiete firmaret.

C A P U T XVIII.

Defectores, victi, & puniti. Rex damna resarci exercitus. Bacchi triumphum æmulatur.

HIC Leonnati litteras accipit, conflixisse ipsum cum octo millibus peditum, cccc. equitibus Oritarum, prospero eventu. A Cratero quoque nuntius venit, Ozinem, & Zariaspen nobiles Persas defectionem molientes oppressos à se, in vinculis esse. Præposito igitur regioni Siburtio (namque Memnon præfectus ejus nuper interierat morbo) in Carmaniam ipse processit. Aspates erat Satrapes gentis, suspectus res novare voluisse, dum in India Rex esset. Quem occurrentem, disimulata ira, comiter alloquutus, dum exploraret, quæ delata erant, in eodem honore habuit. Cùm Indiæ Præfecti (sicut imperatum erat) equorum, jumentorumque jugalium vim ingentem ex omni, quæ sub imperio erat, regione, misissent, quibus deerant impedimenta, restituit. Arma quoque ad pristinum resecta sunt cultum: quippe haud procul à Perside aberant, non paccata modò, sed etiam opulenta. Igitur (ut supra dictum est) emulatus Patris Liberi non gloriam solùm, quàm ex illis gentibus depor-

ta-

laverat, sed etiam famam, sive illud triumphus fuit ab eo primum institutus, sive bacchantium lusus, statuit imitari, animo super humanum fastigium elato. Vicos, per quos iter erat, floribus, coronisque sterni jubet, liminibus ædium crateres vino repletos & alia eximæ magnitudinis vasa disponi, vehicula deinde constrata, ut plures capere milites possent, in tabernaculorum modum ornari alia candidis velis, alia veste pretiosa. Primi ibant amici, & cohors Regia, variis redimita floribus, coronisque. Alibi tubicinum cantus, alibi lyræ sonus audiebatur. Ibat in vehiculis pro copia cujusque adornatis, comessabundus exercitus, armis, quæ maximè decora erant, circumpendentibus. Ipsum, convivasque currus vehebat, crateris aureis, ejusdemque materiæ ingentibus poculis prægravis. Hoc modo per dies septem bacchabundum agmen incessit, parata præda, si quid victis saltem adversus comessantes animi fuisse. Mille herculè viri modò, & sobrii, septem dierum crapula graves in suo triumpho capere potuerunt. Sed fortuna, quæ rebus famam, pretiumque constituit, hic quoque militiæ probum vertit in gloriam. Et præsens ætas, & posteritas deinde mirata est, per gentes nondum satis domitas incensisse temulentos, Barbaris, quod temeritas erat, fiduciam esse credentibus. Hunc apparatus carnifex sequebatur: quippe Satrapes Aspastes (de quo ante dictum est) interfici jussus est. Adeò nec luxuriæ quidquam crudelitas, nec crudelitati luxuria obstat.

LIBER X.

STNOPSIS.

P Rætores Cleander, & Sitalzes accusantur, & vinciuntur suo loco interficiendi. Eorum satellites scelerum sexcentos mox duci jubet. Nearchus, & Onesicritus ab Oceano redeunt, & maris ingenium describunt. Alexander de Africa, & Europa aggredienda deliberat. Orsines Pasargadarum Satrapes dona fert Alexandro, circumvenitur Bagoæ scorti insidiis, occiditur. Phradates reus majestatis è medio tollitur. Alexander in credulitatem degenerat. Zopyrio Thraciæ Prætor cum omnibus copiis perit. Rex Athenas cogitat, quæ exules rejecerant. Harpali nece audita mutat consilium. Veteranos dimittit in patriam quindecim millia servat. Rex alienum sui militis dissolvit. Seditionem exercitus paucorum supplicio sedat. Craterum Macedoniæ Prætozem loco Antipatri ad se evocati designat. Hephæstion alter Alexander, morbo extinguitur, cui Alexander ambitiosissime, ut Patroclo Achilles, parentat. Rex Babylonæ veneno absumitur. Inter Duces varie seditiones nata: Anideus Rex jubetur: Meleager occiditur: Provinciæ dividuntur. Alexandri corpus in Ægyptum defertur, tota illius stirps deletur.

CAPUT I.

Cleandri, Sitalcis, & aliorum accusationes, crimina, vincula, mortes.

Iisdem ferè diebus Cleander, & Sitalzes, & cum Agatone Eracon superveniunt, qui Parmenionem jussu Regis occiderant, quinque millia peditum cum equitibus mille. Sed & accusatores eos è provincia, cui præfuerant, sequebantur. Nec tot facinora, quot admiserant, compensare paterant cædis per quam gratæ Regi ministerio: quippe cum omnia profana spoliassent, nec sacris quidem abstinuerant: virginesque, & principes foeminarum stupra perpressæ, corporum ludibria deflebant. Invisum Macedonum nomen avaritia eorum, ac libido Barbaris fecerat. Inter omnes tamen eminebat Cleandri furor, qui nobilem virginem constupratam servo suo pellicem dederat. Plerique amicorum Alexandri, non tam criminum, quæ palam objicebantur, atrocitatem, quam memoriam occisi per eos Parmenionis, quod tacitum prodesse reis apud Regem poterat, intuebantur, læti recidisse iram in iræ ministros, nec ullam potentiam scelere quæsitam cuiquam esse diuturnam. Rex, cognita causa, pronuntiavit, ab accusatoribus unum, & id maximum erimen esse præteritum, desperationem salutis suæ. Numquam enim talia ausuros, qui ipsum ex India sospitem aut optassent reverti, aut credidissent reversurum. Igitur hos quidem vinxit DC. autem militum, qui sævitæ eorum ministri fuerant, interfici jussit. Eodem die sumptum est supplicium de his quoque, quos auctores defectionis Persarum Craterus adduxerat.

CA-

CAPUT II.

Explorati Oceani natura explicatur. Insulæ descriptio. Regis infinitæ molitiones.

HAUD multò post Nearchus, & Onesicritus, quos longiùs in Oceanum procedere jusserat, supervenerunt. Nuntiabant autem quædam audita, alia comperta. Insulam ostio amnis subjectam auro abundare, inopem equorum esse. Singulos equos ab iis, qui ex continenti trajicere auderent, singulis talentis emi. Plenum esse belluarum mare, æstu secundo eas ferri, magnarum navium corpora æquantes, truci cantu deterritas sequi classem, cum magno æquoris strepitu, velut demersa navigia subisse aquas. Cætera incolis crediderant: inter quæ Rubrum mare non à colore undarum, ut plerique crederent, sed ab Erythro Rege appellari. Esse haud procul à continenti insulam palmis frequentibus consitam, & in medio ferè nemore columnam eminere, Erythri Regis monumentum, litteris gentis ejus scriptam. Adiciebant, navigia, quæ lixas, mercatoresque vexissent, famam auri sequutis gubernatoribus, in insulam esse transmissa, nec deinde ab iis postea visa. Rex cognoscendi plura cupidine accensus, rursus eos terram legere jubet, donec ad Euphratem appellerent classem, inde adverso amne Babylonem subituros. Ipse animo infinita complexus, statuerat, omni ad Orientem maritima regione perdomita, ex Syria petere Africam, Carthagini infensus, inde Numidiæ solitudinibus peragrat, cursum Gades dirigere (ibi namque columnas Herculis esse, fama vulgaverat) His-
pa.

paniam deinde , quam Hiberiam Græci à flumine Ibero vocabant, adire, & prætervehi Alpes , Italiæque oram , undè in Epirum brevis cursus est. Igitur Mesopotamiæ Prætoribus imperavit, materia in Libano monte cæsa , devectaque ad urbem Syriæ Tapsacum , ingentium carinas navium ponere, septiemes omnes esse, deducique Babylonem. Cypriorum Regibus imperatum , ut æs , stupamque , & vela præberent. Hæc agenti , Pori , & Taxilis Regum litteræ traduntur , Abisarem morbo , Philippum præfectum ipsius ex vulnere interiisse , oppressosque , qui vulnerassent eum. Igitur Philippo substituit Eudæmonem. Dux erat Thracum. Abisaris Regnum filio ejus attribuit.

CAPUT III.

Orsinis Persæ laudes, liberalitas, criminatio, indignissima cædes.

VEntum est deinde Pasargadas : Persica est gens , cujus Satrapes Orsines erat , nobilitate , ac divitiis inter omnes Barbaros eminens, Genus ducebat à Cyro quondam Rege Persarum. Opes & à majoribus traditas habebat , & ipse longa imperii possessione cumulaverat. Is Regi cum omnis generis donis , non ipsi modò ea , sed etiam amicis ejus daturus occurrit. Equorum domiti greges sequebantur , currusque argento , & auro adornati , pretiosa suppellex , nobiles gemmæ , aurea magni ponderis vassa , vestesque purpureæ , & signati argenti talentorum quatuor millia. Cæterum tanta benignitas Barbaro causa mortis fuit. Nam , cùm omnes amicos Regis donis super ipsorum vota coluisset,

Bb

Ba-

Bagoæ spadoni, qui Alexandrum obsequio corporis devinxerat sibi, nullum honorem habuit; admonitusque à quibusdam, quam Alexandro cordi esset, respondit, Amicos Regis, non scorta, se colere, nec moris esse Persis, mares ducere, qui stupro effeminarentur. His auditis, spado potentiam flagitio, & dedecore quæsitam, in caput nobilissimi, & insontis exercuit. Namque gentis ejusdem levissimos falsis criminibus astruxit, monitos tum demum ea deferre, cùm ipse jussisset. Interim, quoties sine arbitris erat, credulas Regis aures implebat, dissimulans causam iræ, quò gravior criminantis auctoritas esset. Nondum suspectus erat Orsines, jam tamen vilior. Reus enim in secreto agebatur, latentis periculi ignarus: & importunissimum scortum, ne in stupro quidem, & dedecoris patientia, fraudis oblitum, quoties amorem Regis in se accenderat, Orsinem modò avaritiæ, interdum etiam defectionis arguebat. Jam matura erant in perniciem innocentis mendacia, & fatum, cujus inevitabilis sors est, appetebat. Fortè enim sepulcrum Cyri Alexander jussit aperiri, in quo erat conditum ejus corpus, cui dare volebat inferias. Auro, argentoque repletum esse crediderat: quippe ita fama Persæ vulgaverant. Sed præter clypeum ejus putrem, & arcus duos Scythicos, & acinacem, nihil reperit. Cæterum corona aurea imposita, amiculo, cui assueverat ipse, solium, in quo corpus jacebat, velavit, miratus tanti nominis Regem tantis præditum opibus, haud pretiosius sepultum esse, quàm si fuisset è plebe. Proximus erat lateri spado, qui Regem intuens, quid mirum, inquit, est inania sepulcra esse Regum,
cùm

cùm Satraparum domus aurum inde egestum capere non possint ? Quod ad me attinet , ipse hoc bustum antea non videram , sed ex Dario ita accepi , tria millia talentorum condita esse cum Cyro. Hinc illa benignitas in te , ut , quod impune habere non poterat Orsines , donando etiam gratiam iniret. Concitaverat jam animum in iram, cùm hi , quibus negotium idem dederat , superveniunt. Hinc Bagoas, hinc ab eo subornati , falsis criminibus occupant aures : antequam accusari se suspicaretur Orsines , in vincula traditus est. Non contentus supplicio insontis spado , ipse morituro manum injecit. Quem Orsines intuens , *audieram* , inquit , *in Asia olim regnasse fœminas ; hoc verò novum est , regnare castratum*. Hic fuit exitus nobilissimi Persarum , nec insontis modò , sed eximie quoque benignitatis in Regem.

CAPUT IV.

Curtius Regis credulitatem , & credulitatem carpit. Europæ , Asiæ , & Græciæ statum exponit.

Eodem tempore Phradates Regnum affectasse suspectus occiditur. Cœperat esse præceps ad præsentanda supplicia , idem ad deteriora credenda , sic scilicet res secundæ valent commutare naturam : & rarò quisquam erga bona sua satis cautus est. Idem enim paulò antè Lyncestem Alexandrum , delatum à duobus indicibus , damnare non sustinuerat , humiliores quoque reos , contra suam voluntatem , quia cæteris videbantur insontes , passus absolvi , hostibus victis regna reduxerat. Ad

ultimum à semetipso degeneravit , usque adeò , ut adversus libidinem animi , arbitrio scorti aliis regna daret , aliis adimeret vitam. Iisdem ferè diebus litteras à Cœnone accepit de rebus in Europa gestis , dum ipse Indiam subigit. Zopyrio , Traciæ præpositus , dum expeditionem in Getas faceret , tempestabitus , procellisque subito coortis , cum toto exercitu oppressus erat. Qua cognita clade , Seuthes Odrysas populares suos ad defectionem compulerat. Amissa propemodum Thracia ne Græcia quidem erat in fide. ** (2.) Igitur triginta navibus Sunium transmittunt. Promontorium est Atticæ terræ , unde portum urbis petere decreverant. His cognitis , Rex Harpalo , Atheniensibusque juxta infestus , classem parari jubet , Athenas protinus petiturus. Quod consilium dum agitat , clam litteræ ei redduntur , Harpalum intrasse quidem Athenas , pecunia conciliasse sibi principum animos ; mox concilio plebis habito , jussum urbe excedere , ad Græcos milites pervenisse , à quibus interceptum , & trucidatum à quodam viatore per insidias. His lætus in Europam trajiciendi consilium omisit. Sed exules , præter eos , qui civili sanguine aspersi erant , recipi ab omnibus Græcorum civitabitus , queis pulsati erant , jussit. Et Græci haud ausi imperium aspernari , quamquàm solverandarum legum id principium esse censebant , bona quoque , quæ extarent , restituere damnatis. Soli Athenienses non suæ modò , sed etiam publicæ vindices libertatis , colluvionem hominum , quia ægre serviebant , non regio imperio , sed legibus , moribusque patriis regi assueti , prohibuere finibus , omnia potius toleraturi , quàm purgamenta quon-

quondam urbis suæ, tunc etiam exilii, admitterent.

CAPUT V.

Rex partem copiarum dimittere parat. Dissolvit æs alienum sui exercitus, decem millia talentorum, hoc est sexagies centena millia aureorum, seu philippeæorum.

Alexander senioribus militum in patriam remissis, tredecim millia peditum, & duo millia equitum, quæ in Asia retinerit, eligi jussit, existimans, modico exercitu contineri posse Asiam, quia pluribus locis præsidia disposuisset, nuperque conditas urbes, quas colonis repleret, res novare cupientibus obstare. Cæterum, priusquam secerneret, quos erat retenturus, edixit, ut omnes milites æs alienum profiterentur. Grave plerisque esse compererat. Et, quamquam ipsorum luxu contractum erat, dissolvere tamen ipse decreverat. Illi tentari ipsos rati, quò facilius ab integris sumptuosos discerneret, prolatando aliquantum extraxerant temporis. Et Rex satis gnarus, professioni æris, pudorem, non contumaciam obstare, mensas totius castris poni jussit, & decem millia talentorum proferri. Tum demùm fide facta professi sunt. Nec amplius ex tanta pecunia, quam C. & XXX. talenta superfuere. Adeò ille exercitus, tot ditissimarum gentium victor, plus tamen victoriæ, quàm prædæ deportavit ex Asia.

CAPUT VI.

Seditionem militarem primùm frustrà conatur oratione sedare , quam mox paucorum nece reprimat. Macedones supplices rejicit , peregrinos, spretis Macedonibus , alloquitur , admittit. Seditiosos mergit aqua , ac tandem popularibus ignoscit.

CÆterùm , ut cognitum est , alios remitti domum , alios retineri , perpetuam eum regni sedem in Asiam habiturum rati , vecordes , & disciplinæ militaris immemores, seditiosis vocibus castra complent , Regemque ferociùs, quam alias adorti, omnes simul missionem postulare ceperunt , deformia ora cicatricibus , canitiemque caput ostentantes. Nec aut Præfectorum castigatione, aut verecundia Regis deterriti , tumultuoso clamore , & militari violentia volentem loqui inhibebant, palàm professi , nusquam inde , nisi in patriam vestigium esse moturos. Tandem silentio facto magis , quia motum esse credebant , quàm quia ipsi moveri poterant , quidnam acturus esset , expectabant. Ille, *Quid hæc , inquit , repens consternatio , & tam procax , atque effussa licentia denuntiat ? Eloqui timeo. Palàm certè rupistis imperium , & precario Rex sum , cui non alloquendi , non noscendi, monendique , aut intuendi vos jus reliquistis. Equidem cùm alios dimittere in patriam , alios mecum paulò post deportare statuerim , tam illos acclamantes video , qui abituri sunt , quàm hos , cum quibus præmissos subsequi statuit. Quid hoc est rei ? Dispari in caasa idem omnium clamor est. Perve-*
lim

*lim scire , utrùm , qui discedunt , an qui retinen-
tur , de me querantur ? Crederes uno ore omnes
sustulisse clamorem. Ita pariter ex tota concione
responsum est : Omnes queri. Tum ille , non her-
culè , inquit , potest fieri , ut adducar , querendi si-
mul omnibus hanc causam esse , quam ostenditis , in
qua major pars exercitus non est , utpotè cùm plu-
res dimiserim , quàm retenturus sum. Subest nimi-
rùm altius malum , quod omnes avertit à me. Quan-
do enim Regem universus exercitus deseruit ? Ne
servi quidem uno grege profugiunt dominos , sed
est quidam in illis pudor à cæteris destitutos re-
linquendi. Verum ego tam furiosæ consternationis
oblitus , remedia insanabilibus conor adhibere.
Omnem herculè spem , quam ex vobis conceperam ,
damno : nec ut cum militibus meis , (jam enim esse
desistit) sed ut cum ingratis civibus porro
agere decrevi. Secundis rebus , quæ circumfluunt
vos , insanire cœpistis , obliti status ejus , quem
beneficio exuistis meo. Digni herculè , qui in eodem
consenescentis , quoniam facilius est vobis adversam ,
quam secundam regere fortunam. En tandem Illy-
riorum paullò antè , & Persarum tributariis , Asia ,
& tot gentium spolia fastidio sunt. Modò sub Phi-
lippo seminudis amicula ex purpura sordent ; au-
rum , & argentum oculi ferre non possunt. Lignea
enim vasa desiderant , & ex cratibus scuta , rubigi-
nemque gladiatorum. Hoc cultu nitentes vos accepi ,
& quingenta talenta æris alieni , cùm omnis Re-
gia suppellex haud amplius , quàm sexaginta ta-
lentorum esset , meorum mox operum fundamenta.
Quibus tamen (absistit invidia) imperium maximæ
terrarum partis imposuit. Asiæ ne pertæsum est ,*

qua vos gloria rerum gestarum Diis pares fecit? In Europam ire properatis, Rege deserto, cum pluribus vestrum defuturum viaticum fuerit, ni æs alienum luissem, nempe ex Asiatica præda. Nec pudet profundo ventre devictarum gentium spolia circumferentes reverti velle ad liberos, conjuges, quibus pauci præmia victoriæ potestis ostendere. Nam cæterorum, dum etiam spei vestræ obviam istis, arma quoque pignori sunt. Bonis verò militibus cariturus sum, pellicum suarum concubinis, quibus hoc solùm ex tantis opibus superest, quod impeditur. Proinde fugientibus me pateant limites, facessite hinc ocyus. Ego cum Persis abeuntium terga tutabor. Neminem teneo: liberate oculos meos, ingratis-simi cives. Læti vos excipient parentes liberique, sine vestro Rege redeuntēs! obviam ibunt desertoribus, transfugisque! Triumphabo me herculè de fuga vestra, & , ubicumque ero, expetam pœnas, hos, cum quibus me relinquitis, calendo, præferendoque vobis. Jam autem sciētis, & quantum sine Rege valeat exercitus, & quid opis in me uno sit. Desiluit deinde frendens de tribunali, & in medium armatorum agmen se immisit. Notatos quoque, qui ferocissimè obloquuti erant, singulos manu corripuit; nec ausos repugnare, tredecim asservandos custodibus corporis tradidit, (3.) Quis crederet sævam Paulo antè concionem obtorpuisse subitu metu, & , cùm ad supplicium videret trahi, nihil ausos graviora, quàm cæteros, * tam effusam antea licentiam, atque seditiosam militum violentiam ita compressam, ut non modò nullus ex omnibus irruenti Regi restiterit, verum etiam cuncti pavore exanimati, attonitis similes, quid de ipsis quoque

que Rex statuendum censeret, suspensa mente expectarent? Itaque * sive Regni nominis, quod gentes, quæ sub Regibus sunt, inter Deos colunt, sive propria ipsius veneratio, sive fiducia tanta vi exercentis imperium, conterruit eos: singulare certe ediderunt patientiæ exemplum: adeoque non sunt accensi supplicio commilitonum, cum sub noctem interfectos esse nossent, ut nihil omiserint, quod singuli magis obedienter, ac piè facerent. Nam, cum postero die prohibiti aditu venissent, Asiaticis modò militibus admissis, lugubrem totis castris edidere clamorem, denuntiantes, protinus esse morituros, si Rex perseveraret irasci. At ille pervicacis ad omnia, quæ agitasset, animi, peregrinorum militum concionem advocari jubet, Macedonibus intra castra cohibitis. Et, cum frequentes coisent, adhibito interprete, talem orationem habuit. *Cum ex Europa trajicerem in Asiam, multas nobiles gentes, magnam vim hominum imperio meo me additurum esse sperabam. Nec deceptus sum, quòd de his credidi famæ. Sed ad illa hoc quoque accessit quod video fortes viros erga Reges suos pietatis invictæ. Luxu omnia fluere credideram, & nimia felicitate mergi in voluptates. At herculè munia militiæ: hoc animorum, corporumque robore impigrè toleratis. Et, cum fortes viri sitis, non fortitudinem magis, quam fidem colitis. Hoc ego nunc primum profiteor, sed olim scio. Itaque & delectum è vobis juniorum habui, & vos meorum militum corpori immiscui. Idem habitus, eadem arma sunt vobis: obsequium verò, & patientia imperii longè præstantior est, quàm cæteris. Ergo ipsæ Oxatris Persæ filiam mecum in matrimonio junxi,*

*junxi, non dedignatus ex captiva liberos tollere. Mox deinde, cum stirpem generis meis latius propagare cuperem, uxorem Darii filiam duxi: proximisque amicorum auctor fui ex captivis generandi liberos, ut hoc sacro fœdere omne discrimen victi, & victoris excluderem. Proinde genitos esse vos mihi, non ascitos milites credite. Asiæ, & Europæ unum atque idem Regnum est. Macedonum vobis arma do. Inveteravi peregrinam novitatem, & cives mei estis, & milites. Omnia eundem ducunt colorem. Nec Persis Macedonum mores adumbrare, nec Macedonibus Persarum imitari indecorum est. Ejusdem juris esse debent, qui sub eodem Rege victuri sunt. * Hac oratione habita, Persis corporis sui custodiam credidit, Persas satellites, Persas apparitores fecit. Per quos cum Macadones, qui huic seditioni occasionem dedissent, vincti ad supplicia traherentur, unum ex iis, auctoritate, & ætate, gravem, ad Regem ita loquutum ferunt. (4.) * Quosque, inquit, animo tuo etiam per supplicia, & quidem, externi moris obsequeris? Milites tui, cives tui, incognita causa captivis suis ducentibus trahuntur ad penam. Si mortem meruisse judicas saltem ministros supplicii muta. Amico animo, si veri patiens fuisset, admonebatur. Sed in rabiem ira pervenerat. Itaque rursus (nam parumper, quibus imperatum erat, dubitaverant) mergi in amnem, sicut vincti erant, justit. Nec hoc quidem supplicium seditionem militum movit. Namque copiarum duces, atque amicos ejus manipuli edunt, petentes, ut se quos adhuc pristina noxa judicaret esse contactos, juberet interfici, offerre se corpora iræ, trucidare. * Postquam verò cognitum est,*

est,

est, Persis ducatus datos, Barbaros in varios ordines distributos, atque Macedonica iis imposita nomina, se verò ignominiosè penitus rejectos esse, non jam ampliùs conceptum animi dolorem perferre potuerunt. Sed concursu in regiam facto, interiori dumtaxat retenta tunica, arma ante januam, pœnitentiæ signum projecerunt, ac præforibus stantes intromitti se, sibi que ignosci suppliciter, atque flentes orabant, usque Rex supplicii, suis potiùs saturaret se, quàm contumeliis; ipsos, nisi venia impetrata, non discessuros. Quæ cùm Alexandro nuntiata essent, apertis regiæ foribus, ad ipsos est egressus. Postquàm verò ipsorum ejulatum, atque pœnitentiam, nec non miserandum, atque afflictum habitum vidisset, diu quoque collacrymatus est. Eaque modestia, ut ipsis ignosceret, obtinuerunt. Eis deinde nunc modestè incusatis, nunc comiter appellatis, complures bello inutiles exautoravit, magnificentissimèque donatos dimisit: Scribens quoque ad Antipatrum Macedonia Præfectum, eis ad spectanda certamina priores in theatro sedes assignari, coronatosque sedere jussit. Defunctorum quoque liberos pupillos paterne contrahere stipendia voluit, Cratero iis præposito; quem etiam Antipatri loco, Macedonibus, Thessallis, Tracibusque præesse jussit, Antipatrumque cum supplemento tyronum in Crateri locum vocavit. Jampridem quidem Alexandro litteræ & ab Olympiade matre, & ab Antipatro redditæ erant, ex quibus mutuam inter ipsos simultatem perceperat, Mater Antipatrum affectati regni insimulabat: Antipater Olympiadem multa præter ipsius decorum gerere scripserat. Itaque

evo ~

evocari se valdè iniquo ferens animo, Alexandrum veneno interficere statuit. Peractis his rebus omnibus, Alexander ad Ecbatana Mediæ profectus, regni necessaria disposuit; spectacula denuò, & solemnes indixit dies. Illis forte diebus Hephæstion quem Rex unicè, ac fratris loco diligebat, febricitans moritur. Ex quo Alexander incredibili affectus dolore, multa, quæ regiam majestatem minimè decerent, admisisse dicitur. Miserum quippe medicum, tamquam in curando negligentior fuisset, suspendi jussit. Super amici corpus exanime ejulans procubuit; vixque inde ab amicis abstractus est. Diem, atque noctem luctum continuavit. Aliaque nonnulla feruntur, quæ quidem ego minimè credo. Illud tamen verum est, quod Alexander Hephæstioni, tamquam Heroi, sacrificari jusserit. In funus, atque monumentum ei faciendum, plus, quàm duodecim millia talentorum impensa sint. Revertenti Babylonem Chaldæi vates occurrerunt, monentes, ne Babylonem ingrederetur. Profectionem enim ejus per id tempus vitæ periculum ei protendere. Quibus spretis, quo destinaverat ire, pergit. Nuntiabatur enim, ei, legatos ex diversis terrarum orbis partibus undique Babylonem confluisse, ejusque adventum expectare. Adeò totum orbem nominis ejus terror invaserat, ut cunctæ gentes, velut destinato sibi Regi adularentur. Igitur tanquam conventum universi orbis acturus, Babylonem pervenire festinabat. Quò cùm venisset, legatos omnes benigne susceptos domum remisit. Iisdem ferè diebus convivium apud Thessalum medicum institutum est, ad quod Rex quoque cum sodalibus vocatus venit. Ibi nondum Hercu-

lis

lis scypho epoto, repente velut telo confixus, ingemuit. Elatus è convivio semianimis, tanto dolore cruciatus est, ut ferum in remedia posceret. Amici causam morbi intemperiem ebrietatis divulgarent. Reverà autem insidiæ fuerunt, quarum infamiam successorum potentia oppressit. Antipater enim præparatum venenum Cassandro filio, qui cum fratribus Philippo, & Jolla Regi ministrare solebat, dederat, præmonito eo, ne aliis, quàm Thessalo, & fratribus crederet. Philippus itaque, & Jollas, potum Regis prægustare soliti, in aqua frigida venenum habentes, eam prægustatæ portioni Regis supermisserunt. Quarto deinde die, cum milites partim mortuum suspicarentur idque celari crederent, partim ejus desiderium ferre non possent, mœsti sese in regiam contulerunt: ut sibi Regis videndi copia fieret, orantes. Atque à custodibus ex mandato Regis intromissi sunt. *

CAPUT VII.

Rex Babylonem reversus, propinato sibi per Cassandrum, & Jollam veneno, moriturus salutat exercitum. Perdiccæ tradit annulum. Respondet amicis, supremaque mandata edit, & extinguitur.

(5.) **I**ntuentibus lacrymæ obortæ præbuere speciem jam non Regem, sed funus ejus visentis exercitus. Mœror tamen circumstantium lectum eminebat; quos ut Rex aspexit, *Invenietis*, inquit *cum excessero, dignum talibus viris Regem?* Incredi-

bi-

bile dictu , audituque , in eodem habitu corporis , in quem se composuerat , cū admissurus milites esset , durasse , donec à toto exercitu illo ad ultimum persalutatus est. Dimissoque vulgo , velut omni vitæ debito liberatus fatigata membra rejecit , propriusque adire jussis amicis (nam & vox deficere jam cœperat) detractum annulum digito Perdiccæ tradidit , adjectis mandatis , ut corpus suum ad Hammonem ferri juberet. Quærentibusque his ; cui relinqueret Regnum , respondit , *Ei , qui esset optimus* : cæterum prævidere jam se ob id certamen magnos funebres ludos parari sibi. Rursus , Perdicca interrogante , *Quando cælestes honores haberi sibi vellet* , dixit , *Tum velle , cum ipsi felices essent*. Suprema hæc vox fuit Regis ; & paullo post exstinguitur.

CAPUT VIII.

Luctus omnium immensus per totam Asiam , Purpuratorum , Prætorie cohortis , exercitus , Persarum , Sysigambis ex luctu mors.

AC primò ploratu , lamentisque , & planctibus tota regia personabat. Mox , velut in vasta solitudine , omnia tristi silentio muta torpebant , ad cogitationes , quid deinde futurum esset , dolore converso. Nobiles pueri custodiæ corporis ejus assueti , nec doloris magnitudinem capere , nec seipsos intra vestibulum regię retinere potuerunt ; vagique , & furentibus similes , totam urbem luctu , ac mœrore compleverant , nullis quæstibus omissis , quos in tali casu dolor suggerit. Ergo qui extra regiam

giam astiterant , Macedones pariter , Barbarique concurrunt. Nec poterant victi à victoribus in communi dolore discerni , Persæ justissimum , ac mitissimum Dominum , Macedones optimum , ac fortissimum Regem invocantes , certamen quoddam mœroris edebant. Nec mœstorum solum , sed etiam indignantium voces exaudiebantur , tam viridem , & in flore ætatis , fortunæque , invidia Deorum ereptum esse rebus humanis. Vigor ejus , & vultus educentis in prælium milites , obsidentis urbes , evadentis in muros , fortes viros pro concione donatis , occurrebant oculis. Tum Macedones divinos honores negasse ei pœnitebat , impiosque , & ingratos fuisse se confitebantur , quòd aures ejus debita appellatione fraudassent. Et , cùm diu nunc in veneratione , nunc in desiderio Regis hæssissent , in ipsos versa miseratio est. Macedonia profecti ultra Euphratem , mediis hostibus novum imperium aspernantibus , destitutos se esse cernebant : sine certo Regis hærede , sine hærede regni , publicas vires ad se quemque tracturum. Bella deinde civilia , quæ sequuta sunt , mentibus augurabantur. Iterùm non de regno Asiæ , sed de Rege , ipsis sanguinem esse fundendum. Nobis vulneribus veteres rumpendas cicatrices. Senes debiles modò petita missione à justo Rege , nunc morituros pro potentia forsitam satellitis alicujus ignobilis. Has cogitationes volventibus nox supervenit , terroremque auxit. Milites in armis vigilabant. Babylonii , alius è muris , alius è culmine sui quisque tecti prospectabant , quasi certiora visuri. Nec quisquam lumina audebat accendere. Et , quia oculorum cessabat usus , fremitus , vocesque auribus captabant. Ac ple-

plerumque vano metu territi, per obscuras semitas aliis alii occurrentes, invicem suspecti, & solliciti ferebantur. Persæ, comis suo more detonsis, in lugubri veste cum conjugibus, ac liberis, non ut victorem, & modò hostem, sed ut gentis suæ justissimum Regem, vero desiderio lugebant. Assueti sub Rege vivere, non alium, qui imperaret ipsis, digniorem fuisse confitebantur. Nec muris urbis luctus continebatur, sed proximam regionem, ab eadeinde magnam partem Asiæ cis Euphratem, tanti mali fama pervaserat. Ad Darii quoque matrem celeriter perlata est. Abscisa ergo veste, quâ induta erat, lugubrem sumpsit; laceratisque crinibus humi corpus abjecit. Assidebat ei altera ex neptibus, nuper amissum Hephæstionem, cui nupserat: lugens, propriasque causas doloris in communi mœstitiâ retractabat. Sed omnium suorum mala Sysigambis una capiebat. Illa suam, illa neptium vicem flebat. Recens dolor etiam præterita revocaverat. Crederes modò amissum Darium, & pariter miseræ duorum filiorum exequias esse ducendas. Flebat mortuos simul, vivosque. Quem enim puellarum acturum esse curam? quem alium futurum Alexandrum? Iterum esse se captas, iterum, excidisse Regno. Qui mortuo Dario ipsas tueretur, reperisse; qui post Alexandrum respiceret, utique non reperturas. Subibat inter hæc animum, octoginta fratres suos eodem die ab Ocho sævissimo Regum trucidatos; adjectumque stragi tot filiorum patrem. E septem liberis, quos genuisset ipsa, unum superesse: ipsum Darium floruisse paulisper, ut crudeliùs posset extinguì. Ad ultimum dolori succubuit, obvolutoque capite assidentes genibus suis

suis neptem, nepotemque aversata, cibo pariter abstinuit, & luce. Quinto, postquam mori statuerat, die extincta est. Magnum profectò Alexandri indulgentiæ in eam, justiciæque in omnes captivos documentum est mors hujus, quæ cùm sustinuisset post Darium vivere, Alexandro esse superstes erubuit.

CAPUT IX.

Laudatio funebris, virtutes, fortunam, famam, gloriam Regis, vitiis extenuatis, complexa.

ET herculè juste stimantibus Regem liquet, bona naturæ ejus fuisse, vitia vel fortunæ, vel ætatis. Vis incredibilis animi, laboris patientia prope modum nimia, fortitudo non inter Reges modo excelleris, sed inter illos quoque, quorum hæc sola virtus fuit; liberalitas sæpè majora tribuentis, quàm à Diis petuntur; clementia in devictos; tot regnat, aut reddita, quibus ea dempserat bello, aut dono data; mortis, cujus metus cæteros exanimat, perpetua contemptio gloriæ, laudisque ut justo major cupido, ita ut juveni, & in tantis admitenda rebus; jam pietas erga parentes, quorum Olympiada immortalitati consecrare decreverat, Philippum ultus erat; jam in omnes ferè amicos benignitas; erga milites benevolentia; consilium paræ magnitudinì animi; & quantam vix poterat ætas ejus capere, solertia; modus immodicarum cupiditatum; veneris intra naturale desiderium usus; nec ulla, nisi ex permissio, voluptas, ingentes profecto dotes erant. Vitia fortunæ, Diis æquare se; cœlestes honores accersere, & talia suadentibus Oraculis credere, & dedignantibus venerari; ipsum vehe-

Cc

men-

mentius, quàm par esset, irasci, in externum habitum mutare corporis cultum, imitari devictarum gentium mores, quam ante victoriam spreverat. Nam iracundiam, & cupidinem vini, sicut juvena irriverat, ita senectus mitigare potuisset. Fatendum est tamen, cum plurimum virtuti debuerit, plus debuisse fortunæ, quam solus omnium mortalium in potestate habuit. Quoties illum à morte revocavit? Quoties temere in pericula vectum perpetua felicitate protexit? Vitæ quoque finem eundem illi, quem gloriæ statuit. Expectavere eum fata, dum, Oriente perdomito, aditoque Oceano, quidquid mortalitas capiebat, impleret. Huic Regi, Ducique succesor quærebatur. Sed major moles erat, quàm ut unus subire eam posset. Itaque nomen quoque ejus, & fama rerum, in totum propemodum urbem Reges, ac regna diffundit: clarissimique sunt habitati, qui etiam minimæ parti tantæ fortunæ adhæserum.

C A P U T X.

Vocato Principum cætu, Perdicca perorat apud milites; & agit de Rege subrogando, quem nominat Roxanis filium nondum genitum.

(6.) CÆterum Babylone (inde enim divertit oratio) corporis ejus custodes, in regiam principes amicorum, ducesque copiarum advocavere. Sequuta est militum turba cupientium scire in quem Alexandri fortuna esset transitura. Multi duces frequentiæ militum exclusi; regiam intrare non poterant, cum præco, exceptis, qui nominatim citarentur, adire prohibuit. Ac primum ejulatus ingens, ploratusque renovatus est. Deinde futuri expectatio,

tio, inhibitis lacrymis, silentium fecit. Tunc Perdicca Regia sella in conspectu vulgi data, in qua diadema, vestisque Alexandri cum armis erant, annulum sibi pridie traditum à Rege, in eadem sede posuit. Quorum aspectu rursus obortæ omnibus lacrymæ integravere luctum. Et Perdicca, *Ego quidem*, inquit, *annulum, quo ille Regni, atque Imperii vires obsignare erat solitus, traditum ab ipso mihi, reddo vobis. Cæterum, quamquàm nulla clades huic, qua affecti sumus, par ab iratis Diis excogitari potest; tamen magnitudinem rerum, quas egit, intuentibus, credere licet, tantum virum Deos accomodasse rebus humanis, quarum sorte completa, cito repeterent eum suæ stirpi. Proinde quoniam nihil aliud ex eo superest, quam quod semper ab immortalitate seducitur corpori, nominique quàm primùm iusta solvamus, haud obliti, in qua urbe, inter quos simus, quali Rege, ac Præsidente spoliati. Tractandum est, commilitones, cogitandumque, ut victoriam partam inter hos, de quibus parta est, obtinere possimus. Capite opus est. Hoc ne uno, an pluribus, in vestra potestate est. Illud scire debetis, militarem sine duce turbam corpus esse sine spiritu. Sextus mensis est, ex quo Roxane prægnans est: Optamus, ut marem emitatur, cujus Regnum Diis approbantibus futurum, quando adoleverit; interim à quibus regi velitis, destinate. Hæc Perdicca.*

CAPUT XI.

Nearchus Barsines filium dicit Regem. Ptolomæus Aristocratiam suadet. Aristonus Perdiccam conatur coronare: quod Perdicca cupit, nec audet. Meleager ad aurum properans movet seditionem. Gregarius Aridæum fratrem Alexandri designat: Python dissuadet: concio jubet. Adducitur, & Rex salutatur à milite. Refragantur Optimates, & in Perdiccæ sententiam concedunt.

TUM Nearchus, Alexandri sanguinem, ac stirpem Regiæ majestati convenire, neminem, ait, posse mirari: cæterum expectari nondum ortum Regem, & qui jam sit, præteriri, nec animis Macedonum convenire, nec tempori rerum: esse è Barside filium Regis, huic diadema dandum. Nulli placebat oratio. Itaque suo more hastis scuto quantientes, obstrepere perseverabant. Jamque propè seditionem pervenerant, Nearchus perveracius tuente sententiam. Tum Ptolomæus: *Digna prorsus est soboles, inquit, quæ Macedonum imperet genti, Roxanes, vel Barsines filius, cujus nomen quoque Europam dicere pigebit, majori ex parte captivi. Cur Persas vicerimus, ut stirpi eorum serviamus? quod justis illi Reges Darius, & Xerxes tot militum agminibus, tantisque clasibus nequicquam petiverunt. Mea sententia hæc est, ut sede Alexandri in regia posita, qui consiliis ejus adhibebantur, coeant, quoties in commune consulto opus fuerit; eoque, quod major pars eorum decreverit, stetetur; Duces, Præfectique copiarum his parcant.* Ptolomæo quidam, pau-

pauciores Perdiccæ assentiebantur. Tum Ariston us-
orsus est dicere, Alexandrum consultum, cui re-
linqueret regnum, voluisse optimum deligi, ju-
dicatum autem ab ipso optimum Perdiccam, cui
annulum tradidisset. Neque enim unum eum asse-
disse morienti, sed circumferentem oculos ex turba
amicorum delegisse cui traderet. Placere igitur
summam imperii ad Perdiccam deferri. Nec dubi-
tare, quin vera censeret. Itaque universi proce-
dere in medium Perdiccam, & Regis annulum to-
lere jubebant. Hærebat inter cupiditatem, pudo-
remque, & quo modestius, quod expectabant, ap-
peteret, pervicacius oblaturus esse credebat. Ita-
que cunctatus, diuque, quid ageret, incertus,
ad ultimum tamen recessit, & post eos, qui se-
derant proximi, constitit. At Meleager unus è Du-
cibus, confirmato animo quem Perdiccæ cunctatio
erexerat: *Nec Dii siverint, inquit, ut Alexan-
dri fortuna, tantique Regni fastigium in istos hu-
meros ruat, homines certe non ferent. Nihil dico de
nobilioribus, quàm his est, sed de viris tantum, qui-
bus invitis nihil perpeti necesse est. Nec verò inter-
est, Roxanes filium, quamdocumque genitus erit, an
Perdiccam Regem habeatis, cum iste sub tutelæ spe-
cie regnum occupaturus sit. Itaque nemo ei Rex pla-
cet, nisi qui nondum natus est. Et in tanta omnium
festinatione, non justa modò, sed etiam necessaria,
exactas menses solus expectat, & jam divinat ma-
rem esse conceptum, quem vos dubitatis paratum es-
se, vel subdere? Si medius fidius Alexander hunc no-
bis Regem pro se reliquisset, id solum ex his, quæ
imperasset, non faciendum esse censerem. Quin igi-
tur ad diripiendos thesauros discurritis? Harum*

*enim opum Regiarum utique populus est hæres. Hæc eloquutus, per medios armatos erupit. Et qui abeunti viam dederant, ipsum ad prænuntiatam prædam sequebantur (7.) Jamque armatorum circa Meleagrum frequens globus erat, in seditionem, ac discordiam versa concione, cùm quidam plebisque Macedonum ignotus ex infima plebe, Quid opus est, inquit, armis, civilique bello, habentibus Regem, quem quæritis? Aridæus Philippo genitus, Alexandri paulò ante Regis frater, sacrorum, cærimoniarumque consors modò, nunc solus hæres, præteritur à vobis. Quo merito suo? Quidve fecit, cur etiam gentium communi jure fraudetur? Si Alexandro similem quæritis, numquam reperietis: si proximum, hic solus est. His auditis, contio primò silentium velut jussa habuit. Conclamant deinde pariter, Aridæum vocandum esse, mortemque meritos, qui concionem sine eo habuissent. Tum Python, plenus lacrymarum, orditur dicere, nunc vel maximè miserabilem esse Alexandrum, qui tam bonorum civium, militumque fructu, & præsentia fraudatus esset. Nomen enim, memoriamque Regis sui tantum intuentes, ad cætera caligare eos. Haud ambigue in juvenem, cui Regnum destinabatur, impensa probra, quæ * magis ipsi odium, quàm Aridæo contemptum attulerunt. Quippe dum miserentur, etiam favere cœperunt. Igitur non alium se, quam eum, qui ad hanc spem genitus esset, regnare passuros, pertinaci aclamatione declarant, vocarique Aridæum jubent. Quem Meleager infestus, invisusque Perdiccæ strenuè perducit in regiam, & milites Philippum consalutatum Regem appellant. Cæterum hæc vulgi erat*

vox,

vox, Principum alia sententia. Equitibus Python consilium Perdiccæ exequi cœpit: tutoresque destinat filio ex Rosane futuro Perdiccam, & Leonatum stirpe Regia genitos. Adjecit, ut in Europa Cratenus, & Antipater res administrarent. Tum jusjurandum, à singulis exactum, futuros in potestate Regis geniti Alexandro.

CAPUT XII.

Meleager Aridæum revocat, qui insignia capit Regia. Perdicca cum equitatu, & Regia cohorte, Regi cedit. Meleager tendit Perdiccæ insidias, in quas mox ipse incidit. Perdicca occupat Babylonie campos, annonam intercipit. Mittuntur Lagati ad Perdiccam de concordia. Aridæus deponit insignia Regia, meliori porrigenda: jubetur illa recipere. Perdicca simulat amicitiam erga Meleagrum. Curcius excurrit in statum, & felicitatem sui ævi. Meleager circumvenitur, & occiditur.

MEleager haud injuria metu supplicii territus, cum suis secesserat. Rursus Philippum trahens secum, irrupit in regiam, clamitans suffragari rei publicæ de novo Rege paulò ante concepto, robur ætatis experirentur, modò stirpem Philippi, & filium, ac fratrem Regum duorum sibi metipsis potissimum crederent. Nullum profundum mare, nullum vastum fretum, & procellosum tantos ciet fluctus, quantos multitudo motus habet, utique si nova, & brevi duratura libertate luxuriat. Pauci Perdiccæ modò electo, plures Philippo, quàm sper-

verat, imperium dabant. Nec velle, nec nolle quidquam diu poterat, pœnitebatque modò consilii, modò pœnitentiæ ipsius. Ad ultimum tamen in stirpem regiam inclinavere studiis. Cesserat ex concione Aridæus Principum auctoritate contritus: & abeunte illo conticuerat magis, quàm languerat militaris favor. Itaque revocatus, vestem fratris, eam ipsam, quæ in sella posita fuerat, induitur. Et Meleager thorace sumpto, capit arma, novi Regis satelles. Sequitur phalanx hastis clypeos quatiens. Expleturam se sanguine illorum, qui affectaverant nihil ad ipsos pertinens Regnum, minabatur, in eadem domo, familiaque imperii vires remansuras hereditarium imperium stirpem Regiam vindicaturam, assuetos esse nomen ipsum colore, venerarique, nec quemquam id capere, nisi genitum, ut regnaret. Igitur Perdicca territus, conclave, in quo Alexandri corpus jacebat, obserari jubet. Sexcenti cum ipso erant spectatæ virtutis. Ptolemæus quoque se adjunxerat ei, puerorumque regia cohors. Cæterum haud difficulter à tot millibus armatorum claustra perfracta sunt. Et Rex quoque irruperat, stipatus satellitum turba, quorum princeps erat Meleager. Iratusque Perdicca, hos, qui Alexandri corpus tueri vellent, sevocat. Sed qui irruperant, eminus tela in ipsum jaciebant; multisque vulneratis, tandem seniores, demptis galeis, quò facilius nosci possent, precari, qui cum Perdicca erant, cœpere, ut abstinerent bello, Regique, & pluribus cederent. Primus Perdicca arma deposuit, cæterique idem fecere. Meleagro deinde suadente, ne à corpore Alexandri discederent, insidiis locum quæri

ra-

rati, diversa regiæ parte ad Euphratem fugam intendunt. Equitatus, qui ex nobilissimis juvenum constabat, Perdiccam, & Leonnatum frequens sequebatur, placebatque excedere urbe, & tendere in campos. Sed Perdicca ne pedites quidem sequuturos ipsum desperabat. Itaque, ne abducendo equites abruptisse à cætero exercitu videretur, in urbe sustitit. (8.) At Meleager Regem monere non destitit, jus imperii Perdiccæ mortē sanciendum esse, ni occupetur impotens animus rerum novarum; meminisse eum, quid de Rege metuisset; neminem autem ei satis fidum esse, quem metuat. Rex patiebatur magis, quàm assentiebatur. Itaque Meleager silentium pro imperio habuit; misitque Regis nomine, qui Perdiccam accerserent. Iisdem mandatum, ut occiderent, si venire dubitaret. Perdicca, nuntiato satellitum adventu, sexdecim omninò pueris regiæ cohortis comitatus, in limine domus suæ constitit; castigatosque, & Meleagri mancipia identidem appellans, sic animi, vultusque constantia terruit, ut vix mentis compotes fugerent. Perdicca pueros jussit equos conscendere; & cum paucis amicorum ad Leonnatum pervenit, jam firmiore præsidio vim propulsaturus, si quis inferret. Postero die indigna res Macedonibus videbatur, Perdiccam ad mortis periculum adductum, & Meleagri temeritatem armis ultum ire decreverant. Atque, ille seditione professa, cùm Regem adissent, interrogare eum cœpere, an Perdiccam comprehendi ipse jussisset. Ille Meleagri instinctu se jussisse respondit; cæterùm non debere tumultuari eos; Perdiccam enim vivere. Igitur concione dimissa, Meleager, equitum maximè defectione perterritus, inopsque consilii (quippe in ipsum

pe-

periculum reciderat, quod inimico paulò antè intenderat) triduum ferè consumpsit incerta consiliavolvendo. Et pristina quidem regiæ species manebat. Nam & legati gentium Regem adibant, & copiarum duces aderant, & vestibulum satellites, armatique compleverant. Sed ingens sua sponte mœsticia ultimæ desperationis index erat, suspectique invicem, non adire proprius, non colloqui audebant, secretas cogitationes intra se quoque volventes: & ex comparatione Regis novi desiderium excitabatur amissi. Ubi ille esset, cujus imperium, cujus auspiciū sequuti erant, requirebant. Destitutos se inter infestas, indomitasque gentes, experituros tot cladum suarum pœnas, quandocumque oblata esset occasio. His cogitationibus animos excedebant; cùm annuntiatur; equites, qui sub Perdicca essent, occupatis citra Babylonem campis, frumentum, quod in urbem invehebatur, retinuisse. Itaque inopia primum, deinde fames esse cœpit. Et, qui in urbe erant, aut reconciliandam gratiam cum Perdicca, aut armis certandum esse censebant. Fortè occiderat, ut qui in agris erant, populationem villarum, vicorumque veriti, confugerent in urbem; oppidani, cum ipsos alimenta deficerent, urbe excederent, & utrique generi tutior aliena sedes, quàm sua videretur. Quorum consternationem Macedones veriti, in regiam coeunt, quæque ipsorum sententiæ esset, exponunt. Placebat autem legatos ad equites mitti, definienda discordia, armisque ponendis. Igitur à Rege legatur Padas Thessalus, & Amissas Megalopolitanus, & Perilaus, qui cum mandata Regis edidissent, non aliter posituros arma equites, quàm si Rex discordiæ auctores dedidisset, tulle-

lere responsum. His renuntiatis, sua sponte milites arma capiunt. Quorum tumultu è regia Philippus excitus. Nihil, inquit, *seditione est opus. Nam inter se certantium præmia, qui quievenint, occupabunt. Simul mementote rem esse cum civibus, quibus spem gratiæ citò abrumpere, ad bellum civile properantium est. Altera legatione, an mitigari possint, experiamur; & credo nondum Regis corpore sepulto ad præstanda ei justa omnes esse coituros. Quod ad me attinet, reddere hoc imperium malo, quàm exercere civium sanguine. Et, si nulla alia concordie spes est, oro, quæsoque, eligite potiolem.* Obortis deinde lacrymis, diadema detrahit capiti, dextram, qua id tenebat, protendens, ut, si quis se digniorem profiteretur, acciperet. Ingentem spem indolis ante eum diem fratris claritate suppressam, ea moderata excitavit oratio. Itaque cuncti instare cœperunt, ut, quæ agitasset, exequi veller. Eosdem rursus legat, petituos, ut Meleagrum tertium ducem acciperent. Haud ægrè id impetratum est. Nam & adducere Meleagrum Perdicca à Rege cupiebat, & unum duobus imparem futurum esse censebat. Igitur Meleagro cum phalange obviam egresso, Perdicca equitum turmas antecedens occurrit. Utrumque agmen, mutua salutatione facta coit, in perpetuum (ut arbitrabantur) concordia, & pace firmata. (9.) Sed jam satis admovebantur Macedonum genti bella civilia. Nam & insociabile est Regnum, & à pluribus expetebatur. Primum ergo collegere vires, deinde disperserunt; &, cùm pluribus corpus, cùm capiebat, onerassent, cætera membra deficere cœperunt. Quodque imperium sub uno staret potuisset, dum à pluribus sustinetur, ruit, Proinde jure, meritoque, Populus Romanus salutem

se

se Principi suo debere profitetur, qui noctis, quam pene supremam habuimus, novum sidus illuxit. Hujus herculè, non Solis ortus, lucem caliganti reddidit mundo, cum sine suo capite discordia membra trepidarent. Quot ille tum extinxit faces? quot condidit gladios? quantam tempestatem subita serenitate discussit? Non ergo revirescit solùm, sed etiam florat imperium. Absit modò invidia, excipiet hujus sæculi tempora ejusdem domus, utinam perpetua, certè diuturna posteritas. Cæterùm, ut ad ordinem, à quo me contemplatio publicæ felicitatis averterat, redeam, Perdiccæ unicam spem salutis suæ in Meleagri monte deponebat, vanum eundem, & infidum, celeriterque res novaturum, & sibi maximè infestum occupandum esse. Sed alta dissimulatione consilium premebat, ut opprimeret incautum. Ergo clam quosdam ex copiis, quibus præerat, subornavit, ut quasi ignoraret ipse, conquererentur palam, Meleagrum æquatum esse Perdiccæ. Quorum sermone Meleager ad se relato, furens ira, Perdiccæ, quæ comperisset, exponit. Ille, velut nova re exterritus, admirari, queri, dolentisque speciem ostentare ei cœpit. Ad ultimum convenit, ut comprehenderentur tam seditiosæ vocis auctores. Agit Meleager gratias, amplexusque Perdiccam, fidem ejus in se, ac benevolentiam collaudat. Tum communi consilio rationem opprimendi noxios ineunt. Placet exercitum patrio more lustrare: & probabilis causa videbatur, præterita discordia. Macedonum Reges ita lustrare soliti erant milites, ut discissæ canis viscera ultimo in campo, in quem deduceretur exercitus, ab utraque abjicerentur parte, intra id spatium armati omnes starent, hinc equites, illinc pha-

phalanx. Itaque eo die, quem huic sacro destinaverant, Rex cum equitibus, elephantisque constiterat contra pedites, quæis Meleager præerat. Jam equestre agmen movebatur, & pedites subita formidine, ob recentem discordiam haud sane pacati, quidquam expectantes, parumper addubitavere, an in urbem subducerent copias: quippe pro equitibus planities erat. Cæterum veriti, ne temerè commilitonum fidem damnarent, substitere, præparatis ad dimicandum animis, si quis vim inferret. Jam agmina coibant, parvumque intervallum erat, quo aciem utramque divideret. Itaque Rex cum una ala obequitare peditibus cœpit, discordiæ auctores, quos tueri ipse debebat, instinctu Perdiccæ ad supplicia deposcens, minabaturque, omnes turmas cum elephantis inducturum se in recusantes: stupebant improviseo malo pedites: nec plus in ipso Meleagro erat, aut consilii, aut animi. Tutissimum ex præsentibus videbatur expectare potiùs, quàm movere fortunam. Tunc Perdicca ut torpentes, & obnoxios vidit, trecentos ferè, qui Meleagrum erumpentem ex concione, quæ prima habita est post mortem Alexandri, sequuti erant, à cæteris discretos, elephantis, in conspectu totius exercitus objicit, omnesque belluarum pedibus obtriti sunt, nec prohibente Philippo, nec auctore. Apparebatque id modò pro suo vindicaturum, quod approbasset eventus. Hos bellorum civilium Macedonibus & omen, & principium fuit, Meleager, serò intellecta fraude Perdiccæ, tum quidem quia ipsius corpori vix non afferebatur, in agmine quietus stetit: at mox, damnata spe salutis, cùm ejus nomine, quem ipse fecerat Regem, in perniciem suam abutentes videret, ini-

inimicos, confugit in templum. Ac ne loci quidem religione defensus, occiditur.

CAPUT XIII.

Perdicca, summa rerum Aridæo fratri Alexandri commissæ, dividis Principibus copiarum provincias.

(10.) **P**erdicca, perducto in urbem exercitu, concilium principum virorum habuit. In quo imperium ita dividi placuit, ut Rex quidem summam ejus obtineret; Satrapes Ptolemæus Ægypti, & Africae gentium, quæ in ditione erant, Laomedonti Syria cum Phœnice data est; Philotæ Cilicia destinata; Lyciam cum Phamphilia, & majore Phrygia obtinere jussus Antigonus; in Cariam Cassander, Menander in Lydiam missit. Phrygiam minorem Helesponto adjunctam Leonnati provinciam esse jusserunt; Cappadocia Eumeni cum Paphlagonia cessit. Præceptum est, ut regionem eam usque ad Trapezunta defenderet, bellum cum Arbate gereret. Solus hic detrectabat imperium. Python Mediam, Lysimachus Thraciam appositæque Thraciæ Ponticas gentes obtinere jussi. Qui Indiæ, quique Bactris, & Sogdianis, cæterisque, aut Oceani, aut Rubri maris accolis præerant, quibus quisque finibus habuisset, imperii etiam jus obtinere. Decretum est, ut Perdicca cum Rege esset, copiisque præesset, quæ Regem sequebantur. Credidere quidam, testamento Alexandri distributas esse provincias: sed famam ejus rei (quamquam ab auctoribus tradita est): vanam fuisse comperimus. Et quidem suas quisque opes,

opes, divisis imperii partibus tuebantur, quas ipsi fundaverant, si umquam adversus immodicas cupiditates terminus staret: quippe paulò ante Regis ministri, specie imperii alieni procurandi, singuli ingentia invaserant Regna, sublatis certaminum causis, cum, & omnes ejusdem gentis essent, & à cæteris sui quisque imperii regione discreti. Sed difficile erat eo contentos esse, quod obtulerat occasio: quippe sordent prima, cum majora sperantur. Itaque omnibus expeditius videbatur, augere regna, quam fuisset accipere.

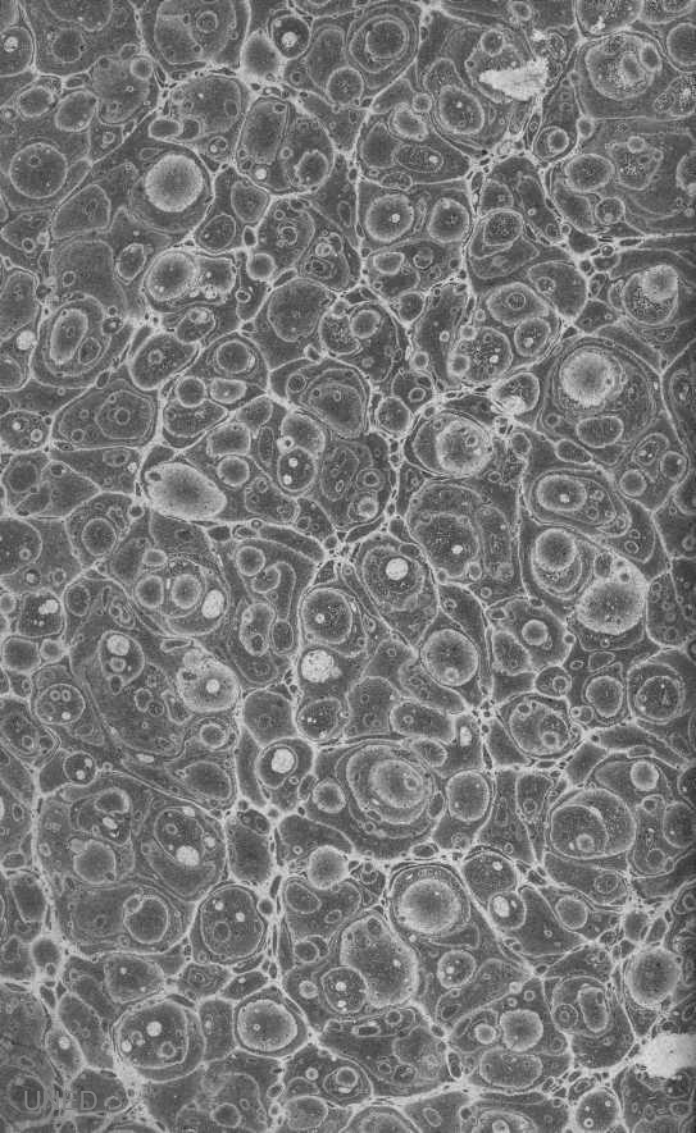
CAPUT XIV.

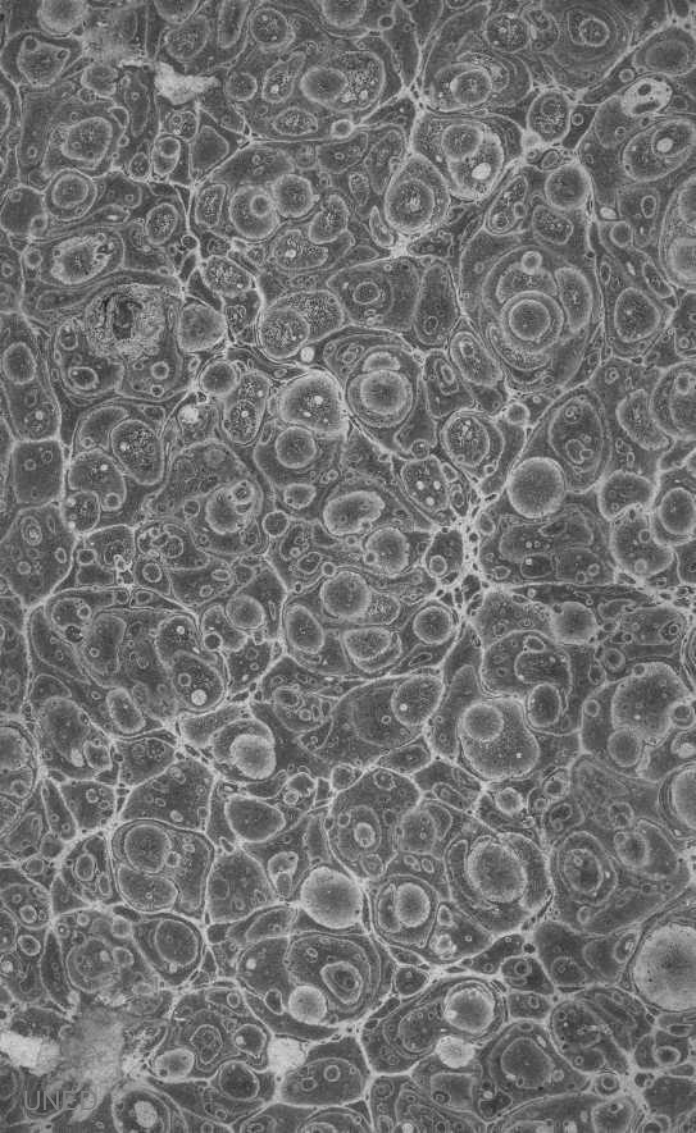
Proceres septimo post die, quam Alexander obierat, versi ad curandum corpus Alexandri, reperiunt incorruptum, & tantum non spirans, ut polinctores vererentur manus admoveere. Post purgatum, & inunctum, aromatisque repletum, Regio insigni exornant, & in aureo solio, seu feretro collocant. Narratur quoque genus mortis; & quam vim habeat Stygia aqua: demum ut tota stirps Alexandri sublata, corpusque in Ægyptum translatum sit.

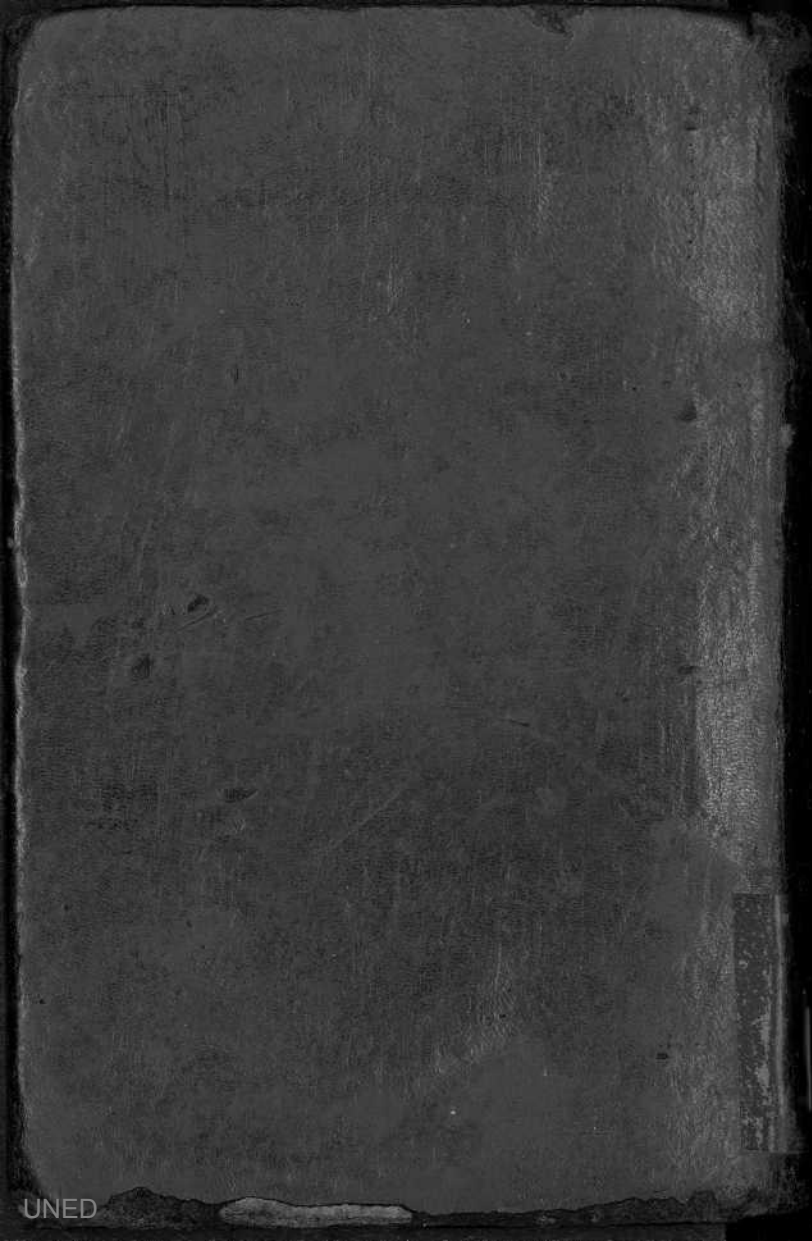
SEPTIMUS dies erat, ex quo corpus Regis jacebat in solio, curis omnium ad formadum publicum statum à tam solemnî munere aversis, & non alias, quàm Mesopotamiæ regioni fervidior æstus existit. adeò, ut pleraque animalia, quæ in nudo solo deprehendit, extinguat. Tantus est vapor Solis, & Cœli, quo cuncta, velut igne, torrentur. Fontes aquarum, & rari sunt, & incolentium fraude celan-

Iantur. Ipsi usus patet, ignotus est advenis. Ut tandem curare corpus exanimum amicis vacavit, nulla tæbe, ne minimo quidem livore corruptum videre, qui introverant. Vigor quoque, qui constat ex spiritu, non destituerat vultum. Itaque Ægyptii, Caldeique jussi corpus suo more curare, primò non sunt ausi admove, velut spiranti manus: deinde precati, ut jus, fasque esset mortalibus attrectare eum, purgaverè corpus: repletumque est odoribus aureum solium, & capiti adjecta fortunæ ejus insignia, *Veneno necatum esse credidere*: plerique, filium Antipatri inter ministros, Jollam nomine, patris jussu dedisse. Sepè certè audita erat vox Alexandri, Antiparrum Regium affectare fastigium, majoremque esse Præfecti opibus, ac titulo Spartanæ victoriæ inflatum, omnia à se data asserentem sibi. Credebant etiam, Craterum cum veterum militum manu ad interficiendum eum missum. Vim autem veneni, quod in Macedonia gignitur, talem esse constat, ut ferrum quoque exuvat, ungulæ jumentum duntaxat patiens. Stygem appellant fontem ex quo pestiferum virus emanat. Hos per Cassandrum allatum, traditumque fratri Jollæ, & ab eo supremæ Regis potioni inditum. Hæc, utcumque sunt tradita, eorum, quos rumor asperxerat, mox potentie extinxit. Regnum enim Macedoniæ Antipater, & Græciam quoque invasit. Soboles deinde excepit, interfectis omnibus, quicumque Alexandrum etiam longinqua cognatione contingerent. Cæterum corpus ejus à Ptolomæo, cui Ægyptus cesserat, Memphin, & inde paucis post annis Alexandriam translatum est, omnisque memoriæ, ac nomini honos habetur.

QUINCE
CURTIS

F. A.
171

UNED